

Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava

CCI 2007EE161PO001

Mai 2010

Eesti Vabariik

SISUKORD

Rakenduskavas kasutatavad lühendid.....	4
Lühikokkuvõte (executive summary).....	5
Sissejuhatus	7
1. Rakenduskava valdkondade analüüs.....	13
1.1. Ettevõtlus.....	13
1.1.1. Valdkonna analüüs.....	13
1.1.2. RAK 2004-2006 perioodi vahendite kasutamise tulemused ettevõtluse valdkonnas	24
1.1.3. Aluseks olevad strateegilised dokumendid ettevõtluse valdkonnas	27
1.1.4. SWOT-tabel.....	27
1.2. Teadus- ja arendustegevus	28
1.2.1. Valdkonna analüüs.....	28
1.2.2. RAK 2004-2006 perioodi vahendite kasutamise tulemused teadus- ja arendustegevuse ja kõrghariduse valdkonnas	34
1.2.3. Aluseks olevad strateegilised dokumendid teadus- ja arendustegevuse valdkonnas.....	35
1.2.4. SWOT-tabel	35
1.3. Transport	37
1.3.1. Valdkonna analüüs.....	37
1.3.2. RAK 2004-2006 perioodi vahendite kasutamise tulemused transpordi valdkonnas	46
1.3.3. Aluseks olevad strateegilised dokumendid transpordi valdkonnas	46
1.3.4. SWOT-tabel	46
1.4. Infoühiskond.....	48
1.4.1. Valdkonna analüüs.....	48
1.4.2. RAK 2004-2006 perioodi vahendite kasutamise tulemused infoühiskonna valdkonnas.....	52
2. Prioriteetsete suundade kirjeldus.....	55
2.1. Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime.....	55
2.1.1. Vajalikkuse põhjendus	55
2.1.2. Eesmärgid ja indikaatorid.....	58
2.1.3. Indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest	62
2.1.4. Mõju horisontaalsetele eesmärkidele.....	72
2.1.5. Suurprojektid ja üldised toetused.....	73
2.1.6. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega.....	73
2.2. Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu	79
2.2.1. Vajalikkuse põhjendus	79
2.2.2. Eesmärgid ja indikaatorid.....	82
2.2.3. Indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest	84
2.2.5. Suurprojektid ja üldised toetused.....	89
2.2.6. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega.....	89
2.3. Strateegilise tähtsusega transpordiinvesteeringud (ÜF).....	97
2.3.1. Vajalikkuse põhjendus	97
2.3.2. Eesmärgid ja indikaatorid.....	98
2.3.3. Indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest	99
2.3.4. Mõju horisontaalsetele eesmärkidele.....	101
2.3.5. Suurprojektid ja üldised toetused.....	102
2.3.6. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega.....	102
2.4. Regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri arendamine (ERDF).....	106
2.4.1. Vajalikkuse põhjendus	106
2.4.2. Eesmärgid ja indikaatorid.....	107
2.4.3. Indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest	108

2.4.4. Mõju horisontaalsetele eesmärkidele.....	108
2.4.5. Suurprojektid ja üldised toetused.....	109
2.4.6. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega.....	109
2.5. Infoühiskonna edendamine	113
2.5.1. Vajalikkuse põhjendus	113
2.5.2. Eesmärgid ja indikaatorid.....	113
2.5.3. Indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest	115
2.5.4. Mõju horisontaalsetele eesmärkidele.....	115
2.5.5. Suurprojektid ja üldised toetused.....	116
2.5.6. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega.....	116
2.6. Horisontaalne tehniline abi.....	119
2.6.1. Vajalikkuse põhjendus	119
2.6.4. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega.....	123
2.7. Tehniline abi.....	124
2.7.1. Vajalikkuse põhjendus	124
2.7.2. Eesmärgid ja indikaatorid.....	124
2.7.3. Indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest	124
2.7.4. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega.....	125
3. Rakenduskava rahastamine	126
3.1. Rakenduskava rahastamisplaan 2007-2013 - kogueelarve prioriteetsete suundade lõikes	126
3.4. Rakenduskava rahastamisplaan 2007-2013 - ühenduse osalus aastate ja fondide lõikes.....	127
4. Abivaldkondade indikatiivne jaotus.....	128
5. Rakenduskava juhtimine.....	129
5.1. Koordinaatsioon erinevate finantsinstrumentide ja rakenduskavade vahel	129
5.2. Rakenduskava elluviimine	133
5.2.2. Projektide valiku korraldamine	136
5.2.4. Rakenduskava seirekomisjon.....	138
5.2.5. Seire ja hindamise korraldus	138
5.3. Andmete kogumine ja elektrooniline infovahetus	140
5.4. Vastavuse tagamine riigiabi ja riigihangete reeglitega	140
5.5. Horisontaalsete teemadega arvestamine	141
5.6. Finantsjuhtimine	142
5.6.1. Makseasutus	142
5.6.2. Struktuurivahendite finantsjuhtimise üldise protsessi kirjeldus	142
5.7. Auditeeriv asutus	145
5.8. Rikkumisest teavitamise üldskeem.....	145
5.9. Info ja kommunikatsioon.....	146
5.10. Rakenduskavaga seotud haldussuutlikkuse tagamine	148
5.11. Rahvusvaheline koostöö rakenduskava elluviimise raames	149
6. Kokkuvõtte rakenduskava eelhindamisest.....	151
7. Kokkuvõtte rakenduskava keskkonnamõju strateegilisest hindamisest.....	156
LISAD	162
LISA 1.....	163
Kaasatud sotsiaal-majanduslike partnerorganisatsioonide nimekiri (MKM, KuM)	163
LISA 2.....	165
Kaasatud sotsiaal- majanduslike partnerorganisatsioonide nimekiri (HTM).....	165
LISA 3.....	166
Horisontaalse tehnilise abi osas lubatud rakenduskeem	166
LISA 4.....	167
Indikatiivne rakendusasutuste ja -üksuste nimekiri prioriteetsete suundade lõikes *	167

Rakenduskavas kasutatavad lühendid

CSG	Ühenduse Strateegilised Suunised (<i>Community Strategic Guidelines</i>)
EAS	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
EK	Euroopa Komisjon
EL	Euroopa Liit
EL25	Euroopa Liidu kõik 25 liikmesriiki
ERDF	Euroopa Regionaalarengufond
ESF	Euroopa Sotsiaalfond
Eurostat	Euroopa Liidu Statistikaamet
EÜ	Euroopa Ühendus
HTM	Haridus- ja Teadusministeerium
IKT	Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad
KALAK	Kalanduse arengukava 2007-2013
KSH	Keskkonnamõju strateegiline hindamine
MAK	“Maaelu Arengukava 2007-2013”
MKM	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
PM	Põllumajandusministeerium
RA	Rakendusasutus
RAK	Eesti riiklik arengukava 2004-2006
RES	Riigi eelarvestrateegia 2007-2010
RSKS	“Riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegiaga 2007-2013”
RM	Rahandusministeerium
RÜ	Rakendusüksus
SKP	Sisemajanduse koguprodukt
TA&I	Teadus- ja arendustegevus ning innovatsioon
T&A	Teadus- ja arendustegevus
TEN-T	Trans-Euroopa transpordivõrgustik
TTÜ	Tallinna Tehnikaülikool
VKE	Väikese ja keskmise suurusega ettevõtte
ÜF	Ühtekuuluvusfond

Lühikokkuvõte (executive summary)

Euroopa Liidu (EL) laienemise ja globaliseerumise protsessiga kaasnenud väljakutsete, teadmispõhise majanduse ja ühiskonna arengu ning rahvastikuprotsesside muutuse tõttu on EL seadnud peamiseks prioriteetideks uute liikmesriikide kasvupotentsiaali, pikaajalise konkurentsivõime saavutamise, tootlikkuse kasvu ja sotsiaalse sidususe tugevdamise. Nende eesmärkide saavutamiseks on Eestil võimalus saada rahalist toetust ELi eelarvest.

Alates aastast 2007 on nii Eesti riigieelarve omavahendite kui EL struktuurivahendite kasutamine kavandatud ühtselt, et edendada Eesti sotsiaalset ja majanduslikku arengut suunavaid poliitikaid paralleelselt ja üksteist täiendades. ”Riigi eelarvestrateegias 2007-2010” (RES) sisalduva ”Riiklik struktuurivahendite kasutamise strateegiaga 2007-2013” (RSKS) määratletakse konkreetsemalt strateegiline lähenemine struktuurivahenditest abikõlblike valdkondade osas. Struktuurivahendite strateegia põhjal koostatakse strateegia elluviimiseks Eestis kolm valdkondlikku rakenduskava (*operational programmes*), millega määratletakse täpsemalt struktuurivahenditest rahastatavad tegevused ja nende finantsplaan. Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava (edaspidi rakenduskava) koostamist ja elluviimist juhib Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (MKM).

Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava hõlmab:

- kõigi sektorite ettevõtete arengu ja tootlikkuse kasvu toetamist, ettevõtete teadus- ja arendustegevuse (T&A) ja innovatsioonivõimekuse ning turismi ja loomemajanduse arendamist;
- pikaajalisele majandusarengule suunatud riiklike T&A programmide käivitamist prioriteetsetes valdkondades;
- T&A kriitilise massi arengu ja suutlikkuse toetamist, arendades T&Aga seotud asutuste infrastruktuuri, aparatuuri, teaduse tippkeskusi ning rahvusvahelist koostööd;
- transpordi infrastruktuuri arendamist nii rahvusvahelistel kui siseriiklikel suundadel;
- infoühiskonna arendamist.

Rakenduskavaga seotud valdkonnad panustavad riikliku struktuurivahendite strateegia prioriteetide ”Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv”, ”Paremad ühendusvõimalused”, „Säästev keskkonnakasutus“ ning „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng“ elluviimisesse.

ELis suurema tööhõive, tootlikkuse ja jätkusuutliku majanduskasvu saavutamisel on oluline konkurentsivõimelise ettevõtlussektori arendamine, mille toetamisel on oluliseks uute toodete ja teenuste arendamise toetamine, toote ja teenuse kvaliteedi ning ohutuse tagamine ning parendamine ekspordipotentsiaali tõstmiseks. Tootlikkuse jätkusuutliku kasvu jaoks on kriitilise tähtsusega Eesti tehnoloogilise ja arendusala võimekuse suurendamine. Nimetatud kasvu eeltingimuseks on intensiivne T&A ja atraktiivne T&A keskkond. Rakenduskava sisaldab ettevõtluse arendamise suuna all lisaks ka turismisektorit arendavaid tegevusi ja loomemajanduse valdkonda. Turismi osa on oluline Eesti üldises majandusarengus, kuna turismiturul toimuv mõjutab või on mõjutatud mitmete teiste majandussektorite poolt. Kultuur ja loovus on tänapäeval uueks sisendiks loomemajanduse ning turismisektori arendamisel. Loomemajanduse raames luuakse väärtusi, mis võimaldavad majandust muuta eripärasemaks ja tõsta selle konkurentsivõimet.

Majanduskasvu jätkusuutlikkuse saavutamise üheks oluliseks eeltingimuseks on efektiivne ja turvaline transpordisüsteem, mida arendatakse käesoleva rakenduskava raames strateegilise

tähtsusega transpordi investeringutena ning tegevustena, mis suurendaksid ühendusvõimaluste parandamist, ettevõtete toimimise tõhusust ning inimeste töö- ja liikumisvõimalusi. Teisalt on teadmispõhises ühiskonnas osalemise oluliseks eelduseks kodanike ja ettevõtete ligipääs internetile ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) lahendusi kasutavatele teenustele.

Seega on valdkonnad antud rakenduskavas üksteise arengust sõltuvad ja tegevuste tõhusus ettevõtluse, T&A, transpordi ja infoühiskonna valdkondade arendamisel mõjutab tugevalt jätkusuutliku majandusliku arengu suunas liikumist.

Selleks, et planeeritud eesmärke saavutada, on oluline panustada koostöövõrgustike arendamisse ning parimate teadmiste ja kogemuste ära kasutamisesse nii rakenduskavade programmeerimise perioodil kui ka rakendamise käigus. Programmperioodi 2007-2013 eesmärkide saavutamiseks kasutatav rakendussüsteem on sarnane eelmise 2004-2006 perioodil edukaks osutunud skeemile. Seejuures arendatakse ja tõhustatakse juba väljatöötatud süsteemi edasi, kasutades ära eelmisest perioodist saadud kogemusi.

Sissejuhatus

Rakenduskava olemus ja lähtealused

Käesolev rakenduskava on Euroopa Komisjoni (EK) poolt kinnitatav dokument, millega kavandatakse aastateks 2007-2013 Euroopa Regionaalarengu Fondist (ERDF) ja Ühtekuuluvusfondist (ÜF) rahastatavaid majanduskeskkonna arendamiseks vajalikke abikõblikke tegevusi ning nende rahastamise mahtu. Käesoleva rakenduskavaga planeeritavad tegevused on vastavuses EL nõukogu määrusega nr 1080/2006, mis sätestab kulude abikõblikkuse eeskirjad ERDFist ja EL nõukogu määrusega nr 1084/2006, mis sätestab ÜFist rahastatavate tegevuste kohta.

Rakenduskava koostamise aluseks on EL nõukogu määrus 1083/2006, millega nähakse ette üldsätted ERDFi, Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) ja ÜFi vahendite kasutamise kohta aastatel 2007-2013. Nendest fondidest abi taotlemiseks tuleb koostada rakenduskavad. Rakenduskavad koostatakse RSKSi elluviimiseks ja struktuurivahendite taotlemiseks ELilt. Struktuurivahendite planeerimine toimub RESi väljatöötamise raames, et kavandada ja rakendada ELi fondide ja Eesti riigi omavahenditest rahastatavad tegevused omavahelises kooskõlas. Rakenduskava on aluseks selle elluviimiseks vajalike juhtimis- ja kontrollisüsteemide ja ressursside planeerimisel ning õigusliku raamistiku ettevalmistamisel. Üksikasjalikuma ülevaate rakenduskava seostest teiste dokumentidega annab joonis 1.

Joonis 1. Riigi eelarvestrateegia ja struktuurivahendite 2007-2013 kujunemine

RSKS rakenduskavade algatamine ja jaotus Eestis on määratletud Vabariigi Valitsuse 31.03.2006 korraldusega nr 216. Erinevates rakenduskavades kirjeldatud tegevused moodustavad üksteist täiendades terviku. See loob võimalused riigile jätkusuutliku arengu suunas liikumiseks. Käesoleva rakenduskava on vastavuses struktuurivahendite kasutamise strateegilise raamistiku ja Ühenduse strateegilistes suunistega (*Community Strategic Guidelines - CSG*) kirjeldatud üldeesmärkidega.

Rakenduskavas ettenähtud eesmärkide elluviimiseks võetakse arvesse perioodil 2004-2006 väljakujunenud süsteeme ja nende iseärasusi ning saadud kogemusi..

Rakenduskava otsesteks sisulisteks lähtealusteks ja sisendiks on ettevõtluse, T&A ja innovatsiooni, turismi, infoühiskonna, elamumajanduse ja transpordi valdkondlikud arengukavad, mis hõlmavad planeeritavat programmeerimisperioodi. Nendes arengukavades määratakse valdkondade peamised arengusihid ja tegevused. Struktuurivahendite kasutamine kavandatakse kogu vastava valdkonna tegevuste kavandamise raames, tagamaks tegevuste suuremat mõju ja vältimaks kattuvusi. Käesolev rakenduskava võtab arvesse asjakohaseid Ühenduse poliitikaid seeläbi, et viimaste põhimõtted on juba siseriiklikesse arengukavadesse integreeritud. Kaudsemalt seostub rakenduskava metroloogia arengukavas sätestatud eesmärkidega, sest kaubavahetuse tõhustamiseks, tõrgete ennetamiseks ning transpordikoridoride konkurentsivõime kindlustamiseks on olulised metrooloogilise kontrolli süsteemi parandamine käesolevat rakenduskava hõlmavates valdkondades. Nende süsteemide arendamiseks ei planeerita kasutada välisvahendeid, kuid läbivalt arvestatakse metroloogia arengukavaga. Iga käesoleva rakenduskava valdkonna analüüsi osas esitatakse loetelu nendest Eesti siseriiklikest arengukavadest, millele antud valdkond tugineb ja mis on otseks aluseks rakenduskava koostamisele.

Erinevate valdkondade sisutegevused on riigisiselt erinevate rakenduskavade vahel jaotatud ja rõhutamaks tihedaid seoseid erinevate rakenduskavade vahel ning toomaks välja rakenduskavade täiendavust luuakse käesoleva rakenduskavaga kaetud valdkondade analüüsi osades põhjalikuma ülevaate saamiseks valdkonnast laiem taust, kuid eelkõige suunatakse tähelepanu nendele tegevustele, millele rakenduskava edaspidi keskendub.

Rakenduskava koondab ettevõtluse valdkonna alla tegevused, mis soodustaksid ettevõtete arengut ja tootlikkuse kasvu läbi erinevate toetuste, garantii- ja finantseerimistoodete ning koostööd ettevõtete, ülikoolide, teadusasutuste vahel. Otseselt kohaliku ettevõtluskeskkonna arendamine viiakse ellu elukeskkonna arendamise rakenduskavas. Lisaks leiavad inimressursi arendamise rakenduskavas kajastamist muu hulgas ettevõtlusega seotud olulised tegevused nagu tippspetsialistide värbamist ja mobiilsust soodustav programm, diagnostika/ innovatsiooniauditi programm, teadlikkuse ja innovatsioonijuhtimis-alaste oskuste kasvule suunatud programm.

Ettevõtluse valdkonna all käsitletakse lisaks loomemajanduse arendamist ning turismiettevõtete kui ka avaliku ja kolmanda sektori turundustegevusi Eesti kui reisisihi tuntuse ning turismitoodete nõudluse suurendamiseks. Turismi sesoonsuse vähendamiseks ning rahvuslikul eripäral tugevamalt põhinevate atraktiivsete toodete ja teenuste tekkimiseks toetatakse ettevõtete investeeringuid turismitootearendusse ja investeeringuid turismiinfo võrgustiku arendamisse. Turismi valdkonna üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamist ning kohaliku külastuskeskkonna arendamisele suunatud investeeringuid on koondatud elukeskkonna arendamise rakenduskavasse.

Rakenduskava koondab T&A valdkonna alla tegevused, mis on aluseks T&A võimekuse kasvule, sh investeeringud teadusuuringutele ja tehnoloogiaarendustele innovatsiooni suutlikkuse suurendamise eesmärgil, eriti investeeringud T&A prioriteetsete suundade edendamiseks, sh infrastruktuuri. T&A võimekuse tõstmiseks on vaja kindlustada nii piisav arv võimekaid inimesi kui ka rajada konkurentsivõimeline infrastruktuur. Seega on T&A ja kõrgharidus valdkonnad, mille ühtne temaatika on käsitletav nii inimressursi arendamise rakenduskavas kui ka käesolevas rakenduskavas. Tegelikult moodustab T&A koos kõrgharidusega terviku, mis on rakendamise suunitluste iseärasuste pärast käsitletud erinevates rakenduskavades ja mõlemate rakenduskavade elluviimine on mõeldav vaid paralleelselt – kummagi eraldiseisva rakenduskava tegevused on tihedas sõltuvuses teise rakenduskava omadest.

Transpordi valdkonnas hõlmab antud rakenduskava strateegilise tähtsusega transpordi investeringuid ning tegevusi, mis suurendaksid ühendusvõimaluste parandamisega regionaalset ja sotsiaalset tasakaalu, ettevõtete toimimise tõhusust ning inimeste töö- ja liikumisvõimalusi. Peamaanteede (Trans-Euroopa transpordivõrgustik - TEN-T) katendite rekonstrueerimise kõrval on vajalik täiendav tähelepanu transpordiahela kõikidele Eestit puudutavate osadele ühenduste ohutustamise ja sujuva toimimise seisukohalt (seda ka regioonikeskustes ning perifeersetes piirkondades). Seejuures ei käsitle käesolev rakenduskava maantee-ühistranspordi ja TEN-T võrgustiku toimimisega mitteseotud kohaliku omavalitsuse infrastruktuuri arendamiseks ettenähtud tegevusi ning reostustõrjevõimsuste otsest arendamist merel, mis on kajastatud elukeskkonna arendamise rakenduskavas.

Infoühiskonna valdkonnas keskendub käesolev rakenduskava infoühiskonna edendamisele, lihtsustamaks ja arendamaks kommunikatsiooni riigi, elanike ja ettevõtete vahel. Antud teema näol on tegemist mitmeid valdkondi hõlmava tegevusega, mis kajastub ka horisontaalsete eesmärkide loetelus. Lisaks väljatöötatavatele teenustele toimub internetiühenduste väljaarendamine kohalikul tasandil elukeskkonna arendamise rakenduskavas.

Rakenduskava koostamine

Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava koostamise eest vastutab MKM koostöös seotud ministeeriumite, teiste asutuste, organisatsioonide ja partneritega. Rakenduskava koostamisel on lähtutud Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud 2007-2013. aasta struktuurivahendite kasutamiseks valdkondlike rakenduskavade väljatöötamise juhendist.

Ühiste seisukohtade kujundamiseks rakenduskava väljatöötamisel moodustas majandus- ja kommunikatsiooniminister 20.04.2006 käskkirjaga nr 81 töörühma, mida 11.12.2006 käskkirjaga nr 193 muudeti seoses rakenduskavadele liitunud T&A valdkonnaga. Töörühma liikmeteks on esindajad MKMist, teistest ministeeriumitest (Rahandusministeerium - RM, Kultuuriministeerium, Haridus- ja Teadusministeerium (HTM), Keskkonnaministeerium, Sotsiaalministeerium, Põllumajandusministeerium - PM, Siseministeerium, Justiitsministeerium ja Riigikantselei), rakendusüksustest (RÜ) (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus - EAS) ja olulisematest partnerorganisatsioonidest (Eesti Tööandjate Kesklit, Krediidi ja Ekspordi Garanteerimise Sihtasutuse KredEx - KredEx, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Linnade Liit, Eesti Biotehnoloogia Liit, Eesti Masinatööstuse Liit, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit, Tallinna Tehnikaülikool, Tallinna Linnavalitsus ja Eesti Roheline Liikumine).

Töörühma eesmärgiks on koordineerida rakenduskava koostamist, kooskõlastada finantskava, kiita kava heaks valitsuskabinetile ja EKle esitamiseks, jälgides siduspunkte teiste rakenduskavade, sh. maaelu ja kalanduse rakenduskavaga. Töörühma koosolekud toimusid MKM kutsel vastavalt vajadusele, peamiseks koostöövormiks oli infovahetus e-posti vahendusel. Konkreetsete valdkondlike probleemide lahendamiseks korraldati valdkondlikke arutelusid.

Rakenduskava koostamise etapid:

- rakenduskava koostamise üldise raamistiku tutvustamine töörühmale – märts 2006;
- rakenduskava valdkondade ning prioriteetsete suundade ja nende all planeeritavate tegevuste tutvustamine töörühmale – aprill 2006;
- rakenduskava esmane tutvustamine EKle – aprill 2006;
- rakenduskava esimese täisversiooni väljatöötamine, valdkondlike kohtumiste korraldamine ja rakenduskava tutvustamine töörühmale – mai-juuni 2006;
- siseriiklikud konsultatsioonid – juuli-august 2006;

- teine mitteametlik kohtumine EKga – august 2006;
- rakenduskava täiendamine siseriikliku konsultatsioonilt ja EKga kohtumiselt laekunud kommentaaride põhjal – september-oktoober 2006;
- teemapõhised mitteametlikud läbirääkimised EKga – november, detsember 2006;
- rakenduskavade täiendatud eelnõu avalikustamine – november 2006;
- eelhindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise raportite valmimine – detsember 2006;
- rakenduskava viimistlemine – detsember 2006;
- rakenduskava esmane kinnitamine Vabariigi Valitsuse poolt esitamiseks EKle - jaanuar 2007;
- rakenduskava läbirääkimised EKga ja vajadusel täiendamine – alates veebruar 2006;
- rakenduskavasse läbirääkimiste tulemusel lisatud märkuste kinnitamine Vabariigi Valitsuse poolt ja uus esitamine EKle – juuni 2007.

RM korraldas rakenduskava eelhindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) koostöös MKM ja HTMiga. Rakenduskava eelhindamise eesmärgiks on parandada ja tugevdada rakenduskava kvaliteeti ning optimeerida finantsvahendite kasutamist. Eelhindamise viisid läbi Tallinna Tehnikaülikooli eksperdid. Rakenduskava keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärk on kaasa aidata tasakaalustatud, ELi ja Eesti keskkonnapoliitikaga kooskõlas olevate rakenduskavade koostamisele. Keskkonnamõju strateegilist hindamise teostas riigihanke võitja AS Maves.

Seosed teiste rakenduskavade ja riiklike arengukavade raames teostatavate tegevustega – üldine koordineerimismehhanism

Struktuurivahendite eesmärgipärase ja eduka rakendamise eelduseks on efektiivne koordineerimine vahendite administreerimisega seotud ametkondade vahel nii toetuste kavandamisel, eelarvestamisel kui ka kasutamisel. Efektiivse koordineerimismehhanismi loomine on oluline ka seetõttu, et paljud tegevused erinevates struktuurivahendite rakenduskavades täiendavad üksteist ning osasid valdkondi finantseeritakse tihti nii riiklikest vahenditest kui ka teistest ELi toetustest. Samuti tuleb tagada erinevate EL vahendite omavaheline täiendavus ning kattuvuste vältimine. Neist mehhanismidest on antud ülevaade peatükis 5 rakenduskava elluviimise korralduse kirjelduse raames.

Rakenduskava on suunatud RESi ja selles sisalduva RSKS prioriteetide “Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv”, “Paremad ühendusvõimalused” ning “Säästev keskkonnakasutus” elluviimisele ERDFist ja ÜFist rahastatavate tegevuste osas. Rakenduskava on kooskõlas MKMi ja teiste seotud ministeeriumite organisatsioonipõhiste arengukavadega.

Peamisteks rakenduskavade ettevalmistamise koordineerimise mehhanismiks on rakenduskavade välja töötamiseks loodud tööriühm ja struktuurivahendite juhtriühm, kuhu kuuluvad esindajad ministeeriumitest ja partnerorganisatsioonidest.

Partnerite kaasamine

Vastavalt RMi poolt koostatud struktuurivahendite planeerimise kaasamise kavale vastutab MKM kui käesoleva rakenduskava juhtministeerium partnerite kaasamise eest rakenduskava koostamisse ja elluviimisesse.

Rakenduskava koostamisse on vahetult ja otse kaasatud seotud ministeeriumid ja MKMi peamised partnerid rakenduskavaga kaetud valdkondadest. Partnerid on kaasatud ka rakenduskava koostamisega tegelevasse töörühma. Kõiki seotud partnereid hoitakse rakenduskava planeerimise edenemisega kursis läbi loodud kodulehekülje (<http://www.mkm.ee/index.php?id=11428>). RM korraldab suuremad töömaterjalide ja vahedokumentide avalikustamised oma veebilehe vahendusel, eelkõige siseriiklike konsultatsioonide alguses.

Laiema ringi kasusaajate kaasamine toimub läbi avalike konsultatsioonivoorude. Avalik konsultatsioonivoor toimus ajavahemikus juuli-august 2006. Konsultatsioonivoorus tehtud märkuste arvestamise-mittearvestamise tulemused on toodud rakenduskava lisas.

RSKSi ja rakenduskavade planeerimist tutvustavad kohtumised EKga koordineerib RM. Rakenduskavade esmane tutvustamine toimus 18.-21. aprillil 2006 ja teine, konkreetsemalt rakenduskavade planeerimise kulgemisele suunatud kohtumine, toimus 28.-30. augustil 2006, kolmas teemapõhine kohtumine toimus 8.-10. novembril 2006 ja neljas 19.-20. aprillil 2007. Konkreetsemate küsimiste osas on EKga tehtud koostööd e-posti vahendusel ning sektoripõhiste teemade arutamiseks on MKMi ja RMi esindajad osalenud kohtumistel Brüsselis.

Rakenduskavade ettevalmistusi tutvustavad suuremad siseriiklikud infoseminarid ja konsultatsioonid korraldab RM koostöös juhtministeeriumide ja teiste koostamisel osalevate ministeeriumidega. Infoseminarid viidi läbi järgmiselt:

- juunis 2006 – RESi raames heaks kiidetud struktuurivahendite strateegia, rakenduskavade esimeste versioonide ja edasise kaasamise tutvustamine;
- oktoobris 2006 – EKga toimunud läbirääkimiste põhjal ja siseriiklikult konsultatsioonilt laekunud kommentaaride põhjal muudetud rakenduskavade ning eelhindamise ja strateegilise keskkonnamõju hindamise esimeste tulemuste tutvustamine;
- detsembris 2006 – novembris toimunud avalikustamiselt laekunud kommentaaride ja viimistlemise põhjal muudetud rakenduskavade ning eelhindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise lõpptulemuste tutvustamine;
- juunis 2007 – EKga läbirääkimiste tulemusel rakenduskavasse viidud muudatuste ja rakenduskava elluviimise ettevalmistuste tutvustamine.

Lisaks tutvustas MKM 19. aprillil 2006 toimunud Partnerpäeva ja 3. novembril 2006 ning 3. aprillil 2007 MKMi valitsemisala asutuste seminari raames muuhulgas käesolevat rakenduskava ja 2007-2013 perioodi planeerimise tutvustamise laiemale partnerite ja huviliste ringkonnale.

RM korraldab kõikide rakenduskavade koostamist puudutavat üldist infovahetust, sh haldab vastavat võrgulehekülge oma serveris, korraldab meediategevust ja pressisuhtlust. Rakenduskavade spetsiifilise infovahetuse ja pressisuhtlusega tegeleb MKM ja koostamises osalevate ministeeriumide esindajad vastavalt vajadusele. Kõigile huvilistele, sh partnerorganisatsioonide esindajatele, on loodud RES 2007-2010 koostamise temaline meililist, mille vahendusel jagatakse RMi eestvedamisel teavet rakenduskavade koostamise ja töömaterjalide avalikustamise kohta.

Iga rakenduskava jaoks töötatakse vastavate juhtministeeriumide eestvedamisel ja koostöös asjaomaste ministeeriumidega välja vastavalt rakendusmääruse artikkel 2 sätetele kommunikatsioonikava. Kava tugineb RMi eestvedamisel koostatavale kõiki rakenduskavasid hõlmavale struktuurivahendite kommunikatsioonistrateegiale 2007-2013. Tulenevalt rakendusmääruse nõuetest esitatakse need kavad EKle hiljemalt 4 kuud peale rakenduskavade vastuvõtmist.

MKMi ja HTMi poolsete rakenduskava valdkondadega seotud partnerite nimekiri on toodud lisa (vt Lisa 1 ja Lisa 2). Sotsiaal-majanduslikud partnerid on olnud kaasatud ka rakenduskava planeerimisprotsessi ja elluviimise ettevalmistustesse (vt ka rakenduskava juhtimise peatükki).

1. Rakenduskava valdkondade analüüs

1.1. Ettevõtlus

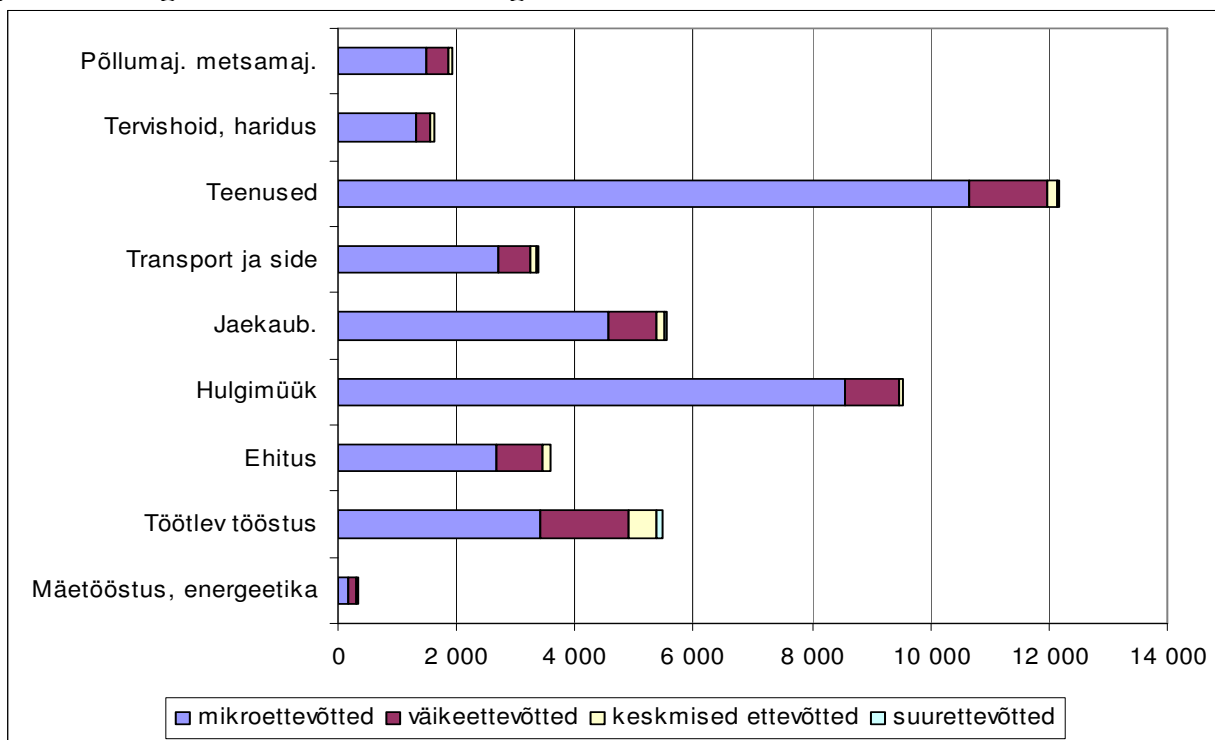
1.1.1. Valdkonna analüüs

Eesti majandus on tänaseks läbinud ühe arengutsükli, mille tulemusena on tekkinud hulk tugeva turupositsiooniga ettevõtteid, kellel on head väljavaated edasiseks arenguks. Paranenud on ettevõtete majandusnäitajad üldiselt ning ettevõtjate ootused ettevõtte kasvu osas on valdavalt positiivsed. Suhteliselt kiirele arengule on aidanud kaasa ettevõtluse arengut toetav liberaalne ning stabiilne makromajanduskeskkond ning väliskaubanduse seisukohalt soodne geograafiline asukoht.

Tootlikkus

Suurima osa ettevõtete arvust moodustavad teenuste ja hulgikaubandusega tegelevad ettevõtted (vt joonis 2). Kõigil tegevusaladel on suures ülekaalus 1-9 töötajaga mikroettevõtted. Kuni 49 töötajaga väikeettevõtted moodustavad enamusel tegevusaladest üle 95% valdkonna ettevõtetest. Suureettevõtete osakaal on kapitalimahukuse tõttu suurim töötlevas tööstuses, kuid ka seal on nende osakaal vaid 12% ettevõtete koguarvust.

Joonis 2. Tegutsevate ettevõtete arv tegevusalade lõikes, 2005

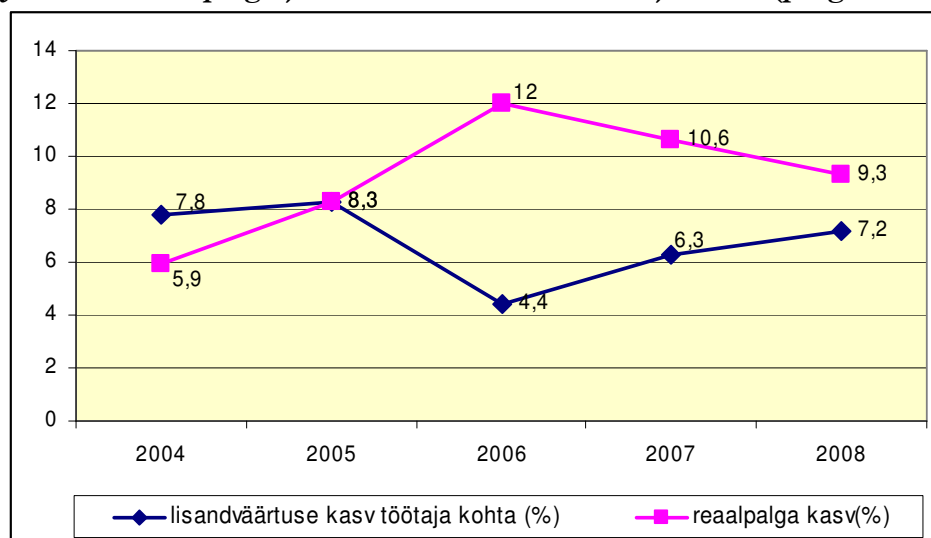
Allikas: Maksu- ja Tolliamet

Kuigi viimase kolme aasta jooksul on tootlikkus suurenenud keskmiselt ligi kümnendiku võrra aastas ja ettevõtluses loodav lisandväärtus kasvanud kolmandiku võrra, jääb Eesti ettevõtete tootlikkus oluliselt alla arenenud lääneriikide vastavatele näitajatele, moodustades vaid 58,6% ELi liikmesriikide keskmisest tootlikkusest töötaja kohta. Saavutatud rahvusvaheline konkurentsipositsioon baseerub suuresti odavatel tootmissisenditel, ent hinnaelisele lootvate tootjate võimalused hakkavad taanduma.

Alates 2005. aastast on reaalpalkade kasv hakanud oluliselt ületama loodud lisandväärtuse kasvu (vt joonis 3). Põhjuseks on viimase aasta jooksul toimunud palkade kasvu kiirenemine ja hõive suurenemine (6,7%). Märkimisväärne kasv tööhõives ning töötuse vähenemine on toonud kaasa üha süveneva tööjõupuuduse Eesti ettevõtete seas ning kiirendanud palgakasvu. Sissetulekute suurenemine koos soodsate laenutingimustega on tugevalt kaasa aidanud sisetarbimisele kasvule. Palgasurve ja sisetarbimise koostoime on kiirendanud nii tootja- kui ka tarbijahindade kasvu.

Tööjõu kui seni odava ressursi kasutamisest tulenev kulueelis kahaneb kiiresti ja halvendab ettevõtete konkurentsipositsiooni. Tööjõumahukate tootmisprotsesside ümberkujundamine tehnoloogiapõhisteks vajab kiiresti ulatuslikke investeeringuid nii tehniliste lahenduste uuendamiseks kui ka töötajate teadmiste ja oskuste kaasajastamiseks.

Joonis 3. Reaalpalga ja lisandväärtuse kasv töötaja kohta (prognoos 2006-2008)

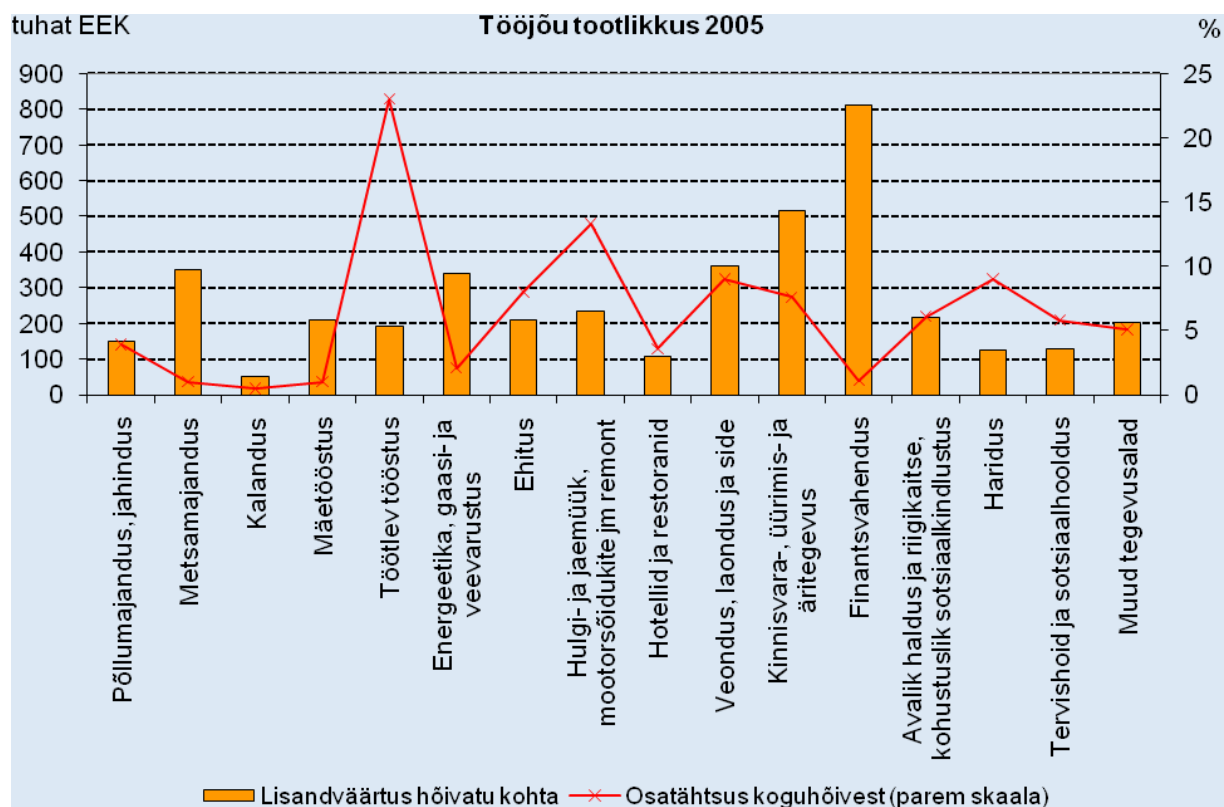

Allikas: Eesti Pank

Lisandväärtuse loomise seisukohalt jagunevad Eesti ettevõtted majandusharude lõikes väga erinevalt. Vaid vähestes sektorites nagu telekommunikatsioon, finantsvahendus, õhustransport, elekter, gaas ja veevarustus on loodav lisandväärtus oluliselt üle Eesti keskmise¹. Suur osa Eesti tööjõust on hõivatud võrdlemisi madala lisandväärtusega sektorites. Töötlev tööstus, mis 23,0 protsendilise osakaaluga hõivest on Eesti suurim majandussektor, jääb oma tootlikkuse poolest alla Eesti keskmise (vt joonis 4) ning veelgi enam maha teistest Euroopa riikidest (nt. on tootlikkus töötlevas tööstuses Rootsis 5,5; Soomes 6,9; Iirimaa 14,9; Sloveenias 2,2 ja Poolas 1,61 korda kõrgem kui Eestis).

¹ Varblane, U. 2006

Joonis 4. Tööjõu tootlikkus 2005

Allikas: Eesti Statistikaamet

Paljudes tööstussektorites (nt tekstiilitööstus, rõivatööstus, mööblitööstus) on viimastel aastatel lisandväärtuse kasv pidurdunud, kuid järjest on kasvanud tööjõukulude osatähtsus lisandväärtuses, mille tulemusel on kasumi osatähtsus omakorda vähenenud². Lisandväärtuse kasvutempo taastamiseks vajavad nimetatud tööstusharud ulatuslikke investeringuid tootearendusse ja turundusse, mida on aga kasumi kahaneva osatähtsuse tingimustes järjest raskem teostada.

Kiiresti muutuv majanduses, kus ettevõtte elujõu ning konkurentsivõime säilitamine ning tootlikkuse areng ja kasv eeldavad pidevaid investeringuid, on oluline, et ettevõtetel oleks ligipääs investeringute finantseerimiseks vajalikule kapitalile. Teatud ettevõtetüüpide jaoks on aga investeerimisvahendite ligipääs probleemne. Olulisim on probleem potentsiaalsete ja uute ettevõtete jaoks, kel puudub tagatis, tihti peale ka hästi formuleeritud äriplaan ning finantsajalugu, mille alusel hinnata ettevõtte krediitvõimelisust. Täna on kapitali kaasamine problemaatiline 58%³ potentsiaalsetele ettevõtetele, 30%⁴ uusettevõtetele ning mitmetele kiiresti kasvavatele või innovatiivsetele ettevõtetele.

Tagatise puudumine on probleemiks ka juba tegutsevatele väikeettevõtetele. Nii väikeste kui ka äsja tegevust alustanud ettevõtete jaoks on piisavas matus finantsvahendite leidmine ettevõtte arendamise suurimaks takistuseks. Probleemi süvendab asjaolu, et enamus selliseid ettevõtteid vajab väga väikesemahulist lisakapitali, mille väljastamine pankade jaoks on seotud ebaproportsionaalselt suurte tehingukuludega ning seetõttu majanduslikult ebaotstarbekas. Olgugi, et aastate lõikes on vähenenud kapitalile ligipääsu problemaatilisus väikese- ja keskmise suurusega

² Ibid

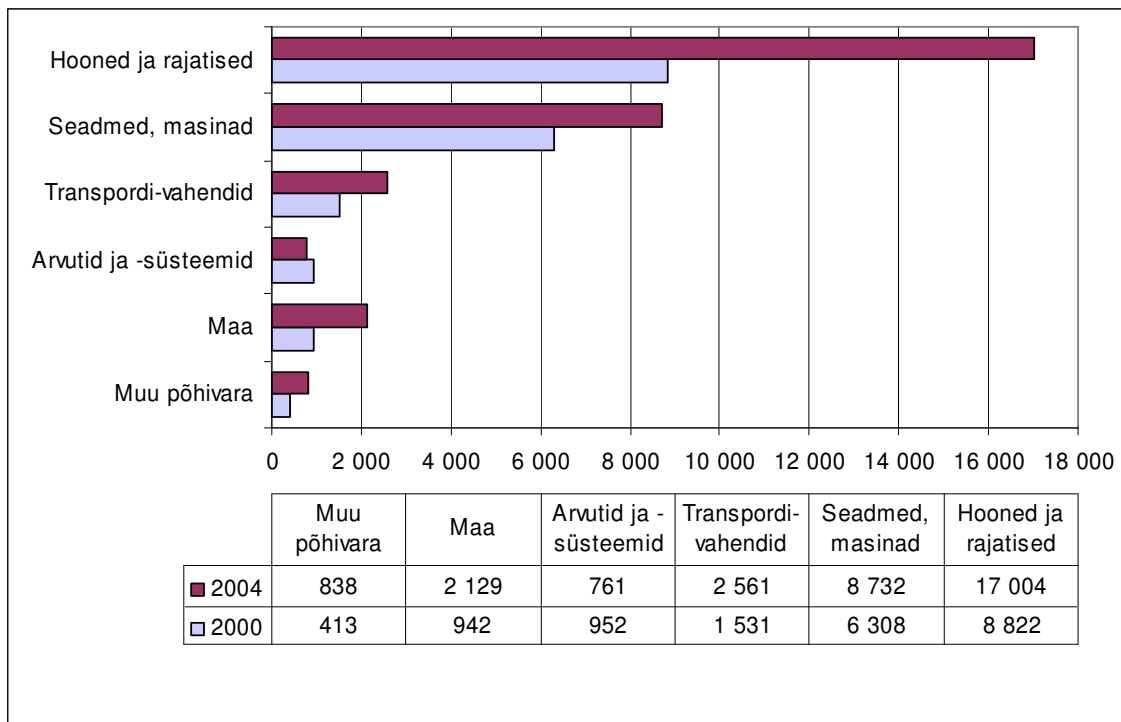
³ Eesti elanike ettevõtlikkus, Eesti Konjunktuuriinstituut, 2004

⁴ Eesti väike- ja keskmise suurusega ettevõtete arengusuundumused, Saar Poll, 2005

ettevõtete (VKE) jaoks – on selgelt eristunud ettevõtete grupid, kelle jaoks kapitali kaasamine on tänaseni olulisim probleem. Peamiseks probleemiks nimetatud ettevõtete puhul lisafinantseeringu taotlemisel on vähene tegevusaeg, piisava omafinantseeringu või tagatise puudumine ning kõrged intressimäärad.

Eesti ettevõtjad suunavad kõige suurema osa põhivarasse tehtavatest investeeringutest hoonete ja rajatiste ehitamise ja renoveerimisse, millele kulutatavad summad perioodil 2000.-2004. a. kahekordistusid (vt joonis 5). Investeeringute suure kasvu põhjuseks on kinnisvaraturu arengu järsk kiirenemine, paljud ettevõtjad on tegevuse laiendamiseks või ümberorganiseerimiseks ehitanud ja renoveerinud tootmis- ja ärihooneid. Masinate ja seadmete soetamiseks ja uuendamiseks kasutatud summade maht vaadeldaval perioodil küll suurenes, kuid investeeringute osatähtsus koguinvesteeringute summast langes 33%-lt 27%-le. Positiivse erandina võib välja tuua töötleva tööstuse, kus investeeringud masinate ja seadmete soetamiseks on kasvanud kiiremini (1,8 mld kroonist 2000. aastal 2,8 mld kroonini 2004. aastal) kui investeeringud hoonetesse ja rajatistesse, näidates suuremat orienteeritust tehnoloogilise võimekuse tõstmisele. Arvutisüsteemidele kulutatud summa moodustas 2004. aastal vaid 2% investeeringute kogusummast. Seega on tehnoloogilise mahajäämuse ületamiseks äärmiselt oluline investeeringute jaoks soodsate võimaluste loomine.

Joonis 5. Ettevõtete keskmised iga-aastased investeeringud põhivarasse jooksevhindades 2002. ja 2004. aastal, miljonid kroonid

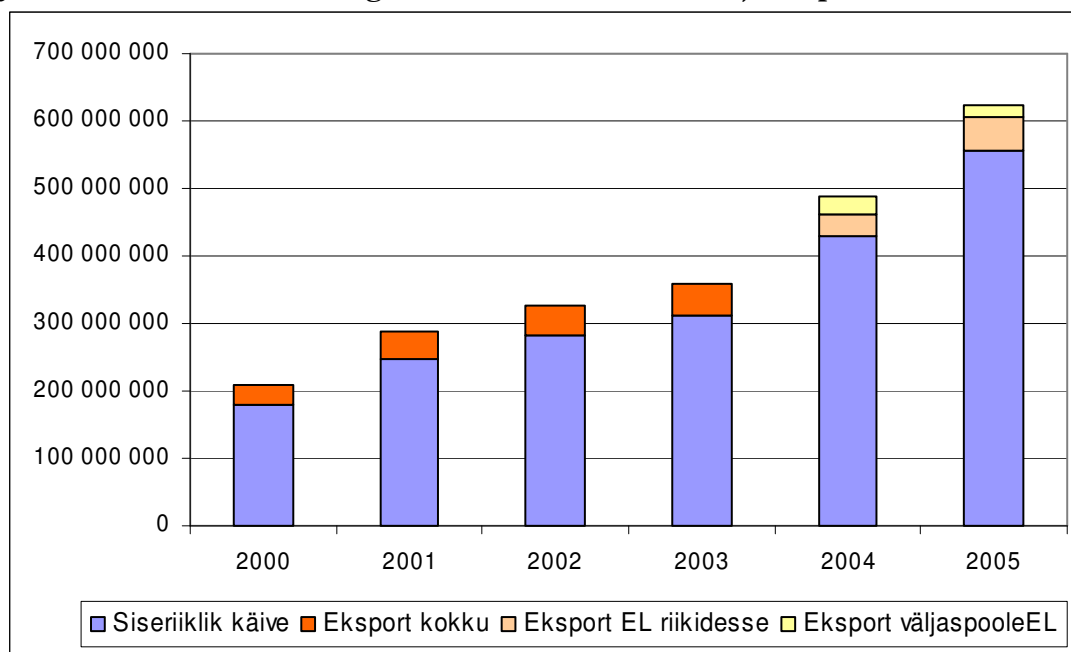
Allikas: Eesti Statistikaamet

Ulatuslike investeeringutega tehnoloogilistesse uuendustesse peab kaasnema töötajate teadmiste ja oskuste ettevõtete vajadustega vastavusse viimine. Inimressursi arendamisse suunatavad investeeringud nõuavad ettevõtjalt suurt ressursikulu, samas on tegu riskantse rahapaigutusega, sest omandatud teadmiste ja oskuste näol ei ole tegemist likviidse varaga. Lisaks töötajate koolitamisele aitaks ettevõtjate arengule kaasa juhtivtöötajate ja ettevõtjate (sh potentsiaalsete ettevõtjate) täiendav koolitamine, teadlikkuse, informeerituse ja loovuse tõstmine. Pikaajaliste arenguvõimaluste avardamise seisukohalt on väljakutseks uute juhtimisühikute ja ärimudelite

tutvustamine ja kasutuselevõtt. Need on tegurid, mis määravad ettevõtte elujõulisuse ja jätkusuutliku arengu.

Madal tootlikkus, väikesed tootmisvõimsused ning suured riskid ja suured pöördumatud kulud välisturgudel tegevuse alustamisel (informatsiooni ja kontaktide hankimiseks, toote kohandamiseks, ekspordistrateegia kujundamiseks ning rahvusvaheliseks turundamiseks) takistavad Eesti ettevõtete sisenemist välisturgudele. Seetõttu on Eestis eksportööre vaid 11,7%⁵ kõigist ettevõtetest ja kiiresti kasvanud sisenõudluse taustal on ekspordi osatähtsus kogukäibes viimastel aastatel langenud (vt joonis 6). Ekspordimahtude kasvatamiseks tuleb orienteeruda allhanke osutamisel ümber suuremat lisandväärtust pakkuvatele tegevustele ning allhanke sisseostmisele.

Joonis 6. Ettevõtete toodangu realiseerimise netokäive ja eksport, tuhanded kroonid

Allikas: Eesti Statistikaamet

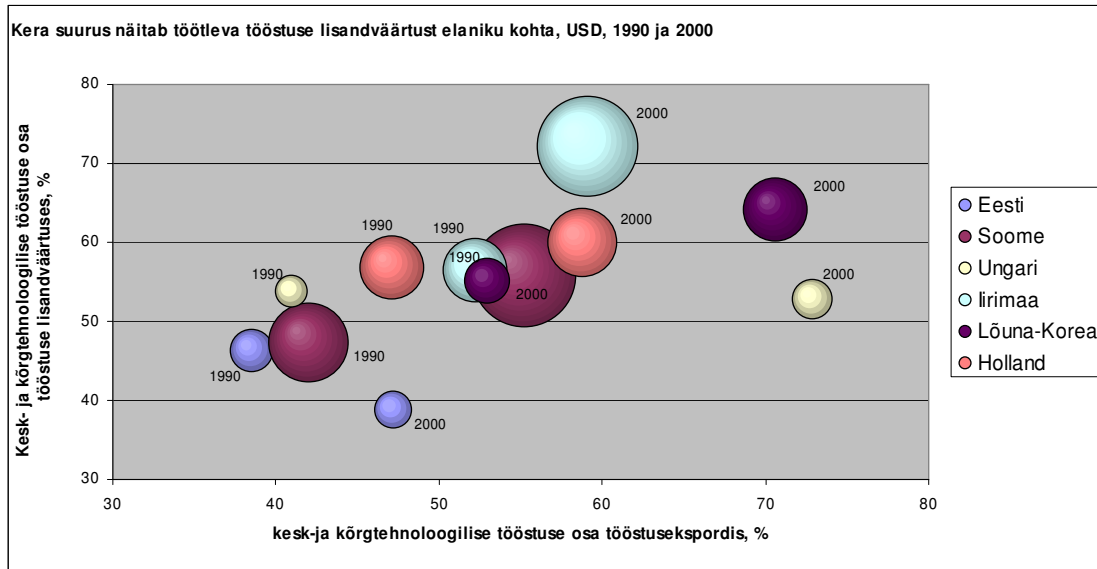
Eesti ekspordi struktuuri vaadates domineerivad võrdlemisi madala lisandväärtusega kaubad ja teenused. Suurima osa ekspordist annavad masinad ja seadmed (28%), puit ja puidutooted (11%) ning metallid ja metallitooted (9%)⁶. Poliitikauuringute Keskuse PRAXIS hiljutised uuringud on esile toonud murettekitava asjaolu, et kuigi kesk- ja kõrgtehnoloogiliste tööstusharude toodangu osa ekspordis on Eestis viimasel kümnendil kasvanud, on selle osa lisandväärtuses vähenenud. See viitab asjaolule, et Eesti tööstus on kõrgtehnoloogia sektoris lukustunud vähese lisandväärtusega funktsioonide täitmisele ega võta osa kõrgemat lisandväärtust ja kasumeid võimaldavast arendustegevusest⁷ (vt joonis 7).

⁵ Eesti Maksu- ja Tolliamet (2005)

⁶ Eesti Statistikaamet (2005.a. korrigeerimata andmed)

⁷ Vt Tiits, Kalvet, Kattel Eesti majanduse konkurentsivõime ja tulevikuväljavaated” 2003 ja “Made in Estonia” 2005

Joonis 7. Kesk- ja kõrgtehnoloogilise tööstuse osa lisandväärtus ja tööstusekspordis

Allikas: Industrial Development Report 2004. Industrialization, Environment and the Millennium Development Goals in Sub-Saharan Africa. The new frontier in the fight against poverty, United Nations Industrial Development Organization (UNIDO), 2004, <http://www.unido.org/>, PRAXISe arvutused

Oma mõju ettevõtete eksporttegevusele, aga ka rahvusvahelistumisele üldisemalt, omab Eesti kui päritolumaa maine ekspordi sihtriikides. Täna paigutavad eksportöörid Eesti kui kaupade päritolumaa maine ekspordibarjääride taha, kuna Eesti pole veel muutunud positiivse mainega laialdaselt tuntud brändiks. Samavõrd oluline on Eesti maine potentsiaalsete välisinvestorite või Eestit külastada soovivate turistide silmis. Nüüsa oluline kui konkurentsivõimeline ettevõtluskeskkond on potentsiaalsete investorite mulje Eestist kui innovatiivsest ja suure ettevõtluspotentsiaaliga riigist.

Innovatsioonivõimekus

Euroopa Innovatsiooniedetabelis 2006⁸ välja toodud Summaarse Innovatsiooniindeksi järgi, mis mõõdab riigi innovatsioonivõimekust, kuulub Eesti uute liikmesriikide arvestuses kolme arenenuma riigi hulka, edastades nelja EL15 riiki. Sellegipoolest on Eesti Innovatsiooniindeksi kasv aeglasem kõigi ELi liikmesriikide (EL25) vastavast näitajast, asetades Eesti juba teist aastat järjest „järelsõrkijate” gruppi. Eesti näitab häid tulemusi ettevõtete innovatsioonialast tegevust mõõtvast innovatsiooni ja ettevõtluse näitajate grupis. IKT kulutuste osas edestatakse kõik Innovatsiooniedetabelis olevad riigid (9,85 SKPst) ning kolmanda astme hariduse näitajaga 100 inimese kohta vanusegrupis 25-64 ollakse kolmandal kohal (33,3%). Vaatamata eelneva kahe näitaja heale tulemusele ei ole see piisav innovatsiooniliidritele järgi jõudmiseks, kes on tugevad kõigis viies Innovatsiooniindeksi näitajate gruppides (innovatsiooni vedajad, teadmiste loome, innovatsioon ja ettevõtlus, väljundid-rakendused, intellektuaalomand). Madalad avaliku ja erasektori T&A kulutused sisemajanduse koguproduktist (SKP), tagasihoidlik kõrgtehnoloogiliste toodete eksport, väike uute toodete osakaal kogukäibes ning ettevõtete vähene tegelemine intellektuaalomandi kaitsega võrreldes EL25 vastava näitajaga peegeldab Eesti majanduse struktuuri ja vajadust tõsta ettevõtete teadmistemahukust.

Eesti ettevõtetele on iseloomulik madalad investeeringud T&A ning innovatsiooni. Vaatamata sellele, et Eesti erasektori T&A kulutused kasvasid aastatel 2000-2004 ELis kõige kiiremini (keskmiselt 16,7% aastas, millest maailmas suutis enamat nt Hiina 18,6%)⁹ moodustasid Eesti

⁸ European Innovation Scoreboard 2006 „www.proinno-europe.eu”

⁹ DG Research Key Figures 2005

ettevõtete T&A investeeringud 2004. aastal siiski vaid 0,36% SKPst, võrreldes EL keskmise 1,22%-ga¹⁰. Keskmisest kõrgema T&A investeeringute tasemega paistavad Eestis silma finantsvahendus, biotehnoloogia ettevõtlus ning arvutid ja nendega seotud tegevus, töötleva tööstuse harudest elektri- ja optikaseadmete tööstus, keemiatööstus ning transpordivahendite tööstus. Tööstusharude keskmisest tasemest märgatavalt vähem investeerivad T&Ase mööblitööstus ning tekstiili ja rõivatööstus.

Eesti T&A strateegia 2002-2006 "Teadmistepõhine Eesti" üks võtmevaldkondadest - biotehnoloogia sektor - paistab silma Eesti keskmisest tasemest kolm korda kõrgemate T&A investeeringute poolest. Vaatamata kodumaise farmaatsiatööstuse puudumisele on enamus Eesti biotehnoloogia ettevõtteid keskendunud biomeditsiinile ning tegelevad diagnostika ja ravimite arendamisega, tehes seda valdavalt alltoövõttudena välistellijatele. Eksport moodustab üle 90% biotehnoloogia ettevõtete käibest. Ettevõtete kiiret arengut piiravad aga sektori asumine alles uue teadmuse loomise faasis ning vähene tähelepanu turundusele ja müügile, seemnekapitali halb kättesaadavus ning vähesed kogemused ettevõtete juhtimisel rahvusvahelisel turul.

Samuti strateegilise võtmevaldkonna staatuses oleva Eesti IKT sektori osakaal SKPst oli 2004. aastal 9,2%¹¹, ent vaatamata sellele ei saa sektori konkurentsivõimet ja toodetavat lisandväärtust pidada piisavaks. Paljud sektori suuremad ettevõtted on keskendunud tegutsemisele rahvusvahelise omanikfirma poolt määratud harjumuspärasel turusegmendis või allhanke teostamisele. Sektorile on iseloomulik ka suur killustatus, mis sageli ei võimalda uuenduslike toodete ja teenuste hoogsat turuletoomist ning uutele turgudele sisenemist. Üha suuremaks probleemiks on kujunemas kvalifitseeritud tööjõu nappus. Nende arengutega seoses muutub järjest tuntavamaks vajadus orienteeruda allhanke osutamisel ümber suuremat lisandväärtust pakkuvatele tegevustele ning allhanke sisseostmisele.

Eesti majanduses tervikuna on viimastel aastatel kasvanud nii innovatiivsete ettevõtete osakaal kui ka ettevõtete kulutused uuendustegevusele (vt joonis 8). Väike- ja keskmise suurusega ettevõtete ning teenindussektori innovatiivsuse kiire kasvu toel suurenes uuenduslike ettevõtete osakaal 36%-lt 2000. aastal 49% 2004. aastal, ületades sealjuures ka EL keskmist (44%)¹². Kõige rohkem oli innovatiivseid ettevõtteid Tartus, Põhja-Eestis ja Viljandimaal, kõige vähem oli uuenduslikke ettevõtteid Kesk- ja Lääne-Eestis.

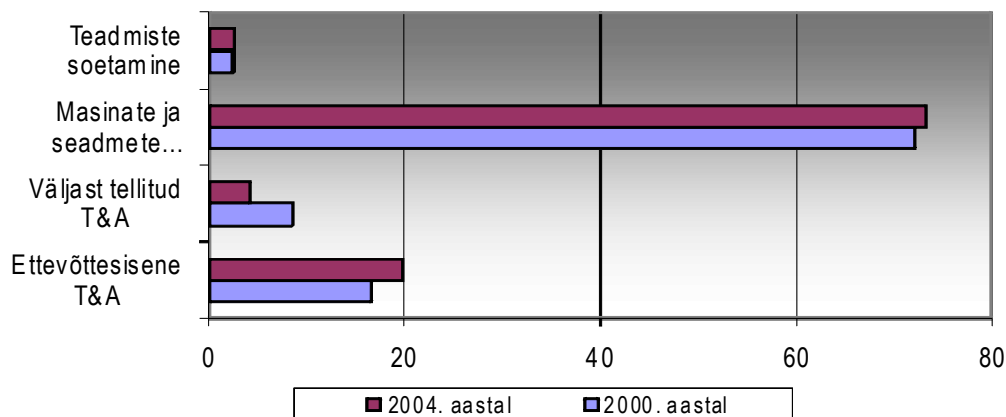
Võrreldes 2000. aastaga on 2004. aasta tõusnud innovatsioonikulutuste osakaal kogukäibest 1,2%-lt 1,6%-ni, jäädes siiski ligi 25% alla EL keskmisele. Kuigi investeeringute maht on kasvanud, ei ole muutunud kulutuste struktuur.

¹⁰ Eurostat <http://epp.eurostat.cec.eu.int>

¹¹ Eesti Infotehnoloogia Liit 2006
http://www.itl.ee/engine/document_view.asp?folder_id=144&document_id=319

¹² Eesti Statistikaamet 2006

Joonis 8: Innovatsioonikulutuste jagunemine (%)

Allikas: Eesti Statistikaamet 2006

Jätkuvalt investeeritakse märkimisväärselt vähe nii ettevõttesisesesse kui ka väljast tellitud arendustöösse ning uute teadmiste soetamisse (olgu siis nõustamise, konsultatsioonide, patentide või litsentside omandamise vms näol). Seega panevad Eesti ettevõtted, erinevalt Euroopa juhtivatest riikidest, jätkuvalt oluliselt enam rõhku protsessiuuendustele ning vähem tegeletakse uute toodete ja teenuste arendamisega.

Rõhuasetus protsessiuuendustele väljendub ka ettevõtete innovatsioonialases koostöös, kus peamisteks koostööpartneriteks on tarnijad ja kliendid ning ülikoolide ja teadusasutustega tehakse koostööd pea 2,5 korda vähem kui tarnijatega. Aastatel 2000-2004 on ettevõtete ja ülikoolide innovatsioonialane koostöö isegi vähenenud, vaid 9% innovatsioonialaseid koostöösuhteid omavatest ettevõtetest (35% innovatiivsete ettevõtete koguarvust) on koostöösuhetes üli- ja kõrgkoolidega¹³. Kui ühelt poolt on ettevõtete ja ülikoolide vaheline vähene koostöö seletatav Eesti majanduse struktuuriga ning sellest tuleneva madala nõudlusega T&A tulemuste ja arendusteenuste järele, siis teisalt on see seletatav asjaoluga, et ülikoolide ja teadus- ja arendusasutuste poolt tehtav T&A ei ole olnud piisavalt suunatud rakenduslikkusele. Osaliselt on see olnud tingitud ka vastavate finantseerimisinstrumentide ning tehnoloogiasirde alaste teadmiste ja oskuste ebapiisavusest. Tehtava T&A vähesele rakenduslikkusele viitab ka Eesti teadusasutuste madal patenteerimisaktiivsus, vähene lepinguliste tööde, sh sertifitseerimisteenuste maht ning tagasihoidlik *spin-off* ettevõtete¹⁴ arv. Perioodil 2001-2005 on asutatud keskmiselt 6-7 *spin-off* ettevõtet aastas¹⁵.

Inimressursi teadmised, oskused, suhtumine ning ka mobiilsus määravad samuti ettevõtluse konkurentsivõime teadmispõhises majanduses, kus ettevõtte konkurentsipositsioon rahvusvahelistel turgudel sõltub oskustest uusi teadmisi ja lähenemisi ärieduks ära kasutada. Suurema osa Eesti ettevõtete jaoks on vajaliku kompetentsiga töötajate leidmine keeruline.

¹³ Eesti Statistikaamet 2006

¹⁴ Ülikoolis ja/või teadus- ja arendusasutuses väljatöötatud intellektuaalomandi komertsialiseerimiseks loodud ettevõtte

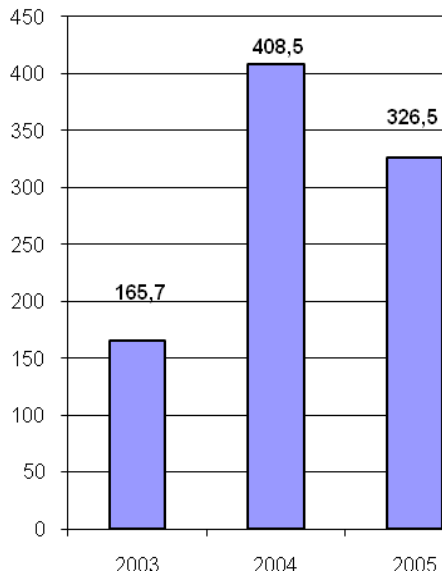
¹⁵ EASI poolt perioodil 2004-2006 ellu viidud SPINNO programmi seire raames kogutud andmed

Ühiskonna ettevõtlaste osatähtsus Eestis on täna suhteliselt madal. Sellest tulenevalt on elanikud vähe ettevõtlikud ning uusi elujõulisi ettevõtteid ja seega uusi töökohti luuakse võimalikult vähem. Elanike suhtumine ei ole ettevõtlust, uuenduslikkust ja kasvu toetav ning see panustab omakorda madala ettevõtlikkuse kujunemisse. Eesti elanikest vaid 9% on mõelnud oma ettevõtte asutamisele ent enamused neist näevad ettevõtte käivitamisele suuri takistusi. Oma ettevõtte on vahetult loonud või selle asutamisele tegeleb 5% Eesti elanikest¹⁶.

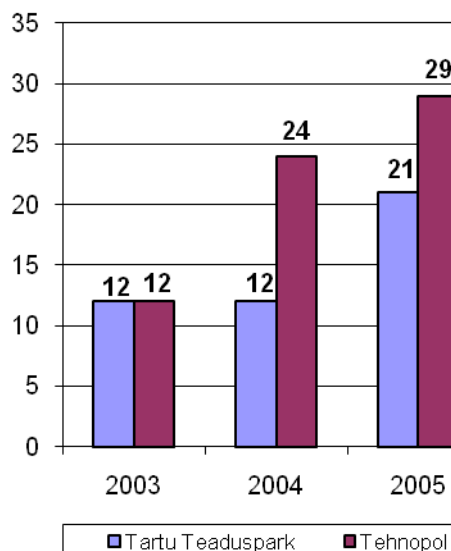
Mitmete riikide kogemus on näidanud, et teadus- ja tehnoloogiapargid ning inkubatsioonikeskused aitavad oluliselt kaasa uute innovaatiliste ettevõtete tekkele ning kasvule, pakkudes nii atraktiivset töökeskkonda kui ka kvaliteetseid ärialustus- ja äriedendusteenuseid, mis vastavad teadmis- ja tehnoloogiamaahukate ettevõtete vajadustele. Eestis tegutseb täna kaks avaliku sektori osalusel teadus- ja tehnoloogiaparki – Tartu Teaduspark ja Tallinna Tehnoloogiapark Tehnopol (vt joonis 9, 10).

Mitmed uuringud on viidanud, et Eesti teadus- ja tehnoloogiaparkide poolt asukasettevõtetele osutatavad teenused ja füüsiline infrastruktuur vajavad olulist arendamist, et pakkuda oma asukatele maksimaalset lisandväärtust¹⁷. Praegu on Eesti teadus- ja tehnoloogiaparkide inkubaatorites keskmiselt 5-10 asukat, mis jääb alla EL keskmisele. Ka töökohtade loomise ja käibe kasvu numbrid jäävad alla Euroopa keskmisele¹⁸, mis viitab vajadusele tõsta oluliselt parkide poolt pakutavate sihtgruppide vajadusi arvestavate infrastruktuuri- ja äriarendusteenuste hulka ja kvaliteeti.

Joonis 9. Tallinna Tehnoloogiapargi ja Tartu Teaduspargi inkubantettevõtete käibe töötaja kohta 2003-2005 (tuh kr)

Joonis 10. Tartu Teaduspargis ja Tallinna Tehnoloogiapargis loodud uued töökohad perioodil 2003-2005

Allikas: MKM poolt läbi viidud teadus- ja tehnoloogiaparkide küsitlus 2006

¹⁶ Eesti elanike ettevõtlikkus, Eesti Konjunkturiinstituut, 2004

¹⁷ vt Rouwamaat, Reid ja Kurik 2003, Reid 2005

¹⁸ Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt 2006 läbiviidud küsitlus; vt ka DG Enterprise 2002 *Benchmarking of business incubators*

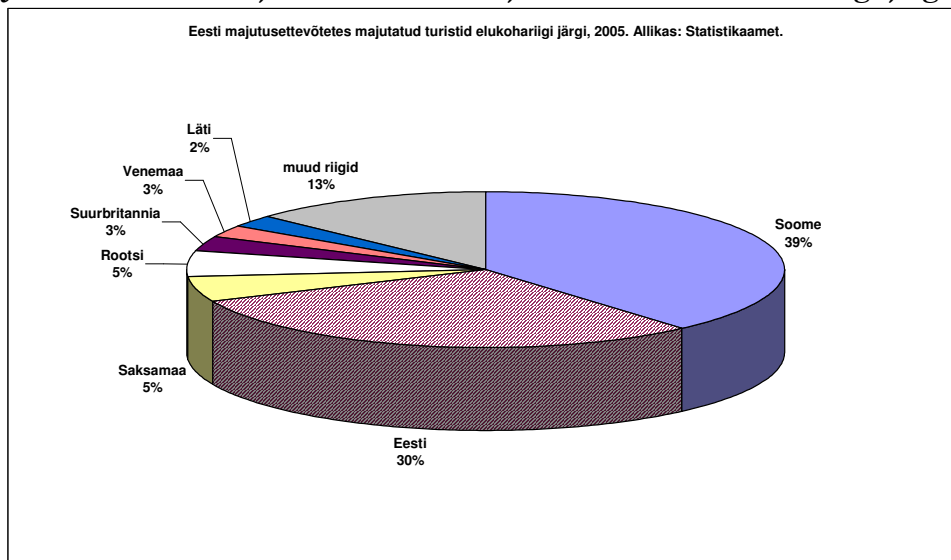
Turism

Nii teenuste ekspordi kui ka regionaalse ettevõtluse mõttes on turismisektoril oluline roll Eesti majanduses. Statistikaameti andmetel annab turism ligi 8% Eesti sisemajanduse koguproduktist ning sama suure osa tööhõivest. Turismiteenuste ekspord oli 2005. aastal 15 miljardit krooni.

Turismimajandus on viimastel aastatel jõudsasti arenenud - on kasvanud nii nõudlus kui pakkumine. 2004. aastal saavutati ELiga liitumisega seoses turismiteenuste ekspordi rekordiline (15%) kasv. Eesti majutusettevõtetes majutatud sise- ja välituristide arv kasvas 2003. aastaga võrreldes 23%. 2005. aastal ööbis Eesti majutusettevõtetes 1,45 miljonit välituristi. Nende arv kasvas 2004. aastaga võrreldes 6% ehk ligi 79 000 turisti võrra. Kasvu märgatav aeglustumine võrreldes 2004. aastaga tuleneb suurima osatähtsusega sihtturu – Soome – turistide arvu vähenemisest (-5%). Teistest suurema osatähtsusega riikidest - Saksamaalt, Suurbritanniast, Venemaalt, Rootsi, Norrast, Lätist, Leedust pärit turistide arvu kasv jätkus enam-vähem samas tempos kui 2004. aastal.

Samas iseloomustavad Eesti turismisektorit mitmed kitsaskohad, mis pärsivad turismisektori jätkusuutlikku arengut. Välisküllastajatest valdava osa moodustavad lühiajalisi (1-3 päevaseid) reise tegevad küllastajad lähiriikidest. Turistide lühiajaline viibimine Eestis on suuresti tingitud huvipakkuvate teenuste nappusest, vähesest mitmekesisusest kui ka vaatamisväärsuste ja ajaveetmisvõimaluste kohase info puudulikkusest, mis motiveeriks välituriste Eestis kauem viibima. Suur (üle 50%) sõltuvus Soome turust on oluline riskitegur, kuna küllastusfaasis oleva turu langusfaasi jõudmine võib kaasa tuua languse Eesti turismimajanduses tervikuna (vt joonis 11).

Joonis 11. Eesti majutusettevõtete majutatud turistid elukohariigi järgi

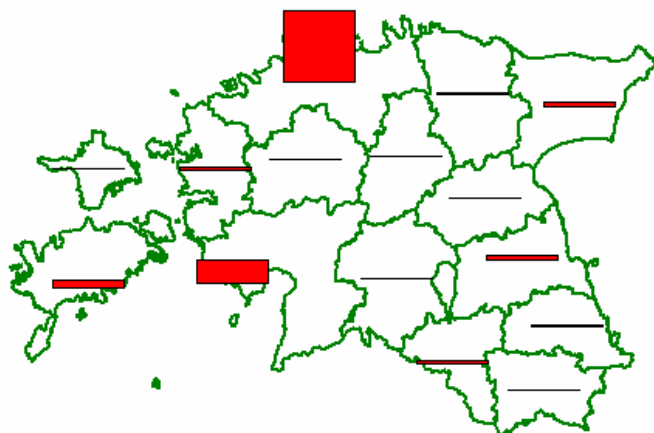

Allikas: Eesti Statistikaamet

Turism on Eestis väga sesoonne - kui suvel võib tekkida puudus vabade majutuskohtadest, siis talvel on keskmine täituvus madal (keskmine voodikohtade täituvus jääb alla 30%). Jätkuvalt on väliturism regionaalselt kontsentreerunud Tallinna ning vähemal määral Pärnu ümber (Tallinna ja Pärnu majutuskohtade arvele langeb ligikaudu kolmveerand välituristide ööbimiste koguarvust), teiste piirkondade atraktiivsus välituristide sihtkohtadena on madal - tulenevalt atraktiivsete turismiteenuste vähesusest või ebapiisavast kvaliteedist (nii potentsiaalsete küllastajate kui ka reiskorraldajate silmis), vähesest küllastusele motiveeriva info kättesaadavusest nende piirkondade kohta ja ebapiisavatest transpordivõimalustest individuaalturistidele. Turismisektori

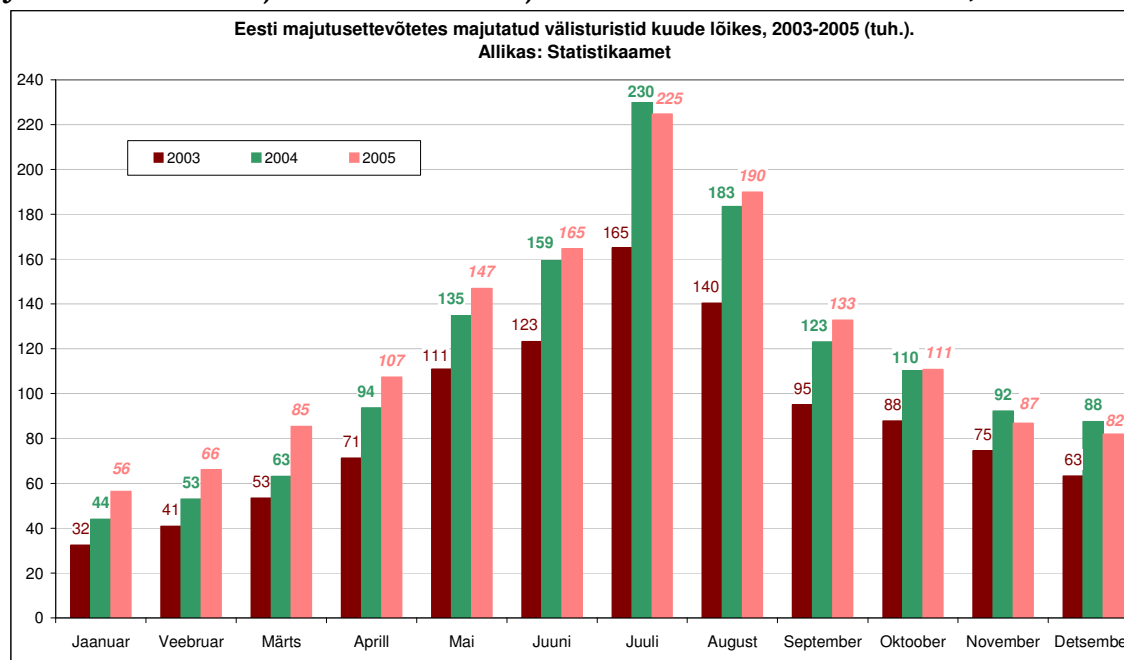
arneguvõimalusi piirab ka teenuste ebahütlane kvaliteet ning kvalifitseeritud tööjõu nappus, eriti maapiirkondades (vt joonis 12, 13).

Joonis 12. Välituristide ööbimiste jaotus Eesti majutusettevõtetes regiooniiti, 2005

Allikas: Statistikaamet

Joonis 13. Eesti majutusettevõtetes majutatud välituristid kuude lõikes, 2003-2005 (tuh.)

Allikas: Eesti Statistikaamet

Loomemajandus

Loomemajandusel on kasvav roll riigi konkurentsivõime tõstmisel ning teadmispõhise majanduse arendamisel. Ettevõtted on ümber kujundamas oma filosoofiat materiaalsete asjade tootmisest „väärtuse“ loomisele – see tähendab, et väärtus peitub toote sisus ja informatsioonis, mida ta kannab; ideedes ja tähendustes, mida inimene on võimeline looma.

Eestis on sisuliselt välja kujunemata veel loomemajanduse¹⁹ sektor ning siiani ei ole riigi poolt väljatöötatud poliitikat selle sektori arengu toetamiseks. Teostatud on alusuuringuid, mille tulemusena saab väita, et Eestis on loomemajanduses hõivatud 3% töötavast rahvastikust, tegutsevate äriettevõtete üldarvust moodustavad loomemajanduse või sellega seotud ettevõtted 6% (valdavalt mikroettevõtted) ning sektori müügi käibe on kokku üle 9 miljardi, sealjuures käibe reaalkasv on 7-8% aastas²⁰.

Otseselt piirab loomemajanduse arengut selle sektori ettevõtete juhtimis-, äri- ja turundusoskuste puudulikkus; loomemajanduse arengut toetava infrastruktuuri ja toetusmehhanismide piiratus; loomealast haridust ja loomingulist hariduse andmist ei tähtsustata piisavalt olulise sisendina nii ettevõtlusesse kui ka ühiskonda laiemalt.

Regioonide lõikes on ettevõtluskeskkond Eestis üsna erineva arengutasemega, aktiivne ettevõtlustegevus on koondunud suurematesse keskustesse ja nende lähedusse. Ettevõtluskeskkonna arengut tuleb soodustada nii ettevõtluse seisukohalt rohkem kui ka vähem arenenud Eesti piirkondades. Piirkondlike ettevõtete uuenduslikkuse ja tootlikkuse kasv hoogustab piirkonna ettevõtlust ja suurendab kohalikku tööhõivet. Ettevõtlustegevuse aktiveerimine on piirkondade tervikliku arengu aluseks. Regionaalselt tasakaalustatud majandusarenguks luuakse eeldused käesolevas rakenduskavas ja elukeskkonna arendamise rakenduskavas planeeritud tegevuste koosmõjul.

1.1.2. RAK 2004-2006 perioodi vahendite kasutamise tulemused ettevõtluse valdkonnas

Antud valdkond on otseselt seotud RAK 2004-2006 meetmetega 2.1. „Ettevõtete arengu toetamine”, 2.2. „Ettevõtluse infrastruktuuri arendamise toetamine”, 2.3. „Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni edendamine” ja 2.4. „Turismi arendamine” ning omab tihedaid seoseid meetmetega 4.1. „Transpordi infrastruktuuri arendamine” ja 1.2. „Inimressursi arendamine ettevõtete majandusliku konkurentsivõime suurendamiseks”.

Innovatsioonivõimekus

Ettevõtete ja teadus- ja arendusasutuste koostöö ning teadustulemuste komertsialiseerimise toetuseks on EASi kaudu rakendatud SPINNO programmi (7 projekti kogumaksumusega ca. 60 miljonit krooni) ning tehnoloogia arenduskeskuste programmi (5 projekti kogumaksumusega ca. 188 miljonit krooni). SPINNO programmi raames on üli- ja kõrgkoolides rakendatud intellektuaalomandi komertsialiseerimise regulatsioonid ning käivitatud komertsialiseerimisega tegelevad tehnoloogiasirdeüksused, lisaks on läbi viidud tehnoloogiasirde alaseid koolitusi. SPINNO programmi kaasabil osutasid programmi kaasatud seitse üli- ja kõrgkooli 2005. aastal ettevõtetele koolitus-, konsultatsiooni- ja uurimistöö teenuseid kokku ca. 91 miljoni krooni eest ning 2006. aastal 130 mln krooni eest. Samas ei ole programmi tulemused täielikult vastanud ootustele (patentide kaitsmine ja litsentside väljastamine jäänud oodatust tagasihoidlikumaks, probleeme esineb tehnoloogiasirde funktsiooni mehitamise ja rahastamisega üli- ja kõrgkoolides) ning järgneval perioodil on vaja senisest enam fokuseerida ülikoolides ja teadus- ja arendusasutustes loodavate intellektuaalomandi kaitsmisele ning komertsialiseerimise tegevuse hoogustamisele.

¹⁹ Loomemajandus on kirjeldatav valdkonnana, kus seostuvad kultuurilised ja ärilised tegevused.

loomemajandus on majandussektor, mis põhineb individuaalsel ja kollektiivsel loovusel, oskustel ja andel ning mis on võimeline looma heaolu ja töökohti läbi intellektuaalse omandi loomise ja kasutamise. Täiendavat infot leiab Kultuuriministeeriumi koduleheküljelt: <http://www.kul.ee/>

²⁰ Uuring „Loomemajanduse arendamine Eestis – ettepanekud tulevikuks” – Eesti Tuleviku-uuringute Instituut, 2005

Tehnoloogia arenduskeskuste programmi raames on ettevõtete ja teadus- ja arendusasutuste koostöös käivitatud viis arenduskeskust IKT, biotehnoloogia ja nanotehnoloogia valdkondades. Loodud tehnoloogia arenduskeskused on keskendunud ettevõtlusele vajalike uute tehnoloogiliste lahenduste, *know-how* ja prototüüpide väljatöötamisele, mida on ettevõtjatel võimalik kasutada uute toodete ja teenuste arendamisel. Praeguseks ajaks osaleb tehnoloogia arenduskeskuste tegevuses 29 ettevõtet ning 4 ülikooli. Arvestades tehnoloogia arenduskeskuste lühikest käigusoleku aega, pole võimalik veel hinnata nende tegevuse tulemuslikkust. Küll aga on loodud tehnoloogia arenduskeskused oma tegevusse kaasanud oodatust oluliselt rohkem tudengeid, aidates seeläbi luua ettevõtluse probleemidega hästi kursis olevaid noorteadlaseid. Samuti on ettevõtete huvi uute tehnoloogia arenduskeskuste loomise vastu suur, mistõttu planeeritakse programmi jätkata uue taotlusvooru avamisega 2007. või 2008. aastal.

Teadus- ja tehnoloogiaparkides ehitatakse ja renoveeritakse hetkel PHARE vahendite abiga inkubaatorihooned, mis valmimise järel võimaldavad kahe- kuni kolmekordistada inkubeeritud ettevõtete arvu. See on olnud esimeseks sammuks teadus- ja tehnoloogiaparkide infrastruktuuri valdavalt ebarahuldava olukorra leevendamisel, kuid toetusvajadus on jätkuvalt kõrge parkide ülejäänud territooriumi väljaehitamise ja/või kaasajastamise osas. Kõigile Eesti inkubaatoritele, sh teadus- ja tehnoloogiaparkides asuvatele, on olnud suunatud ettevõtlusinkubatsiooniprogramm, millega on toetatud uute teenuste väljatöötamist inkubaatoris asuvatele ettevõtetele ning eluuringute läbiviimist uute inkubaatorite käivitamiseks.

Ettevõtete tootearendusalase võimekust ja nende motivatsiooni uuenduslikke arendusprojekte ette võtta on adresseerinud T&A projektide toetamise programm, millega on iga-aastaselt kaasatud erainvesteeringuid T&A suurusjärgus 100 mln krooni (ligikaudu kuuendik Eesti ettevõtete T&A kulutustest aastas). Enim toetusi (nii toetuste arvu kui ka mahu poolest) on läinud bio- ja geenitehnoloogia, materjalitehnoloogia, energia- ja keskkonnatehnoloogia ning IKT valdkondadesse. Lisaks on toetust saanud ka nn. traditsioonilise tööstuse ettevõtted ning Eesti ekspordi jaoks oluliste harude, nagu puidusektori, masinaehituse, elektroonika ettevõtted (aastate 2002-2005 lõikes keskmiselt 30-40% programmi eelarvest). Programmi esimestel aastatel (2001-2003), mil programmi rahastati vaid riigieelarvelistest vahenditest, oli klientide huvi programmi vastu tagasihoidlik, kuid viimastel aastatel on ettevõtjate huvi hüppeliselt kasvanud. Kahjuks on puudunud eelarvelised vahendid klientide ootustele vastamiseks. Ebapiisava eelarve tõttu oli programm taotlejale suletud valdava osa 2005. aastast ning klientide ootustele mittevastava eelarve tõttu tuli programm 2006. aastal sulgeda kolm päeva pärast taotluste vastuvõtu avamist.

Eesti väiksusest ja märkimisväärselt väiksemast majanduslikust haardest võrreldes teiste Euroopa riikidega tuleneb selge vajadus fokuseerida ressursidele, et saavutada kriitilist massi. Kuni 2006. aastani on suurim osa teadus- ja arendustöö ning innovatsiooni rahastamisest (meede 2.3.) läinud teadus- ja arendustöö ning innovatsiooni strateegia kolme võtmevaldkonda, milleks on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, biotehnoloogia ja materjalitehnoloogia, soodustades antud valdkondades kõrgemat T&A intensiivsust ja kriitilise massi tekkimist.

Tootlikkus

Hästi on rakendunud meetmed 2.1. ja 2.2. Taotlejate poolne huvi meetmete osade programmide (nt. alustava ettevõtte starditoetus, ettevõtluse infrastruktuuri arendamise toetus) suhtes on olnud suurem, kui meetmete aastaelarve võimalused on lubanud. Finantsprogress on olnud plaanipärane. Tagamaks VKEde ligipääsu kapitalile, rakendati perioodil 2004-2006 alustava ettevõtte starditoetust, ettevõtluse infrastruktuuri arendamise toetust, tegutsevatele ja kiiresti kasvavatele ettevõtetele laenu- ja liisingukäendust. Et senine stardiskeem ei sisaldanud olulist teadmiste- ja oskuste ülekannet ning konkurents stardiabi saamiseks eeldas vahendite nappuse

tõttu taotlejalt väga head suure potentsiaaliga äriplaani, siis on oluline laiendada stardikapitalile ligipääsejate ringi skeemi parendades ning pakkuda koos kapitaliga ka teadmisi ettevõtluse valdkonnast. Alates 2005. aastast pakutakse ettevõtlus- ja innovatsioonialase teadlikkuse tõstmiseks innovatsiooniteadlikkuse programm. Eesti riiklikust eelarvest rahastati ettevõtluslaenu- ja liisinggarantiisid, mida järgneval perioodil kavandatakse rahastada EL struktuurifondidest.

Seni on riik SA KredEx kaudu taganud ettevõtete pangalaene ning liisingutehinguid kokku 1,9 miljardi krooni ulatuses, mis on kaasa aidanud hinnanguliselt 2900 uue töökooha loomisele. EASi starditoetuse abil on tegevust alustanud 673 ettevõtet. Ettevõtluse infrastruktuuri kaasajastamist on toetatud nii ettevõtete projektide kui ka kohalike omavalitsuste poolt rajatavate tööstusalade investeeringute kaudu kokku 178 mln krooni ulatuses.

Ettevõtjate teadmiste ja oskuste arendamiseks on alates 2001. aastast toetatud ettevõtete juhtide ja töötajate koolitamist, täiend- ja ümberõpet ning ettevõttevälise konsultandi kaasamist. Kuna 60% ettevõtjatest näevad kõige suurema takistusena töötajate koolitamisel koolituse kõrget hinda, siis on järjest kasvanud riigipoolse koolitustoetuse kasutajate arv. Kui 2002. aastal oli koolitustoetust kasutanud vaid 1% ettevõtetest, siis 2005. aastaks olid seda teinud kokku juba 6%²¹.

Teadlikkus erinevatest riiklikest ettevõtluse tugimeetmetest üldiselt on aastatega pidevalt kasvanud – tänaseks on 84% ettevõtjatest nende olemasolust teadlikud. Kui 2002. aastal ei osanud tervelt 71% ettevõtjatest öelda, kuhu peaks pöörduma vajaliku info saamiseks, siis tänaseks ei tea vaid veerand ettevõtjast, kust hankida infot toetuste kohta.

Ekspordi toetamise raames on põhiohk olnud seni eksporditegevuse arendamisel ning välisinvestorite teenindamisel. Vastavaid tegevusi ja programme on ellu viidud juba alates 1990. aastatest. Taolistest tegevustest on tänaseni säilinud välismessitoetused, infoteenused, EASi välismaiste esinduste teenused ning välisinvestori teenindus. Alates 2001. aastast toetatakse ettevõtteid eksporditurunduse läbiviimiseks ekspordiplaani programmi raames, kus toetuse saamiseks on vajalik läbimõeldud ekspordiplaani olemasolu. Tänapäevaks on uutele turgudele sisenemiseks toetust saanud üle 370 ettevõtte.

Aastal 2001 alustati ka ekspordi riikliku garanteerimisega ning teenuse populaarsus on kasvanud kiiresti. Kui aastal 2001 garanteeriti ekspordikäivet 31 miljoni krooni ulatuses, siis aastaks 2005 kasvas garanteeritud ekspordikäibe maht 783 miljoni kroonini, moodustades hinnanguliselt 0,8% kogu Eesti ekspordist.

Väljatöötamisel on ka mõjude hindamise meetodikad, mille valmimisel ning vastavasisuliste andmete kogumise järel, on võimalik analüüsida eelneval poliitikaperioodil rakendatud meetmete tõhusust ja mõjusust ning anda hinnang struktuurivahendite rakendamisele ettevõtluse valdkonnas. Mõjuhinnangu esimene etapp, mille käigus hinnatakse valikut ettevõtluse toetamiseks tehtavatest programmidest, valmib 2006. aasta teises pooles.

Turism

Edukalt on ellu viidud Eesti riikliku turismiarenduskava 2002-2005 ja Eesti riikliku arengukava 2004-2006 (RAK) turismimeedet, mille raames on oluliselt võimendatud Eesti kui reisisihi tutvustamist välisriikides ning toetusprogramme turismitoodete arendamiseks. Samuti on eelmisel programmeerimisperioodil turismi arengut regioonides oluliselt mõjutanud maamajanduse mitmekesistamisele ja piirkondade konkurentsivõime suurendamisele suunatud toetusprogrammid. Turismiteenuste pakkumise kasvuga regioonides on suurenenud erinevate Eesti piirkondade atraktiivsus nii sise- kui ka välituristide seas.

²¹ Konsultatsiooni- ja koolitusturg Eesti ärisektoris, 2005, Ariko Marketing

1.1.3. Aluseks olevad strateegilised dokumendid ettevõtluse valdkonnas

1. Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013, otseselt seotud peatükiga 2 „Investeeringute toetamine” ja peatükiga 3 "Rahvusvahelistumise toetamine";
2. Eesti TA&I strateegia 2007-2013 “Teadmistepõhine Eesti II”; otseselt seotud strateegia 3. tegevussuunaga – ettevõtete innovatsioonivõimekuse kasv, milles ette nähtud tegevusi finantseeritakse struktuurivahenditest käesoleva rakenduskava raames.
3. Eesti riiklik turismiarenduskava 2007-2013, otseselt seotud arengukava strateegiliste tegevussuundadega “Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamine”, “Turismi tootarenduse edendamine” (teadlikkuse ja kvaliteedi kasv, mitmekülgsed uuenduslikud tooted ja tegevused, koostöövõrgustike loomine) ja “Turismiinfosüsteemi arendamine”.

1.1.4. SWOT-tabel

TUGEVUSED	NÕRKUSED
<ul style="list-style-type: none"> • Väliskaubanduse seisukohalt soodne geograafiline asukoht • Hästiarenenud IKT ja finantssektor ning suhteliselt kiire IKT kasutuselevõtt teistes ettevõtlus-sektorites • Ettevõtete paranenud majandusnäitajad ja positiivsed ootused • Ettevõtlussektori dünaamilisus ja kiire kohanemisvõime • Liberaalne majanduskeskkond ning stabiilne ettevõtluse arengut toetav makrokeskkond • Suhteliselt odavad tootmissisendid 	<ul style="list-style-type: none"> • Madal investeeringute tase T&Ase ning innovatsiooni • Madal tootlikkus ning lisandväärtus, piiratud kasvuvõime • Elanike madal ettevõtlikkus, uuendusmeelsus ja loovus, ühiskonna ebasoosiv suhtumine ettevõtjasse • Puudulik ekspordivõimekus ning nõrk rahvusvaheline turupositsioon • Inimressursi puudulikud ja ettevõtluse vajadustele mitte vastavad oskused ja teadmised • Alustavate, väikeste ning kiiresti kasvavate uuendusmeelsete ettevõtete piiratud ligipääs investeeringuteks vajalikule kapitalile • Väikeettevõtluses nõrk strateegiline juhtimine • Ettevõtete, sh turismiettevõtete, koondumine Tallinna ja suuremate keskuste ümber, ettevõtluseks vajaliku infrastruktuuri mitterahuldav olukord ja erisused piirkonniti • Vähesed teadmised ettevõtlusest ja innovatsioonist • Uute ettevõtete madal elujõulisus ning piiratud kasvuvõime • Vähene koostöö nii ettevõtete vahel kui ka ettevõtete ja T&A asutuste vahel, vähene teadmiste ja tehnoloogiate siire • Eesti kui reisisihi vähene tuntus ja maine Euroopas ning kogu maailmas • Turisminõudluse sesoonsus, turisminõudluse regionaalsed erisused ja suur sõltuvus lühiküllastustest • Loomemajanduse sektori vähene teadvustamine ja arendamine
VÕIMALUSED	OHUD
<ul style="list-style-type: none"> • Eesti maine paranemine nii kaupade päritolumaana kui investeeringute sihtriigina • Infoühiskonna jätkuv areng • Kvaliteetsete välisinvesteeringute sissevool ning Eesti erainvestorite kapitali suundumine Eesti VKE sektorisse • Uute tehnoloogiate kasutuselevõtt maailmas ning Eesti ettevõtete T&A võimekuse oluline kasv • Väliskaubanduse liberaliseerimine maailmas • Ühisraha euro kasutuselevõtt • Rahvusvahelise koostöö tihenemine 	<ul style="list-style-type: none"> • Globaliseerumisest tulenev konkurentsipurve • EL protektsionistlik väliskaubanduspoliitika kolmandate riikide suhtes • Välisinvesteeringute koondumine teistesse atraktiivsematesse ja kiiremini arenevatesse piirkondadesse • Kulueelise suhteline vähenemine • “Ajude äravool” – tippspetsialistide ja oskustöölaliste lahkumine Eestist • Ettevõtete vajadustele vastava kvalifikatsiooniga tööjõu puudus • Võimalik inflatsiooniline surve

1.2. Teadus- ja arendustegevus

1.2.1. Valdkonna analüüs

Arengud uute teadmiste loomisel ja kasutamisel on tekitanud vajaduse tõhusamaks koostööks nii erinevate teadusvaldkondade siseselt kui ka nende vahel, aga samuti alus- ja rakendusuuringute vahel. Vastupidiselt varasematele seisukohtadele, kus innovatsiooni käsitleti alusteadusest algava lineaarse ahela lõpptulemusena, nähakse tänapäeva innovatsioonisüsteemis T&A ning ettevõtlust innovatsiooniprotsessis omavahel läbipõimunud võrgustikuna (vt joonis 14).

Joon. 14. Innovatsioon riikide gruppide kaupa

Allikas: European Innovation Scoreboard 2006, Comparative analysis of innovation performance. Maastricht Economic Research Institute on Innovation and Technology (MERIT) and the Joint Research Centre (Institute for the Protection and Security of the Citizen) of the European Commission. Estonian data were added to figure by Estonian Ministry of Education and Research.

25 EIS innovatsiooni iseloomustavat indikaatorit on klassifitseeritud viide mõõtmesse, katmaks innovatsiooniprotsessi erinevaid aspekte: innovatsioonimootor (innovation drivers) mõõdab innovatsioonipotentsiaaliks vajalikke struktuurseid tingimusi; teadmusloome (knowledge creation) mõõdab investeeringuid T&A; innovatsioon ja ettevõtlus (innovation and entrepreneurship) mõõdab ettevõtete innovatsioonisuunalisi püüdlusi; rakendused (applications) mõõdavad tööjõu ja ettevõtluse panust innovatsioonisektoritesse; intellektuaalne omand (intellectual property) mõõdab eduka oskusteabe tulemusi.

Enamuses Eesti innovatsioonisüsteemi hindavates analüüsid (tehnoloogia arenduskeskuste programmi eeluuring²², Eesti biotehnoloogia innovatsioonisüsteemi hindamine²³, RAK meetme eeluuring²⁴) samuti T&A erinevaid valdkondi hõlmavates rahvusvahelistes evalvatsioonides on T&A puhul peamiste nõrkustena välja toodud:

1. füüsilise infrastruktuuri puudujäägid
2. T&A keskmiselt “rahuldav” ja “hea” kvaliteet;
3. T&A killustatus (liialt väikesed uurimisgrupid);
4. vähene tähelepanu rakendusuringutele;
5. T&A lühiajaline planeerimine ja finantseerimine;
6. noorte teadus- ja arendusspetsialistide vähene juurdekasv ja nende karjäärivõimaluste piiratus organisatsioonide-siseselt;
7. stiimulite puudumine koostööks ettevõtetega;
8. madal võimekus intellektuaalse omandiga seotud küsimustes ja lepingulise teadus – ja arendustöö juhtimiseks.

Antud rakenduskava struktuurifondide kontekstis keskendub punktile 1 ja osaliselt 3-8 (tegevused, mis täiendavad riigieelarvelist T&A rahastamist ja aitavad nimetatud probleeme lahendada). 7-8. punkti adresseerib ka ettevõtluse prioriteetne suund.

Konkurentsivõimelise T&A süsteemi toimimiseks vajaliku baasi moodustavad hea ettevalmistusega teadlased ja kaasaegsete laboritega varustatud teadusasutused. Senimaani on T&Ase suunatud ressursid olnud infrastruktuuri süstemaatiliseks arenguks ebapiisavad ja tulemusena on Eesti teadustegevus rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline vaid vähestes valdkondades. Kaasaegne töökeskkond ja kõrge palgatase soodustab tööjõu koondumist T&A valdkonda ja aitab vältida spetsialistide siirdumist välismaale. Kriitilise massi ja atraktiivse töökeskkonna saavutamiseks ning hoidmiseks on vajalik ressursid fookuseerida riigi jaoks olulistesse valdkondadesse, milleks on TA&I strateegia 2007-2013 „Teadmistepõhine Eesti II” võtmevaldkonnad (IKT, biotehnoloogiad, materjalitehnoloogiad, energeetika, tervishoid ja hoolekanne ja keskkond).

Planeeritud tegevuste läbivaks ideeks on rahvusvaheline koostöö. Struktuurifondide toetust on kavas kasutada selleks, et parandada teadus- ja haridusalast koostööd nii ELi siseselt kui väliselt: koostööprojektid, ERA-Net projektid, GRID võrgustik, andmevahetus, arvutustehnika ressursi ühiskasutus, andmekogumisvõrgustikud, võimalik osalemine Euroopa Tehnoloogiainstituudis vastavalt CEC²⁵ ettepanekutele, võimalik teadus- ja arendusasutuste toetamine osalemiseks Euroopa Tehnoloogiaplatformi ettevõtmistes jne.

IMD World Competitiveness Yearbook (2006) kohaselt, milles hinnatakse ja võrreldakse 61 olulist majanduspiirkonna konkurentsivõimet (53 riiki), asub Eesti kokkuvõttes 20. kohal²⁶. Seejuures on teadust iseloomustav kompleksnäitaja teiste oluliste konkurentsivõime indikaatorite hulgas pea kõige nõrgemal positsioonil (43). Samas on rida näitajaid tabeli esikümnes (vt joonis 15).

²² De Jager, D. et al. *Competence Centre Programming Estonia Feasibility Study*. Tallinn 2002.

²³ Fraunhofer ISI. The ‘e-Foresee’ Project: D15 - The Final Report on Foresight Pilot No. 2 in Estonia

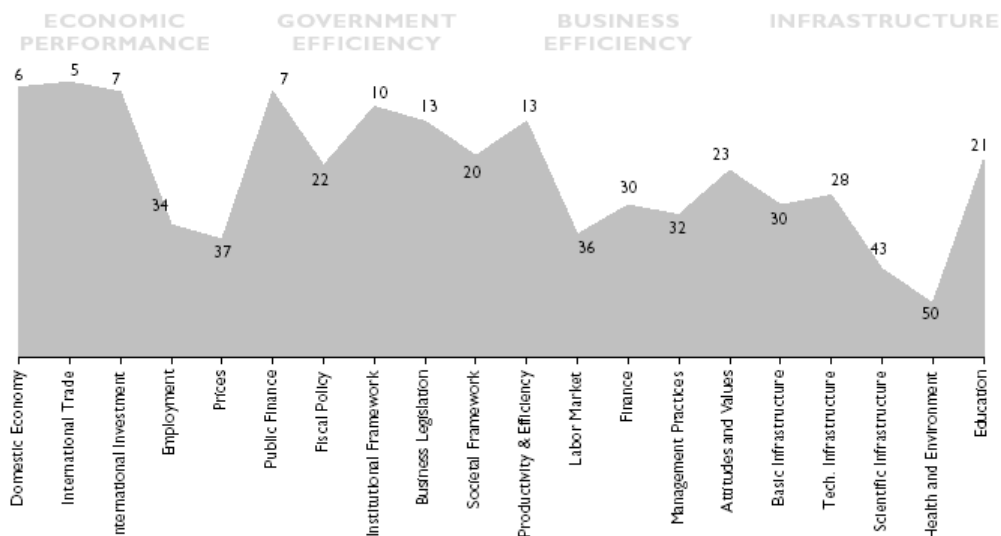
²⁴ Reid, A., Walendowsky J. Evaluation of the design and implementation of Estonian RTDI policy planned, Technopolis Consulting group Belgium SPRS 2005.

²⁵ Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the European Institute of Technology (Brussels, 03.10.2006).

²⁶ *IMD World Competitiveness Yearbook 2006*, p 130

Joonis 15. Eesti konkurentsivõime valdkondade lõikes

COMPETITIVENESS LANDSCAPE

Allikas: IMD World Competitiveness Yearbook (2006)

EL riikide hulgas on Eesti avaliku sektori T&A kulutuste osas mahajääjate hulgas. Nimelt oli 2003. aasta EL Statistikaameti (Eurostat) andmetel meie T&A rahastamine ühe teadlase/inseneri kohta üle 7 korra väiksem kui EL25 riikides keskmiselt. Et rahastamine teadlase kohta saavutaks rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise taseme, peavad T&A rahastamismahud Eestis kasvama oluliselt kiiremini teadlaste arvu kasvust. Kui ELi keskmine T&A maht SKPst 2004. aastal oli 1,90%, siis Eestis on see vaid 0,88% (vt tabel 1). Valitsuse poolt 13.10.2005 heakskiidetud "Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas" Lissaboni strateegia rakendamiseks nähakse ette Eesti konkurentsivõime kasvatamiseks jõuda T&A investeeringute tasemelt aastaks 2010 1,9%-ni SKPst, sealjuures viies avaliku sektori investeeringute mahu 1,05%-ni SKPst. Lissaboni strateegia eesmärk 3%-line osakaal SKPst on planeeritud saavutada aastaks 2013, suurendades seejuures avaliku sektori osakaalu 1,4 protsendini SKPst²⁷.

Tabel 1. EL ja Eesti T&A mahu võrdlus

		2001	2003	2004
EL25	T&A kogumaht (%SKP)	1,93	1,92	1,9
	Ettevõtlussektori T&A maht (%SKP)	1,26	1,23	1,22
	Riigisektori T&A maht (%SKP)	0,67	0,69	0,68
EE	T&A kogumaht (%SKP)	0,73	0,82	0,88
	Ettevõtlussektori T&A maht (%SKP)	0,25	0,28	0,34
	Riigisektori T&A maht (%SKP)	0,48	0,54	0,54

Allikas: Eurostat, „Statistics in Focus” Science and Technology, 6/2006 ning Eesti Statistikaamet, interneti andmebaas.

Arenenud riikides ulatub ettevõtlussektori osatähtsus T&A kogukulutustes kahest kolmandikust kolmveerandini. Siin jääb ELi keskmine (63,3%) alla nii Ameerika Ühendriikide (69,8%) kui Jaapani tasemele (75%)²⁸. Eriti kriitiline on aga mahajäämus ettevõtlusepoolse T&A

²⁷ "Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2005–2007" Lissaboni strateegia rakendamiseks, Vabariigi Valitsus heaks kiitnud 13.10.2005.

²⁸ OECD Main Science and Technology Indicators, volume 2005/2.

finantseerimise osas: 2004. aastal rahastas ettevõtlussektor EL25s vaid 54% T&A kogufinantseerimisest, seevastu USA-s ja Jaapanis vastavalt 63,8% ja 74,5%. Eesti vastav näitaja on vaid 36%. Eestis on ühelt poolt probleemiks Eesti majanduse struktuurist tulenev vähene nõudlus T&A järele, mille põhjustena võib esile tuua ettevõtete tegutsemist vähese teadmises- ja oskumahuga sektorites, millest tulenevalt T&A ei haaku nende tänaste ärimudelitega, samuti napib ettevõttesisest kompetentset inimressurssi T&A ja innovatsiooni juhtimiseks ettevõtetes. Teisalt pärsivad ettevõtete ja T&A asutuste koostööd T&A pakkumispoole nõrkused: ülikoolide uuringute vähene suunatus rakendatavusele, ettevõtluse vajadustele vastava inimressursi nappus, T&A teenuste pakkumiseks vajaliku füüsilise infrastruktuuri puudumine.

Vaatamata mahajäämusele ELi keskmisest tasemest, teeb Eesti pingutusi järelejäudmiseks. Näiteks aastatel 2001-2004 kasvasid Eesti T&A kogukulud 19% aastas, sh. ettevõtlussektori T&A-se suunatud kulud 25% aastas. Sealjuures olid mõlemad näitajad kõige kiiremini kasvavad EL25 liikmesriigi hulgas²⁹. Lisaks sellele kasvasid 2005. aastal ettevõtlussektori T&A kulutused 46%³⁰.

Prioriteetsed valdkonnad teadus- ja arendustegevuses

Maailmas asetleidvaid tehnoloogilisi arenguid ja innovatsiooni silmas pidades vajavad erilist tähelepanu valdkonnad, mis on kiirelt arenevad ning võimaldavad uusi rakendusi ja tootlikkuse kasvu. Seetõttu tõi T&A strateegia 2004-2006 „Teadmispõhine Eesti II” esile kolm võtmevaldkonda, mis toetavad tehnoloogilist arengut ja tootlikkuse kasvu kõigil elualadel: IKT, biotehnoloogiad ja materjalitehnoloogiad. Nimetatud võtmetehnoloogiatega seotud teadusharud on Eestis saavutanud kõrge rahvusvahelise taseme. Teadustöö kvaliteedi hindamiseks kasutatava Institute of Scientific Information (ISI) Essential Science Indicators andmetel on perioodi 1. jaanuar 1994 – 31. detsember 2004 keskmine Eestis teadusharude tase, st artiklite arv, viidatavus ja mõjukus järgmine (vt tabel 2).

²⁹ Statistics in Focus, Science and Technology, 6/2006

³⁰ Eesti Statistikaamet

Tabel 2. Eesti teadlaste publikatsioonide 1994-2004 arv, viidatavus ning mõjukus ISI Essential Science Indicators andmetel teadusvaldkonniti

Valdkond	Artiklite arv	Tsiteering	Tsiteeritavus artikli kohta	Valdkonna keskmine tsiteeritavus	Koht riikide pingereas	Tsiteeritavus % maailma keskmisest
Materjaliteadus	189	1284	6,79	4,2	3(75)	161,7
Keskkonnateadus ja ökoloogia	390	1518	8,13	7,62	25(100)	106,7
Farmakoloogia ja toksikoloogia	83	810	9,76	9,21	18(83)	106
Taime- ja loomateadus	583	3558	6,1	6,01	26(105)	101,5
Keemia	702	5462	7,78	7,92	25(88)	98,2
Inseneriteadused	309	769	2,49	3,09	48(95)	80,6
Matemaatika	146	305	2,09	2,6	40(82)	80,4
Astronoomia	172	444	8,83	11,33	29(64)	77,9
Põllumajandusteadused	53	194	3,66	4,82	42(94)	75,9
Mikrobioloogia	121	1195	9,88	13,76	46(84)	71,8
Bioloogia ja biokeemia	352	3799	10,79	15,1	29(100)	71,5
Füüsika	794	4013	5,05	7,09	49(86)	71,2
Kliiniline meditsiin	763	5527	7,24	10,36	67(106)	69,9
Neuro- ja käitumisteadused	198	2148	10,85	16,1	33(75)	67,4
Molekulaarbioloogia ja geneetika	185	2906	15,71	24,21	45(84)	64,9
Üldised sotsiaalteadused	178	373	2,1	3,38	66(102)	62,1
Psühhiaatria ja psühholoogia	129	558	4,33	8,04	51(81)	53,9
Immunoloogia	90	844	9,38	19,18	63(88)	48,9
Arvutiteadused	56	63	1,12	2,42	61(76)	46,3

Allikas: ISI Essential Science Indicators

T&A ning kõrghariduse süsteemi võimekuse tõstmiseks ja rahvusvahelisel tasemel edu saavutamiseks on vaja koondada nii inim- kui ka materiaalseid ressursse, süvendada spetsialiseerumist ja tööjaotust.

Teaduse tippkeskused

Teaduse tippkeskuse (Centre of Excellence) moodustavad rahvusvaheliselt kõrge tasemega uurimisrühmad, mil on ühtne juhtimine ja mis omavad ühiseid ning selgelt määratletud eesmärke. Tippkeskus võib kujuneda ühe või mitme teadus- ja arendusasutuse uurimisrühmade (sh erasektoris töötavate teadlaste) baasil.

Eestis tegutseb hetkel 10 teaduse tippkeskust (Geeni- ja Keskkonnatehnoloogia Tippkeskus; Alus- ja Rakendusökoloogia Keskus; Käitumis- ja Terviseteaduste Keskus; TÜ Füüsika Instituut; Eesti Kultuuriloo ja Folkloristika Keskus; Analüütilise Spektromeetria Tippkeskus; Molekulaarse ja Kliinilise Meditsiini Keskus; Keemia ja Materjaliteaduse Tippkeskus; Mittelineaarsete Protsesside Analüüsi Keskus; Töökindlate Arvutisüsteemide Uurimise Keskus), mis koondavad kriitilist massi ja esindavad kõrget akadeemilist taset. Juba praegu annavad teaduse tippkeskused umbes 50% teadusartiklite produktsioonist Eestis. Tippkeskuste väljakujundamine on lähtunud Euroopa teadusruumiga integreerumise vajadustest eesmärgiga lülitada Eesti tippkeskused rahvusvahelisse võrgustikku.

Rahvusvaheline teadus- ja arendusalane koostöö

Eesti osaleb aktiivselt Euroopa ja Läänemere riikide koostöövõrgustikes, näiteks EL T&A 6. raamprogrammi ERA-Net võrgustikud, Põhjamaade Teadusnõukogu jne. Rahvusvahelistest T&A infrastruktuuriprojektidest pole Eesti vahendite puudumisel suutnud osa võtta. 6. raamprogrammis on Eesti osalenud suhteliselt edukalt. 17.07.2006. seisuga osales 256 Eesti partnerit 223 edukas projektis, seejuures EK poolne Eesti partnerite rahastamine moodustas ca 362 miljonit krooni. Taotlusi oli kokku 1107, mis annab edukuseks ca 20%, seejuures raamprogrammi keskmine taotluste edukus oli 18%. Võrreldes 5. raamprogrammiga kasvas Eesti edukate taotluste arv vähe, kuigi esitatud taotluste arv suurenes ca 25%. Rahastamise maht on kasvanud aga üle 40%. Kuigi taotluste edukus on mõnevõrra madalam, kui 5. raamprogrammis, jääb see siiski kõrgemaks raamprogrammi keskmisest näitajast. Kuna 6. raamprogrammis rakendatud uued instrumendid erinesid oluliselt 5. raamprogrammi instrumentidest, siis on ka 6. raamprogrammi keskmine edukus madalam 5. raamprogrammi edukusest.

Teadus- ja arendusasutuste ja kõrgkoolide infrastruktuur (sh teadusaparatuur ja -seadmed)

Riigi senised investeeringud T&A ning kõrghariduse üldisesse infrastruktuuri on piirdunud üksikute objektidega, lahendades sealjuures hädavajadusi (remont, edasise lagunemise peatamine). Avaliku sektori praegune rahastamise tase pole suutnud T&A infrastruktuuri taastoota ja uuendada (viimase 15. aasta keskmine T&A infrastruktuuri investeeringute maht on ca mõni miljonit krooni³¹). Õppelaborid on väga kehvas seisus või puuduvad üldse. Kokkuvõttes on vastav infrastruktuur vananenud, mistõttu keskkond ei soosi T&A ning kõrghariduse kvaliteedi ja efektiivsuse piisavat tõusu. Selle tulemusena kannatab T&A ning innovatsiooni võimekus teha koostööd ettevõtlussektoriga ja osaleda Euroopa teaduskoostöös võrdselt vanade EL liikmesriikidega.

Et tehnoloogilist arengut ja tootlikkuse kasvu mitmetel elualadel toetavad tihtipeale suuremahulise eksperimentaalse ja laboratoorse töö mahuga teadusharud, mille uurimistöö eeldab tavapärastest rohkem investeeringuid, siis arvestades tänast T&A finantseerimise taset (2004. aasta rahastamine T&A süsteemi täisajaga teadlase ja inseneri kohta üle seitsme korra väiksem kui EL25s), on nad alarahastatud, vaatamata silmapaistvatele tulemustele üksikutes valdkondades. Kuna avaliku sektori teadus- ja arendusasutuste ning kõrgkoolide jooksvad kulud kaetakse riigieelarvest mahus, mis ei taga infrastruktuuri jätkusuutlikkust, siis selle tulemusel on piiratud osalemine võimalikes väliskoostööprojektides, piiratud materiaalne baas ettevõtetega koostöö arendamiseks ning puudub atraktiivne keskkond teadmismahukatele välis- ja erainvesteeringutele. Senini on võimaluste puudumisel praktiliselt jäänud soetamata kaasaegne teadusaparatuur ja -seadmed.

Arvestada tuleb asjaoluga, et teadustöö prioritiseerumise ja infrastruktuuri probleemide lahendamine hõlmab nii kõrgharidust, teadust kui ka innovatsiooni ning et nende lahendamine pole mõeldav paari aastaga ning vaid EL struktuurivahendite kaasates. Struktuurivahend lisanduvad riigipoolsele panusele. Struktuurivahendite kaasamine prioritiseeritud valdkondades on vaid esimeseks sammuks infrastruktuuri probleemidele komplekssete lahenduste leidmisel.

1.2.2. RAK 2004-2006 perioodi vahendite kasutamise tulemused teadus- ja arendustegevuse ja kõrghariduse valdkonnas

Teadus- ja arendusasutuste infrastruktuuri arendamise programm

2006. aastal tegi EASi juhatus otsuse viie täistaotluse rahastamiseks kogusummas 228,3 miljonit krooni. T&A asutuste infrastruktuuri investeringute alameede on olnud tugevalt fokuseeritud Eesti kehtiva T&A strateegia võtmevaldkondadesse. Välisabi on jaotatud 5 projekti vahel, millest 3 oli biomeditsiini, 1 IKT ja 1 materjalitehnoloogia valdkonnas. Sisuliselt on tegemist pilootprojektidega:

1. Keemilise ja Bioloogilise Füüsika Instituudi projekt "Tugevatele magnetväljadele baseerivate spektroskoopiameetodite rakendamine";
2. Tallinna Tehnikaülikooli (TTÜ) projekt "TTÜ keemia, biotehnoloogia ja biomeditsiini valdkonna infrastruktuuri arendamine 2005–2008";
3. Tallinna Tehnikaülikool projekt "Sardsüsteemid ja komponendid";
4. Eesti Biokeskuse projekt "Haigused ja evolutsioon genoomikas: infrastruktuuri projekt";
5. Tartu Ülikooli projekt "Biomeditsiini ning molekulaar- ja rakubioloogia tuumiklaborid".

Programmi raames toetati laboriseadmete ja aparatuuri soetamist või täiendamist; laboripindade või nendega seotud mittelaboratoorsete pindade renoveerimist, ehitamist, soetamist ja nende pindade sisustamist; teadusraamatukogude täiendamist ning andmebaaside ja tarkvara soetamist ning nende tegevuste ettevalmistamist ja juhtimist.

Kuna rahastatud infrastruktuuri pilootprojektide tulemused selguvad alles 2007-2013 programmiperioodi käivituses, siis vastavad kogemused veel puuduvad. Korralduslikult õigustas ennast kaheetapiline taotlemine, sest see võimaldas eelarvete ülevaatamist abikõlblikkuse vaatepunktist ning nõudis taotlejatelt tegevuste prioritseerimist.

Senised kogemused näitavad, et strateegiapõhine lähenemine ja ülikoolide poolne investeringute prioritseerimine ei toimi ülikoolide ja teadusasutuste detsentraliseeritud struktuuri tõttu. Samuti osutus probleemiks tulemusindikaatorite osa, kus algselt selgeks peetud indikaatorite osa osutus mitmetimõistetavaks ning vajab täpsustamist. Projektid käivitusid planeeritust aeglasemalt, mille põhjuseks oli vajadus läbi viia suures mahus riigihankeid.

Hindamiskomisjon soovitas rakendusüksusel küsida taotlejatelt lisaks strateegiatele ka rajatava infrastruktuuri rakenduskava, sest strateegiatest ei olnud võimalik välja lugeda, kuidas kavatakse kasutada soetatavat infrastruktuuri, sh. kuidas korraldatakse ettevõtete ja teiste teadusasutuste ligipääs (T&A infrastruktuuri arendamise strateegias infrastruktuuri ühiskasutus). Rakendusüksus sätestas selle info esitamise nõude täiendavalt täistaotluste rahuldamise otsustes.

Teadusinfrastruktuurina rajatavate teaduslaboritega teenuste osutamiseks võib tekkida vajadus katta rajatava laborite sertifitseerimise kulusid, mis oleks otstarbekas kirjutada sisse projekti abikõlblike kuludena.

Teaduse tippkeskuste programm

Tippkeskustel oli võimalik taotleda EL struktuurivahenditest lisafinantseerimist EASi teaduse tippkeskuste programmist. Programmi üldeesmärk on suurendada T&A ning innovatsiooni alast võimekust Eestis, toetades väikese arvu teaduse tippkeskuste arendamist majanduskasvu seisukohalt prioriteetsetes valdkondades. Teaduse tippkeskuste arendamise programmi raames

fokuseeriti ressursid T&A strateegias äratoodud võtmevaldkondade eelisarendamisele ning ligikaudu 82% rahalistest vahenditest suunati biotehnoloogia/meditsiini, IKT ja materjaliteaduste/keemia projektidesse. Taotlusvoor oli välja kuulutatud 2005. aastal, välja jagati 100 miljonit krooni. Momendil käib vastloodud tippkeskuste programmi rakendumine: finantseeriti 100% esitatud taotlustest ehk 10 projekti.

Teaduse tippkeskuste programmi kohta kehtivad T&A infrastruktuuri arendamise programmi kohta toodud märkused. Kaheetapilise toetuste jagamise asemel toimus rahastamisotsuse tegemine üheetapilisena, et vähendada toetuse taotlejate halduskoormust ning et kiirendada otsustusprotsessi. Kaheetapilise rahajaotusega sarnased tulemused saavutati kaheksa otsuse osalise rahuldamisel (kümnest esitatud taotlusest) toimunud taotleja kirjalikul teavitamisel ja nõusoleku küsimisel enne osalise rahuldamise otsuse langetamist.

Nii teadus- ja arendusastutuste infrastruktuuri arendamise programmi kui tippkeskuste programmi rakendamisel oli takistuseks struktuurivahendite tehnilise teadlikkuse puudlikkus, mille lahendamiseks korraldas rakendusüksus koolitusi ja nõustamist projektidele taotlemise faasis ja aruannete menetlemise faasis.

1.2.3. Aluseks olevad strateegilised dokumendid teadus- ja arendustegevuse valdkonnas

Eesti T&A ja innovatsioonistrateegia 2007-2013 “Teadmistepõhine Eesti II”; otseselt seotud strateegia 4. tegevussuunaga – Eesti pikaajalisele arengule suunatud poliitika kujundamine, milles ette nähtud tegevusi kaasfinantseeritakse struktuurivahenditest käesoleva rakenduskava raames.

1.2.4. SWOT-tabel

TUGEVUSED	NÕRKUSED
<ul style="list-style-type: none"> Välja arendatud, hästi funktsioneeriv T&A õiguslik struktuur ja strateegilised alused Eesti T&A investeeringute kiire kasv (2001-2004 keskmine aastane kasv vastavalt 19% ja 16%)³² Head traditsioonid ja tugev tase mitmetes teadusvaldkondades (biomeditsiin, materjaliteadus, keemia, keskkonnateadused) Edukas rahvusvaheline T&A koostöö (2004. aastal tuli T&A investeeringutest 17% välismaa allikatest ning rohkem kui pooled Eesti teadlaste publikatsioonid on avaldatud koostöös teiste maade teadlastega) 	<ul style="list-style-type: none"> Vananenud teadus- ja arendusinfrastruktuur, mis ei võimalda rahvusvahelist koostööd EL vanade liikmesriikidega võrdsel tasemel, ega suurendada lepingulise T&A mahtu ning koostööd ettevõtetega Ettevõtluse nõudlus T&A järele on madal, millest tuleneb vähene koostöö ettevõtete ja teadus- ja arendusastutuste vahel Eesti teaduse tippkeskused on alles kujunemisjärgus ning seetõttu on piiratud nende osalemine väliskoostööprojektides ning integreerumine EL teadusruumi Teadlase ja inseneri elukutse vähene atraktiivsus noorte seas Puudub atraktiivne keskkond teadmiste mahukatele välisinvesteeringutele ning välispäritolu teadlaste huvi Eestis töötamiseks T&A rahastamine ühe teadlase/inseneri kohta üle 7 korra väiksem kui EL 25 keskmine Teadlaste kõrge keskmine vanus ja väike järelkasv
VÕIMALUSED	OHUD
<ul style="list-style-type: none"> Rahvusvaheline TA&I koostöö Osalemine infrastruktuuri arendamise algatustel ja lähtumine nende põhimõtetest (osalemine 	<ul style="list-style-type: none"> Teadlaste ja tippspetsialistide lahkumine Eestist. Kulueelse vähenemine

³² Eurostat: R&D expenditure in Europe – First preliminary data: EU-25 R&D expenditure as a share of GDP stable at 1.9% in 2004 – Statistics in Focus, Issue number 6/2006.

<p>rahvusvahelistes infrastruktuuri projektides ja võrgustikes)</p> <ul style="list-style-type: none"> • T&A mahukad investeeringud ja teadus- ja arendusasutuste filiaalid • Kaasajastatud TA&I keskkond muudavad teadlase ameti atraktiivseks noorte hulgas • Valitsuse TA&I ja uuendusmeelset majandust soosiv teadmispõhisele ühiskonnale suunatud poliitika • Uute tehnoloogiate, eelkõige IKT, biotehnoloogia, materjalitehnoloogia, kasutuselevõtt ja innovatsioon 	<ul style="list-style-type: none"> • T&A kontsentratsioon üksikutesse EL keskustesse ja Eesti ääremaastumine • Ettevõtluse vastuvõtuvõime puudumine või arvatust aeglasem kasv prioriteetsetes teadusvaldkondades, mis pärsib riigi poolt rahastatud T&A majandusliku mõju avaldumist
---	---

1.3. Transport

1.3.1. Valdkonna analüüs

Transpordisüsteemi esmane ülesanne on tagada inimeste ja ettevõtete juurdepääs nende igapäevategevuseks vajalikele objektidele. Heal tasemel transpordisüsteem on tänapäeva vajadustele vastava elu- ja ettevõtluskeskkonna vajalik komponent, tõstes elukeskkonna atraktiivsust ja soodustades kohaliku ettevõtluse arengut, mis omakorda aitab kaasa Eesti majanduse konkurentsivõime kasvule. Teisalt eeldab majanduse efektiivne toimimine mitte ainult transpordi kui eraldi majandussektori kiiret arengut, vaid transpordikulude optimeerimist igal tasandil, sealhulgas asjatu transpordivajaduse vältimist.

Geograafiline asend, integreeritus Läänemere ja Põhjala riikidega loob Eestile rohkelt võimalusi ettevõtluse arendamiseks ja osalemiseks rahvusvahelistes kaubavedudes. Sellest on lähtunud ka senine transpordipoliitika, kus põhitähelepanu on pööratud peamiste transpordikoridoride väljaarendamisele ning peamiselt nendel asuvate põhimaanteedekonstruktsioonidele. Transpordikoridori sujuvaks toimimiseks tuleb edaspidi aga pöörata tähelepanu mitmetele „pudelikaeltele“ nii maanteedel, raudteedel kui ka sadamates, mis pärsivad Eestit läbiva veoahela toimimist ja usaldusväärsust ning põhjustavad siseriikliku tähtsusega transpordiprobleeme.

Eesti transpordipoliitika aluseks on EK „Valge Raamat. Transpordipoliitika 2010” Sellest tulenevalt on peamised transpordipoliitika eesmärgid:

1. „Modal shift” ehk transpordiliikide vahelise „tööjaotuse” mõjutamine (modaalne nihe), eesmärgiga viia inimesed ja kaubad maanteedtranspordist raudteele ja teistele transpordiliikidele, mis soosib säästva transpordisüsteemi ülesehitamist. „Modal shift” on üks vahenditest, mida kombineeritakse teiste meetmetega
2. EL äärealade sisene ja äärealade vaheline transpordisüsteemide arendamine ja selleks arenguks võimaluste loomine, samuti ühendused EL kesksete piirkondadega ning liikluskoormuste vähendamine Trans-Euroopa teedevõrgul.
3. Maanteedekonstruktsioonide liiklusohutuse parendamine ja transpordi kvaliteedi tõstmine.

Eesti transpordipoliitikat mõjutavad Euroopa transpordipoliitika kontekstis mitmed spetsiifilised tegurid, millest peamised on:

- riigi väike territoorium ja elanike arv;
- geograafiline asukoht globaalse transiitliikluse piirkonnas;
- asumine ELi äärealal.

Peamised takistused transpordi jätkusuutlikuks arenguks tulenevad neljast põhiprobleemist – ebapiisav planeerimine, infrastruktuuri puudulikkus, ohutuse ja turvalisuse probleemid või negatiivsed mõjud keskkonnale. Transpordisüsteemi kasutajate seisukohast vaadatuna on täheldatavad kaks eriomast ja intermodaalset probleemi: ühistranspordi ja kergliikluse langev populaarsus ning vajadus Eesti transpordisektori konkurentsivõimelisuse kasvu järele. Need põhilised kitsaskohad kujundavad Eesti transpordipoliitika strateegilise raamistiku peamised eesmärgid ja täpsustavad tegevuskavasid aastateks 2007-2013.

Eesti transpordipoliitika ja strateegilised suunad on kokku võetud “Transpordi arengukavas 2006-2013”. Eesti transpordipoliitika missioon on järgmine: Transpordisüsteem peab tagama inimeste ja kaupade mobiilsuse, olles samal ajal efektiivne, ohutu ja keskkonnasõbralik. Nimetatud missiooni valguses on oluline integreeritud lähenemine transpordivõrgustiku arendamisele ning prioriteetide ja rõhkude asetus. Transpordipoliitika põhilisteks arengusuundadeks (rõhuasetusteks) on

jätksuutliku ja säästva transpordi arendamine (sh ühistranspordi), tagamaks ligipääsetavuse läbi transpordikoridoride ning regionaalsed transpordiühendused ja veoste logistika, sh multimodaalsete lahenduste arendamine.

Eesmärgiks on keskenduda erinevate transpordiliikide arendamisele, lähtudes iga liigi nn. positiivsetest/tugevatest külgedest ning liikidevahelise parema sünergia tekitamisele. Oluline on seejuures sotsiaalmajandusliku aspekti arvestamine. Nii inimeste kui ka kaupade liikumisvajaduse rahuldamisel tuleb arvestada infrastruktuuri, ühistranspordi ja kergliikluse ning ressursside efektiivse kasutamise vajadust. Tagada tuleb säästev ja jätkusuutlik areng, s.h. liiklusõnnetuste ennetamine, keskkonnakahjude ennetamine, regionaalsete erinevuste tasandamine, transpordi konkurentsivõime suurendamine. Keskkonnaaspektid on Eesti transpordipoliitikas tunnustatud tulevikku silmas pidades kõrge tähtsusega prioriteediks.

Näide multimodaalsete võrgustike loomisest on Muuga sadama logistikakeskuse arengukontseptsioon, mis näeb ette ka ühenduste rajamist sadamast raud- ja maanteedele ning võimalust vastu võtta nii RoRo kui ConRo laevu.

Eesti transpordipoliitika elluviimise tagamiseks ja kõikide huvigruppide kaasamiseks on ette nähtud Transpordikomisjoni moodustamine Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi juurde. Transpordikomisjoni peamine ülesanne seisneb kokkuvõtvalt transpordi arengukava eesmärkide ja tegevuste täitmise jälgimises ning arengukava ja selle alamtegevuste täiendamise ja väljatöötamise ettevalmistamises osalemises, sh transpordisüsteemi pikaajaliste eesmärkide väljatöötamises.

TEN-võrgustik

TEN-T võrgustiku prioriteedid on Eesti transpordipoliitikas tähtsal kohal. Tähtsamate infrastruktuuri arenguprojektide hulgas on erilist tähelepanu pööratud ühendustele nii mere- kui ka raudtee võrgustikul - lähimerevedude arendamisele (Motorways of the Sea), raudteeühenduse loomine Kesk-Euroopasse (Rail Baltica). Tähtsaks tegevuseks on piiriületuse arendamine Venemaaga. Käimas on läbirääkimised silla rajamiseks üle Narva jõe Narva piiriületuskohas ning Koidula piiripunkti väljaehitamiseks. Sadamates arendatakse elektroonse andmevahetuse süsteeme (EDI), kiirendamaks tolliprotseduure ja laevade teenindamist.

Juurdepäas TEN-T võrgustikule ja ühendused Venemaa suunal on Eesti jaoks olulise tähtsusega, mis väljendub järgmiste transpordikoridoride arendamises (vt joonised 16; 17):

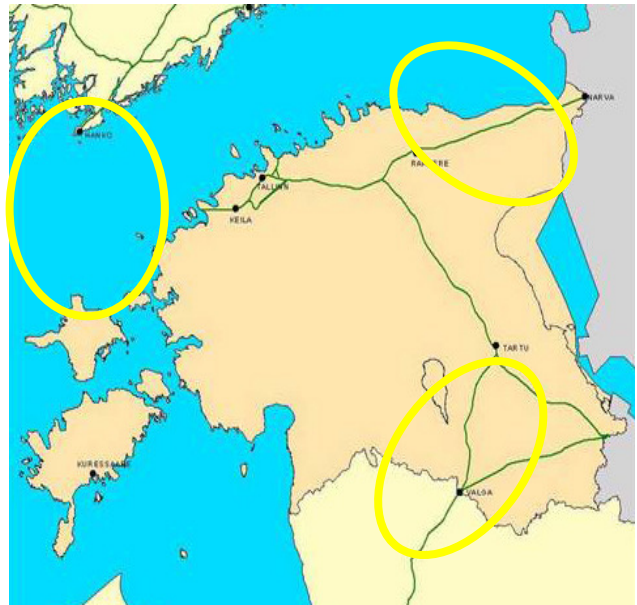
- Via Viroonia (Stockholm-Tallinn-St.Peterburg)
- Via Estica (Stockholm-Tallinn-Tartu-Moskva)
- Via Hanseatica (St. Peterburg-Narva-Jõhvi-Tartu-Valga-Riia-Gdansk-Berliin-Hamburg)
- Via Baltica (Helsinki-Tallinn-Pärnu-Riia-Varssav)
- Rail Baltica (Helsinki-Tallinn-Riia-Kaunas-Varssav)
- Baltic Tangent (Riia-Valga-Koidula-St. Peterburg)

Joonis 16: TEN-T võrgu transpordikoridorid

Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

Joonis 17: Transiidisõlmed ja EL piiripunktid Eestis

Transpordikoridoride arendamisel pööratakse suurt tähelepanu koordineerimisele teiste poliitikatega, sh keskkonna-, majandus-, ja regionaalpoliitikaga jne.

Teedevõrk

Kuigi Eesti teedevõrk on suhteliselt tihe, ei vasta ühenduste kvaliteet ja nende kohatine läbilaskevõime tänapäeva nõuetele ega kasutajate ootustele. Viimaste aastate jooksul on suudetud märgatavalt parandada põhimaanteed (kuuluvad suures osas ka TEN-T võrgustikku) olukorda - katete keskmine vanus vähenenud ja jõudnud alla 15 aasta piiri. Samas ei ole katendite kvaliteet tugi- ja kõrvalmaanteedel ning kohalikel teedel sageli rahuldav ja pärsib regionaalset arengut - katendite keskmine vanus on neil maanteedel vahemikus 22-24 aastat ja kasvab jätkuvalt. Katete keskmist vanust mõjutav remonttööde maht ei ole olnud piisav eelnevatel aastatel tekkinud mahajäämuse likvideerimiseks. Sama trendi näitavad üldjoontes ka muud teede olukorda iseloomustavad näitajad.³³ Lisaks mõjutavad teedevõrgu kvaliteedi parandamist materjali ja tööjõu nappus ning kiiresti kasvavad hinnad.

Liikluskoormuste kasv 2005. aastal oli võrreldes 2004. aastaga märkimisväärne: põhimaanteedel kasvas liiklussagedus 7,4% ja tugimaanteedel 5,4%. Seejuures langeb põhimaanteedele 48% läbisõidust, kuigi nad moodustavad riigimaanteedest 9,7%. Probleemi linnalähedastel aladel teravustab valglinnastumine, mis on põhjustanud teatud kohtades liiklusvoogude mitmekordistumise. Nii näiteks toimus 2005. aastal võrreldes 2004. aastaga mitmetel teelõikudel enam kui 10% liikluse kasv, ulatudes isegi 27%ni³⁴. Lisaks on sissetulekute kasv ja

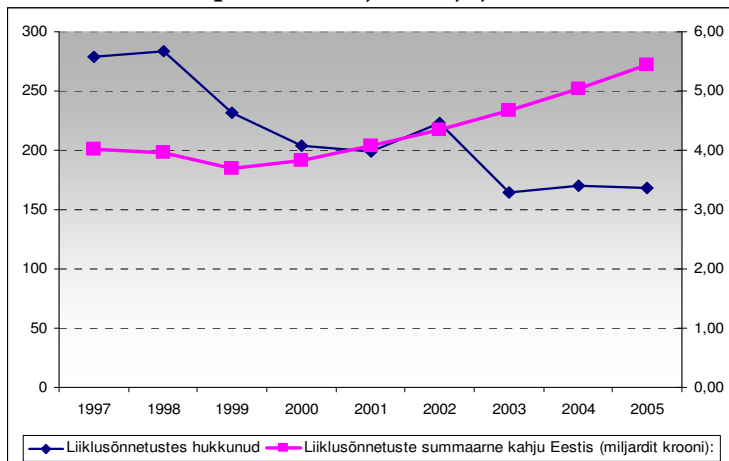
³³ Näiteks tasasuse näitaja IRI arv (*International Roughness Index* - vertikaalsuunaliste võngete summa 100 m kohta) on 2004 aastal põhimaanteedel 2,6 ning näitab vähenemise trendi, tugi- ja kõrvalmaanteedel vastvalt 3,9 ja 4,3 ning kasvab.

³⁴ Allikas: Maanteeamet

krediitvõimaluste paranemine suurendanud registreeritud sõiduautode arvu, mis on viimase nelja aasta jooksul (alates 2002) kasvanud pea veerandi võrra. Kõik see tähendab probleemide teravnemist transpordisektoris, transpordisõlmede ja ühendusteede (sh sadamatega) läbilaskevõime ammendumist ning suuremaid kulusid ühiskonnale.

Liiklussageduse kasv on omakorda põhjustanud liiklusohutuse halvenemise teedel. Kuigi liiklejate käitumises on märgata mõningaid muutusi paremuse poole (Maanteeameti uuringu andmeil) ja liikluses hukkunute arv on olnud langeva trendiga, on liikluses vigastatute arv ja õnnetuste poolt ühiskonnale põhjustatud kahju endiselt suur ja kasvav (vt joonis 18). Seejuures registreeriti põhimaanteedel 18% liiklusõnnetustest ja 44% kõigist liiklusõnnetuste ohvritest. Kuigi olukorra põhjuseid võib leida ka liikluskorralduse ja järelevalve taseme nõrkuses, on ohutu liikluse tagamiseks eelkõige vajalik liiklusohutlikuks muutunud kohtade ohutustamine, tulenevalt liikluskoormuse kasvust.

Joonis 18. Liiklusõnnetustes hukkunud ja summaarne kahju Eestis (vasakul teljel hukkunute arv, paremal teljel kahju)

Allikas: Maanteeamet

Transiit ja logistika

Kiiresti on kasvanud teedel liikuvad kaubavood. Näiteks on kahel järjestikusel aastal (2004 ja 2005) piiri ületavate veoautode arv Narvas kasvanud enam kui 40% aastas. 2000-2005 on idapiiri ületanud kauba maht kasvanud 9 korda. Peale ELiga liitumist on hüppeliselt tõusnud välisvedajate osakaal Eestit läbivates maantee transiitvedudes. Kui 2003. aastal oli välisvedajate maht piiriületusel 38%, siis 2005. aastal on see kasvanud 72%-ni. 64% kogumahust moodustavad Läti, Poola, Leedu ja Vene veokid. Lisaks maanteedele on see tähendanud märgatavat koormuse tõusu ka piiripunkti, mis ei ole hetkel võimelised läbi laskma piisaval hulgal veoseid. Piiridel tekkivad piiriületust ootavate autorongide järjekorrad on oluliseks takistuseks lisanduvate kaubavoogude sujuvale liikumisele. Narvas on eelkõige probleemiks piirisillaga seonduv – seal asuva piiripunkti laienemisvõimalused on linnalise keskkonna tõttu piiratud.

Peamiselt liiguvad kaubad läbi Eesti süiski mööda raudteed. 2005. aastal veeti AS Eesti Raudtee infrastruktuuril 44,25 miljonit tonni kaupu, millest transiit moodustas 81,9%. Eestis vedajate poolt transporditud kaubast liikus mahulises arvestuses enam kui 70% mööda raudteed. Vastavalt raudteeseadusele on tagatud juurdepääs avalikule raudteele, mis kindlustatakse raudteeinfrastruktuuri läbilaskevõime jagamise teel Raudteeinspeksiooni poolt. Kiiresti kasvanud rahvusvaheliste transiitkaubavedude tõttu on probleemiks kujunenud raudteeinfrastruktuuri

läbilaskevõime piiratus. Koidula raudteepiirijaam, mis on vajalik arendamiseks transiitvedusid Moskva suunal, on välja ehitamata elementaarsete piiri- ja tollitoimingute tegemiseks ja sealne piiriületus ei vasta Schengeni lepingu nõuetele (kasutatakse piirist kaugel asuvat Tartu jaama, mis toob kaasa ka märkimisväärsed riskid kohalikule elukeskkonnale)³⁵. Paldiski sadamate arengut hakkab takistama lisaks Keila-Paldiski vahelise teelõigu raudteeinfrastruktuuri olukorrale ka ohtlikest veostest tulenev keskkonnarisk Tallinna linnale. Ohtlike ainetega seotud õnnetustega tegelemiseks ei omata piisavalt spetsiifilist ettevalmistust ja varustust.

Tõsisemaks nõrkuseks meie transiidisektoris on transiitkaupade ühekülgsus: valdavalt domineerivad nafta ja naftatooted. 2005. aastal veeti läbi Eesti sadamate 47 mln tonni veoseid. Transiit moodustas sellest 78% ehk 37 mln tonni ning nafta ja naftatooted sellest 79%. Peamiselt sellest on põhjustatud ka transiitkaupade kulgemise ühesuunalisus – sadamates liigub üle 99% veostest välja (Lääne suunas), vaid alla 1% sisse. Niisugune transiit omab kõrget riskitaset, sõltudes suuresti Venemaa võimude majandus-poliitilistest otsustest (nt diskrimineerivad raudteetariffid, oma sadamate soosimine). Vene poolega toimuvad eelläbirääkimised uue maantee silla rajamiseks üle Narva jõe, kuid senini ei ole need viinud konkreetsete kokkulepete sõlmimiseni. Eesti on inimressursi piiratuse tõttu olnud riiklikul tasandil suhteliselt tagasihoidlikul positsioonil rahvusvahelises koostöös Läänemere regioonis. Põhjamaade koostöö tulemusena on tänaseks juba sissetöötatud koridor Venemaa kaupade ekspordiks ja impordiks läbi Soome Lääne-Euroopa ning USA suunal. Eesti osa nn Põhjadimensioonis osalemiseks on seni olnud tagasihoidlik.

Transiidiriskide maandamisel on oluline ka Eesti sadamate areng, mis peavad olema võimelised töötleva kõrgema lisandväärtusega kaupu (konteinerkaubad). Valdav osa rahvusvahelisest kauba- ja reisijateveost toimub läbi riigile kuuluva AS Tallinna Sadam kuuluvate sadamate. Potentsiaali omavad ka eraomanduses olevad sadamad nagu Sillamäe ja Pärnu ja Paldiski Põhjasadam. Lisaks sadamatele on eduka kaubavahetuse eelduseks ka usaldusväärsed navigatsioonitingimused laevadele. Eesti mereteed vajavad liiklusohutuse tõhustamiseks ja tänapäeva laevaliikluse vajaduste rahuldamiseks hüdrograafilist mõõdistamist ja rekonstrueerimist³⁶. Mainitud ülesannete täitmiseks on Veeteede Ametil laevastik, millesse kuuluvad jäämurdja Tarmo, poilaevad, meremõõdistuslaevad ja laevakontrollikaatrid, mis baseeruvad ametile kuuluvas sadamas, kuid mille olemasolevad hüdrotehnilised rajatised vajavad renoveerimist. Hetkel puudub jäämurdjate seismiseks ja varustamiseks vajalik sügavveeline kai ning sadama basseini kaitsmata põhjakaarte lainetuse eest.

Nii veeteede mõõdistamise kui hooldamise osas ei vasta aga olemasolevad vahendid ja nende võimsused (laevad ja seadmed) reaalsele vajadusele ega suuda tagada jätkusuutlikku arengut antud valdkonnas. Külmade talvede korral olemasolevate jäälohkujate (Tarmo ja Eeva 316) võimsustest ei piisa ning jäämurdeprobleem lahendatakse jäälohkujate rentimise abil. Pikemas perspektiivis ei ole taoline lahendus kõige kindlam ega odavam. Hetkel on alanud ühe jäälohkuja ehitus riigituludest ja kiirendatud korras. Nii navigatsioonimärgistus kui ka laevaliikluse korraldamise süsteemid vajavad pidevaid investeeringuid, mis tagaksid nende arengu ning rahvusvahelistele nõuetele vastava töökindluse. Suurenev laevaliiklus ja sellele mittevastavad reostustõrjevõimsused on ohuks Läänemerele. Laevaliiklus siseveeteedel on sesoonne ja põhiliselt harrastuslaevandus, kuid omab potentsiaali ühenduse arendamisel Venemaaga.

Infrastruktuuri arengu vajadused

Maanteeinfrastruktuuri arendamine on keskendunud maanteede kvaliteedi süstemaatilisele tõstmisele, võttes sealjuures arvesse liikluskoormuse prognoose ja majanduslikke analüüse,

³⁵ Valitsus otsustas 2007. a veebruaris rahastada Koidula raudteepiirijaama rajatiste ehitamist riigieelarvest. Ettevalmistused jaama rajamiseks on alanud.

³⁶ Eesti peab vastavalt rahvusvahelistele deklaratsioonidele 2007. aastaks üle mõõdistama kõik veeteed.

regionaalseid vajadusi ja EL transpordipoliitikat. Vajadus põhimaanteed rekonstrueerimise ja teefrastruktuuri uuendamise programmide rakendamise järele on märkimisväärne, hõlmates sealhulgas ka selliste transpordikoridoride nagu *Via Baltica* ja Tallinn-Narva ja Jõhvi-Tartu-Valga maanteed taastamist ja rekonstrueerimist, parandamaks maanteed kvaliteeti ja ohutust. Arvestatakse ka keskkonnamõjusid vähendavaid meetmeid. Teelõigud Tallinn-Tartu-Võru-Luhamaa maanteedkoridoris tuleb rekonstrueerida, suurendamaks teede kvaliteeti ja ohutust. Samuti vajavad rekonstrueerimist Tartu lähiümbruse ja Riia-Pihkva maanteed.

Infrastruktuuri investeringute kava, tagamaks raudteefrastruktuuri jätkusuutlikkus on lõpule viidud. Vastavalt nimetatud kavale peab raudteedel olema tagatud minimaalselt kiirus 120 km/h, samuti raudteeliikluse ohutus. Suurimateks teadaolevateks investeerimisvajadusteks on Tallinna ümbersõit ja Koidula piirijaam. Väga oluline on osaleda põhja-lõunasuunalise raudteeprojekti *Rail Baltica* arendamises koostöös Läti, Leedu, Poola ja Soomega. Kui projekti tulemused osutuvad positiivseteks, kavatakse projekt ka ellu viia.

Merendusinfrastruktuuri arendamine keskendub riigile kuuluvate sadamate rekonstrueerimisele, tagamaks nende keskkonnasõbralik, ohutu ja kindel tegutsemine, võttes samal ajal arvesse reisijate ja kaupade olemasolevat ja prognoositavat mahtu. Oluline on keskenduda veeteede ohutusele ja praamiliikluse juhtimise tõhususele. Eksisteerib vajadus arengukava järele, mis keskenduks Tallinna sadamatele ning neid ühendavatele maanteedele. Samuti on oluline väikesadamate rekonstrueerimine, tagamaks ühendusvõimalused püsielanikele. Oluline on tagada veeteede vastavus rahvusvahelistele nõuetele ja soetada laevastikku, loomaks ja toetamaks (sh infrastruktuuri arendamise kaudu) Veeteede Ameti tegevusvaldkonda kuuluvaid tegevusi (Hundipea sadama rekonstrueerimine; laevaliikluse juhtimise keskus (Vessel Traffic Service)).

Lennundusinfrastruktuuri moderniseerimine – riigile kuuluvad lennujaamad – peab olema vastavuses õhuliikluse prognoosidega. Eelnev hõlmab lennuliikluse juhtimise teenuse ja riigile kuuluvate lennujaamade moderniseerimist esmajärjekorras. Oluliseks suunaks on ka Tallinna lennujaama arendamine tagamaks CAT III kategooria nõuete täitmine, hõlmates reisijateterminali laiendamist, ruleerimisradade rekonstrueerimist ja pikendamist ja kavandatud lennujuhtimise teenuse arendamist. Regionaalsete lennujaamade arendamine peab olema vastavuses nende potentsiaaliga.

Teenindava transpordiinfrastruktuuri arendamine hõlmab endas selliseid tegevusi ja suundasid nagu talvisel ajal navigeerimise tagamine Soome ja Pärnu lahtedel, raudtee infrastruktuuri ja maanteedkoridoride arendamise suurem maht. Oluline on lahendada piiriületustega seonduvad probleemid Narvas (uue maanteesilla ehitus piirile) ja Koidulas (piirijaam).

Väga oluline on – lisaks Tallinna ümbersõidule (tagamaks Paldiski sadamate parem ühenduvus TEN-T võrgustikuga) – luua tingimused täiendavatele logistikakeskustele, tehnoпаркidele ja terminalidele ja samuti pikendada raudteerööpaid jaamades, tagamaks pikkade rongide teenindamine.

Reisijate vedu

Kui välislaevaliine teenindavad sadamad on hästi arenenud, siis kohalikke saarteühendusi teenindavad sadamad vajavad laiendamist ja rekonstrueerimist, et kindlustada laevadele, reisijatele ja kaubale kiirem ja ohutum liikumine. Kohaliku liikluse seisukohalt on riigi prioriteediks ühenduse tagamine püsiastutusega saartega (tähtsamad teenindavad sadamad kuuluvad AS Saarte Liinid koosseisu). Turismi arendamise seisukohast omavad potentsiaali ka mõningad väikesadamad.

Rahvusvaheliseks lennuliikluseks on avatud Tallinna, Tartu, Kuressaare, Kärkla ja Pärnu lennuväljad ja *City Hall* kopteriväljak³⁷. Tallinna lennujaama läbis 2005. aastal 1,4 miljonit reisijat, mis on ka lennujaama võimsuse piiriks. Lennureisijate arvu kasv oli võrreldes 2004. aastaga 35,2% ehk jätkus ligikaudu samasuur kasv kui eelmisel aastal. Siseriikliku ühenduse pidamiseks on tähtsad Kärkla lennujaam Hiiumaal ja Kuressaare lennujaam Saaremaal, ühendus on vaja tagada ka väikesaartega. Lennuväljade infrastruktuur peab vastama lennunduses kehtivatele nõuetele ja nende kaasajastamine peab olema vastavuses lennuliikluse kasvu ja selle prognoosidega. Tallinna lennujaama lennuliiklusala ja terminal läbivad aastatel 2007-2008 uuenduskuuri, mis võimaldab lennujaamal vastu võtta kuni 2 mln reisijat aastas

Reisirongiliikluses on probleemiks avalikes huvides tehtavate investeeringute vähesus raudtee infrastruktuuri, mis mõjutab raudteel lubatavaid kiirusi, ohutust, keskkonnaalaste eesmärkide saavutamist ja ka riigi kui terviku konkurentsivõimet. Kuigi raudtee infrastruktuuri on viimastel aastatel investeeritud, ei ole see olnud piisav - 2005. aasta seisuga ei ole ligikaudu 70 % AS Eesti Raudtee peateedel tagatud määruses nõutud piirkiirused reisi- ja kaubarongidele. Raudteel lubatud liikumiskiirused ei võimalda tihti rakendada bussiliiklusega võrreldavat tihedat ja kiiret reisirongiliiklust, mis tähendab et rongi kui keskkonnasäästliku ühistranspordiliigi potentsiaal on kasutamata. Raudtee on elektrifitseeritud üksnes Tallinna lähiümbruses, v.a. lõunasuunal. Lõunasuunalise kiire reisirongiühenduse arengut takistab ka infrastruktuuri mitteintegreeritus Euroopa ühtsesse raudteevõrgustikku. Rahvusvaheline maismaaliiklus toimub peamiselt bussitranspordiga. Puudub reisirongiühendus lõunapoolsete naaberriikidega ja Kesk-Euroopaga. Reisiliikluse katkemise Riiga põhjustas peamiselt liiga aeglasest sõidukiirusest tingitud sõitjate vähesus,.

Ühistranspordi süsteemseks arendamiseks on ettevalmistamisel üleriigilise Ühistranspordi Ameti moodustamine. Uue juhtimisstruktuuri ülesandeks on ühistranspordi kõikide liikide koordineerimine ja ühtse optimaalse ühistranspordisüsteemi ülesehitamine. Sellesse protsessi on kaasatud kõikide maakondade esindajad, et juurutada ühistranspordi kvaliteedi tõstmist kõige kiiremini ja kohalikke olusid ja vajadusi arvestavalt.

Ettevalmistamisel on ühistranspordi infosüsteemi loomine, mis sisaldab nii liinivõrgu kui sõiduplaanide koordineeritud koostamist ning sõitjatele suunatud info jagamist ja sõitjate teenindamist. Kavandatud on ühistranspordi infrastruktuuri ja teeninduse kvaliteedi oluline parandamine. Elektritranspordi arendamine ning ühistranspordi eelisarengute tagamine on transpordipoliitiliseks eesmärgiks. Projektide tasemel on ettevalmistamisel Tallinna trammivõrgu laiendamine, samuti elektriraudtee teeninduspiirkonna laiendamine ning elektritranspordi osakaalu suurendamine. Rail Baltica elektrifitseerimise otstarbekus on hetkel uuringute faasis.

Eesti suurimad linnad – Tallinn (PILOT projekti raames), Tartu ja Pärnu (BusTrip projekti raames) osalevad rahvusvahelistes uurimistöodes, millede käigus need linnad koostavad endile säästva transpordi plaani.

Ühistranspordil on eeldusi leevendada liiklussageduse kasvust tingitud negatiivseid keskkonnamõjusid³⁸ ja pidurdada maanteed koormuse kasvu. Paraku on ühiskonna jõukuse

³⁷ Nendel lennuväljadel ja kopteriväljakul saab läbi viia rahvusvaheliste lennuühenduste puhul vajalikke piiriületusprotseduure. Rahvusvaheline regulaarne lennuühendus on vaid Tallinnas ja Kuressaares.

³⁸ Transpordi keskkonnakoormust ja seega otseselt ka inimeste tervist mõjutab lähiaastatel eelkõige liikluses olevate autode läbisõit, liikluskorraldus, juurdepääs alternatiivsetele transpordiliikidele, mootorikütuse kvaliteet, transiidist tulenevad keskkonnariskid ning linnaplaneerimispoliitika ja muude poliitikate integreeritus transpordipoliitikaga.

suurenemisega kaasas käinud hoogne autostumine ning ühistranspordi populaarsuse langus. 2004. aastal tehti ühistranspordiga arvestuslikult 209,4 miljonit sõitu (sellest umbes 1/2 Tallinnas). Sõitudest 2/3 tehti bussiga, ligi 30% elektritranspordiga (trammi ja trolliga Tallinnas) ning vaid 2% rongiga (sh 1 % elektrirongiga). Linnades on ühistranspordi osakaal 30-40% sõitude koguarvust.

Rahvastiku hõreasustuse tingimustes on ühistranspordi omahind paratamatult kõrge, see on tinginud maapiirkondades hõredate sõidugraafikute kasutamise. Elanike maksevõime ei võimalda tõsta piletihindu ning ka riigi ja omavalitsuste eelarveliste vahendite piiratus ei ole võimaldanud viia ühistranspordi toetusi tasemele, et ühissõidukid võiksid oma tihedama liikumissageduse, kiiruse ja mugavusega pakkuda arvestatavat alternatiivi sõiduautodele. Samuti ei ole vajalikul tasemel välja arendatud reisijaid teenindavat infrastruktuuri ja ühistranspordi eelistussüsteeme. Nii on ühistranspordi ja kergliikluse osakaal pidevalt langenud (vt Joonis19).

Ühistranspordi arendamise vajadused

Eesti ühistranspordi arendamise missioon on järgnev: kujundada ühistranspordist atraktiivne, keskkonnasõbralik ja jätkusuutlik alternatiiv autole inimeste liikumisvajaduste rahuldamiseks.

Ühistranspordi infrastruktuuri arendamise üheks eelduseks on sellise finantsmehhanismi rakendamine, mis tagab jätkusuutliku ja säästva transpordi arengu. Teiseks oluliseks eelduseks on ühistranspordi investeeringute prioriteetsus läbi RSKS-i ja rakenduskavade.

Bussitransport moodustab riigisisest reisijateveost mahuka osa. Bussitransport on põhiliselt seotud sotsiaalse infrastruktuuriga, tagamaks juurdepääs argitegevustele ja teenustele, hõlmates ka puuetega inimeste vajadusi. Bussitransport katab kõik riigi põhilised asustatud üksused. Tulenevalt madalast asustustihedusest on bussitransport ühistranspordi põhiliigiks, kuid siiski vajavad arendamist liinidevõrk ja sõidugraafikud ning leida tuleb sobivaid lahendusi (näiteks buss nõudmisel jne). Tulenevalt sõidukite kõrgest vanusest on busstranspordis kasutatav veerem üks põhilisemaid probleeme ja seda nii maa- kui ka linnalistes piirkondades. Ühistranspordi investeerimisvajadused seoses avalike teenuste kättesaadavuse tagamisega maapiirkondades ja loomaks paremat elukeskkonda linnalistes piirkondades on kirjeldatud Elukeskkonna Arendamise Rakenduskavas.

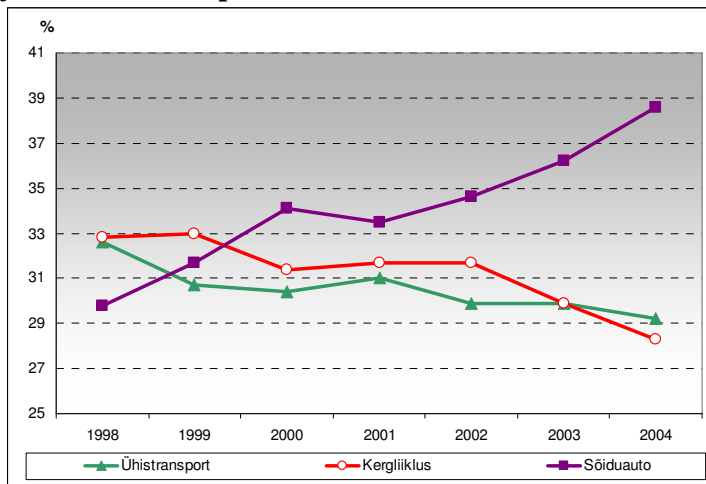
Ühistranspordi arendamise infosüsteem on IT-infrastruktuur, mis on planeeritud katma kõiki transpordiliike reisijateveos. Ettevalmistused süsteemi väljatöötamiseks on alanud ja see hõlmab andmebaaside süsteemi, mis on kasutatav erinevate moodulite kaudu, nagu sõidugraafikute planeerimise süsteem, reaal-aja infosüsteem, reisiplaneerija ja pileti(müügi)süsteem. Loodav süsteem võimaldab pakkuda paremat teenust, kõikehõlmavat ja korrastatud ning süstematiseeritud informatsioonivoogu reisijatele ning annab planeerimise ja kontrollimise vahendi teenuse pakkujatele – kohalikele ja riiklikele institutsioonidele.

Ühendusvõimaluste parandamine regioonide vahel hõlmab endas kõiki reisijateveoga seotud transpordiliike – bussitranspordi arendamine, raudteehenduste arendamine läbi tõhusa liikumiskiiruse - 120 km/h kogu raudteevõrgu ulatuses. Saaremaa püsiühenduseks vajaliku silla ehitamise otsus langetatakse vastavalt analüüsi tulemustele. Tehtud on teostatavusuuring, mis hõlmab ka sotsiaal-majanduslikku analüüsi ning ettevalmistamisel on keskkonnamõtjude hindamine, mille tulemuste alusel otsustatakse, kas ja kuidas luua püsiühendus Saaremaaga. Positiivse lõpptulemuse korral hakkab püsiühendus kulgema mandri ja Muhu saare vahel. Meretranspordi osas on vajalik mandri ja Lääne-Eesti väikesaarte vahel tagada ühendusvõimalused praamide abil. Samuti on tarvilik tagada õhuühenduse käitamine Kihnu ja Ruhnu saarte vahel ning vajadusel ka teiste väikesaarte vahel, kui ühendusvõimalused meritsi on talveperioodil häiritud.

Raudteetransport võimaldab teenindada suurimat reisijatevoogu (oluline on pakkuda teenust ka regioonides, kus rong on kõige mõistlikum valik), pakkudes parimat kvaliteeti ja reisikiirust. Väga oluliseks kriteeriumiks on vähendada raudteeinfrastruktuuri tehnilisest seisukorrast tulenevate kitsaskohtade mõju. Raudtee infrastruktuuri halb tehniline seisukord ei luba reisirongidel alati liikuda autobussist kiiremini, mistõttu ei realiseerita rööbastranspordi eeliseid ning see on olnud peamiseks põhjuseks, miks rongireisijate arv on langenud. Tallinna ümbruses ei rahulda sõitjaid elektrirongide hõre liikumisgraafik tiptundidel, mis sunnib inimesi kasutama teisi liikumisvõimalusi. Raudteejaamade, perroonide ja ooteplatvormide seisund on mitterahuldav.

Raudteeteenuse potentsiaali hindamisel Eesti erinevates regioonides, tuleb analüüsida ka raudteede elektrifitseerimise arenguvõimalusi. Elektriraudtee piirkonnas olev infrastruktuur (voolutoide, platvormid, rööpad) vajab lähiajal korrastamist. Umbes 1/2 57-st platvormist elektriraudtee teeninduspiirkonnas on ebarahuldavas korras.

Joonis 19. Transpordivalikute muutus töö käimisel

Allika: Statistikaameti tööjõu-uuring

Ühistranspordi veerem on vananenud, investeeringute ebapiisavusest tingituna on veeremi tehniline seisukord üldiselt halb ja sõidukite keskmine vanus kõrge. Eesti trammi- ja rongivagunite keskmine vanus on 20–30 aastat, maakonnabussidel 17 aastat.

Transpordi jätkusuutliku ja säästva arengu kriteeriumina on prioriteetide seadmisel arvestatud energia säästlikku kasutamist. Arengutes võetakse arvesse suundumust biokütuste kasutamise suunas ning seetõttu kaalutakse investeeringuid biokütuse tanklate kättesaadavuse tagamiseks. Euroopa Nõukogu on täiendavalt kinnitanud Ühenduse pikaajalist eesmärki kogu EL piires taastuvate energiaallikate arendamiseks peale aastat 2010. Rõhutatakse, et kõik taastuvad energiaallikad, kui neid kasutatakse kulu-efektiivsel viisil, panustavad samaaegselt ka varustuskindlusesse, konkurentsivõimesse ja jätkusuutlikusse ning ollakse ülimal veendumusel, et sellega antakse selge signaal ka tööstusele, investoritele, innovatsiooniga tegelevatele sektoritele ja teadlastele. Seetõttu, võttes samal ajal arvesse ka erinevaid individuaalseid asjaolusid, lähtekohti ja potentsiaali, kinnitatakse eesmärk: aastaks 2020 peab kõikidele liikmesriikidele olema kulu-efektiivselt saavutatav biokütuste vähemasti 10%-line osakaal kogu EL bensiini ja diiselkütuse tarbimisest.

1.3.2. RAK 2004-2006 perioodi vahendite kasutamise tulemused transpordi valdkonnas

Valdkond on otseselt seotud RAK 2004-2006 meetmega 4.1. “Transpordi infrastruktuuri arendamine” ning omab lisaks tihedat ja otsest seost EL ÜFi suunistega transpordi valdkonnas ning aastatel 2000-2006 rahastatud ja tulevikus planeeritavate investeeringuprojektidega.

Hinnang toetuste taotlemisele, projektide aktsepteerimisele ja nende rakendamisele ning lõppenud projektidele on hea. Peamised põhjused muudatuste tegemiseks olid 1) väikelennujaamade ühendamine AS-iga Tallinna Lennujaam ning toetuse saaja muutumine ning 2) Veeteede Ameti poolt kavasse esitatud projekti „Hundipea sadama rekonstrueerimine” (kui mitteabikõlbliku projekti programmeerimisperioodil 2004-2006) kavast väljaarvamine Rahandusministeeriumi ettepanekul. Eelnimetatud projektist loobumisega vabanes üle saja miljoni eesti krooni välisabi vahendeid, mille asemele kinnitati kavasse uued transpordi investeeringuprojektid.

Probleemiks oli eelneval perioodil toetuse saajate poolt koostatud taotluste ebahühtlane kvaliteet liigselt optimistlikud eelarveprognoosid ning meetmele mittesobivad seireindikaatorid. Seetõttu on väga oluline individuaalne lähenemine RÜdele ja tähtis on rakendada iga taotleja personaalset nõustamist, tagamaks nende ühtlane kvaliteet. Lahenduseks oleks ka parem eelarve planeerimine ja kvaliteetsema indikaatorite süsteemi väljatöötamine.

Rakendusliku poole pealt osutus 2005. aasta suvel vajalikuks ja otstarbekaks minna eelnevalt investeeringute põhi- ja lisanimekirjade süsteemilt üle eelistusnimekirjale, mis oma sisult on paindlikum ning efektiivsem. Lisaks eelnevale võib olulise tugevusena välja tuua 2004-2006 perioodil kogemuste varal välja töötatud järelevalve süsteemi, mis aitab tagada projektide eesmärgipärase rakendamise vastavalt toetuse taotluse rahuldamise otsuses toodule, aga ka RÜde tegevuse kvaliteedi ning loob eeldused rakendussüsteemi parendamiseks ka edaspidi.

2007-2013 perioodi jaoks on väljatöötamisel uus ERDF ja ÜF transpordi projektide rakendussüsteem, millesse integreeritakse nii ERDF kui ka ÜF meetmete parimad rakenduslikud kogemused: ERDF kaheetapiline projektivalikusüsteem, ÜFi taotlusvormid ning suurprojektide rakendamine. Seejuures on kavas RÜdele transpordiprojektide rakendamise osas enam vastutust delegeerida. Seoses eeltooduga, on järgmisel perioodil kindlasti vajalik edasi arendada mitmepoolset koostööd ja parandada infovahetust erinevate asutuste vahel Eestis sees kui ka EKga

1.3.3. Aluseks olevad strateegilised dokumendid transpordi valdkonnas

“Transpordi arengukava 2006-2013” ja selle aluseks olevad alamprogrammid, sh Ühistranspordi arenguprogramm 2006-2010 ja Liiklusohutusprogramm 2003-2015.

1.3.4. SWOT-tabel

TUGEVUSED	NÕRKUSED
<ul style="list-style-type: none"> - Geograafiline asend ja integreeritus Läänemere ja Põhjala riikidega - Hea territoriaalne kaetus maanteede ja raudteedega ning suhteliselt hea lennu- ja mereühendus, eriti lähiümbruse riikidega. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ühenduste kvaliteet ja infrastruktuuri kohaline läbilaskevõime ei vasta tänapäeva nõuetele ega vajadustele: <ul style="list-style-type: none"> - teede katendite kvaliteet tugi- ja kõrvalmaanteedel ning kohalikel teedel ei vasta nõuetele ja pärsib regionaalset arengut;

<p>- Põhimaanteed katendite kvaliteet on suhteliselt hea</p>	<ul style="list-style-type: none"> - maanteed (sh eriti TEN-T võrgustikku kuuluvad põhimaanteed) on tõmbekeskustega ja omavahel halvasti ühendatud; - Riigile kuuluvad väikesadamad ja neid ühendavad laevateed vajavad rekonstrueerimist; - probleeme on lennuväljade infrastruktuur vastavuse tagamises lennunduses kehtivatele nõuete ja lennuliikluse kasvuga - Liiklusohutuse tase on madal: <ul style="list-style-type: none"> - liiklusõnnetuste, neis hukkunute ja õnnetuste poolt põhjustatud kahju ühiskonnale on suur; - põhimaanteed liiklustihedus ja infrastruktuuri mittevastavus tingivad liiklusohutuse kohtade tekke - liikluskultuur on madal - Ühistranspordi atraktiivsus ja maine on madal, kuna: <ul style="list-style-type: none"> - ühistransporti ja reisijaid teenindav infrastruktuur on enamasti vananenud või puudub; - ühistranspordi veeremi kvaliteet ei vasta tänapäeva nõuetele; - esinevad puudused ühistranspordi korraldamisel - Transpordisüsteemi jätkusuutlikkus on madal – keskkonnasäästliku transpordi potentsiaal on kasutamata: <ul style="list-style-type: none"> - rööbas(elektri-)transpordi pole reisijateveo seisukohalt märkimisväärselt arendatud (madal kasutusmugavus ja kiirus) - kergliikluse infrastruktuur ei toeta alternatiivse autokasutamisele - Rahvusvaheliste vedude arengut pärsib pudelikaelade teke veoahelas: <ul style="list-style-type: none"> - Vene piiril asuvate maanteepiiripunktide (sh eriti Narva) läbilaskevõime on ammendumas ja teenindus selle tõttu aeglane; - raudtee piiripunktid ja sadamad vajavad väljaarendamist mitmekesistamiseks kaubavooge - veeteede hooldamiseks vajaliku laevastiku puudumine kahjustab Eesti transiidikoridori usaldusväärsust ja merevedude arengut - Transpordisektori keskkonnakoormus on suur: <ul style="list-style-type: none"> - pole likvideeritud varasemast tegevusest põhjustatud jääkreostuskolded - puudub tänapäevane keskkonnainfrastruktuur ja valmisolek keskkonnaavariide likvideerimiseks (sh raudteel) - reostuse ennetamine ja tõrje on puudulik - Erinevate poliitikate vähene integreeritus ja vähene järelevalve transpordi korraldamisel
<p>VÕIMALUSED</p>	<p>OHUD</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Rahvusvahelise koostöö tihenemine ja koostöövõimaluste avardumine - Vedude geograafia laienemine (näiteks lääs-ida suunal) ja kaubanomenklatuuri mitmekesistumine (konteinerkaubad) - Turistide arvu kasv - Transporditehnoloogiate areng, mis muudab nad efektiivsemaks ja keskkonnasäästlikumaks - E-teenuste areng, mis vähendab asjatut transpordivajadust ning võimaldab riigi efektiivsemat toimimist - Riikliku ja erasektori koostöö tugevdamine 	<ul style="list-style-type: none"> - Materjali ja tööjõu puudus, mis võib hakata takistama transpordi infrastruktuuri arendamist - Transiidisektori riskid on vedude ühekülgse tõttu suhteliselt suured - Transiitkaubavoogude suundumine EL piirkondadesse, kus piiriületuse formaalsuste teostamiseks on loodud ettevõtjasõbralikum keskkond - Suutmatust toime tulla kauba- ja auto- ning reisijavoogude oodatust suurema kasvuga - Põhjendamatule suured keskkonnakahjud transpordivoogude kontrollimatul kasvul: rikutud maastike laienemine, elupaikade tükeldamine, keskkonnaavariide riski suurenemine, reostunud õhuga alade laienemine, müra ja vibratsiooni mõju all oleva elanikkonna suurenemine

1.4. Infoühiskond

1.4.1. Valdkonna analüüs

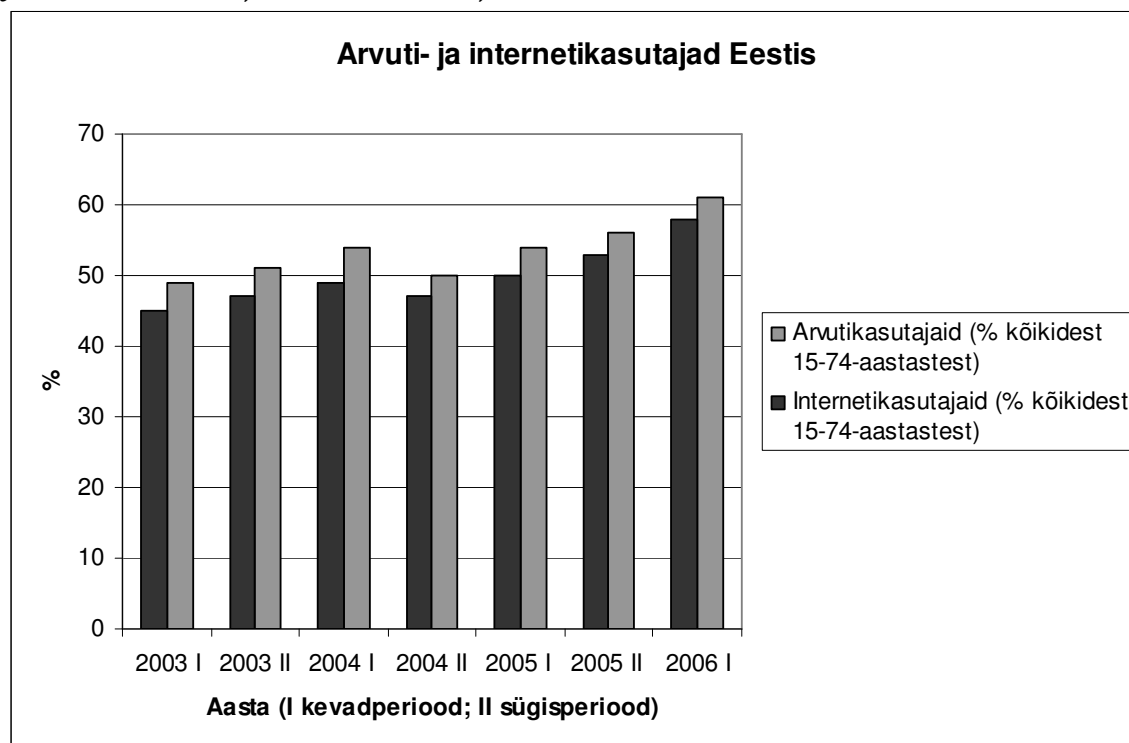
Tänapäeva globaliseerivas maailmas on majanduslikku edu ning samas kõrget elukvaliteeti suutnud tagada need riigid, kes tähtsustavad teadmiste ja informatsiooni efektiivset käsitlemist ning rakendavad seda ühiskonna hüvanguks. IKT on tänasel päeval vaieldamatult majanduskasvu, tööhõive ja inimeste käitumisharjumuste mõjutaja. Seega on Eestile kui väikesele ja piiratud ressurssidega riigile teadmispõhise majanduse areng, avaliku sektori kompaktne, kuid kvaliteetne toimimine ning kõigi kodanike efektiivne kaasamine ühiskonnaelu korraldamisse eriti olulised.

Eesti on teinud üleminekul infoühiskonda märkimisväärseid edusamme, millest olulisemad on:

- hästiarenenud sidevõrk ning hea interneti kättesaadavus;
- heal tasemel infotehnoloogilised lahendused avalikus sektoris:
 1. teenusekeskne lähenemine infosüsteemidele ning turvaline andmevahetuskeskkond X-tee, millega on loodud nõ ühine teenuste ruum,
 2. riiki kui tervikut kajastavad portaalid www.eesti.ee, www.riik.ee, kus isik näeb ja tunnetab riiki kui tervikut, kas kodaniku, ettevõtja või ametniku rollis. Asutused suudavad edastada teistele asutustele ja kasutada sealt saadavaid andmeid universaalsel digitaalkujul. On olemas teenuste ruum mis katab suure osa riigi funktsioneerimiseks vajalikke andmeid.
- heal tasemel infotehnoloogilised lahendused erasektoris, eelkõige internetipanganduse ning mobiilside rakenduste vallas. Ka erasektoris kasutatavast teabest on arvestatav osa universaalsel digitaalkujul ja seda pakutakse/vahendatakse internetivõrgu kaudu. Näiteks kõik Eestis tegutsevate pankade olulised teenused on kasutatavad internetis või enamus kauba tarnijate ja müüjate vahelisi saatedokumente, tellimusi ja arveid edastatakse interneti vahendusel;
- edulood Eesti IKT sektoris (nt Skype, Playtech jt);
- Euroopa suurim realselt toimiv avaliku võtme infrastruktuur, mis põhineb isikutunnistusele kantud elektrooniliste sertifikaatide kasutamisel. Ligi 80%-l elanikkonnast on ID-kaart, mis võimaldab nii autentimist elektroonilises keskkonnas kui ka digitaalallkirja andmist; jõustunud on seadusandlus, mis muudab digitaalallkirjal võrdväärseks käsitsi antud allkirjaga ning paneb avaliku sektori asutustele kohustuse aktsepteerida digitaalselt allkirjastatud dokumente;
- kasutajaskonna hea vastuvõtlikkus uutele lahendustele (e-Maksuameti, internetipanganduse, m-parkimise jt suur kasutajaskond).

Inimeste infotehnoloogiaalaste teadmiste ja oskuste tase ning areng on aidanud kaasa viimaste kümnendite jooksul toimunud IKT kiirele arengule maailmas. Eesti on IKT kasutuselevõtu ja telekommunikatsioonivõrgu arengu osas ELi ja osaliselt ka maailma juhtivaid riike. Enamik Eesti koole, avaliku sektori asutusi ja ettevõtteid omab interneti ühendust; 90% Eesti elanikest elab piirkondades, kus on kättesaadavad lairibaühendused ja hästiarenenud Wi-Fi võrk, avalike internetipunktide võrgustik katab kogu Eesti territooriumi (vt joonis 20).

Joonis 20: Arvuti- ja internetikasutajad Eestis

Allikas: TNS Emori e-seire uuring

Eesti edu infoühiskonna arendamisel on tunnustatud erinevates EL ning rahvusvahelistes uuringutes ning edetabelites, nagu näiteks EK poolt koostatavas infoühiskonna indikaatorite võrdlusuuringus (Information Society Benchmarking Report 2005), Maailma Majandusfoorumi poolt välja antavas infotehnoloogia aruandes (Global Information Technology Report 2004–2005, üle-maailmse e-Demokraatia foorumi poolt 2005. aastal koostatud pingereas Top 10 Who Are Changing the World of Internet and Politics jne. Saavutatu tugineb Eesti infoühiskonna edendamise poliitika põhialustes sätestatud prioriteetide realiseerimisele. Senise infopoliitika tegevused on olnud keskendunud eelkõige IKT infrastruktuuri arendamisele ja valdkondlike poliitikate realiseerimiseks vajalike süsteemide loomisele. Ühiskonna konkurentsivõime tõstmiseks on lisaks vajalik, et poliitika keskenduks isikukeskse ja kaasava ühiskonna, teadmispõhise majanduse ning läbipaistva ja tõhusalt toimiva avaliku sektori arendamisele.

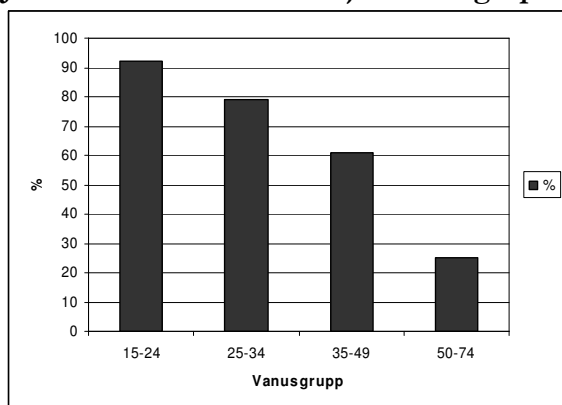
Isikukeskse ja kaasava ühiskonna arendamine

Telekommunikatsioonituru varajane liberaliseerimine ning tugev konkurents on taganud Eestis hea sidevõrgu arengu, ent nn digitaalse lõhega seotud ohud kasvava digitaalse kihistumise näol eksisteerivad realselt ka meil. Elukvaliteeti ja ettevõtluse arenguvõimalusi ei saa parendada ainult infoühiskonna infrastruktuurile keskendudes, vaid üha olulisem on tagada efektiivsete e-teenuste pakkumine ning inimeste teadlikkus, oskused ja motivatsioon neid teenuseid kasutada.

Üheks probleemiks on interneti kättesaadavus ja kvaliteet erinevates geograafilistes piirkondades, seda eelkõige vähemarenenud, perifeersetes ja hajaasustusega piirkondades ning vähekindlustatud ühiskonnagruppidele. Kodune internetiühendus on vaid alla pooltel Eesti majapidamisest ning vajadus selle järgi on suurem just hajaasustusega maapiirkondades, kus vahemaad pikemad ja teenuste kättesaadavus raskendatud. Nii arvutite kui interneti kasutamine on erinevates sotsiaaldemograafilistes gruppides erinev. Arvuti kasutamist mõjutavad oluliselt vanus, haridus, elukoht ning sissetulek (vt joonis 21). Interneti kasutamine on kõige tugevamalt varieeruv vanuse-

ja sissetuleku rühmiti, vähenedes märgatavalt vanemates eagruppides ning suurenedes vastavalt suurema sissetulekuga rühmades.

Joonis 21: Internetikasutajad vanusgrupiti (2006)

Allikas: TNS Emori e-seire uuring

Ligipääsu omamise korral piirab infoühiskonna arengut veel asjaolu, et kasutajaskond ei ole tingimata suuteline loodud lahendusi kasutama. Ligi kahel kolmandikul interneti mittekasutajaist, eelkõige vanemaealistel ning oskustöölistel, puudub motivatsioon IKT-lahenduste kasutamiseks, sest nende jaoks huvipakkuvat ja vajalikku informatsiooni on internetis vähe ning seega ei seostanud internetti oma eluga. Oluline on teadvustada, et IKT kasutamine loob täiendavaid võimalusi kodanike kaasamiseks ühiskondlikku arutelu vajavatesse teemadesse ning otsustusprotsessidesse (nt mobiilsed küsitlused kohaliku elu arendamise teemadel jne).

Teadmistepõhises ühiskonnas osalemise eelduseks on ligipääs internetile ning IKT võimalusi kasutavatele teenustele laiemalt. Interneti kasutamine kasvab Balti riikides pidevalt. Võrreldes Balti riike on kõige rohkem interneti kasutajad 2003. ja 2004. aastal Eestis – 40% ja 46% , suurem edasimineku on toimunud Leedus 22%-lt 28%-le ja kõige aeglasem areng on olnud Lätis, kus vastavad näitajad antud aastatel on 22% ja 24%³⁹. Enamik arvuteid, nii koolides, asutustes, ettevõtetes kui ka kodudes on ühendatud Interneti. Kuigi Eesti üldine arvutitega varustatus ja internetiseeritus on hea ning kasvab, on kodune arvutite (47%) ja interneti (36%) kasutus võrreldes avaliku- ja erasektoriga proportsionaalselt väike. Internetikasutajate ja koduarvutite arv võrreldes Põhjamaade ja ELi keskmisega on madal.

Teadmistepõhise majanduse arendamine

Vaatamata sellele, et meie majandus on viimastel aastatel arenenud väga kiiresti, on Eesti tootlikkuse poolest EL liikmete hulgas tagantpoolt kolmandal kohal ning võrreldes EL-25 keskmisega oli tootlikkus töötaja kohta 2004. aastal vaid 50,6%. IKT kasutamine võimaldab ettevõtetel tootlikkust oluliselt suurendada, ent uute tehnoloogiate kasutuselevõtt eeldab ka valmidust tööprotsesside, äri-, juhtimismudelite ning eelkõige mõtteviisi uuendamiseks. Kuigi riik ning pangandus- ja telekommunikatsiooni-ettevõtted on IKT kaudu oma protsesse muutnud ja seeläbi kasu maksimeerinud, on keskmiste ja väikeettevõtete võimalused IKT-lahendusi oma põhiprotsessides kasutada piiratud. Paljudel juhtudel ei suuda Eesti väike- ja keskmise suurusega ettevõtted IKT-d kasutada viisil, mis neile otsest tulu tooks ning seega ei kujuta nad IKT sektori jaoks olulist tellijat. Samas loob IKT oskuslik kasutamine soodsamad võimalused edukaks tegutsemiseks avanenud Euroopa turul.

³⁹ TNS EMOR-i uuring “Gallup e-Ratings”, 2004

Eesti IKT sektori osakaal SKP-st oli 2004. aastal 9,2%, ent vaatamata sellele ei saa sektori konkurentsivõimet ja toodetavat lisandväärtust pidada piisavaks. Paljud sektori suuremad ettevõtted on keskendunud tegutsemisele rahvusvahelise omanikfirma poolt määratud harjumuspärasel turusegmendis või allhanke teostamisele. Sektorile on iseloomulik ka suur killustatus, mis sageli ei võimalda uuenduslike toodete ja teenuste hoogsat turule toomist ning uutele turgudele sisenemist. Üha suuremaks probleemiks on kujunemas kvalifitseeritud tööjõu nappus. Eeltoodud arvestades aitaks sektori arengule kaasa ümberorienteerumine allhanke osutamisel suuremat lisandväärtust pakkuvatele tegevustele ning allhanke sisseostmisele. Eesti riigi maine e-riigina annab rahvusvahelisel turul võimalusi IKT sektori ettevõtetele, mida riigi ja erasektori koostöös saab senisest paremini ära kasutada. Riigi tellimused moodustavad arvestatava osa sektori käibest ning targa tellijana saab riik lisaks oma vajaduste paremale rahuldamisele kaasa aidata ka konkurentsivõimeliste ning ka muudel turgudel pakutavate toodete ning teenuste väljakujunemisele.

Isikukeskse, tõhusalt toimiva ja läbipaistva avaliku sektori arendamine

IKT võimaldab luua lahendusi, mis on valitsuse, riigiasutuste, ja kohalike omavalitsuste ning riigi- ja erasektori ülesed, eesmärgiga pakkuda lõpptarbijale võimalikult suurt hüve. Samas puuduvad tõhusad organisatoorsed ning finantsilised mehhanismid IKT lahenduste koordineerimiseks ja vähe on loodud sektoritevahelisi (horisontaalseid) lahendusi, seda eriti avalikus sektoris. Enamasti likvideeritakse IKT lahendustega mõni protsessi kitsaskoht, kuid ei vaadelda protsesse ning seega ka nende lahendamise võimalusi terviklikult. Sageli ei suudeta lahenduste loomisel ka oluliselt muuta valdkonna/protsessi kvaliteeti olemuslikult, sest ei pöörata piisavat tähelepanu protsesside viimisel kooskõlla loodud IKT lahendusega.

E-teenuste kasutamine avalikus sektoris on tõhus, kui teenused on kompleksed, võimaldavad viia miinimumini füüsilise asjaajamise ning vähendada vajadust pöörduda erinevate ametkondade poole. Üheks peamiseks probleemiks selles vallas on vastuolu erinevaid ametkondi läbivate protsesside ning ametkondliku killustatuse vahel, mis raskendab kasutajatele terviklike teenuste loomist. Sageli pärsib e-teenuste levikut ka kasutajate madal teadlikkus e-teenuste võimalustest. Näiteks olid 2005. aastal läbiviidud uuringu kohaselt kodanikuportaali olemasolust teadlikud 27% Eesti elanikest. Ettevõtted kasutavad reeglina avaliku sektori e-teenuseid ning on nendega valdavalt rahul – 2005. aasta andmete kohaselt oli avaliku sektori poolt osutavate e-teenustega rahul 93% Eesti ettevõtetest. Uute e-teenuste loomisel on üheks väljakutseks rahulolu taseme hoidmine ja suurendamine.

Lihtsustamaks ja kiirendamaks suhtlust avaliku sektoriga tuleb jätkuvalt arendada avaliku sektori e-teenuseid. Efektiivsete ja kasutajatele mugavate e-teenuste loomise kõrval on oluline kasutada infotehnoloogia võimalusi ka ametkondade vaheliste protsesside elektroonseks korraldamiseks vähendades sellega kodaniku/ettevõtja vajadust eri ametkondadega suhelda ning vähendades ka kodaniku/ettevõtja poolt tajutava aruandluskoormuse ja bürokraatia hulka (vt tabelid 3; 4).

Tabel 3: Hinnang riigi e-teenuste kasulikkusele (% internetikasutajatest)

Hinnang riigi e-teenuste kasulikkusele	2006	2005
Säästavad aega	85,7	75
Saab soovitud informatsiooni/ vastust kiiremini	74,1	65
Säästavad raha	46	38
Saab rohkem ja kvaliteetsemat informatsiooni	35,8	37
Saab sobitada paremini oma pere- ja tööelu	30,9	24
Ei ole elu mugavamaks teinud	8,5	9

Allikas: Klaster Uuringukeskuse uuring „Avalike e-teenuste kasutamine”

Tabel 4: Mitterahulolu põhjused riigi e-teenustega (% rahulolematutest kasutajatest)

Mitterahulolu põhjused	2006	2005
Puudub isiklik kontakt ametnikuga	57,7	69
Kahtleb	37,9	64
Vajalikke teenuseid interneti vahendusel ei pakuta	33,6	25
Teenuste kasutamine on liiga keeruline	26,8	57
Muu	7,1	8

Allikas: Klaster Uuringukeskuse uuring „Avalike e-teenuste kasutamine”

E-riigi arendamisel edu saavutamiseks on oluline, et avalik ja erasektor teeks rohkem koostööd – seda nii ühise teenuseruumi arendamisel kui ka konkreetsete projektide läbiviimisel ning arendustööde teostamisel. Piiratud pädevuse tõttu toimib erasektori ja avaliku sektori partnerlus riigihangete läbiviimisel sageli puudulikult. Lähtumine ametkondlikest vajadustest ei taga alati parimat tulemust avaliku sektori kui terviku seisukohast.

Avalikus sektoris kogutud andmete kasutamine era- ja teiste avaliku sektori asutuste poolt ei ole üheselt reguleeritud. Vaja on regulatsioonide täpsustamist ja vastavate tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamist ja rakendamist. Täna kehtivad regulatsioonid vastavad nende väljatöötamisel olnud tehnoloogilistele tingimustele, samas kui kaasaegsed tehnoloogilised lahendused loovad sootuks teistsuguse keskkonna. Sellest tulenevalt on tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamisel ja rakendamisel hädavajalik näha ette ressursid ka õigusruumi kaasajastamiseks.

1.4.2. RAK 2004-2006 perioodi vahendite kasutamise tulemused infoühiskonna valdkonnas

Prioriteetne suund on otseselt seotud RAK 2004-2006 meetmega 4.5. “Infoühiskonna arendamine”.

IKT arendusprojektide eripära seisneb suhteliselt pikas rakendusajas ning oluline on kiire rakendamise algus. Praeguseks hetkeks on tulemuslikult ellu viidud Eesti kõrgkoolide sisseastumise infosüsteem ning riiklikult korraldatavatele eksamitele registreerimise ja tulemustest teavitamise teenus. Mõlemad infosüsteemid on leidnud laialdast kasutust.

Meetme 4.5 puhul korraldati üks taotlusvoor. IKT üldist arengut silmas pidades on osutunud, et üks taotlusvoor seab piiranguid pikemaajalisi vajadusi silmas pidades. Taotluste esitajatel ja taotluse vastuvõtjatel ei suutnud ette näha pikema perioodi arenguid. Taotlused tehti tihti liigselt esialgsete ideede tasandil. Samuti kerkis üles uusi vajadusi projektide rakendamisel. Seega oleks mõistlik taotlusvoore korraldada mitu korda aastas.

Suhteliselt suurte arendusprojektide ettevõtmist võimaldas kõrge taotluse maksimaalmäär. Arendusprojekti suur maht aga nõuab elluviimiseks pikka aega ja suurendab võimalust, et tulemus ei pruugi olla projekti lõppedes asja- ega ajakohane.

Olulise probleemina saab välja tuua pika vahe toetuse taotluste esitamise ja rahastamisotsuste vahel, mis kestis üle poole aasta ja oli seotud nimekirjade täiendava kinnitamisega Vabariigi Valitsuses. Sellest tulenevalt venis projektide elluviimise algus. Esimesed väljamaksed tulenevalt otsustusprotsessist oli võimalik teostada alles aasta pärast taotluste vastuvõtmist. Infotehnoloogilised arendusprojektid vananevad aga moraalselt kiiresti.

IKT arendusprojektide puhul koostati investeringute põhi- ja lisanimekirjad. Lisanimekiri aga aeglustab taotlusprotsessi ning arvestades arendusprojektide kiiret moraalset vananemist, on mõistlik järgneval perioodil lisanimekirjast loobuda.

Taotluse rahastamise otsuse peaks langetama riigihanke võitnud pakkumise maksumuse alusel. Esialgse kalkulatsiooni alusel langetatud taotluse otsus võib kaasa tuua rahaliste vahendite ebasihipärast kasutamist. Abikõlblikud kulud peaks täpsemalt määratlema, et tagada kulude põhjalikum kavandatus.

Kokkuvõtva järeldusena võib väita, et riskide maandamiseks tuleks taotlustele kehtestada nii täpsem ajaline-, kui ka rahaline piirang. Suuremad arendusprojektid peaks jagama etappideks või iseseisvateks projektideks. Taotluste esitamise ja hindamise voore tuleks korraldada vähemalt 2 korda aastas, mis tagab ka kiirema hindamisvõimaluse.

1.4.3. Aluseks olevad strateegilised dokumendid infoühiskonna valdkonnas

1. “Eesti infoühiskonna arengukava aastani 2013” Otseselt suunatud arengukava peatükis „Tegevusvaldkonnad ja meetmed” välja toodud tegevusvaldkondadega I „Isikute igakülgne kaasamine aktiivsesse avalikku ellu” ja III „Isikukeskse, läbipaistva ja tõhusalt toimiva avaliku sektori arendamine”;
2. “Eesti infopoliitika põhialused”;
3. “Eesti läribastrateegia aastateks 2005-2007”.

1.4.4. SWOT-tabel

TUGEVUSED	NÕRKUSED
<ul style="list-style-type: none"> - Telekomunikatsioonisektori varajane liberaliseerimine ning tugev konkurents, tänu millele on Eestis väljaarendatud kaasaegne sidevõrk, koos Interneti hea kättesaadavusega - Heal tasemel infotehnoloogilised lahendused avalikus sektoris - Enamus riigi ja omavalitsuste kasutatavast teabest digitaalsel kujul - Avaliku sektori vajadusteks toimub andmeside teenuste ostmine tsentraalselt - Töötab turvaline andmevahetuskiht X-tee, mida peavad riigi- ja omavalitsuse asutused õigusakti kohaselt kasutama - Välja arendatud ja töötavad riigi infosüsteemi koosvoimet toetavad süsteemid (aadressandmete süsteem, klassifikaatorite süsteem jne.) - Töötab riiki kui tervikut kajastav portaal Riigiportal „Sinu Eesti“ - Töötab Riigi Infosüsteemi Haldussüsteem - Välja arendatud avaliku võtme infrastruktuur (PKI). Peaaegu 80% elanikest on ID kaart - Heal tasemel infotehnoloogilised lahendused erasektoris - Eesti IKT sektor kuulub tehnoloogiliselt hästiarenenud Skandinaavia IT klasteri hulka - Elanikkonna arvutitega varustatuse kiire kasv 	<ul style="list-style-type: none"> - Internetikasutajate ja koduarvutite arv võrreldes Põhjamaade/EL keskmisega madal - Puuduvad tõhusad mehhanismid asutusteüleste lahenduste koordineerimiseks avalikus sektoris - IKT lahenduste loomisel ja juurutamisel ei pöörata tähelepanu protsesside muutmise vajadusele ning seega ei suudeta tehnoloogiliste lahendustega sageli muuta valdkonna/protsessi kvaliteeti olemuslikult - Piiratud pädevuse tõttu toimib erasektori ja avaliku sektori partnerlus riigihangete läbiviimisel sageli puudulikult - Organisatsiooniline koostöövõime ei vasta riigi IT arhitektuuri raamistikus kokkulepitud põhimõtetele - Ei suudeta sõlmida mitmepoolseid koostöökokkuleppeid, mis tagaks loodud IT lahenduste parema kasutamise - IKT sektori konkurentsivõime on madal - Pole selget seisukohta avaliku sektori käes olevate andmete kasutamise kohta - Inimesed on vähe teadlikud infoühiskonna võimalustest - Ettevõtted kasutavad vähe infotehnoloogilisi lahendusi oma põhiprotsessides – paljud ettevõtted ei näe infotehnoloogiliste lahenduste kasutamises innovatiivsuse katalüsaatorit - IKT erialasid õppima asuvate noorte osakaal langeb - Süvenevad raskused tööjõuturul IKT valdkonna spetsialistide värbamisel

<ul style="list-style-type: none"> - ja internetis olevate arvutite suur osakaal - Inimeste valmidus kasutada uudseid tehnoloogilisi lahendusi (e-Maksuameti, ID-pileti, internetipanganduse, m-parkimise jne kõrged kasutamise määrad) - Poliitikute avatus ja toetus infoühiskonna alaste arengute läbiviimiseks. Märkimisväärsete IKT lahenduste tellijana on riik toiminud IKT sektori innovatsiooni katalüsaatorina - Avaliku ja erasektori hea koostöö (PKI infrastruktuuri arendamine, e-Kool, Vaata Maailma jm) 	
VÕIMALUSED	OHUD
<ul style="list-style-type: none"> - Oskuslik IKT kasutamine koos vajalike organisatsiooniliste muudatustega traditsioonilises tööstuses ning teenusesektoris mõjutab positiivselt majanduskasvu ning seeläbi Eesti konkurentsivõimet - IKT võimaldab ühiskonnas suurendada sotsiaalset kaasatust - Kodanikesksed ja individualiseeritud e-lahendused nii avalikus kui erasektoris võimaldavad inimeste aja kokkuvõidu ja elukorralduse paindlikkust, tõstes nii nende elukvaliteeti - IKT infrastruktuuri teenuste pakkumine teistele EL riikidele - Eesti IKT lahenduste (lahenduste juurutamise) kogemuse müümine teistele EL riikidele - IT-spetsialistide ja rakendajate täiendkoolituse kaudu IT-tööjõu kvalifikatsiooni tõus - Käsitleda riiklikes õppekavades e-komponenti erinevates õppeainetes, et tõsta teadlikkust infoühiskonna toimimisest - Seadusandluse pideva ja paindliku kaasajastamise kaudu viia vastavusse IKT võimalused ning riigi toimimise reaalsus - Jätkuvalt tõhustada koostöövõimet riikliku- ja erasektori vahel - Eesti ühiskonna väiksus, mis loob võimalused juurutada ja katsetada uusi tehnoloogilisi lahendusi - Läbi IKT sektori (ametite/erialade) populariseerimise tagada vajalik hulk spetsialiste - Riigiasutuste koordineeritud ja aktiivne osalemine üle-euroopaliste süsteemide väljatöötamisel ja rakendamisel Eesti huvide kohaselt 	<ul style="list-style-type: none"> - Eesti ei suuda oma võimalusi ja edumaad kasutada - Lahenduste väljatöötamisel ei ole alati tagatud nende hilisem jätkusuutlikkus. - Eesti IKT-ettevõtted jäävad allhankijateks - Inimestel puudub huvi, teadlikkus ning oskused infoühiskonna võimaluste ärakasutamiseks (ei ole suutelised loodud lahendusi kasutama) - Inimeste usalduse kaotus riigi ja erasektori e-lahendustesse vähese teadlikkuse tõttu infoühiskonna ohtudest - Erinevused IKT, sh interneti, kasutamisevõimalustes võib suurendada teatud ühiskonnakihtide väljajätust - Ebapiisava, mittekoordineeritud ning nõrga lobby - töö tulemusel võivad Euroopa tulevikulahendused minna vastuollu Eestis juba väljatöötatud lahendustega (nt ID kaart) aluseks olevate standarditega - Meie õigusruum ei soodusta IKT lahenduste juurutamist - IKT lahenduste kasutuselevõttuga ei kaasne organisatsioonilisi muutusi ning uute ärimudelite rakendamist, mistõttu märkimisväärne osa infoühiskonna potentsiaalset võib jääda ära kasutamata - Informatsiooni ja teenuste paljusus võib kasutajale avaldada hoopiski negatiivset mõju

2. Prioriteetsete suundade kirjeldus

2.1. Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime

2.1.1. Vajalikkuse põhjendus

Eesti ettevõtluse pikaajalise konkurentsivõime tagamine eeldab siirdumist teadmistepõhisele majandusele. Kulueelis, mis on stabiilse makromajandusliku raamistiku kõrval olnud üheks Eesti majanduskeskkonna peamiseks tugevuseks, ei ole jätkusuutlik. See tähendab, et paljud ettevõtted, kes on oma äriedu ehitanud odavale tootmissisendile, peavad püsijäämise ning edasise arengu nimel keskenduma senisest suurema lisandväärtuse loomisele. Selliste arengute suunamine nõuab aga omakorda väga fokuseeritud poliitikaid toetamiseks ettevõtete arengut ja tootlikkuse kasvu, mis on võtmeks kohaliku ettevõtluse pikaajalise rahvusvahelise konkurentsivõime saavutamiseks. Olulisteks võtmesõnadeks on siin rahvusvahelistumise soodustamine ja kriitilise massi loomine, mille saavutamine peaks toimuma horisontaalselt üle kõikide antud prioriteedisuuna all planeeritud tegevuste.

Ettevõtluse ja innovatsiooni toetuspoliitika on tänini olnud valdavalt universaalne, toetusprogrammid on olnud avatud võrdselt kõigile majandussektoritele (ainsaks erandiks turismisektori arendamine). Kuigi universaalsed, laialt konkurentsil põhinevad programmid on kindlustanud suurima lisandväärtusega projektide rahastamise, on Eesti ettevõtlusmaastik viimasel aastakümnel kujunenud piisavalt erinäoliseks ja ettevõtete ees seisvad väljakutsed keerulisemateks, mis tingib vajaduse ühest küljest riiklike T&A programmide (temaatiliste tehnoloogiaprogrammide) järele tehnoloogiliselt võimekate ettevõtete arendustegevuse toetamiseks ning teisalt klastrispetsiifilise lähenemise järele traditsiooniliste majandusharude innovatsioonivõimekuse suurendamiseks. Ressursside koondamine läbi sektoraalse või klastrispetsiifilise lähenemise on vajalik eelkõige kriitilise massi saavutamiseks ning tulenevalt Eesti siseturu ja ettevõtete väiksusest nõuab rahvusvahelistel turgudel konkureerimine paratamatult jõudude ühendamist.

Üldine teadmistepõhise majanduse suunas liikumine ja ettevõtete arengu ümberfokuseerimine suuremat lisandväärtust loovatele tegevustele eeldab investeringuid juhtide ja töötajate teadmiste ja oskuste arendamisse. Seejuures on oluline uute ärimudelite, juhtimispõhimõtete, strateegilise planeerimise jms ettevõtjatele tutvustamine loomaks eeldused pikaajaliselt jätkusuutlikuks ettevõtlusalaseks arenguks. Sageli ettevõtetes vastav kompetents, teadmised ja oskused puuduvad, mistõttu ettevõtetesise innovatsioonivõimekuse stimuleerimiseks on vajadus nii koolituse ja nõustamise kui ka innovatsiooni juhtimiseks pädevate arendustöötajate kaasamise järele väljastpoolt ettevõtet. Ettevõtluse inimressursi arendamine, ettevõtetes langetatavate strateegiliste otsuste ja juhtimise kvaliteedi tagamine ning üldsuse ettevõtlus- ja innovatsioonialase teadlikkuse tõstmine sisalduvad tegevustena inimressursi arendamise rakenduskavas.

Traditsioonilised tööstusharud, mis annavad ülekaaluka osa Eesti tänasest tööstustoodangust ja ekspordist, täna enamasti ei kasuta kõrgtehnoloogiat ega räägi kaasa kõrgtehnoloogilises tootearenduses. Nende võimalused oma tooteid ja teenuseid edukamalt müüa peituvad sageli muus – edukas tehnoloogiatega maaletoomises ja juurutamises, tootlikkuse juhtimise meetodikate rakendamises ja tootmise „pudelikaelade” kõrvaldamises, professionaalses disainis, läbimõeldud turunduses ja brändide loomises ning e-äri võimaluste kasutuselevõtus. Riigi seisukohalt kätkeb nende innovatsioonivormide toetamine suure (ning omakorda suurtest ettevõtetest koosneva) sihtgrupi tõttu eneses märkimisväärseid võimalusi tehnoloogilise kompetentsi ja innovatsioonialase võimekuse tõstmiseks, mis on platvormiks lisandväärtusmahukamate toodete ja

teenuste väljaarendamisele edaspidi. Traditsiooniliste harude toetamisel on otstarbekas kasutada klastripõhist mudelit, mis võimaldab pöörata tähelepanu erinevate majandussektorite (tööstus-teenindus, madal- ja kõrgtehnoloogilised harud, loomemajandus) põimumisele ja sellest lähtuvale ettevõtete ümberprofileerumisele lisandväärtusmahukamatele tegevustele. Kõik väljatoodud seisukohad sisalduvad alapeatüki 2.1.3 all planeeritavates tegevustes, sealhulgas need, mis on seotud majandusklastrite arengu toetamisega, ettevõtete teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonivõimekuse suurendamisega ning uute tehnoloogiate kasutuselevõtu toetamisega

Maaailmas asetleidvaid tehnoloogilisi arenguid silmas pidades vajavad teiste kõrval tähelepanu teatud tehnoloogiate grupid, mis on teadmismahukad, kiirelt arenevad ning võimaldavad uusi rakendusi ja tootlikkuse kasvu mitmetel teistel elualadel. Sellisteks tehnoloogiateks on IKT, biotehnoloogia ja materjalitehnoloogia. Eestil tuleb tagada ettevõtlusaktiivsuse ja arendusvõimekuse kasv nimetatud sektorites ning nende tehnoloogiate levik ja aktiivne kasutuselevõtt teistes majandussektorites (eelkõige traditsiooniline tööstus, energeetika, transport) ja eluvaldkondades (tervishoid, keskkonnahoid jne).

Vajalikud on investeeringud uute tehnoloogiate väljaarendamisele ning kasutuselevõttu. Et investeeringuid finantseerida, peavad aga ettevõtted pääsema ligi laenukapitalile või olema avatud ettevõtetele investoritele, kes lisaks kapitalile toovad ettevõttesse uut teadmust ja ettevõtluskogemust. Hoolimata Eesti suhteliselt hästi arenenud finantssektorist ning hästitoimivatest kapitaliturgudest, on valdkondi, kus eraturud täna siiski ei toimi ning vajalikuks osutub riigipoolne sekkumine, et tagada ettevõtetele vajalikus mahus finantseerimisvahendeid. Kuna laenukapitalile ligipääs on problemaatiline ennekõike VKEde ja uute ning potentsiaalsete ettevõtete jaoks, seatakse just nendele ettevõtetele gruppidele vajalike vahendite kättesaadavuse võimaldamine üheks prioriteediks.

Ettevõtete investeeringuvõimaluste avardamiseks tuleb otsetoetuste kõrval enam keskenduda tagastamisele kuuluva abi ehk laenude kättesaadavamaks muutmisele. Tagastamatu abiga võrreldes suureneks seeläbi ka vahendite otstarbekas kasutamine ja reaalne mõju protsesside tõhustamisele ja tootlikkuse suurendamisele, ettevõtjad oleksid motiveeritud laenu raha maksimaalselt efektiivselt rakendamiseks.

Ka innovatiivsete ja kiirestikasvavate ettevõtete investeerimisvõimalusi on riigil võimalik parandada läbi asjakohaste skeemide rakendamise. Innovatiivse ettevõtte puhul takistab lisafinantseeringu kaasamist äriidee keskmisest kõrgem riskiaste ja pikk tasuvusaeg ning kiiresti kasvaval ettevõttel jääb vajaka omakapitalist, et lisavahendeid kaasata. Et kiirendada majanduskasvu ning panustada uute töökohtade loomisse, on eriti oluline parandada just uuenduslike ning kasvuettevõtete ligipääsu investeerimiseks vajalikule kapitalile.

Oma arengus idee staadiumist juba kaugemale jõudnud teadmis- ja tehnoloogiamahukate ettevõtete jaoks on sageli oluline teaduskeskuste lähedus ning innovatsiooniteenuste kättesaadavus. Teaduse ja ettevõtluse tiheda koostöö perspektiivseks vormiks on teadus- ja tehnoloogiapargid, mis võimaldavad innovaatilistel äriideedel tekkida, küpseda ja ettevõteteks kasvada. Parkides asuvad ettevõtted lõikavad kasu teaduskeskuse lähedusest, nende vajadustele vastavatest äriarendusteenustest ning innovaatiliste ettevõtete aktiivsest koostööst ja tööjaotusest, mida võimaldab ühes kohas koos paiknemine. Uuenduslike ettevõtete tekke ja kasvu soodustamiseks on vaja parandada Eesti teadus- ja tehnoloogiaparkide infrastruktuuri ja kindlustada innovatsiooni tugiteenuste kättesaadavus alustavatele innovaatilistele ettevõtetele.

Kõrge lisandväärtusega uute toodete, teenuste ja tehnoloogiate arendamine eeldab oluliselt tihedamat koostööd nii ettevõtete endi kui ka ettevõtjate ja ülikoolide ning teadusasutuste vahel.

Koostöö võimaldab juurdepääsu ettevõttevälisele teabele ja oskustele, võimaldab jagada riske, võtta vastu suuremaid tellimusi ning viia läbi pikaajalisi strateegilisi projekte. Koostöö ja teadmiste/tehnoloogiate siirde soodustamine eeldab tehnoloogiasiidre üksuste tõhustamist (sh akadeemilise personali teadmiste ja oskuste taseme tõstmist intellektuaalomandi kommertsialiseerimisest), pikaajaliste koostööprojektide käivitamist ning sektorite / klastrite ühistegevuse käivitamist ja arendamist.

Eesti kuulumine ELi ning maailmamajanduse jätkuv üleilmastumine kätkeb endas võimalusi otsuste välisinvesteeringute ning nendega kaasneva teadmuse ja uute tehnoloogiate sissevooluks ning seeläbi tootlikkuse kasvaks. Tulenevalt kulueelise järk-järgulisest kadumisest, sõltub selle võimaluse ärakasutamine Eesti võimest luua atraktiivne keskkond kõrgema lisandväärtuse loomisele suunatud välisinvesteeringutele, pakkudes neile kõrgetasemelist T&A ja innovatsiooni infrastruktuuri ning kvalifitseeritud töötajaid. Teisalt avarduvad üleilmastumise kaudu Eesti ettevõtete võimalused oma kaupade ja teenuste rahvusvaheliseks turustamiseks.

Rahvusvahelistumine nõuab ettevõttelt aga suuri pöördumatuid kulutusi, mis seoses rahvusvahelistel turgudel tegutsemise kõrge riskitasemega võivad takistada ettevõtte tegevuse laienemist välisriikidele. Et tegutsemine välisriikidele avardab ettevõtete arenguvõimalusi oluliselt ning aitab tasakaalustada Eesti negatiivset väliskaubandusbilanssi, on riigil oluline sekkuda ettevõtete väliskaubandustegevuse ning rahvusvahelistumise võimaldamise läbi eespool nimetatud pöördumatute kulude (informatsioonikulud, tootearenduse kulud toote kohandamiseks sihtriikidele, ekspordistrateegia kujundamine ja sihtriikidele uuringuteks tehtavad kulud jne) osalise katmise. Riigi võimalus ettevõtteid rahvusvahelistumise erinevates etappides toetada põhineb suuresti ühekordsete pöördumatute kulude vähendamisel ning välisriikidele riskide jagamisel. Siinkohal on oluline aidata kaasa potentsiaalsete ja juba tegutsevate eksporditööstuste koostöö hoogustumisele, millega on võimalik alandada näiteks turunduse, logistika ja teiste valdkondadega seonduvaid kulusid. Rahvusvahelistumise toetamisel on vajalik tähelepanu pöörata ka välisinvesteeringute ja odava tootmissisendi hankimisele väljastpoolt Eestit, mis võivad ettevõtete konkurentsivõime kasvule oluliselt kaasa aidata.

ELi laienemisega turismisektorile kaasnenud mõju ärakasutamiseks ka pikemas perspektiivis ning Eesti turismisektori rahvusvahelise konkurentsivõime tagamiseks on vajalik Eesti kui reisisihi tuntuse edasine suurendamine nii naaberriikides kui ka kaugemates riikides, mis võimaldab suunata Eestit külastama uusi sihtgrupe ja seeläbi laiendada kliendibaasi, muuhulgas nõudlikumate ja maksujõulisemate kliendigruppide arvelt. Lisaks on turismipotentsiaali paremaks ärakasutamiseks oluline pöörata tähelepanu turismiinfo leviku parandamisele, turismiteenuste kvaliteedi tõstmisele ja valiku mitmekesistamisele, sealhulgas turistide Eestis viibimise kestust pikendavate ja madalhooajal külastatavust soodustavate turismitoodete väljaarendamisele.

Eestis puudub loomemajanduse eraldi arendamise kogemus, kuid astutud on esimesi samme selle toetamiseks. Need vajavad edasist tuge. Loomemajanduse arendamist tuleb vaadelda mitmeastmelise, kuid tasakaalustatud protsessina. Seejuures tuleb silmas pidada, et tegemist on taotlusega stimuleerida teatud eripärast ettevõtlusaktiivsust – loomeettevõtluse aktiivsust ning tõsta loome kaudu kogu meid ümbritseva keskkonna kvaliteeti. Loomemajanduse arendamisele peab eelnema selleks eelduste loomine loomemajanduse alase teadlikkuse tõstmise näol majandussubjektide, avaliku sektori kui ka laiema avalikkuse seas. Samal ajal kombineeritakse nii loomemajanduse valdkondades tegutsevate majandussubjektide ja teatud suundade toetamist kui loovust avava tegevus- ja elukeskkonna arendamist. Loovisikute ning loomemajanduses tegutsetavatele ettevõtete toetamiseks on juba praegu loodud teatud võimalused, mida on vaja eelkõige paremini adresseerida ja arvestada nende rakendamisel sektorispetsiifiliste vajadustega.

Loomemajanduse arendamise toetamine on eelkõige suunatud loomemajanduse võrgustike, klastrite, keskkondade, infrastruktuuride jms toetamisele.

2.1.2. Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk 1.1: Eesti ettevõtetele on ligipääs tootlikkuse arengule suunatud investeeringuteks vajalikule kapitalile

Indikaator	Selgitus	Algtase ja aasta	Kontrolltase 2010	Sihttase ja aasta
Tulemusindikaatorid				
Lisandväärtus töötaja kohta	Lisandväärtus töötaja kohta investeringuteks vajalikule kapitalile ligipääsuks toetust saanud ettevõtetes (kõikides ja 0-49 töötajaga ettevõtetes). Algtase põhineb Statistikaameti andmetel. Mõõdetakse nominaalväärtustes. Allikas: EAS ja KredEx.	225,0 tuhat krooni (sh. 0-49 töötajaga ettevõtetes 199,0 tuhat) (2005)	325,0 tuhat krooni (sh. 0-49 töötajaga ettevõtetes 250,0 tuhat krooni)	500,0 tuhat krooni (sh. 0-49 töötajaga ettevõtetes 400,0 tuhat krooni) (2015)
Kaasatud erasektori investeeringud uutesse masinatesse ja seadmetesse	Investeeringutoetust saanud ettevõtete toetusega kaasatud investeeringud uutesse masinatesse ja seadmetesse. Allikas: EAS	0 (2006)	1.0 miljard krooni (2007-2010)	2,1 miljard krooni (2007-2015)

Eesmärk 1.2: Eesti ettevõtete edukas rahvusvahelistumine

Indikaator	Selgitus	Algtase ja aasta	Kontrolltase 2010	Sihttase ja aasta
Mõjuindikaatorid				
Ekspordivate ettevõtete arv	Ekspordikäibega (sh. ühenduse-sisene käive) ettevõtete arv. Allikas: Maksu- ja Tolliameti andmed	6797 (2005)	7500	8700 (2015)
Otseinvesteeringute positsiooni suhe SKP-sse	Eestisse tehtud otseste välisinvesteeringute positsiooni suhe SKP-sse võrrelduna teiste Euroopa Liidu riikidega. Allikas: Eurostat	97% (31.12.2005 seisuga) EL riikide hulgas teine positsioon	Kuulumine kolme kõrgema suhtarvuga riigi hulka	Kuulumine kolme kõrgema suhtarvuga riigi hulka (2015)

Tulemusindikaatorid				
Ekspordikäibe kasv toetatud ettevõtete hulgas	Ekspordikäibe kasv toetatud ettevõtetes. Mõõdetakse kaks aastat pärast projekti lõppemist. Allikas: EAS	Andmed pole veel saadaval (2006)	Keskmine nominaalkasv 20%	Keskmine nominaalkasv 20% (2015)
Väljundindikaatorid				
Eksporditurunduse toetust saanud ettevõtete arv	Eksporditurunduse toetust saanud ettevõtete arv. Allikas: EAS	0 (2006)	258	346 (2015)

Eesmärk 1.3: Ettevõtete tehnoloogiline uuenemine, arendusvõimekuse ja tootlikkuse kasv

Indikaator	Selgitus	Algtase ja aasta	Kontrolltase 2010	Sihttase ja aasta
Mõjuindikaatorid				
Ettevõtete innovatsiooniinvesteeringud	Innovatsioonikulutuste (teadmiste soetamine, masinate ja seadmete soetamine, ettevõttesisene T&A ja ettevõtteväline T&A) osatähtsus käibes. Allikas: Innovatiivne tegevus Eesti ettevõtetes 2002-2004 ehk Community Innovation Survey 4. (andmed iga 4 aasta tagant)	1,6% (2004)	2,1%	2,6% (2016)
Ettevõtete tegelemine intellektuaalomandi kaitsega	Ettevõtted, kes on tegelenud patentide taotlemisega, kaubamärkide, tööstusdisainilahenduste ja/või kasuliku mudeli registreerimisega. Allikas: Innovatiivne tegevus Eesti ettevõtetes 2002-2004 ehk Community Innovation Survey 4. (andmed iga 4 aasta tagant)	13,4% (2004)	16,7%	22,5% (2016)
Tulemusindikaatorid				
Uutest toodetest ja teenustest saadava müügitulu osatähtsus ettevõtete kogukäibest toetatud ettevõtete seas	Uute toodete ja teenustena käsitletakse antud juhul ettevõtte jaoks uute toodete ja teenuste käivet. Allikas: EAS	0 (2006)	16,3%	25% (2015)
Väljundindikaatorid				
Uute väljatöötatud tehnoloogiate, toodete ja teenuste arv toetatud ettevõtete seas	Uus toode või teenus erineb oluliselt ettevõtte senistest toodetest ja teenustest omaduste või kasutusviisi poolest. Uus tehnoloogia on tehnoloogia, mille eesmärgiks	21 (2006)	Aastas 50	Aastas 60 (2015)

	on toote kvaliteedi, tootmisprotsessi tõhususe ja paindlikkuste tõstmine. Allikas: EAS			
Toetatud projektide raames tehtud erasektori T&A investeeringud	Põhineb indikaatoril „Ettevõtete toetusega kaasatud investeeringud”. Allikas: EAS	0 (2006)	300 mln krooni	600 mln krooni (2015)

Eesmärk 1.4: Uute innovaatiliste äriideede juurdevool ja ettevõteteks kasvamine

Indikaator	Selgitus	Algtase ja aasta	Kontrolltase 2010	Sihttase ja aasta
Tulemusindikaatorid				
Teadus- ja tehnoloogiaparkide ning inkubaatorite asukafirmade käibe kasv	MKMi poolt teadus- ja tehnoloogiaparkidelt kogutava statistika.	Kasv 89% (2005)	Käibe kasv keskmiselt 40% aastas (2007-2010)	Käibe kasv keskmiselt 40% aastas (2007-2015)
Asukafirmade arv teadus- ja tehnoloogiaparkides (sh neis asuvates inkubaatorites)	MKMi poolt teadus- ja tehnoloogiaparkidelt kogutava statistika	175 (2006)	250	315 (2015)

Eesmärk 1.5: Edukas teadmiste ja tehnoloogiasiire

Indikaator	Selgitus	Algtase ja aasta	Kontrolltase 2010	Sihttase ja aasta
Tulemusindikaatorid				
Üli- ja kõrgkoolide spin-off ettevõtete arv	MKM ja EASi kogutav statistika	5 spin-off ettevõtet aastas (2005)	Aastas 11	Aastas 16 (2015)
Ülikoolide ja TA asutuste tulu enda loodud intellektuaalomandi komertsialiseerimisest ja lepingulistest töödest ettevõtetele	MKM ja EASi kogutav statistika	130 372 tuh kr (2005/2006)	Nominaalkasv keskmiselt 10% aastas (2007-2010)	Nominaalkasv keskmiselt 10% aastas (2007-2015)
Ettevõtete ja ülikoolide vahelistes toetatud projektides osalenud tudengite arv	Allikas: EAS	Aastas 26 tudengit (2006)	Aastas 45 tudengit	Aastas 65 tudengit (2015)
Väljundindikaatorid				
Ettevõtete ja teadusasutuste vaheliste koostööprojektide arv	Seotud indikaatoriga „Ettevõtete ja teadusasutuste vaheliste koostööprojektide arv”. Allikas: MKM ja EASi kogutav statistika	30 projekti aastas (2006)	46 projekti aastas	60 projekti aastas (2015)

Eesmärk 1.6. Toetada loomemajanduse arengut

Indikaator	Selgitus	Algtase ja aasta	Kontrolltase 2010	Sihttase ja aasta
------------	----------	------------------	-------------------	-------------------

Mõjuindikaatorid				
Loomemajanduse sektoris hõivatute osakaal	Loomemajandusena defineeritud tegevusalade hõivatute arvu osakaal koguhõives. Allikas: Statistikaamet ⁴⁰	3% (2003)	3,7%	4,2% (2015)
Väljundindikaatorid				
Loomemajandust edendavate projektide arv	Loomemajandust edendavate toetatud projektide arv. Allikas: EAS.	0 (2006)	5	10 (2015)

Eesmärk 1.7. Kindlustada Eesti turismisektori konkurentsivõimeline ja jätkusuutlik areng

Indikaator	Selgitus	Algtase ja aasta	Kontrolltase 2010	Sihttase ja aasta
Mõjuindikaatorid				
Turismiteenuste ekspordi kasv	Eesti turismimajandus tugineb suures osas väliskülastajatele. Turismiteenuste ekspordi kasvu ehk välismaalaste poolt Eestis tehtud kulutuste kasvu mõõdetakse läbi Eesti Panga maksebilansi andmete.	15,2 miljardit krooni (2005.aastal)	Nominaalkasv 30 %	Nominaalkasv 55% (2015)
Tulemusindikaatorid				
Ööbimiste arvu kasv majutuskohdades	Ööbimiste arv ehk müüdnud voodiööpäevade arv (aruandeperioodi eri päevadel müüdnud voodikohtade arv) kokku. Siia hulka kuulub ka telkimis- ja karavaniplatside kasutajate ööbimiste arv. Allikas: Statistikaamet	4,1 miljonit ööbimist (2005)	5,8 miljonit ööbimist	7,1 miljonit ööbimist (2015), aasta keskmine kasv 7,2.
Hooajalisuse vähenemine	Turism on Eestis väga sesoonne, kui suvel võib tekkida puudus vabadest majutuskohdadest, siis talvel on keskmine täituvus madal. Arvestatakse suvekuude (juuni-august) osatähtsust sise- ja välituristide ööbimistest kogu aasta jooksul. Allikas: Statistikaamet.	38% (2005)	36,1%	35% (2015)

⁴⁰ Loomemajanduse all mõeldakse siinkohal järgmisi tegevusvaldkondi: arhitektuur, audiovisuaalvaldkond, disain, etendus kunstid, meelelahutuse IT, kirjastamine, kunst, muuseumid, muusika, reklaam.

Väljundindikaatorid				
Turismiga seotud projektide arv	Projektide arv, mis on suunatud turismisektori edendamisele. Allikas: EAS.	0 (2006)	205	359 (2015)

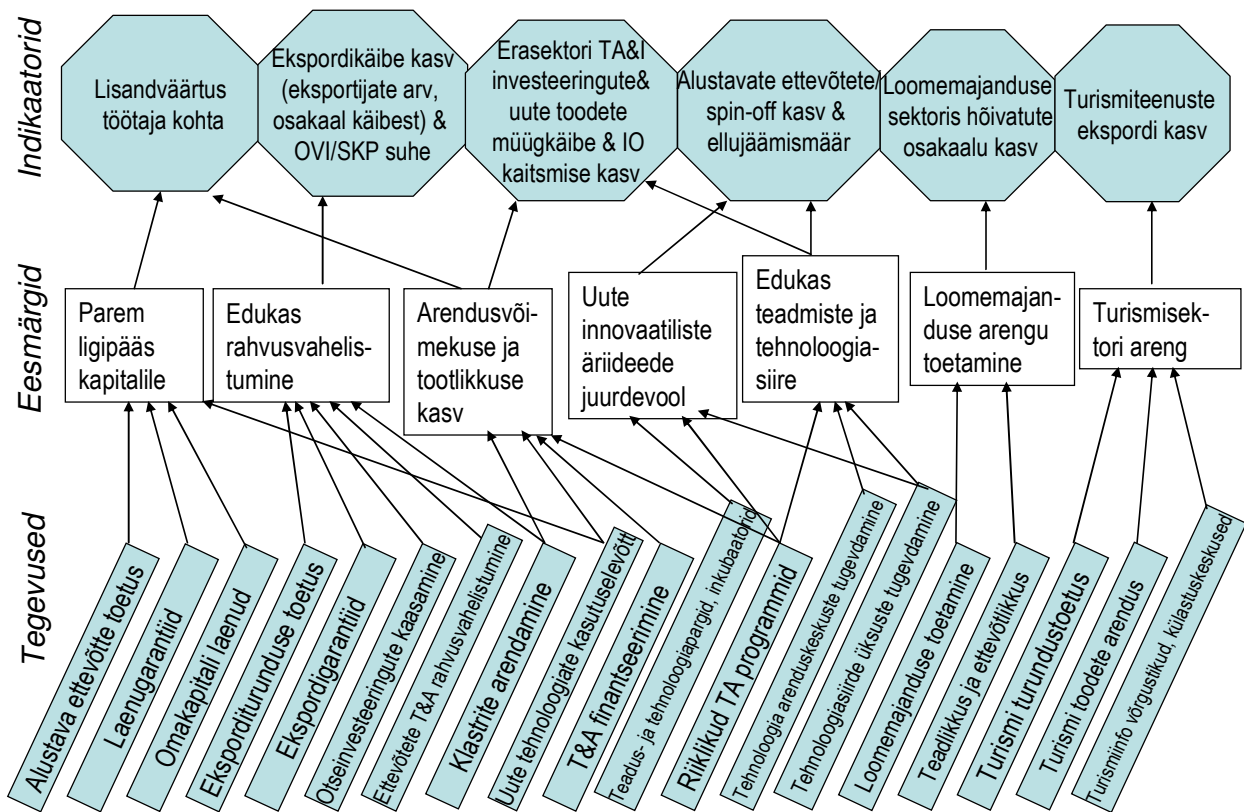
2.1.3. Indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest

Eesti ettevõtete uuendus- ja kasvuvõime tagamine eeldab terviklikku komplekti hästi sihitud toetusmeetmeid. Tootlikkuse jätkusuutlikuks kasvuks on tarvis, et kasvaks ettevõtete tehnoloogiline ja arendusalane võimekus, paraneks ligipääs kapitalile, täieneksid võimalused ettevõtete rahvusvahelistumiseks ning paraneks erinevatesse sektoritesse kuuluvate ja erineva suurusega ettevõtete vaheline koostöö, aga samuti koostöö ettevõtete ja TA asutuste vahel. Selleks on vaja ühelt poolt aidata täna T&Aga intensiivselt tegevatel ettevõtetel jõuda unikaalsete kõrgtehnoloogiliste toodete ja teenuste pakkumiseni ning teisalt tõsta uuendusvõimekust ja tehnoloogilist taset Eesti majanduses olulist rolli mängivates traditsioonilistes sektorites.

Joonis 22 illustreerib prioriteetse suuna struktuuri, kus tegevused on seotud eesmärkidega, mille saavutamisele nad kõige rohkem adresseeritud on, ning eesmärgid omakorda indikaatoritega, mis mõeldavad eesmärkide saavutamist.

Üldine eesmärk: ettevõtete uuendus- ja kasvuvõime suurendamine

Joonis 22: Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime prioriteetse suuna struktuur

Käesolev prioriteetne suund 1 „Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime” on mitme aspekti osas tihedalt seotud prioriteetse suuna 2 „Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu”; seetõttu on vajadus selge tööjaotuse järele nii planeerimis- kui ka rakendustasandil. Tööjaotuses MKM-i ning HTM-i vahel teadus- ja arendustöö ning innovatsioonipoliitika osas on lähtutud põhimõttest, et iga ministeerium on juhtivaks ministeeriumiks oma institutsiooni vastutusalas olevate tegevuste osas. Rakendustasandil näeb vastutuste jaotus erinevate sihtgruppide lõikes välja järgnev:

- ettevõtluse toetamise ja teadmistesirde eest vastutab **EAS** (MKM) – prioriteet 1;
- TjaA asutuste toetamise eest vastutab Sihtasutus **Archimedes** (HTM) – prioriteet 2

Antud institutsioonid on vahendajateks ka teistele sihtgruppidele mõeldud toetusmeetmete osas:

- Riiklikult finantseeritavad toetusmeetmed
- 7. raamprogramm, CIP, Eureka jne.

Prioriteetse suuna innovatsioonialaste eesmärkide saavutamiseks vajalik ministeeriumidevaheline koostöö tagatakse läbi TA&I strateegia koordineerimiskomisjoni, mis jälgib nii riigieelarveliste kui ka struktuurifondide vahendite kasutamist, eesmärgiga tagada T&A ning innovatsioonistrateegias ja NSRF-s ettenähtud tegevuste käivitamine ning omavaheline kooskõla ja vastavus strateegiates sätestatud printsiipidele (sh fookuseerimine).

Prioriteetse suuna ettevõtlusalaste eesmärkide täitmist ja planeeritavate tegevuste elluviimist jälgib Väikeettevõtluse Nõukoda, mille näol on tegemist ettevõtluseksperdist koosneva töögrupiga, mis nõustab majandus- ja kommunikatsiooniministrit.

Fookused

Struktuurivahendite tõhusa kasutamise tagamiseks on vajalik vahendite fookuseerimine valdkondadesse, milles Eestil on potentsiaali rahvusvahelises konkurentsivõimes edu saavutada. Selleks käivitatakse MKMi ning HTMi koostöös riiklikud T&A programmid. Riiklike T&A programmide käivitamisel lähtutakse Eesti riiklikust T&A ning innovatsioonistrateegiast „Teadmistepõhine Eesti 2007-2013”, mis sätestab, et suurimat potentsiaali omavateks võtmetehnoloogiateks on IKT, biotehnoloogiad ja materjalitehnoloogiad ning olulisemad sotsiaal-majanduslikud valdkonnad, kus Eestil on vaja kompetentse ja uusi tehnoloogilisi lahendusi v.a arendada, on energeetika, riigikaitse ja julgeolek, tervishoid ja hoolekanne, keskkonnakaitse. Struktuurivahenditest rahastavad riiklikud T&A programmid käivitatakse esialgsete plaanide kohaselt järgnevatel teemavaldkonnas:

- IKT (sh rakendused tervishoius)
- biotehnoloogia (sh biomeditsiin ja ravimiuuringud)
- materjalitehnoloogia
- energeetika (sh põlevkivitehnoloogia ja säästvad energiatehnoloogiad).

T&A programmidega soovitakse kokku tuua TA&I nõudlus (ettevõtete vajadused uute toodete ja teenuste arendamiseks, riigiasutuste vajadused erinevates arengukavades seatud ülesannetega toimetulekuks) ja potentsiaal (rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised uurimissuunad ja -meeskonnad), et koostöös algatada ja läbi viia projekte, mis üheaegselt aitavad saavutada riigile olulisi eesmärke (nt suurem turvalisus, paremad meditsiiniteenused) ja luua majanduslikku lisandväärtust (Eesti ettevõtete pakutavad uued innovaatilised tooted ja teenused)⁴¹.

Riiklike T&A programme rahastatakse mitme ministeeriumi poolt (HTM, MKM ja vastavat teemavaldkonda kureeriv ministeerium) ning vastavalt konkreetse programmi tegevuste

⁴¹ Teadmistepõhise Eesti 2007-2013 riiklike programmide kontseptsioonipaber

iseloomule nii riigieelarvelistest kui struktuurifondide vahenditest. Riiklikud T&A programmid hõlmavad endas indikatiivselt järgmisi tegevusi.

1) Ettevõtlusele suunatud tegevused (MKM vastutusala):

- majandusliku väljundiga T&A ja innovatsiooniprojektide toetamine konkreetsetes teemavaldkonnas;
- tehnoloogia arenduskeskus(t)e loomine ja/või toetamine konkreetsetes valdkonnas;
- uute tehnoloogiate kasutuselevõtu toetamine (nt ettevõtetes IKT kasutuselevõtu toetamine IKT riikliku T&A programmi raames);
- ettevõtete inimressursi arendamise toetamine (nt vastava teemavaldkonna tippspetsialistide mobiilsus ja kaasamine Eesti ettevõtetesse, konkreetse tehnoloogiaavaldkonnaga seonduvate koolituste ja nõustamiste toetamine);
- ühiskonna innovatsiooniteadlikkuse suurendamine konkreetsetes valdkonnas (nt teadlikkus e-ärist, biotehnoloogiaga seonduvatest eetikaküsimustest jne)
- IO ja teadmisesiirde alased tegevused.

2) T&A asutustele suunatud tegevused riiklike T&A programmide raames (HTM vastutusala) on kirjeldatud eesmärk 2.2. tegevussuuna 2.2.3. all.

Kõik tegevused ei pruugi olla esindatud igas programmis, samuti võib esineda siinsast loetelust puuduvaid tegevusi – lõplik tegevuste komplekt konkreetse programmi tarbeks otsustatakse iga programmi ettevalmistamise käigus eraldi.

Käesoleva prioriteetse suuna raames rahastatakse riiklike T&A programmide ettevõtlusele suunatud tegevusi, va ettevõtete inimressursi arendamine ja innovatsiooniteadlikkuse suurendamine, mida rahastatakse inimressursi arendamise rakenduskavast. Käesoleva prioriteetse suuna raames suunatakse riiklike T&A programmide rahastamiseks vähemalt 50% ettevõtete ja T&A asutuste koostööle ning ettevõtete innovatsioonivõimekuse kasvule suunatud tegevuste eelarvest (vt tegevusi allpool). Selleks reserveeritakse mitmes algselt laiapõhjalises ehk kogu majandusele avatud innovatsiooni toetusprogrammis spetsiaalsed vahendid riikliku T&A programmiga adresseeritavale sektorile⁴².

„Ettevõtluse uuendus ja kasvuvõime” prioriteetse suuna raames (rahastamistaskuid kasutades) riiklikele programmidele suunatud tegevused täiendavad antud rakenduskava prioriteetse suuna „Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu” raames teostatavaid T&A kvaliteedi ja kriitilise massi suurendamisele suunatud tegevusi riiklike T&A programmide teemavaldkondades. Oluline osa riiklike programmide tegevustest (inimressursi arendamine, teadlikkuse tõstmine jms) viiakse ellu inimressursi arendamise rakenduskava kaudu.

Riiklike programmide käivitamisel tagatakse koostöö, koordineerimine ning erinevates rakenduskavades olevate tegevuste sünergilisus läbi vastavate programmide juhtkomiteede, kuhu kaasatakse kõik olulisemad partnerid võtmeministriumidest, haridus- ja teadusasutustest ning ettevõtlussektorist. Riiklike programmide täpsemate fookuste valimiseks ning ressursivajaduste

⁴² Konkreetset rahastamismahud sõltuvad iga riikliku T&A programmi eeluuringu/konsultatsiooni tulemustest. Mahtu mõjutavad nii valdkonnas tegutsejate arvukus, valitud kitsamate nišside ja teemade ulatus ning ka ettevõtluspartnerite huvi kaasfinantseerida käivitatava riikliku programmi tegevusi.

kaardistamiseks viiakse läbi ka vastava valdkonna analüüsid ja tulevikuseired, mis loovad aluseks vahendite mõjusamaks investeerimiseks⁴³.

Innovatsioonivõimekuse tõstmisel vähem teadmise- ja tehnoloogiamahukates sektorites ja traditsioonilistes majandusharudes on oluline klasteripõhise lähenemise juurutamine, mille elementideks on:

- klasterite aktiveerimisele ja ettevõtetevahelisele strateegilisele koostööle suunatud spetsiaalsed toetusgevused;
- muude ettevõtluse toetusmeetmete vastavuse tagamine klasterispetsiifiliste vajadustega, näiteks (sarnaselt riiklikele T&A programmidele) reserveerides kogu majandusele avatud toetusprogrammide vahendeid konkreetsete klasterite vajadusteks.

Klasterispetsiifilise lähenemise eesmärgiks on vähem teadmiste- ja tehnoloogiamahukate, eelkõige traditsioonilistes tööstusharudes tegutsevate ettevõtete innovatsioonivõimekuse tõstmine läbi koostöö tugevate teadmismahukate ettevõtetega. Klasteriprogrammi väljatöötamisel suunatakse fookus erinevate sektorite põimumisele, sh tööstus-teenindus, kõrg- ja madaltehnoloogiline tööstus, loomemajandus jne. Klasterite aktiveerimisele lähenetakse „alt-üles” põhimõttel, toetades spetsiaalse koolituse läbinud klasteriarendajate (*cluster facilitator*) ja ettevõtlusliitude tööd klasterite identifitseerimisel, koostöövalmiduse kujundamisel, klasteri probleemide kaardistamisel ja klasteripõhiste tegevuskavade koostamisel. Prioriteetsete klasterite väljaselgitamisel võetakse arvesse klasteri olulisust Eesti majanduses, klasteri arengupotentsiaali, suunatust erinevate majandussektorite, sh kõrg- ja madaltehnoloogiliste, tööstus-, teenindus- ja loomemajandussektorite põimumisele ning võtmetehnoloogiate levikule majanduses jne, samuti klasterisest valmidust omavahel koostööd arendada.

Klasterite selekteerimine toimub läbi avatud taotlusvoorude, mitte „ülevalt-alla” põhimõttel. Avatud taotlusvoorus osalemine annab selge signaali ettevõtete tugevast tahtest ja soovist omavahel koostööd teha. Teiseks võimaldab avatud taotlusvooru korraldamine leida ja aktiveerida sektoritevahelisi klastreid, mille potentsiaali statistilised klasterite kaardistamised ei võimaldanud tuvastada. Väljavalitud klasterites toetatakse ettevõtetevahelist koostööd nii koolituse, tootearenduse kui ka eksporditurunduse vallas (sh klasteriarendaja tegevust, klasteri vajadustest lähtuvat koolitust ja nõustamist, ühiste tehnoloogiaarendus- ja kasutusprojektide algatamist, klasteri ühisturundust, ekspordikonsortsiumide loomist, püriülest koostööd, rahvusvahelistumist) ning kindlustatakse muude ettevõtluse toetusmeetmete vastavus klasterispetsiifilistele vajadustele. Väljavalitud klasterid on teistes innovatsiooni toetavates programmides eelistatud positsioonis, võimalik on teistest programmide spetsiaalsete vahendite reserveerimine väljavalitud klasteritele.

Klasteri toetamine on ka üheks vahendiks Eesti ettevõtete rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmisel ning aitab tõmmata ligi rohkem otseseid välisinvesteeringuid, seega rahvusvahelistes klasterites osalemist ja rahvusvahelist klasteritevahelist koostööd võib käsitleda täiendava meetmena rahvusvahelistumise toetamisel.

Fokuseerimise kõrval jätkatakse laiapõhjaliste, kogu majandusele suunatud toetusmeetmetega ning kutsutakse ellu uusi, kindlustamaks, et head ideed ja kõrge lisandväärtuse loomisele orienteeritud projektid ei jääks rahastamata.

Peatükis 2.1.1. väljatoodud eesmärkide saavutamiseks vajalike planeeritud tegevuste indikatiivne loetelu on järgnev.

⁴³ Kõikide programmide eeluuringu viiakse läbi hiljemalt 2007.a. lõpuks. praeguseks on käivitunud eeluuringud energeetika, biotehnoloogia ja keskkonnatehnoloogiate vallas.

Eesmärk 1.1: Eesti ettevõtete ligipääs tootlikkuse arengule suunatud investeeringuteks vajalikule kapitalile

Sobiva ja kaasaegse tehnoloogilise baasi olemasolu on üheks olulisemaks eelduseks ettevõtte tootlikkuse tõstmisel. Uue toetusmeetmena on kavas hakata ettevõtteid toetama uute tehnoloogiate kasutuselevõtul, mille eesmärgiks on tegevusprotsesside tõhustamine ja toodete lisandväärtuse suurendamine ettevõtetes. Vastav toetusmeede seotakse nõustamise, koolituse ja arendustöötajate ettevõtetesse kaasamise toetamisega ning arvatavasti ka teiste toetusmeetmetega. Käesoleva programmi olemust on eesmärgi 1.3 all kirjeldatud ka kui uute tehnoloogiate kasutuselevõtu programmi.

Alustava ettevõtte finantseerimisvõimaluste avardamine eeldab kompleksset lähenemist, et pakkuda üheaegselt toetust heade äriideede realiseerimise hoogustamiseks, laenugarantiisid alustamiseks vajaliku laenukapitali kaasamise hõlbustamiseks ning teadmiste ja oskuste arendamist läbi vastavate koolitus- ja informeerimiskeemide, mis viiakse ellu „Inimressursi rakenduskava” raames. Finantseerimistingute garanteerimine on oluline instrument ka tegutsevate väike- ja keskmise suurusega ettevõtete finantseerimisvõimaluste parandamisel ning mikrolaenude kättesaadavuse parandamisel.

Kiiresti kasvavate ettevõtete omavahendite puudujääki leevendatakse läbi omakapitalilaenu pakkumise, millega tehakse kättesaadavaks kiire kasvu finantseerimiseks vajalik laenukapital. Oluline on ka Eesti investorite võimaluste laiendamine kohalikesse VKEdeesse investeerimisel eesmärgiga suunata investorite teadmised ja vaba kapital kasvupotentsiaaliga ettevõtlusesse. Samuti vahendatakse kontakte Eesti ettevõtjate ja potentsiaalsete välisinvestorite vahel.

Struktuurivahenditest rahastatavaid kapitalile juurdepääsu lihtsustamise meetmeid toetab ja täiendab Eesti Arengufond ehk riiklik riskikapitalifond, mis teostab varajase faasi omakapitaliinvesteeringuid alustavatesse teadmis- ja tehnoloogiamahukatesse ettevõtetesse. Fond on 100% rahastatud riigieelarvelistest vahenditest.

Jeremie

Allustavate uuenduslike ettevõtete arenguks vajaliku kapitali kättesaadavuse tagamiseks, olemasolevate garantiisüsteemide parandamiseks ressursside ja turu hõivamisel ning äriinglite ja riskikapitali investeeringute võimendamiseks võidakse kasutada Euroopa Investeerimisfondi toodet Jeremie, mille eesmärgiks on ettevõtete finantseerimisvõimaluste täiendamine spetsiaalselt VKEde tarvis loodud meetmete abil, mis täiendaksid EL struktuurfonde. Tooted hõlmavad suurt hulka instrumente nagu omakapital, riskikapital, garantiid ja tehniline abi.

Eesti väiksusest tulenevalt eeldab Jeremie instrumendi kasutamine rahvusvahelist koostööd nii koordineerimise kui ka rakendamise osas, tõenäoliste partneritena nähakse teisi Balti riike, saavutamaks kriitilist massi ja tõstes Euroopa Investeerimisfondi kaasamisest saadavat lisandväärtust. Jeremie rakendamise vajalikkus ja võimalused on Eestis hetkel otsustamisel, konkreetne tegevuskava seni puudub.

Vajaduse korral kaalutakse koordinatsioonikulude optimeerimiseks ja maksimaalse positiivse efekti saavutamiseks rahvusvahelise koostöö võimalust ka teiste programmide rakendamisel.

Eesmärk 1.2: Eesti ettevõtete edukas rahvusvahelistumine

Ettevõtete rahvusvahelistumise toetamiseks viiakse ellu mitmeid tegevusi, mis tulenevad suuresti eduka rahvusvahelistumise eelduseks oleva kriitilise massi saavutamise vajadusest. Üheks olulisemaks on eksporditurunduse toetamine tagamaks edukas rahvusvahelistumine. Selle

tegevusvaldkonna raames planeeritakse turundusabi alustavale eksportöörile, et muuta välisurgudele sisenemine rahvusvahelistumise kogemusega ettevõtete jaoks lihtsamaks. Planeeritava turundusabiga kaasneb diagnostika, nõustamine ja koolitus, et tõsta teadmisi ja oskusi ekspordi planeerimisest ning turundustegevustest.

Samuti toetatakse juba tegutseva eksportööri või rahvusvahelistuva ettevõtte ekspordiplaani koostamist ning kinnitatud plaanide alusel välisurgudele sisenemist. Selleks, et pakkuda Eesti eksportööridele sarnaseid tingimusi teiste riikide eksportööridega, pakutakse sarnaselt enamusele teistele riikidele Eesti eksportööridele riiklikku ekspordigarantiid, mis on mõeldud nii välisriigi turul asuvate ostjatega seonduvate krediidiriskide kui ka riigiga seotud poliitiliste riskide maandamiseks ekspordi ja välisinvesteeringute osas. Lisaks toetatakse Eesti ettevõtteid odavamate sisendite/ressursside leidmisel, nende väärtustamisel Eestis ja uutele turgudele sisenemisel. Turundustegevuse valdkonnas toetatakse ka välismessidel osalemist.

Klastrite arendamisele suunatud tegevuste raames toetatakse ettevõtete vahelist koostööd välisurgudel tegutsemisel: tellimuste jagamist, ekspordikonsortsiumide moodustamist ning ühisturundust.

Eesti ettevõtete edukat rahvusvahelistumist, välisinvesteeringute sissevoolu ning turismi arengut toetab Eesti maine pidev arendamine olulistel eksporditurgudel.

Käesoleva prioriteetse suuna eesmärgi all välja toodud rahvusvahelistumist toetavatele tegevustele lisanduvad inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetse suuna 1.4.1. „Teadmised ja oskused uuendusmeelseks ettevõtluseks” tegevused, millega toetatakse ettevõtete töötajate koolitamist välismaal loomaks eeldusi rahvusvahelisel turul tegutsemiseks, samuti rahvusvaheliste tippspetsialistide kaasamist Eesti ettevõtetesse (eriti VKEdesse).

Toetatakse rahvusvahelist tehnoloogiiasiiret (IRC võrgustik), ettevõtete ja T&A asutuste osalemist rahvusvahelistes T&A konsortsiumides EL 7. T&A Raamprogrammi, Euroopa Ühenduse asutamislepingu art 169 ja 171 initsiatiivide, EUREKA ning Konkurentsivõime ja Innovatsiooni raamprogrammi raames. T&A projektide toetamise skeemi raames pakutakse rahvusvahelise T&A projekti ettevalmistamiseks eeluuringu toetust ning T&A projektide kaasrahastamist Eesti ettevõtetele või T&A asutustele, kes osalevad EL 7. T&A Raamprogrammi, EUREKA, EUROSTARS vm EÜ astutamislepingu art 169 ja 171 raames loodud initsiatiivides.

Eesmärk 1.3: Ettevõtete tehnoloogiline uuenemine (sh traditsioonilised tööstusharud), arendusvõimekuse ja tootlikkuse kasv

Prioriteetse suuna „Ettevõtete uuendusvõime ja kasv” all olevate innovatsiooni toetusmeetmete peamine fookus on ettevõtete nõudluse suurendamisel teadus- ja arendustöö ning innovatsiooni järele läbi ettevõtete innovatsioonivõimekuse tõstmise kõikides majandussektorites. Allpool väljatoodud tegevusi täiendavad majanduse vajadustele orienteeritud TA pakkumist suurendavad tegevused, mida on lähemalt kirjeldatud prioriteetse suuna „Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu” all.

Oluliseks lähenemiseks antud eesmärgi all on klastrite arengu toetamine, mis toob kaasa teadus- ja tehnoloogiamahukate ning innovatsioonivõimekate ettevõtete koostöö vähemvõimekate ettevõtetega, eelkõige traditsioonilistes tööstusharudes paiknevate ettevõtetega. Klastrite aktiveerimiseks ja arendamiseks pakutavat toetust käsitletakse kui vahendit ettevõtete

innovatsioonivõimekuse tõstmiseks läbi lähedase ja tõhusa koostöö nii ettevõtete endi kui ka ettevõtete ja TA asutuste ja ülikoolide vahel.

Ettevõtete innovatsioonivõimekuse tõstmiseks on planeeritud järgnevad tegevused.

Jätkatakse kõrge ekspordipotentsiaaliga toodete, teenuste ja tehnoloogiate arendamisele suunatud projektide toetamist, andes sealjuures toetust nii ettevõtete tehnoloogilisele arendustegevusele (rakendusuringud ja tootearendus) kui ka TA asutuste ja ülikoolide majandusliku lisandväärtuse loomisele suunatud rakendusuringutele. Eraldi tähelepanu pööratakse keskkonnasäästlike tehnoloogiate (keskkonnatehnoloogiate) arendamisele, mis võimaldab samaaegselt saavutada majanduslikke eesmärke ning parandada keskkonnaseisundit. Antud tehnoloogiad sisaldavad säästvaid energiatehnoloogiaid ja taastuva energia tehnoloogiaid. Paljude traditsiooniliste tööstusharude vähem tehnoloogiamahukate ettevõtete vajadustest lähtuvalt alustatakse toetuse pakkumist testimise ja sertifitseerimise, prototüüpide valmistamise, disaini ning tootlikkuse juhtimisega seotud projektidele, mis tehnoloogiaarendusega võrreldes on enamasti väiksema mahuga ega sisalda nii kõrgeid tehnoloogilisi riske, kuid mille jaoks paljudel Eesti ettevõtetel täna vajalikud oskused ja ressursid puuduvad. Projektide hindamisel ja valikul kasutatakse mitmekesist eksperttsiisi nii teadusringkondadest kui ettevõtlusest.

Jätkatakse ettevõtete konkurentsivõime tõstmisele, pikaajalise strateegilisele koostööle TA asutustega ning kriitilise massi loomisele suunatud tehnoloogia arenduskeskuste programmiga. Selle raames on 3 teadusasutuse/ülikooli ja 28 ettevõtte koostöös praeguseks käivitatud 5 eraõigusliku juriidilise isikuna tegutsevat tehnoloogia arenduskeskust, neist kõik tegutsevad Eesti T&A strateegia 2002-2006 „Teadmistepõhine Eesti” võtmevaldkondades. Tehnoloogia arenduskeskused viivad ellu ettevõtluspartneritele vajalikke rakendusuringuid (piiratud osas ka alusuuringuid), mille baasil on partnerettevõtetel võimalik arendada välja spetsiifilisi uusi tooteid ja teenuseid.

Kui kaks esimest programmi on adresseeritud eelkõige teadmiste mahukatele ja innovatsioonivõimekatele ettevõtetele, siis järgnev toetusmeede on suunatud vähemvõimekatele ettevõtetele, kellel puuduvad kogemused ettevõtteväliste teadmiste ja arendustöö kaasamisel pikaajalise konkurentsivõime saavutamiseks. Kaalumisel on uus toetusmeede, mis seisneks ettevõtetele nn innovatsiooniosakute väljastamises, mis on mõeldud ettevõtete innovatsioonivõimekuse tõstmiseks läbi ettevõtete nõudluse suurendamise innovatsiooni toetavate teenuste järele. Antud uue toetusskeemi eduka rakendamise väga oluliseks eelduseks on teenusepakkujate hoolikas valik, et garanteerida osakute abil hangitavate teenuste kõrge kvaliteet ja vastavus ettevõtete vajadustele.

Uute tehnoloogiate kasutuselevõtt on oluliseks vahendiks ettevõtete, eelkõige traditsioonilistes tööstusharudes tegutsevate ettevõtete teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonivõimekuse suurendamiseks. Uue tegevussuunana on kavas hakata ettevõtteid toetama nii uute tehnoloogiate otsimisel (rahvusvaheline tehnoloogiasüre) kui ka juurutamisel (investeeringutoetus ja töötajate koolitus), eesmärgiga aidata ettevõtetel kasutusele võtta uusi ja keskkonnasõbralikke tehnoloogiaid oma protsesside tõhustamiseks ning keskkonna loomiseks edasiseks innovatsioonitegevuseks. Uue toetusmeetme vajalikkus on põhjendatud asjaoluga, et ettevõttesisene tehnoloogiline kompetents on eelduseks ettevõttesisese teadus- ja arendustegevuse alustamiseks ning teadmiste omandamiseks teadus- ja arendustöö ostmiseks väljastpoolt ettevõtet.

Viimati avaldatud Euroopa Innovatsiooniedetabeli 2006 järgi tegelevad Eesti ettevõtted enamasti vaid tehnoloogiate juurutamisega ning vaid väga vähesel määral tehnoloogiate arendamisega või strateegilise innovatsiooniga. Seetõttu on eelnevalt väljatoodud toetusmeetme eesmärgiks tõsta ettevõtete tehnoloogilist võimekust läbi maailmatasemel uuenduslike tehnoloogiate kasutuselevõtu

ning mitte vaid olemasolevate tehnoloogiate suhteliselt lihtsa asendamise. Peamise lisandväärtuse allikana nähakse siin ettevõtete aitamist tootmistehnoloogiate ja –liinidega seotud fundamentaalsete muutuste läbiviimisel, mis soovitavalt toovad kaasa ettevõtte toodangu lisandväärtusmahukuse kasvu.

Kõige paremateks teadmiste kandjateks on inimesed, seetõttu viiakse Inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetse suuna 1.4.1 „Teadmised ja oskused uuendusmeelseks ettevõtluseks” all ellu mitmeid ettevõtluse ja innovatsiooni arengule suunatud tegevusi. Üheks peamiseks tegevuseks on toetus ajutiste töötajate kaasamiseks ettevõttesse (näiteks teadlased, insenerid, innovatsioonijuhid, tootedisainerid, rahvusvahelise taustaga turundusspetsialistid jne) eesmärgiga tõsta ettevõttesisest innovatsioonialast võimekust, mis stimuleeriks uute toodete, teenuste ja äriprotsesside väljatöötamist. Samuti toetatakse nimetatud meetme all ettevõtete töötajate koolitust, ettevõtete nõustamist sh innovatsiooni ja tehnoloogiatega seotud teemadel, diagnostiliste arenguauditite läbiviimist ning innovatsiooniteadlikkuse tõstmist ettevõtetes. Nimetatud algatuste peamiseks eesmärgiks on ettevõtete strateegilise juhtimisvõimekuse tõstmine, mille siiani suhteliselt tagasihoidlik tase on olnud peamiseks VKE vähese huvi ja motivatsiooni põhjuseks uuendustegevuste vastu.

Eesmärk 1.4: Uute innovaatiliste äriideede juurdevool ja ettevõteteks kasvamine

Suunavõttu kõrgema lisandväärtusega ja innovaatilisemale majandusele saab ellu viia kahel viisil: toetades juba täna tegutsevaid ettevõtteid oma konkurentsieelise arendamisel ja stimuleerides uute innovaatiliste äriideede juurdevoolu ning nende ettevõteteks kasvamist. Uute innovaatiliste äriideede juurdevoolu stimuleerimiseks toetatakse inimressursi arendamise rakenduskava raames tudengite äriplaani konkursse, eesmärgiga pakkuda tudengitele toetust oma äriplaani koostamisel ja elluviimisel läbi finantseerimise, nõustamise ja mentorluse. Samuti toetab uute teadmismahukate ettevõtete tekkimist ja kasvu innovatsiooni- ja ettevõtlusteadlikkuse tõstmine ja alustavate ettevõtete nõustamine professionaalsete ärimentorite poolt.

Uute teadmiste- ja tehnoloogiamaahukate ettevõtete loomise ja arengu toetamise perspektiivseks võimaluseks on arendada teadus- ja tehnoloogiaparkide ja ettevõtlusinkubaatoreid, eesmärgiga pakkuda ettevõtetele ligipääsu kõrge kvaliteediga innovatsiooniteenustele ja infrastruktuurile. Teadus- ja tehnoloogiaparkide eesmärgiks on äriarendusteenuste ja füüsilise infrastruktuuri pakkumine nii alustavatele teadmiste mahukatele ettevõtetele kui ka teistele ettevõtetele, kes soovivad kasu saada teaduskeskuste lähedusest ja vastastikusest koostööst. Teadus- ja tehnoloogiaparkide füüsilise infrastruktuuri arendamisel on üheks suunaks pooltööstuslike mahtudes katse- ja testimistöödeks vajaliku infrastruktuuri rajamine era- ja avaliku sektori koostöös.

Eesmärk 1.5: Edukas teadmiste ja tehnoloogiarsiire

Innovatsiooni edendamisel on jätkuvalt oluliseks väljakutseks koostöö arendamine ettevõtete ning teadus- ja haridusasutuste vahel. Selleks arendatakse ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide tehnoloogiarsiirdeüksuseid. Läbi prototüübi faasi finantseerimise aidatakse viia ülikoolides ning T&A asutustes loodav intellektuaalomand kaitstavale ja kommertsialiseeritavale kujule ning soodustatakse spin-off ettevõtete teket. Ettevõtete ja ülikoolide pikemaajalise strateegilise koostöö soodustamiseks ning kriitilise massi kompetentsuse koondamiseks toetatakse era- ja avaliku sektori koostöös toimivate tehnoloogia arenduskeskuste käivitamist ja arendamist, kus viiakse läbi ettevõtete jaoks vajalikke T&A projekte. Ülikoolide *spin-off* firmadele jt innovaatilistele ettevõtetele soodsa kasvukeskkonna pakkumiseks toetatakse teadus- ja tehnoloogiaparkide ning neis asetsevate inkubaatorite arengut.

Siiski on oluline silmas pidada, et ettevõtete ja T&A asutuste vaheline koostöö ei ole eesmärk omaette, vaid vahend ettevõtete konkurentsivõime kasvuks läbi teadmiste ja tehnoloogiasuure. Käesoleva prioriteese suuna analüüsiosa tõi esile, et peamiseks ettevõtete ja T&A asutuste koostööd takistavaks teguriks Eestis ei ole niivõrd koostööülilide puudus, kuivõrd Eesti majanduse struktuurist tulenev vähene nõudlus T&A järele (ettevõtted tegutsevad vähe teadmis- ja oskumahukates sektorites) Tihtipeale ei haaku ettevõtete T&A tegevus nende tänaste ärimudelitega ning napib ettevõttesisest kompetentset inimressurssi T&A ja innovatsiooni juhtimiseks ettevõtetes. Seega on eesmärgi „Ettevõtete tehnoloogiline uuenemine, arendusvõimekuse ja tootlikkuse kasv” all olevatele tegevustele omistatud eriline tähtsus kõrgema koostöötaseme saavutamisel ettevõtete ning teadus- ja haridusasutuste vahel.

Teiselt poolt eksisteerivad nõrkused T&A pakkumises (ebapiisav tähelepanu rakendusuringutele), mis on tingitud inimressursi nappusest, T&A teenuste pakkumiseks vajaliku füüsilise infrastruktuuri puudumisest jne. Teadmiste- ja tehnoloogiasuure alaste toetustegevuste tulemuslikkuse hindamine teadus- ja haridusasutustes on esile toonud, et ettevõtetele suunatud tegevuste kvaliteedi parandamise osas on veel palju arenguruumi. Suurimaks probleemiks täna on see, et teadus- ja haridusasutused teevad tõhusat koostööd vaid väheste teadus- ja arendustegevuse ning innovatsioonivõimekate ettevõtetega. Seetõttu on vaja teadmiste ja tehnoloogiasuure toetamisel T&A asutustes ja rakenduskõrgkoolides edaspidi jälgida, et nende poolt pakutavatest teenustering laieneks ja muutuks atraktiivseks ka sellistele ettevõtetele, kes täna veel tihedat koostööd teadus- ja haridusasutustega ei tee.

Eesmärk 1.6. Loomemajanduse arendamine

Teadmistepõhises majanduses muutub järjest tähtsamaks inimeste loovuse kasutamine innovatsiooni- ja tootearenduse protsessis. Lisaks kasvab märkimisväärse kiirusega kultuurilise ja kunstilise loovuse avaldumine iseseisva ettevõtlusena. Soodustamiseks loova väljenduse avaldumist toetatakse loova tegevus- ja üldise keskkonna kujundamist, tõstmaks teadlikkust nii ettevõtjate, loovisikute kui tarbijate seas ning kujundamaks üldist haridussüsteemi loovust arendavaks.

Teadlikkuse tõstmine loomemajandusest ja loovuse kasutamisest loob eeldused sektori edasiste arendustegevuste edukaks rakendamiseks. Tegevused nagu loomemajanduse edasine uurimine ja vastava statistika kogumine; seminaride, debattide ja töötubade korraldamine; erinevate meediakanalite kasutamine; loovuse tähtsustamine kõikidel haridustasanditel jms. peavad tagama teabe jõudmisele kõikide sihtgruppideni (erinevad majandussubjektid, avalik sektor ja laiem avalikkus), aitama kaasa takistuseks olevate mõtteviiside muutumisele, julgustama loovisikuid ettevõtlusega alustama ning teisi ettevõtteid loovisikuid tööle võtma. Sihtgruppide parem vastuvõtlikkus võimaldab ühtlasi edukamalt ellu viia loomemajanduse võrgustike, klastrite, keskkondade, infrastruktuuride jms toetamisele suunatud arendustegevusi – loomeinimestele ja ühtlasi avalikkusele suunatud ning loovust arendavate integreeritud keskkondade tekitamist selleks eeldusi omavates kohtades, koostöövõrgustike loomist nii siseriiklikult kui rahvusvaheliselt jms. Need tegevused peavad ühtlasi viima loomemajanduse klastrite tekkimise ja loomemajanduse laialdasema arenguni.

Eesmärk 1.7: Turismi arendamine

Turismipotentsiaali paremaks ärakasutamiseks on oluline toetada Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamist rahvusvahelistel sihtturgudel, milleks arendatakse Eesti turunduskontseptsiooni, levitatakse vajalikku infot sihtturgude lõpptarbijatele, arendatakse Eestit tutvustavaid veebiportaale ning korraldatakse müügiarendustegevusi sihtturgude võtmegruppidele, sh koostöös teiste Läänemere riikidega. Eesti turismitoodete nõudluse suurendamiseks käivitatakse turundustoetusprogrammid nii turismiettevõtetele kui ka avalikule ja kolmandale sektorile. Turismi

sesoonsuse vähendamiseks ning rahvuslikul eripäral tugevamalt põhinevate atraktiivsete toodete ja teenuste tekkimiseks toetatakse ettevõtete investeringuid turismitootearendusse. Lisaks toetakse rahvusvaheliste konverentside ning kultuuri- ja spordiürituste korraldamist, mis aitavad kaasa välisküllastajate ööbimiste arvu suurendamisele ning turismi hooajalisuse vähendamisele. Turismiinfo parema kättesaadavuse tagamiseks on oluline arendada turismiinfo võrgustikke ja toetada külastuskeskuste loomist tõmbekeskustesse.

Horisontaalsed mõjud

Tulenevalt Eesti siseturu ja ettevõtete väiksusest rahvusvahelises võrdluses, on kriitilise massi ja kõrgema rahvusvahelistumise taseme saavutamine mitmeid toetusmeetmeid läbivateks eesmärkideks, eelkõige klastrite arengule suunatud tegevuste juures, kus nii Eesti ressursside koondamist kui ka piiriülest koostööd rahvusvaheliste klastritega peetakse väga oluliseks. Riiklikud T&A programmid ja tehnoloogia arenduskeskused on üheks näiteks kriitilise massi loomisel teadus- ja arendusalaseks koostöök. Teadus- ja tehnoloogiaparkidele suunatud toetus ning ettevõtete ja teadusasutuste vahelise koostöö toetamine on tingitud vajadusest luua kohalikud arendustegevuse tõmbekeskused innovaatilise ettevõtluse arenguks ning sidemete loomiseks rahvusvaheliste ettevõtete ja asutustega (sh välisinvesteeringute ligitõmbamine). Soodustamiseks ligipääsu kapitalile on kaalumisel koostöö Läti ja Leeduga kasvufaasi riskikapitali pakkumisel läbi Euroopa Investeerimisfondi toote Jeremie.

Innovatsiooni toetamise regionaalne dimensioon

Suurem osa täna tegutsevatest teadus- ja arendusmahukatest ning innovatsioonivõimekatest ettevõtetest paiknevad kolmes Eesti regioonis: Põhja-Eestis, Lõuna-Eestis ja Kirde-Eestis. Üheks suuremaks väljakutseks struktuurifondide vahendite abil innovatsiooni ja teadmistesirde toetamisel on teadlikkuse, oskuste ja teadmiste leviku soodustamine üle kõigi Eesti regioonide. Samuti on oluline rõhutada, et kuigi innovatsiooniga ei pruugi alati kaasneda rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline T&A, on tugeva teadusbaasi olemasolu vajalik igas regionaalses innovatsioonisüsteemis. Innovatsiooniga seotud tegevused peaksid olema soodustatud kõikides sektorites (nii kõrg- kui ka madaltehnoloogilistes) ja erinevat tüüpi ettevõtete seas üle regiooni. Tulenevalt Eesti riigi ja ettevõtete väiksusest on ettevõtete innovatsioonivõime tõstmisel võtmetähtsusega koostöö soodustamine nii ettevõtete ja teadusasutuste vahel kui ka ettevõtete endi vahel nii regiooni, riigi kui ka rahvusvahelisel tasandil. Tähelepanu pööratakse regionaalsetele arendustegevuse tõmbekeskustele, näiteks teadus- ja tehnoloogiapargid, mis mängivad juba täna olulist regionaalset rolli ettevõtete ja haridus- ja teadusasutuste kokku viimisel.

Regionaalse arengu ja selle ühtlustumise seisukohalt omavad tähtsust ka klastrite arengule suunatud meetmed, millega soodustatakse vähemvõimekate ettevõtete koostööd teadmis- ja tehnoloogiamahukate ettevõtetega nii sektorite kui ka regioonide vahel, eesmärgiga tõsta Eesti majanduse rahvusvahelist konkurentsivõimet tervikuna ning paindlikkust välismõjudele reageerimisel. Ettevõtluse ja innovatsiooni toetusstruktuuride areng on vaatluse all kõikides Eesti regioonides.

Eksperimenteerimise kasutamine toetusprogrammide planeerimise ja elluviimise kvaliteedi tõstmiseks

Mitmete täna eksisteerivate programmide puhul võib öelda, et eelmise struktuurifondide kasutamise programmiperioodi 2004-2006 puhul oli tegemist eksperimenteerimise perioodiga ning rakendatud programmid olid pilootprogrammideks uueks finantseerimisperioodiks (näiteks innovatsiooniauditi programm, innovatsiooniteadlikkuse programm, teadus- ja tehnoloogiaparkide

ning teadus- ja arendusasutuste infrastruktuuri arendamise toetusprogrammid). Kolm aastat kestnud programmiperioodi eesmärgiks oli programmide ja projektide testimine ning lisandväärtuse ja kriitilise massi loomisel edukamate identifitseerimine. Eelmisel programmiperioodil rakendunud programmide tulemused annavad infot selleks, et otsustada, missuguste programmidega jätkata ning kas ja kuidas neid ümber kujundada.

Kuigi toetusprogrammide eelarvetes ei nähta ette eraldi vahendeid eksperimenteerimiseks, on mitmete programmide puhul olemas vajadus programmi kontseptsiooni esmalt väikeses mahus testida. Seega on loodud võimalused, eelkõige uute toetustegevust juures, et enne programmi täielikku rakendamist viiakse läbi piloottegevusi, testides riiklikust sekkumisest tekkivat lisandväärtust ning programmi strateegilist kontseptsiooni tervikuna. Eksperimenteerimine algab uue idee läbi arutamiseiga kõikide huvipooltega, millele järgneb testimine püüatud kasusaajate ringis ja ettenähtud aja jooksul. Testimisele järgneb põhjalik analüüs ning olenevalt eksperimenteerimisfaasi tulemustest hakatakse ette valmistama programmi täielikku elluviimist lähtudes rakenduskava prioriteetidest ja tegevussuundadest. Selline lähenemine garanteerib ressursside õigeaegse tõhusa kasutamise ning tagab kriitilise massi loomise kvaliteetsete projektide näol. Kuigi ennast mitteõigustanud programmidega ei jätkata, annavad nad sellegipoolest väärtusliku infot teiste toetusmeetmete planeerimiseks ja rakendamiseks. Eksperimenteerimisprotsessi ja erinevate piloottegevuste tulemusi hakatakse arutama avalikult ning tulemused on kättesaadavad nii seirekomisjoni kaudu kui ka iga-aastastes tegevusaruannetes.

Potentsiaalsed toetusesaajad:

Ettevõtete arengule suunatud meetmetest kasusaajad on ettevõtted ja valitsusvälised mittetulundusühingud, innovatsiooni arengut toetavad meetmed on suunatud ettevõtetele, teadus- ja tehnoloogiaparkidele, ülikoolidele ja rakenduskõrgkoolidele, teadus- ja arendusasutustele, mittetulundusühingutele, turismi arengule suunatud meetmed ettevõtetele, mittetulundusühingutele, sihtasutustele ja kohalikele omavalitsustele ning loomemajanduse arengut toetavad meetmed avaliku sektori institutsioonidele, kohalikele omavalitsustele ja ettevõtetele.

2.1.4. Mõju horisontaalsetele eesmärkidele

Regionaalne areng

Ettevõtluse ja turismi ning regioonide areng on omavahel otseselt seotud. Ettevõtluse regionaalne areng loob uusi töökohti, vähendab sotsiaalseid pingeid ning parandab inimeste elukvaliteeti kõigis piirkondades. Erinevate tegevuste kujundamisel ettevõtluse ja turismi toetamisel lähtutakse tasakaalustatud arengu põhimõttest, luues vähem arenenud piirkondades tegutsevatele ettevõtetele soodsamad tingimused arenguks. Kõigi rakenduskavade ja maaelu edendamiseks koostatud strateegiate tegevuste koostoimena tagatakse piirkondlikult tasakaalustatud majandus- ja sotsiaalareng.

Mitmed erinevad tegevused, näiteks klastrite arendamine, panustavad regionaalsesse arengusse. Tõhusalt tegutsevates klastrites toimuv ettevõtetevaheline koostöö aitab kaasa piirkonnas uute töökohtade loomisele ning tootlikkuse ja innovatsiooni kasvule. Regioonis paiknevate inkubaatorite areng loob kohalikele ettevõtjatele paremad võimalused edukaks ja jätkusuutlikuks arenguks, mis omakorda panustab regiooni arengusse. Turismi toetusprogrammides eelistatakse projekte, mis suurendavad turismiteenuste pakkumist ka väljaspool Tallinna.

Regionaalselt tasakaalustatud majanduslik ja sotsiaalne areng garanteeritakse läbi kõikide tegevusprogrammide, mis on seotud Eesti maaelu arengu strateegias kajastuvate tegevustega.

Keskkonnahoid

Ettevõtluse ja turismi kasv tähendab suuremat koormust keskkonnale. Teisalt aitavad majanduse struktuuraalsed muutused ja uute tehnoloogiate kasutuselevõtt kaasa loodusressursside säästlikumale kasutamisele, väheneb jäätmete ja keskkonda paisatavate heitmete hulk ning suureneb jäätmete taas- ja korduvkasutus.

Infoühiskonna edendamine

Ettevõtlus- ja innovatsioonipoliitika, aga ka turismi ja loomemajandusalased meetmed aitavad kaasa IKT sektori ettevõtete arengule ja IKT kasutamisele ettevõtetes. Seda eelkõige toetades infotehnoloogia võimalusi kasutavat innovatsiooni ettevõtluses, luues paremaid ekspordivõimalusi Eesti IKT sektori ettevõtetele ning kasutades infotehnoloogilisi võimalusi prioriteetse suuna tegevustes (s.h. näiteks Eesti kui reisisihi tuntuse tõstmisel).

Võrdsed võimalused

Ettevõtluse ja majanduse üldine areng aitab kaasa tööpuuduse vähenemisele ja sissetulekute kasvule kõikides elanikkonnakihtides ja seega kaudsetl ka võimaluste võrdsustumisele ühiskonnas. Ettevõtlusaktiivsuse kasvatamisel omavad tähtsust ka sihtrühmad, kelle potentsiaal võib olla mõnevõrra alakasutatud – naised, erivajadustega ja sisserännanud inimesed jne. Oluline on luua ebasoodsamas olukorras olevatele ühiskonnagruppidele toetuste liikide mitmekesistamisega võrdsed võimalused majanduselus osalemiseks. Ettevõtluse mitmekesistamiseks ja erinevate ettevõtlusvormide võrdseks väärtustamiseks toetatakse uuendusmeelseid algatusi, ettevõtete vaheliste võrgustike teket ja väikeettevõtete turundus- jt. meetmeid.

Kodanikuühiskonna areng

Ettevõtlusorganisatsioonide ja teiste sotsiaalsete partnerite kaasamine ettevõtlusmeetmete väljatöötamisele ja rakendamisele toetab teatud määral kodanikuühiskonna arengut. Kuigi seos kodanikuühiskonna arenguga tervikuna on pigem nõrk, võib üksikprojekti tasandil olla mõju kodanikuühiskonna arengule tugevam. Toetavat mõju kodanikuühiskonna arengule avaldavad projektid, mille (kaas)teostajaks on kodanikuühendused ja/või mille tulemusena luuakse töökohti kolmandas sektoris.

2.1.5. Suurprojektid ja üldised toetused

Puuduvad.

2.1.6. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega:

Seosed käesoleva rakenduskava teiste prioriteetsete suundadega

Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime prioriteetne suund on seotud kõikide antud rakenduskavas sisalduvate prioriteetsete suundadega, kuivõrd riigi tegevuste tõhusus T&A, transpordi ja infoühiskonna arendamisel mõjutab tugevalt ka Eesti ettevõtluskeskkonda ja majanduse konkurentsivõimet. Kõige otsesemalt ja tugevamalt on ettevõtlusalane prioriteetne suund seotud TA&I valdkonnas kavandatud eesmärkide ja tegevustega.

TA&I valdkond paikneb antud rakenduskavas kahes erinevas prioriteetses suunas, milleks on „Ettevõtete uuendus- ja kasvuvõime” ning „Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu”, mida omakorda täiendavad inimressursi arendamise rakenduskavas prioriteetsed suunad „Teadus ja arendustegevuse ning kõrghariduse inimressursi arendamine” ning “Teadmised ja oskused

uuendusmeelseks ettevõtluseks”. Nimetatud kahe rakenduskava ja nelja prioriteetse suuna koostoimes on tagatud:

- T&A mahu kasvule ja kvaliteedi paranemisele suunatud tegevused;
- T&A inimressursi ettevalmistamine ja arendamine;
- ettevõtete innovatsioonivõimekuse kasvule ning ettevõtete ja teadus- ja arendusasutuste koostöö edendamisele suunatud tegevused;
- ettevõtete juhtide ja töötajate arendamine teadmistepõhises majanduses toimetulekuks.

Nimetatud kahe rakenduskava ja nelja prioriteetse suuna kõige märkimisväärsimaks ühisosaks on riiklikud T&A programmid ehk temaatilised tehnoloogiaprogrammid. Riiklike T&A programmide konkreetsete tegevuskavad pannakse kokku iga programmiga adresseeritava teemavaldkonna konkreetsetest vajadustest lähtudes ning neid rahastatakse koordineeritult kõigist neljast prioriteetsest suunast.

Teistest ettevõtlusega seotud rakenduskava prioriteetsetest suundadest on olulised nii transpordiinvesteeringud kui ka infoühiskonna arendamine. Transpordi infrastruktuuri arendamine aitab lahendada ettevõtete ja seotud osapoolte (tarnijad, kliendid, huvigrupid) asukoha erinevustest tulenevaid probleeme, samuti aktiveerida ettevõtlustegevust vähem soodsates piirkondades. Strateegilised transpordiinvesteeringud soodustavad ka ettevõtete rahvusvahelistumist.

Infoühiskonna valdkonna võimalused toetavad kaasaegse ettevõtluskeskkonna arengut. Infoühiskonna arendamise prioriteetse suuna raames planeeritud avaliku sektori elektroonsete teenuste osakaalu suurendamine ja kvaliteedi parandamine aitavad tõsta ettevõtete ja riigi vahelise infovahetuse ning koostöö efektiivsust.

Inimressursi arendamise rakenduskava

Kõige tugevamalt on ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime prioriteetne suund seotud inimressursi arendamise rakenduskavas sisalduva prioriteetse suunaga “Teadmised ja oskused uuendusmeelseks ettevõtluseks”, milles sisalduvad tegevused on suunatud ettevõtjate arenguks vajalike teadmiste ja oskuste kasvatamisele ning levitamisele. Kui inimressursi arendamise rakenduskavas panustatakse otseselt kvalifitseeritud tööjõu ja ettevõtliku ja uuendusmeelse rahva arendamisse, siis käesolev prioriteetne suund toetab ettevõtete arengut ja tootlikkuse kasvu ettevõtte tasandil.

Kui võrd kvalifitseeritud tööjõu puudus on üheks peamiseks arengutakistuseks suurele osale Eesti ettevõtetest, siis on käesoleva prioriteetse suuna tegevuste edukus ka tugevas sõltuvuses teistest inimressursi arendamise rakenduskavas sisalduvate prioriteetsete suundadega ja neis sisalduvate tegevuste tõhususest ja mõjususest, kui võrd haridussüsteemi tõhusus ning vastavus ühiskonna ja ettevõtlussektori vajadustele, rahva tervislik seisund, elukestva õppe järgimine ning avaliku sektori haldussuutlikkus mõjutavad tugevalt Eesti ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõimet.

TA&I valdkonnas on käesolev rakenduskava seotud inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetse suunaga „Jätkusuutlik ja atraktiivne teadus- ja arendustegevus”, mis toetab teadlaste, õppejõudude ja tippspetsialistide kaadri jätkusuutlikku arengut ning Eesti teadus- ja arendusalast võimekust, olles seega otseseks sisendiks ettevõtete tehnoloogilisele uuenumisele, arendusvõimekuse ja tootlikkuse kasvule.

Teadustegevus teadus- ja arendusasutustes ja innovatsioon ettevõtluses on tihedas seoses ka läbi riiklike T&A programmide. Riiklikud T&A programmid koondavad inimressursi, ettevõtluse ja

infrastruktuuri arengule suunatud tegevusi konkreetsetes sektoris või teemavaldkondades ja seega sisaldavad eneses ka elemente mõlemast rakenduskavast.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

Keskkonnasäästlike tehnoloogiate arendamise ja kasutuselevõtu toetamine on ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime prioriteetses suunas läbivaks põhimõtteks, mis aitab kaasa elukeskkonna arendamise rakenduskava eesmärkide saavutamisele.

Elukeskkonna arendamise rakenduskavaga on antud prioriteetne suund seotud läbi kolme prioriteetse suuna. Kaudne seos on „Keskkonnainvesteeringute” prioriteetsete suundadega, mis läbi looduskeskkonna parandamise parandavad ettevõtluskeskkonda ettevõtete väliskulude vähendamise läbi. Lisaks toetab kaitsealade infrastruktuuri arendamine turismi arendamist.

Otseselt on ettevõtluse uuenduse- ja kasvuvõime valdkonnas planeeritavate tegevustega seotud „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud arengu” prioriteetne suund, mille raames parandatakse kohaliku ettevõtluskeskkonda arenguresursside arendamise läbi. Piirkondade arengu toetamine panustab ettevõtluse arengu ja tootlikkuse kasvu eesmärkide saavutamisele, ergutades kohalikul tasandil töökohtade loomist ja toetades arendusprojekte. Prioriteetse suuna „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng” raames toetatakse regionaalsete tööstusparkide ja logistikakeskuste arengut, regionaalse innovatsioonisüsteemi tugevdamist ning regionaalsete äriõrgustike ja tehnoloogia arenduskeskuste arengule suunatud tegevuste elluviimist.

Kuna piirkondade majanduselus on sageli märkimisväärne roll turismisektoril, siis turismisektori arendamisele suunatud tegevused panustavad regionaalsesse arengusse ja on otseselt seotud Elukeskkonna arendamise rakenduskava „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng” prioriteetse suunaga, sest turismi valdkonna üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamist ning kohaliku külastuskeskkonna arendamisele suunatud investeeringuid on koondatud elukeskkonna rakenduskavasse. Kohalike omavalitsuste endi poolt turismikeskkonda tehtavad investeeringud võimaldavad suurendada turismialase konkurentsivõime tõusu riigis tervikuna, toetades nii käesoleva prioriteetse suunaga ellu viidavaid tegevusi Eesti turismipotentsiaali terviklikuks ärakasutamiseks.

Seosed “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-13” prioriteetidega (sh tabeli vormis)

Käesolev prioriteetne suund on otseselt seotud prioriteediga nr 2 „Teadus- ja arendustegevuse võimekuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv”, olles rakendusdokumendiks seal sisalduvate T&A võimekuse kasvu tagamisele ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasvu soodustamisele orienteeritud tegevussuundadele.

Seosed prioriteediga nr 1 „Haritud ja tegus rahvas” on kaused, sest selle prioriteedi rakendamise edukus eelkõige kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamise osas aitab kaasa käesoleva prioriteetse suuna eesmärkide tulemuslikule elluviimisele.

Kaudselt on olemas seosed ka prioriteetidega nr 5 „Paremad ühendusvõimalused” ja „Säästev keskkonnakasutus”, kuna transpordi- ja kommunikatsioonivõimaluste parandamine ning keskkonnakoormuse vähendamine parandab ka ettevõtluskeskkonda saavutamaks tootlikkuse kasvule suunatud eesmärke ettevõtluses. Eriti on nende prioriteetide rakendamise edukusest sõltuvad turismi arendamisega seotud tegevused.

Prioriteet nr 5 „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng” loovad täiendavaid eeldusi ettevõtluse arengu ja tootlikkuse kasvu sihtide saavutamisele. Samuti aidatakse kaasa turismi valdkonna konkurentsivõimele läbi piirkondlike kultuuriväärtuste väärimise ja kohaliku aktiivsuse suurendamise. Piirkondlike ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv võimaldab hoogustada ettevõtlust ja suurendada tööhõivet vastavates piirkondades, mis suurendab piirkondade atraktiivsust. Kuna piirkondade majanduselus on sageli märkimisväärne roll turismisektoril, siis prioriteedi „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng” raames planeeritud tegevused turismi valdkonna üleriigilise tähtsusega kultuuri- ja turismiobjektide väljaarendamiseks ning kohaliku külastuskeskkonna arendamisele suunatud investeeringud on kooskõlas Eesti riikliku turismiarenduskavaga 2007-2013 ning seega toetavad käesoleva prioriteedi eesmärkide saavutamist ning on teineteist täiendavad.

Ettevõtluse areng on aluseks piirkondade terviklikuks ja tasakaalustatud arenguks, samuti inimeste arenguvõimaluste mitmekesistumiseks – kuna ettevõtluse areng loob töökohti, suurendab sissetulekuid ja pakub uusi väljakutseid nii indiviididele kui piirkondadele tervikuna. Ettevõtete areng ja tootlikkuse kasv Eestis peaks olema regioniti võimalikult tasakaalustatud.

Piirkondade arengu toetamine loob samas täiendavaid eeldusi ettevõtluse arengu ja tootlikkuse kasvu sihtide saavutamisele, kuna selle raames parandatakse ettevõtete toimekeskkonda ning luuakse tingimusi kohaliku tööhõive suurendamiseks.

Prioriteetne suund nr 4 „Keskkonnakoormuse vähendamine” aitab üldisemalt kaasa käesoleva prioriteetse suuna elluviimisele parandades tingimusi ettevõtluseks. Samas on ettevõtete uuendusmeelsuse ja üldise T&A võimekuse kasvus peidus potentsiaal keskkonnakoormuse edasiseks vähendamiseks – kui töötatakse välja keskkonnasõbralikumaid tehnoloogiaid, investeeritakse nende rakendamisse jne.

Seosed “Ühenduse strateegiliste suunistega” (*Community Strategic Guidelines for Cohesion*) (sh tabeli vormis)

Prioriteetne suund “Ettevõtete uuendus- ja kasvuvõime” on seotud Ühenduse üldsuunistega “Teadmiste ja innovatsiooni edendamine majanduskasvu huvides” ning ”Rohkem ja paremaid töökohti.” Ettevõtluse areng ja ettevõtete rahvusvahelistumine on eelduseks uute töökohtade loomisele. Suunis 4.2 “Teadmiste ja innovatsiooni arendamine majanduskasvuks” näeb ette teadus- ja arendusinvesteeringute kasvu ja kvaliteedi tõstmist, seejuures eriti erasektori poolt. Kõikide nende eesmärkide saavutamist toetatakse antud prioriteedis läbi uute teenuste, toodete, tehnoloogiate väljatöötamise toetamise ja teadus- ja arendusasutuste ning ettevõtete koostöö stimuleerimise. Detailsemal tasandil on käesolev prioriteet seotud suuniste punktiga 4.2.2. ”Innovatsiooni edendamine ja ettevõtluse soodustamine”, eelkõige selle tegevussuunistega ettevõtluse tugiteenuste pakkumise, ettevõtluse soodustamise, “uute ettevõtete arendamise ja loomise edendamise osas. Samuti on prioriteet seotud Suuniste punktiga 4.2.3. “Parem juurdepääs rahastamisvõimalustele” ning on vastavalt juhiste suunistele suunatud nii alustavate ettevõtete kui ka TTA ettevõtete rahastamisvõimaluste parandamisele pöörates seejuures enam tähelepanu otsetoetusi asendavate alternatiivide leidmisele.

Seosed “Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavaga 2005-07” ning Lissaboni strateegiaga laiemalt

Käesolev prioriteetne suund on väga tugevalt seotud Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2005-2007 eesmärkide 4 ja 5 ehk “Teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi ning ettevõtluse uuendus-, kasvu- ja pikaajalise rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmine” ja

“Ettevõtlust ja ettevõtlikkust soosiva ettevõtluskeskkonna arendamine” saavutamiseks ning neis sisalduvate meetmete rakendamisega seda eriti innovatsiooni ja ettevõtlust puudutavas osas. Nii perioodil 2004-2006 kui ka 2007-2013 on struktuurifondide vahendid oluliseks rahastamisallikaks ettevõtlus- ja innovatsioonipoliitika meetmetele. Teadus- ja arendustegevust puudutavad tegevussuunad käesolevas prioriteedis kattuvad olulisel määral majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava meetmetega 4.1. “Teadus- ja arendustegevuse jätkusuutlikkuse tagamine ning kvaliteedi tõstmine ning 4.2. “Teadus- ja arendustegevuse ning ettevõtluse pikaajalise rahvusvahelise konkurentsivõime arenguks vajaliku inimkapitali arendamine”. Antud prioriteetse suuna tegevussuunad kattuvad väga suures osas tegevuskavas olevate meetmete 4.3. “Alustavate ja suure kasvupotentsiaaliga ettevõtete kapitalile juurdepääsu tagamine”, 4.4. “Lisandväärtuse ja tootlikkuse kasvu soodustamine, ettevõtete toetamine välisturgudele sisenemisel ning investeerimisel uute tehnoloogiate, toodete ja teenuste väljatöötamisse”, 5.1. “Ettevõtluskultuuri edendamine eesmärgiga tõsta ettevõtlusaktiivsust ning ettevõtete uuendusmeelsust” ja osaliselt ka 5.3.” Konkurentsivõime kasvu soosiva infrastruktuuri arendamine”. Seega toetab käesolev prioriteetne suund kõige otsesemalt Lissaboni tegevuskava eesmärkide saavutamist.

Seosed „Maaelu arengukavaga 2007–2013” (MAK) ja „Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskavaga - Eesti” (KALAK)

Prioriteetne suund on seotud eelkõige “Maaelu arengukava 2007-2013” (MAK) III telje “Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine” meetmetega, mille eesmärgiks on tööhõive tagamine mittepõllumajanduslike töökohtade loomisega. Prioriteedi tegevusi, mis on suunatud regionaalselt tasakaalustatud majanduskasvu saavutamisele, täiendavad MAKi III telje tegevused kohalike ressursside väärtustamisele orienteeritud ettevõtete arendamisel ning nende tegevuse mitmekesistamisel. Programmidevaheline erinevus seisneb selles, et Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavad majanduse mitmekesistamise eesmärgil investeringuid ja tootearendust (sh innovatsioon ja teadmiste siire) toetavad tegevused on suunatud maapiirkondade mikroettevõtetele, samas ERF-ist rahastatavad antud prioriteetse suuna tegevused on mõeldud mittepõllumajanduslike valdkondade suurematele ettevõtetele (eelkõige VKEd), kaasa arvatud maapiirkondade omadele. Seega täiendavad erinevad fondid teineteist toetades erinevat liiki ettevõtteid nende arengu erinevas faasis.

Lisaks arvestades turismi valdkonna olulisust maamajanduse mitmekesistamisel toetatakse mõnede MAKi III telje tegevustega maapiirkonnas tegutsevate mikroettevõtete investeringuid turismi arendamisel. Rakenduskavades ning MAKis planeeritud turismi valdkonda toetavad tegevused on kooskõlas Eesti Riikliku Turismiarenduskavaga aastateks 2007-2013 ning on teineteisi täiendavad. Kui MAKi III telje raames toetatakse maamajanduse mitmekesistamise eesmärgil maapiirkonnas tegutsevate mikroettevõtete väikesemahulisi investeringuid turismi arendamiseks (toetused kuni 100 000 EURi), siis antud prioriteetse suuna raames toetatakse ettevõtete (SMEd) investeringuid turismitoodete arendamisse, mis on eelkõige suunatud Eesti kui reisisihi rahvusvahelise konkurentsi suurendamiseks ning on investeringute mahult vastavalt suuremad (*State Aid*). Samas aitavad prioriteetse suuna raames planeeritud tegevused Eesti reisisihi tutvustamisel kaasa ka maaturismi toodete nõudluse suurendamisele, toetades seeläbi MAKi III telje eesmärkide saavutamist.

MAK I telje “Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamine” meetmetega on seosed maamajandusliku ettevõtluse arendamisega, mille juures pööratakse tähelepanu nii põllumajandus- kui metsandusettevõtete konkurentsivõime kasvule, mis võimaldaks ettevõtetal tegutseda jätkusuutlikult ka vähenevate turu- ja otsetoetuste tingimustes. Seejuures soodustatakse parima võimalike tehnikate ja meetodite kasutamist, põllumajanduse infrastruktuuri arendamist ja aidatakse kaasa maamajanduse mitmekesistamisele. Oluline on tehnoloogiate arendamine, uute

toodete turule toomise soodustamine ja koostöö teadusasutustega toiduainetööstuses kui põllumajandusega tihedalt seotud tööstusharus. Seega panustavad MAK-i meetmed Eesti ettevõtluse terviklikku arendamisse, sealhulgas üldisesse tootlikkuse tõusu ja ettevõtete rahvusvahelistumisse. Antud prioriteetse suuna raames põllu- ja metsamajandusettevõtteid eraldi ei toetata.

„Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskava - Eesti” (KALAK) prioriteetid haakuvad käesoleva rakenduskava ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime prioriteetse suuna eesmärkidega. Sarnaselt teistele sektoritele planeeritakse eeloleval perioodil kalanduse valdkonnas tegeleda efektiivsuse tõstmist võimaldava ja keskkonnariske vähendava tehnoloogilise baasi uuendamisega. Samuti keskendutakse kala ja kalatoodetele suurema lisandväärtuse andmisele ja toodanguga välisurgudele sisenemisele. Programmidevaheliseks erinevuseks on siinkohal asjaolu, et KALAK-i raames elluviidavad toetusmeetmed on suunatud kalandusvaldkonna ettevõtetele, kuid antud OP tegevused on suunatud teiste sektorite ettevõtetele (välja arvatud põllu- ja metsamajanduse ettevõtted, mida toetatakse MAK-i raames, vt ülalt).

Tulenevalt turismi olulisusest kalandusvaldkonna ettevõtete tegevuse mitmekesistamisel toetavad mõned spetsiaalsed KALAK-i meetmed turismi arengut kalandusvaldkonna mikroettevõtete osas. Sarnaselt erinevustele MAK-iga toetavad antud prioriteetse suuna tegevused VKE-de investeeringuid turismi arendamisse, mis aitavad kaasa Eesti kui reisisihi tuntuse paranemisele ja hõlmavad peamiselt suuremahulisi investeeringuid. Eesti kui reisisihi tuntuse suurendamisega aitavad antud suuna tegevused kaasa ka kalandusvaldkonna ettevõtete turismitoodete nõudluse kasvule panustades sellega ka KALAKi eesmärkide saavutamisse.

Seosed teiste EL ja siseriiklike poliitikate ja strateegiliste dokumentidega

Käesoleva prioriteetse suuna suunitlus ja kavandatud tegevused on vastavuses "Eesti ettevõtluspoliitikaga 2007–2013", TA&I strateegiaga 2007-2013 "Teadmistepõhine Eesti II" ning "Eesti riiklik turismiarenduskavaga 2007-2013". Ettevõtluspoliitika koostamisel on arvesse võetud ELi ühiselt võetud suundi ettevõtluse arendamisel, mis on kirjeldatud Lissaboni strateegias, Euroopa Väikeettevõtluse Hartas ning koostatavas ELi ettevõtluspoliitikas. Prioriteetse suuna raames kavandatud tegevuste teostamine aitab kaasa Regionaalarengu strateegias püstitatud eesmärkide saavutamisele.

Samuti on prioriteetne suund kooskõlas strateegiaga "Säästev Eesti 21". Ettevõtluse ja innovatsioonivaldkonna tegevused panustavad eesmärgis nr 2 „Heaolu kasv” toodud soovitud seisundi saavutamisse. Strateegias toodud Eesti kultuuriruumi elujõulisuse eesmärgi saavutamist toetavad turismi ka loomemajanduse valdkonnas elluviidavad tegevused, sest panustatakse Eesti kultuuriruumi tugevdamisesse.

Prioriteetne suund juhindub kõigist olulistest EL mastaabis T&A ja majanduskasvu probleematiikat käsitlevast dokumentidest, kuna viimaseid läbivaks sihiks on EL majanduse globaalse konkurentsivõime tõstmine eelkõige TA&I süsteemi olulise ja eesmärgistatud arendamise ning sellega seotud T&A investeeringute tõstmise ja ettevõtluskeskkonna arendamise kaudu.

2.2. Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu

2.2.1. Vajalikkuse põhjendus

T&A tasemest ja sisust oleneb kaasajal ning kasvavalt tulevikus ühiskonnaelu jätkusuutlikkus ja majanduse konkurentsivõime. Uuringud näitavad, et kuni 40% tootlikkuse kasvust on seotud investeeringutega T&A^{44,45}. Tootlikkuse jätkusuutliku kasvu jaoks on kriitilise tähtsusega Eesti tehnoloogilise ja arendusalase võimekuse suurendamine. Nimetatud kasvu eeltingimuseks on intensiivne T&A, mis on tagatud piisava arvu teadlaste ja inseneride olemasolu korral, ja atraktiivne T&A keskkond. Lissaboni strateegias eesmärgiks seatud taseme saavutamiseks ning Eesti rahvusvaheliselt konkurentsivõimeliseks riigiks ja võrdväärseks partneriks saamiseks ELis, tuleb forsseerida TA&Iga seotud tegevusi. Olukorras, kus Eestis on majanduse investeeringupõhise kasvu faas läbi saamas, tagab ühiskonna ja majanduse jätkuva arengu ning pikaajalise konkurentsivõime üleminek kõrge tootlikkusega teadmispõhisele ühiskonnamudelile. Eesti T&A konkurentsivõime tagavad vastavasisulised teadusuuringud ja tehnoloogiaarendus seotuna innovatsiooni ning ettevõtlusega. Eesmärgiks on teadusuuringute mahu ja tehnoloogiaarenduse suutlikkuse suurendamine ja nende integreerimine Euroopa teadusruumi.

Investeeringud kvalifitseeritud inimressursi koolitusse, T&A infrastruktuuri ja ettevõtete innovatsioonivõimekusse loovad ka atraktiivse keskkonna teadmiste ja tehnoloogiamahukatele välisinvesteeringutele, mille meelitamine on Eesti TA&I strateegia ja RSKSi olulisemaid eesmärke. Eesti vajab teadlaste ja õppejõudude kaadri taastootmiseks ning ettevõtluse ja avaliku sektori varustamiseks tippspetsialistidega arenenud riikide tasemel praegusega võrreldes oluliselt suuremat hulka doktorikraadiga teadlasi ja insenere. Samuti vajavad oluliselt arendamist ettevõtete juhtide ja töötajate teadmised ning oskused. Teadus- ja arendusspetsialistide olemasolu tagamisega tegeleb inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetne suund "Jätkusuutlik ja atraktiivne teadus- ja arendustegevus". Nendele aspektidele keskendutakse kõigi inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetsete suundade raames (pöörates tähelepanu nii elukestvate õppele, kutsehariduse kvaliteedi tõstmisele, ettevõtete juhtide ja lihttöötajate koolitamisele ja nõustamisele, tippspetsialistide, sh. ka rahvusvaheliste, värbamisele, uute tippspetsialistide koolitamisele ning ajude äravoolu „ümberpööramisele”, st välistudengite, õppejõudude jt spetsialistide Eestisse toomisele).

Inimressursi arendamise tegevustest üksi ei piisa - teadus- ja arendusspetsialistidele on vaja atraktiivset töökeskkonda ja töötingimus, mis toetavad kõrgekvaliteedilist teadustööd ja rakendusuuringuid. Olulisteks kitsaskohtadeks on füüsilise infrastruktuuri puudujäägid ja aparatuuriga varustatus. Teaduse infrastruktuurina käsitleme EL 6. raamprogrammis antud definitsiooni, mille kohaselt teaduse infrastruktuurid:

- on tingimused, ressursid ning nendega seotud teenused, mida teadlaskond vajab nii eesliiniteaduse mõjusaks arendamiseks EL tasandil kui ka teadmiste ülekandmiseks, vahetamiseks ning säilitamiseks;

⁴⁴ Wim Kok'i töögrupi raport "Facing the Challenge. The Lisbon strategy for growth and jobs", 3.11.2004; <http://europa.eu.int/growthandjobs/pdf/2004-1866-EN-complet.pdf>

⁴⁵ COMMISSION STAFF WORKING PAPER, Annex to the Proposal for the Council and European Parliament decisions on the 7th Framework Programme (EC and Euratom) Main Report: Overall summary IMPACT ASSESSMENT AND EX ANTE EVALUATION (COM (2005) 119 final); http://cordis.europa.eu/documents/document_library/ADS0011908EN.pdf

- hõlmavad peamist varustust, seadmeid, kollektioone, arhiive ja ka struktureeritud informatsiooni, võimaldades teadustöös kasutada ka IKTI põhinevaid infrastruktuure ja teisi oma olemuselt unikaalseid infrastruktuuri vorme.

Maailmas on välja kujunenud teaduse tippkeskuste süsteem, mille läbi toimub põhiline uute ideede genereerimine. Tippkeskuste arendamise puhul on tegemist tegevustega, kus suunatakse ressursse nendesse TA&I valdkondadesse, mille potentsiaal võimaldab maailma eesliniteaduses tulemusi saavutada. Tegemist on meetmega, mis on kontsentreerunud väga kõrge teadusliku kvaliteedi toetamisele ja selle rakendamine aitab kaasa maailma mastaabis tipptulemuste saavutamisele. Tipptasemel teadusgruppide rahastamine peab olema suuremahuline ja järjepidev, et saavutada ja säilitada teadustöö kõrge kvaliteet. Tippkeskuste arendamisel ja toetamisel Eestis on mitu eesmärki:

- kõrgetasemelise teadustöö tegemiseks vajaliku keskkonna loomine;
- eelduste loomine Eesti tippkeskuste lülitamiseks rahvusvahelisse võrku ja sisuline koostöö teadlasgruppide vahel vastavalt ELi teaduspoliitikale;
- lähedastel või üksteist täiendavatel teemadel töötavate uurimisrühmade koostöö edendamine ja stimuleerimine;
- tegusalt toimiva sidemehhanismi loomine avaliku sektori uurimisasutuste ja ettevõtete vahel innovaatiliste ideede väljatöötamiseks, arendamiseks ja rakendamiseks.

Teaduse tippkeskuste arendamine ja toetamine loob Eestis kõrgetasemelise teadustöö tegemiseks vajaliku keskkonna kooskõlas Eesti TA&I strateegiaga. Tippkeskuste rahastamisel on lisaks riigieelarvelistele vahenditele plaanis kasutada ka struktuurivahendeid, et kujundada välja konkurentsivõimeline töökeskkond ja soodne pinnas tehnoloogiaarendusteks, innovaatiliste ideede testimiseks ja katsetamiseks ning efektiivsemaks osalemiseks EL tippkeskuste võrgustikes ja rahvusvahelistes T&A programmides.

Oluline on ära kasutada Eesti teadus- ja arendusasutustele riikidevaheliste teadusorganisatsioonide (European Organisation of Nuclear Research, European Space Agency - ESA, European Molecular Biology Organisation), loodava Euroopa Tehnoloogia Instituudi ja EK poolt pakutavad võimalused koostööks. Eriline tähelepanu peab olema suunatud ühisprojektidele Balti riikidega, et luua võimalusi viljakaks teadustegevuseks ja innovatsiooniks terves regioonis. Rahvusvaheline koostöö eeldab mitmesuguseid kulutusi soodustamiseks teadus- ja arendusasutuste ja kõrgkoolide poolt välisprojektide ja -lepingute täitmist ning osalemist rahvusvahelistes koostöövõrgustikes. Edukaks osalemiseks EL 7. Raamprogrammis (7RP – Euroopa Ühenduse (EÜ) teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja tutvustamistegevuse seitsmes raamprogramm 2007-2013) ja teistes rahvusvahelistes programmides ning T&Aga seotud kulutuste arvestuse muutmiseks läbipaistvamaks planeeritakse tõsta teadus- ja arendusasutuste ja kõrgkoolide administratiivset suutlikkust.

Struktuurivahendite toel arendatav ettevõtete ja teadus- ja arendusasutuste innovatsioonivõimekus aitab raamprogrammis paremini kaasa lüüa, kuna Eesti TA&I strateegia võtmetehnoloogiad (biotehnoloogiad, IKT, materjalitehnoloogiad) kattuvad seitsmendas raamprogrammis toetatavate põhiteemadega (tervishoid; toiduained, põllumajandus ja biotehnoloogia; side- ja infotehnoloogia; nanoteadused, nanotehnoloogiad, uued materjalid ja tootmistehnoloogiad; energeetika; keskkond, sh. kliimamuutused; transport, sh lennundus; sotsiaalmajandus- ja humanitaarteadused; julgeolek ja kosmos).

Eesti innovatsioonisüsteemi puudutavad uuringud/analüüsid ning Eesti teadus- ja arendusvaldkondade rahvusvahelise evalvatsiooni aruanded on ebarahuldava infrastruktuuri toonud välja kui ühe peamistest T&A suutlikkust ja innovatsioonivõimet takistavatest teguritest,

samale puudusele osutavad kõrghariduse akrediteerimisaruanded^{46, 47}. Siiski ei ole infrastruktuuri kaasajastamine eesmärk omaette, vaid see on üks mehhanism kõrghariduse, teaduse ja ettevõtlike konkurentsivõime tagamiseks ning seeläbi majanduse ja ühiskonna arenguks, mistõttu ei saa infrastruktuuri mahajäämust käsitleda eraldiseisvalt teistest vajalikest riiklikest meetmetest (TA&I üldine riigipoolne finantseerimine, inimressursi arendamine jm).

T&A, kõrghariduse ja innovatsiooni edendamiseks ning ettevõtlussektori rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmiseks on vajalikuks eelduseks inimkapitali arendamine (detailesemalt käsitletud inimressursi arendamise rakenduskavas). Tippspetsialistide suundumine T&Ale on teostatav vaid piisava motivatsiooni korral, mille olulisteks komponentideks on konkurentsivõimeline töötasu, arenemisvõimalus ja atraktiivsed töötingimused kaasaegse infrastruktuuri näol. T&A ning kõrghariduse infrastruktuuri loomine ning kaasajastamine võimaldab vältida „ajude äravoolu” ning kujundada konkurentsivõimelist keskkonda tippspetsialistide koolitamiseks, uute tehnoloogiapõhiste ettevõtete tekkeks ja teadmistemahukate välisinvesteeringute kaasamiseks.

Kuigi ruumiline asukoht on oluline komponent füüsilise infrastruktuuri planeerimisel, ei saa hooned käsitleda asjana iseeneses. Pigem tuleks ühendada hoonete roll kontseptsiooniga efektiivsest õppe- ja teadustöö keskkonnast⁴⁸. Selline süsteemne lähenemine rõhutab õppe- ja teadustööd kui ühte peamist eeldust majandusarenguks. Kaasaegne uute teadmiste loomine toimub kõige tulemuslikumalt ülikoolilinnakute (*campus*) stiilis keskkonnas, kus ei ole koos ainult ülikoolid vaid ka teadusinstituudid, erinevad firmad, riskikapital. Süsteemne lähenemine rõhutab heade õppe- ja teadustöö keskkondade loomise vajadust läbi teadus- ja arendusinfrastruktuuri tingimuste parendamise. Siinjuures ei tohiks mõelda vaid kitsalt funktsionaalsetes kategooriates - üldise globaliseerumise taustal tähtsustub üha rohkem TA&I soodsate arengutingimuste loomine kohapeal, st riikide siseselt, mistõttu on oluline teadvustada ka ehitiste ja keskkonna sümbolset väärtust nii, et see meelitaks ligi maailmatasemel firmasid ja teadlasi. Konkurentsivõimelise T&A ning kõrghariduse keskkonna loomiseks vajab uuendamist suur osa kõrgharidust, teadust ja innovatsiooni toetavatest hoonestuslikest infrastruktuuridest, mis on vajalikud õppejõudude, teadlaste ja tippspetsialistide koolitamiseks ja stabiilseks teadustööks. See hõlmab nii uute hoonete, sh laborite, ehitamist kui vanade remonti ning kaasaegse sisustuse soetamist.

Erinevate hinnangute kohaselt ulatuvad arenenud EL maades ühe T&A teadusvaldkonna töökoha loomise keskmised kulud ca 0,4 – 0,5 miljonit eurot, USAs aga koguni 1 miljon USA dollarit. Kõige tagasihoidlikumate hinnangute alusel võib Eestis ühe T&A töökoha loomise hinnaks lugeda vähemalt 2–3 miljonit krooni. Seda kinnitab investeeringumaksumus 1,35 miljonit krooni ühe teadlase kohta Eestis seni ainsana rahvusvahelistele standarditele vastava õppe-teadushoone TÜ Biomeedikumi (1999) rajamisel (ehitusmaksumus ca 180 miljonit krooni, aparatuuri maksumus ca 90 miljonit krooni, majas ca 300 töötajat, sh 200 teadlast). Samasuguse hinnangu on andnud ka mitmed ettevõtjad⁴⁹. Statistikaameti järgi oli 2004. aastal teadlaste ja inseneride arv 1000 töötaja kohta ELi maades keskmiselt 5,5 (Soomes rekordiliselt koguni 16,2). Sihteesmärgiks on Eestis saavutada aastaks 2013 8 täistööajaga teadlast ja inseneri 1000 majanduslikult aktiivse elaniku kohta (2004. aastal 5,0).

⁴⁶ Nedeva, M, Georgiou, L. Assessment of the Estonian Research Development Technology and Innovation Funding System. PREST Final Report Haridus- ja Teadusministeerium. Tartu, 2003

⁴⁷ Teaduse ning teadus- ja arendustegevuse finantseerimissüsteemi evalveerimine. Eesti Teaduste Akadeemia seminari materjalid. Tallinn, 2004.

⁴⁸ Framtidens Lärandemiljö. Seminarium Nr 8. www.sister.nu.

⁴⁹ Siin toodud hinnangud põhinevad 2003. aasta kogemusele. Tänu viimaste aastate ehitusbuumile ja ehitustööliste välismaale suundumisest tingitud tööjõupuudusele ehituses, on 2005-2006 ehitusmaksumused kasvanud kümnete protsentide võrra.

Teaduse ja kõrghariduse infrastruktuuri moderniseerimisel keskendume eelkõige kriitilise massi ja vajaliku infrastruktuuri loomisele jätkusuutliku T&A tarvis, pidades eelkõige silmas Eesti demograafilist situatsiooni – vananemist ja rahvastiku arvu langust. Hinnanguliselt on infrastruktuuri baastase Eestis praegu põrandapinna mõistes 250 tuhat ruutmeetrit kõrghariduses ja 110 tuhat ruutmeetrit teadusasutustes. EL struktuurifondide toetust planeeritakse kasutada umbes 20-25% teaduse ja umbes 5-8% kõrghariduse infrastruktuuri, sh töökohtade, kaasajastamiseks.

Need konkreetsed tegevused ülikoolide ja teadus- ja arendusasutuste infrastruktuuride loomise ning kaasajastamise osas on eelkõige fokuseeritud Eesti TA&I strateegia 2007-2013 „Teadmistepõhine Eesti II” alusel käivitavatele riiklikele T&A programmidele.

TA&I strateegia eesmärkide tagamiseks luuakse TA&I strateegia koordineerimiskomisjon, mille ülesanne on:

- riikliku TA&I strateegia rakendusplaani täiendamine ja korrigeerimine koordineerides plaane rakenduskavadega;
- ministeeriumitevahelise koostöö koordineerimine rakendusplaani, sh RSKSst tulenevate tegevuste täitmisel ning TA&I eelarvete taotlemisel;
- rakendusplaani elluviimise ülevaadete ja aruandluse koostamine;
- strateegia muudatuste algatamine ja ettevalmistamine.

Koordineerimiskomisjoni eesmärgiks on jälgida nii riiklike kui ka struktuurivahendite kasutamist ja tagada mõlemas strateegias ettenähtud tegevuste käivitamist ning nende vastavust nii riiklikus TA&I strateegias kui ka RSKSis sätestatud printsiipidele, sh fokuseerimine.

Eelpool toodud fokuseerimise kohaseid printsiipe peavad järgima oma töös ka kõiki olulisemaid osapooli ja partnereid kaasavad riiklike T&A programmide ettevalmistamiseks ja käivitamiseks loodud komisjonid. Riiklike T&A programmide komisjonides on alati esindatud ka HTM ja MKM, kes tagavad seeläbi strateegias toodud printsiipide järgimise ning kes saavad vajadusel tõstatada/lahendada võimalikud probleemid TA&I strateegia koordineerimiskomisjonis.

2.2.2. Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk 2.1. Eesti T&A on fokuseeritud kõrge teaduse kvaliteedi ja ettevõtluspotentsiaaliga temaatilistele valdkondadele

Indikaator	Selgitus	Algtase ja aasta	Kontrolltase	Sihttase ja aasta
Tulemusindikaator				
Prioriteetsete sotsiaalmajanduslike eesmärkidega seotud T&A kulutuste kasv ⁵⁰	Kasvanud T&A kulutused kolmes NABS ⁵¹ sotsiaalmajanduslike eesmärkide grupis: 04 (Inimese tervise kaitse ja	2004 – 36,6% kogukulutustest	2010 – 40% kogukulutustest	2015 – 50% kogukulutustest

⁵⁰ HTM-i poolt valitud prioriteetsed eesmärgid Eurostati NABS eesmärkide seas

⁵¹ NABS (NABS code 1983) – Eurostati poolt kasutatav teadusprogrammide ja eelarvete analüüsi ning võrdlemise klassifikatsiooni süsteem. Nomenklatuur internetiaadressil http://europa.eu.int/estatref/info/sdds/en/gba/gba_nabs_classification.pdf

	edendamine), 05 (Energia tootmine, jaotamine ja ratsionaalne kasutamine) ja 07 (Tööstuslik tootmine ja tehnoloogia) Allikas: Eurostat			
Väljundindikaator				
Käivitatud riiklikud T&A programmid	Riiklikud T&A programmid viiakse ellu TA&I strateegia võtmevaldkondades. Allikas: HTM; programmi/projekti seirearuanded	2006 – 0	2010 – 5	2015 – 6

Eesmärk 2.2. T&A asutuste ja kõrgkoolide teadus- ja õppetöö keskkond on kaasajastatud

Indikaator	Selgitus	Algtase ja aasta	Kontrolltase	Sihttase ja aasta
Tulemusindikaator				
Teadlased, kelle töökohad on uutes või kaasajastatud teadus- ja arendusasutustes	Teadlaste arv Allikas: Programmide/projektide vahearuanded	2006 – 0	2010 – 200	2015 – 800
Tudengid, kes kasutavad uusi või kaasajastatud ruume kõrgkoolides	Tudengite arv Allikas: Programmide/projektide vahearuanded	2006 – 0	2010 – 350-400	2015 – 1500
Väljundindikaator				
Uued või kaasajastatud teadus- ja arendusasutused (hooned)	Uute või kaasajastatud teadus- ja arendusasutuste ruutmeetrite arv (ruutmeetrite arv võrreldes renoveeritud või uute hoonete arvuga annab enam informatsiooni kaasajastamise protsessi kulgemisest) Allikas: Programmi/projekti vahearuanded	2006 – 0 m ²	2010 – 6000 m ²	2015 – 25000 m ²
Uued või kaasajastatud kõrgkoolihooned	Uute või kaasajastatud kõrgkoolihoonete ruutmeetrite arv (ruutmeetrite arv võrreldes renoveeritud või uute hoonete arvuga annab enam informatsiooni kaasajastamise protsessi	2006 – 0 m ²	2010 – 3000 m ²	2015 – 12000 m ²

	kulgemisest) Allikas: Programmi/projekti vahearuaanded			
--	---	--	--	--

Eesmärk 2.3. Eesti T&A rahvusvaheline konkurentsivõime on tõusnud

Indikaator	Selgitus	Algtase ja aasta	Kontrolltase	Sihttase ja aasta
Tulemusindikaator				
Andmebaasis ISI Web of Science <u>jooksval aastal</u> ära <u>näidatud</u> publikatsioonid, mis on avaldatud tippkeskustes töötavate teadlaste poolt (aastas)	Andmebaasis ISI Web of Science ära toodud publikatsioonide arv, kus Eesti tippkeskused on teinud koostööd Allikas: ISI Web of Science ⁵²	2006 – 0	2010 – 200	2015 – 300
Väljundindikaator				
ERDF poolt kaasfinantseeritud tippkeskuste arv	Tippkeskus – teaduskeskus, mis omab oma valdkonnas rahvusvahelist tunnustatust. Tippkeskus võib koosneda ühest või mitmest teadusgrupist, kellel on selgelt defineeritud ühine eesmärk ja juhtimisstruktuur Allikas: Programmi/projekti vahearuaanded	2006 – 0	2010 – 7	2015 – 7

2.2.3. Indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest

T&A meetmed on fokuseeritud temaatilistele valdkondadele, milles Eestil on potentsiaali olla edukas rahvusvahelisel tasandil. Selleks on vajalik saavutada ja säilitada T&A läbiviimiseks vajalik kriitiline mass, mis on T&A edukuse põhiline eeldus, kindlustades struktuurifondidest planeeritud kulutuste efektiivsuse ja väärtustamise.

Struktuurifondide toetus on otseselt suunatud T&A arendamiseks spetsiifilistes prioriteetsetes suundades, et saavutada nendes valdkondades T&A võimekuse kasv. Vastavalt [Eesti TA&I strateegiale 2007–2013 "Teadmistepõhine Eesti II"](#) on need prioriteetsed valdkonnad: võtmetehnoloogiad, mis omavad kõrget potentsiaali (IKT, biotehnoloogiad, materjalitehnoloogiad ja sotsiaalmajanduslikult olulised valdkonnad, kus Eesti peab arendama kompetentsi ja evitama uusi tehnoloogiaid (energeetika, tervishoid ja hoolekanne ning keskkonnatehnoloogiad). Nende prioriteetsete temaatiliste valdkondade rahastamine moodustab vähemalt 40% prioriteetse suuna rahastamisest tervikuna, kusjuures eesmärgiks on toetada nimetatud valdkondi kuni 50% prioriteetse suuna kogumahust läbi allpool kirjeldatud tegevuste.

⁵²

Web of Science on andmebaas, mis sisaldab teaduspublikatsioone ISI Web of Knowledge platvormi baasil

Vähemalt 10% prioriteetse suuna rahastamise kogumahust suunatakse samal ajal T&A ja kõrghariduse alase rahvusvahelise koostöö edendamise alastele tegevustele.

Rahastamise tasemete ja eesmärkide täitmist kontrollitakse kogu programmiperioodi kestel ja ülevaade tulemustest kajastatakse aastaaruannetes.

Kuna käesoleva prioriteetse suuna rakendamine on väga tihedalt seotud käesoleva rakenduskava 1. prioriteetse suunaga „Ettevõtluse uuendus ja kasvuvõime”, on vajalik kehtestada selge tööjaotus nii planeerimise kui ka rakendamise alal. Prioriteetsete suundade jagamine ja sellega seotud T&A arendusalane tööjaotus HTMi ja MKMi vahel on kavandatud mõlema ministeeriumi juhtimisel ja koordineerimisel vastavalt nende institutsionaalsele vastutusalale. Rakendamise tasemel tähendab see, et leiab aset erinevatele sihtgruppidele suunatud järgmine tööjaotus:

- **TA&I nõudluse toetamine** (ettevõtete vajadused uute toodete ja teenuste arendamiseks ja teadmiste siire) on **EASi (MKM) vastutusala** – 1 prioriteetne suund;
- **TA&I teadustegevuse pakkumise toetamine** on **SA Archimedes vastutusala (HTM)** – 2 prioriteetne suund;
- Ettevõtete ja avalik-õiguslike teadusasutuste koostöö toetamisel on rakendajateks mõlemad institutsioonid vastavalt eespool toodud meetmetele.

Nimetatud mõlemad rakendusinstitutsioonid toetavad vastavalt erinevatele sihtgruppidele ka:

- riiklikult rahastatavad toetusmeetmeid;
- raamprogramme, CIP, Eureka jms.

Pikaajalisele majandusarengule suunatud riiklike T&A programmide arendamine (vastavalt eesmärgile 2.1., indikatiivselt 15% toetusest)

MKMi ja HTMi koostöös käivitatakse riiklikud T&A programmid valdkondades, milles Eestil on eeldusi maailma eesliniteaduses tulemusi saavutada ning millel on suurim potentsiaal paljudel elualadel tootlikkuse oluliseks tõstmiseks vastavalt Eesti riiklikus TA&I strateegias 2007-2013 „Teadmistepõhine Eesti II” toodud prioriteetsele suundadele, mis on nimetatud tekstis eespool.

Riiklike T&A programmide käivitamise eeltingimuseks on eelkõige nimetatud valdkonna kõrge teadustase; programm peab olema selgelt fokuseeritud konkreetsele valdkonnale ja peab looma koostöö akadeemilise ja ettevõtlussektori ning riigi vahel (*triple helix*). Lisaks peavad riiklike T&A programmi teemad olema relevantset majandusele niisugusel määral, et oleks võimalik saavutada erasektori aktiivne osalus.

Riiklike T&A programmide läbi leiab aset temaatiline fokuseerumine – ka enamus teistest sama prioriteetse suuna meetmetest suunatakse toetama riiklike T&A programmide arendamist ja aitama seeläbi kaasa eesmärgi 2.1. saavutamisele. Programmide finantseerimise fookus on suunatud kriitilise massi ning T&A konkurentsivõimelisuse saavutamisele nimetatud valdkondades.

Riiklikke T&A programme finantseeritakse erinevatest allikatest, sh riigieelarvest. Käesoleva prioriteetse suuna alt toetatakse tegevusi, mis on suunatud põhiliselt teadus- ja arendusasutustele:

- konkreetset teemavaldkonda käsitleva T&A finantseerimine teadus- ja arendusasutustes ja ettevõtetes nii alus- kui ka rakendusuuringute puhul. Riiklike T&A programmide eeltingimuseks on kokku tuua eraettevõtete huvid ja T&A vajadus ning T&A potentsiaal ja pakkumine. Fundamentaalteadus, mis on realiseeritav nimetatud programmide raames, peab samuti olema pikemas perspektiivis turule orienteeritud ja selgelt prioriteeritud, st

programmide raames tehtav teadustöö peaks kanduma üle vahetult tootmisega seotud TA&I sfääri. Teadusprojektide kestus programmi raames peaks olema vähemalt neli kuni kuus aastat;

- majandusliku väljundiga T&A projektide toetamine teadus- ja arendusasutustes. Tegevuse raames toetatakse kulutusi pakutavale või tellitavale T&A, projektiks vajalike masinate ja seadmete soetamisele, patendiuringutele ja intellektuaalomandi kaitse jõustamisele;
- teadus- ja arendusasutuse struktuuriüksuse reorganiseerimine või uue loomine, tagamaks ühelt poolt institutsionaalset alust ja teiselt poolt loomaks selget vastutusliini programmi tegevuste täitmisel.

Riiklike T&A programmide raames ettevõtlusele suunatud/toetatavad tegevused (MKM vastutusala) on põhjalikult kirjeldatud prioriteetse suuna 1 tegevuste kirjelduses peatükis 2.1.3.

Riiklikud T&A programmid saavad edukad olla vaid siis, kui vajalikes valdkondades kasvab peale piisav hulk motiveeritud teadlasi ja insenere, kellele on loodud inspireeriv intellektuaalne ja materiaalne töökeskkond. Seepärast lisaks riigieelarvelistele vahenditele aitavad neid tingimusi tagada inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetse suuna „Jätkusuutlik ning atraktiivne teadus- ja arendustegevus” abikõlblikud tegevused. Nimetatud rakenduskava raames toetatakse tegevusi, mis hõlmavad teadlaste ja muu personali värbamist, sh järeldoktori grante, repatrieerimist ning välismaalaste juurdetoomist, koolitust, väljaõpet ning riiklike T&A programmide õppetööd puudutavaid tegevusi.

Teaduse tippkeskuste arendamine ja osalus EL ja Läänemere regiooni teaduskoostöö programmides (vastavalt eesmärgile 2.3., indikatiivselt 16% toetusest)

Teaduse tippkeskused saavad toetust rahvusvaheliselt konkurentsivõimeliste T&A tegevuste läbiviimiseks. Toetust vajavad uute tippkeskuste asutamine ja arendamine, koostööprojektid erinevate teadlasgruppide vahel, teadmussiire jms. Teaduse tippkeskuste toetamine Eestis seab eesmärgiks eelduste loomise Eesti integreerumisele Läänemere maade ja EL teadusruumi.

Selleks, et soodustada T&A rahvusvahelistumist, planeeritakse vajadusel ja võimalusel järgmised alamtegevused:

- osaleda riikidevahelistes ühisprogrammides ja infrastruktuuri ühisprojektides, sh. lähtudes European Strategy Forum for Research Infrastructures poolt koostatavast teekaardist⁵³ ja soovitustest, ning rahvusvahelistes võrdlusuuringutes;
- tagada rahvusvaheliste TA&I hajusinfrastruktuuride (GRID võrgustik, andmeside, arvutusressurss, andmete kogumise võrgud jne.) Eesti poolne olemasolu ja efektiivne arendamine;
- osaleda Euroopa Tehnoloogiainstituudi ja Ühiste Tehnoloogiaalgatuste tegevustes,⁵⁴ vastavalt EK ettepanekule⁵⁵;
- toetada teadus- ja arendusasutusi Euroopa Tehnoloogiaplatvormide tegevustest osavõtmisel;
- arendada teadus- ja arendusasutuste ja kõrgkoolide administratiivset võimekust, sh kaasajastades raamatupidamissüsteeme ning teadustegevusega seotud kulutuste

⁵³ European Roadmap for Research Infrastructure. Report 2006.

⁵⁴ Joint Technology Initiatives

⁵⁵ Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the European Institute of Technology (Brussels, 03.10.2006)

arvestamisel selleks, et valmistada ette üleminekut *full cost* kulumudelile, mille olemasolu on 7. RP osavõttureeglite alusel tarvis saavutada aastaks 2010⁵⁶;

- arendada teisi T&A toetuskeeme vastavalt CREST OMC töögrupi ”How to make better use of Structural Funds to support R&D”⁵⁷ soovitudele „Guidelines on Coordinating the Research Framework Programme and the Structural Funds to support research and development, sealhulgas kasutades ERDF ”Experimenting” ideoloogiat⁵⁸.

T&A asutuste õppe- ja töökeskkonna infrastruktuuri kaasajastamine (vastavalt eesmärgile 2.2., indikatiivselt 25% toetusest)

Tagamaks õppejõudude, teadlaste ja tippspetsialistide koolitamiseks ning stabiilseks kõrgetasemeliseks T&A vajalikud tingimused, tuleb välja arendada või kaasajastada vastav infrastruktuur:

- kaasaegsete ülikoolilinnaku (*campus*) stiilis õppetööga seotud T&A keskkondade loomine, kuhu on koondatud nii erinevad ülikoolid, teadusinstituudid kui ka T&A mahukad ettevõtted (sh. institutsioonid, mis tegelevad interdistsiplinaarse T&A tegevusega);
- teadus- ja arendusasutuste olemasolevate hoonete renoveerimine ja sisustamine; vajadusel ka uute hoonete ehitamine;
- toetava infrastruktuuri (nt õppelaborid, raamatukogud jne) arendamine;

Teadus- ja arendusasutuste infrastruktuuri kaasajastamisel eelisarendatakse projektivalikul neid, mis on seotud riikliku teadus- ja arendustegevuse strateegia 2007-2013 „Teadmistepõhine Eesti II” võtmevaldkondadega. Lisaks eelistatakse raamprogrammidega seotud infrastruktuuri projekte ja/või projekte, mis on seotud majandusele vajaliku tehnoloogiaalase inimressursi kasvatamisega. Lisaks teaduslikule kvaliteedile ja perspektiivikusele hinnatakse ka dualset kasutatavust ning mil määral on projekti tulemusena ettevõtetel ligipääs antud infrastruktuurile.

Ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide õppekeskkonna kaasajastamine (vastavalt eesmärgile 2.2., indikatiivselt 12% toetusest)

Õppejõudude, teadlaste ja tippspetsialistide koolitamiseks ettevõtluse ja ühiskonna jätkusuutliku arengu tarvis toetatakse selleks vajaliku ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide infrastruktuuri loomist ja kaasajastamist. Nimetatud meede tähendab olemasolevate õppehoonete renoveerimist ja sisustamist ning vajadusel ka uute hoonete ehitamist. Tegevused ja eesmärgid on määratletud ERDF määruse art 4, lõige 10 alusel. Ressursid suunatakse laiahaardeliste infrastruktuuri lahenduste või komplekside loomisele. Eelistatakse nende kõrgkoolide objektide toetamist, mis on seotud struktuurivahendite teiste toetatavate tegevustega (nt loomemajanduse edendamine, seotus ESF meemetega jne).

Teadusaparatuuri ja seadmete kaasajastamine (vastavalt eesmärgile 2.2., indikatiivselt 32% toetusest)

⁵⁶ October 2006 compromise versions to the Interinstitutional File 2005/0277 (COD) 10205/06 Draft Regulation of the European Parliament and the Council laying down the rules for participation of undertakings, research centres

and universities in actions under the Seventh Framework Programme and for the disseminations of research results (2007-2013).

⁵⁷ Crest meeting 6 October 2006, Agenda item n° 4: 3% and the Open Method of Coordination: Proposal by Commission on topics for the 3rd cycle OMC 3%

⁵⁸ Innovative strategies and actions: Results from 15 Years of Regional Experimentation (European Commission Working Document October 2006)

Toetus on suunatud T&A ning kõrgharidusele vajalike tingimuste loomiseks laborisisustuse ja teenindava infrastruktuuri soetamise näol (ka seadmete ülesseadmiseks ja sissetöötamiseks vajalike ekspluatatsioonikulude katmise toetus käivitamisperioodil). Teadusaparatuuri ja -seadmete hanked ja seadistamise kulude toetamine moodustab enamiku selle meetme mahust, kusjuures teadustöökäsi vajalike seadmete hangete planeerimisel ja investeerimisel arvestatakse, et ruumiprobleemid tuleb lahendada samaaegselt teadusaparatuuri ja seadmetesse investeringute tegemisega ning vastavaid tingimusi tuleb arvestada juba hoonete projekteerimisel. Üheks eelistuseks on ka ühiskasutusega (sertifitseeritud) laborite rajamine koos tiptasemel teadustöökäsi vajaliku aparatuuriga ja laborisisustusega Eesti majandusarengu seisukohast olulistes valdkondades ja nende võimekuse suurendamine tööstusettevõtetele teenuste osutamisel.

Täiendavalt toetatakse ka väikevahendite hankeid ja installeerimist.

“Teadusaparatuuri ja -seadmete kaasajastamise” tegevuste raames eelistatakse TA&I strateegias 2007-2013 „Teadmistepõhine Eesti II” võtmevaldkondadega seotud ning potentsiaalselt majandusarengu olulisi ja rakenduslikkusele suunatud projekte.

Väiksemas mahus suunatakse lisaks T&A seadmestikule vahendeid rakenduskõrgharidusse vajaliku aparatuuri ja seadmete kaasajastamiseks (eelkõige tehnika, tootmine ja töötlemine, ehitus, transporditeenused, tervishoid).

Potentsiaalsed toetuse saajad:

T&A juhtimise, rakendamise või/ja rahastamisega ja organisatsioonilise küljega tegelevad institutsioonid, sh teadus- ja arendusasutused, teaduse tippkeskused, ülikoolid ja kõrgkoolid, ettevõtted, kutseorganisatsioonid ja ühingud, sihtasutused jms.

2.2.4. Mõju horisontaalsetele eesmärkidele

Regionaalne areng

Käesoleva prioriteetse suuna tegevused on põhiliselt suunatud kahte suuremasse linna – Tallinna ja Tartusse, mis omavad Eestis suurimat T&A potentsiaali. Tartu kui T&A keskuse tugevdamine omab positiivset mõju Lõuna-Eesti arengule tervikuna. Mõju teistele regioonidele võib avalduda käesoleva prioriteetse suuna meetme „Ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide õppekeskkonna kaasajastamine” kaudu, mis panustab ka rakenduskõrghariduse objektidesse, mis paiknevad maakondades ja koolitavad spetsialiste eelkõige kohalikust vajadusest lähtudes.

Keskkonnahoid

Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu soodustab keskkonnahoidu ja panustab keskkonnakaitse, sest nimetatud rakenduskava elluviimine võimaldab kujundada kaasaegsed laboratooriumid – mis on väiksema keskkonnariskiga kui olemasolevad. Samuti võimaldab tegevuste rakendamine välja töötada ideed ning skeemid, mille otseseks tulemiks on säästlike keskkonnatehnoloogiate väljatöötamine ja edaspidi ka nende rakendamine. Vaieldamatult võimaldab kaasaegsete katselaborite ning renoveeritud kommunikatsioonidega hoonete kasutamine vältida energia tarbetut kulutamist.

Infoühiskonna edendamine

Prioriteetse suuna raames elluviidavad programmid panustavad infoühiskonna edendamisse. Infotehnoloogia ja kommunikatsioon on üks riiklikult eelisarendatavatest valdkondadest (TA&I strateegia võtmevaldkondadest), kus käesoleva tegevuse raames käivitatakse T&A ja tehnoloogia

arenduse riiklikud T&A programmid ning milles teadustöö ja õpetamise kvaliteedil tõstmist toetatakse. Eesti riigi prioriteediks on nii tehnikaeriala teadlaste ning õppejõudude järelekasvu toetamine kui ka innovaatilise majanduse jätkusuutlikkus ja konkurentsivõimelisus kaasaegses infoühiskonnas.

Võrdsed võimalused

Prioriteetse suuna rakendamisel arvestatakse vajaliku infrastruktuuri kaasajastamisega. Erivajadustega inimeste juurdepääsu suurendamiseks kohandatakse renoveeritavad kõrgkoolid ja tippkeskused, kaasa arvatud õpperuumid, nende vajadustele vastavaks.

Kodanikuühiskonna areng

Prioriteetsel suunal on kodanikuühiskonna arengule neutraalne mõju.

2.2.5. Suurprojektid ja üldised toetused

Puuduvad.

2.2.6. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

Inimressursi arendamise rakenduskava

Käesoleva rakenduskava Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu prioriteetse suuna tegevused on seotud inimressursi arendamise rakenduskava teadus- ja arendustegevuse ning kõrghariduse inimressursi arendamise prioriteetse suunaga, sest üks on teisest tihedas sõltuvuses. Teadmispõhise ühiskonna mõõduks on kõrgelt kvalifitseeritud töötajad, kelle teadmised, oskused ja kogemused on ühiskonna arengu ja konkurentsivõime tagatiseks. Ilma konkurentsivõimelise teadustööta, ilma kaasaegse T&A ning kõrghariduse infrastruktuurita ei ole võimalik vältida ohtusid, et majandust tabab tagasilööök sobiva tööjõu, eriti spetsialistide puudumise tõttu, ja vastupidi – kui pole inimkapitali, ei ole saavutatav T&A konkurentsivõime ja jätkusuutlikkus. Inimressursi arendamise rakenduskava T&A ning kõrghariduse toetusmeetmed (doktorikoolide toetamine, mobiilsusskeemid, koolitusskeemid, teaduse populariseerimine) kindlustavad käesoleva rakenduskava eesmärkide saavutamist. Käesoleva prioriteetse suuna tippkeskustele suunatud tegevusi täiendab rahvusvahelise koostöö edendamise aspektist inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetne suund „Jätkusuutlik ning atraktiivne teadus- ja arendustegevus”.

Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava

Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu on seotud majanduskeskkonna arendamise rakenduskava ülejäänud meetmetega, sest tagab nende (eriti ettevõtluse innovatsiooni valdkondade) konkurentsivõimelise arengu. Nimetatud rakenduskava prioriteetne suund „Ettevõtluse uuendus ja kasvuvõime” näeb ette, et Eesti ettevõtluse pikaajalise konkurentsivõime tagamine eeldab siirdumist teadmispõhisele majandusele. Kõrge lisandväärtusega uute toodete, teenuste ja tehnoloogiate arendamine eeldab ettevõtete tehnoloogilist uuenemist, arendusvõimekuse ja tootlikkuse kasvu, uute innovaatiliste äriideede juurdevoolu ja edukat teadmisesiiret, st. ettevõtete koostööd teadusasutusega ja kõrgkoolidega. Kõikide nende eesmärkide saavutamist toetatakse käesoleva prioriteetse suuna raames läbi:

- teadlaste ja tippspetsialistide ettevalmistamiseks konkurentsivõimelise T&A keskkonna loomise ja säilitamise;

- tingimuste loomise teadmissiirdeks ettevõtlussektori rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmiseks ja jätkusuutliku majanduse tagamiseks.

Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava sisaldab ka otseselt tegevusi, mis on tihedas seoses teadustegevusega (turule orienteeritud T&A toetamine, tehnoloogia arenduskeskused ja teadus- ja tehnoloogiapargid), samuti innovatiivsete tegevuste populariseerimise meetmeid. Ettevõtete ja ülikoolide pikaajalise strateegilise koostöö soodustamiseks ning kriitilise massi kompetentsuse koondamiseks toetatakse majanduskeskkonna arendamise rakenduskava tegevuste raames era- ja avaliku sektori koostöös toimivate tehnoloogia arenduskeskuste käivitamist ja arendamist, kus viiakse läbi ettevõtete jaoks vajalikke T&A projekte. Oluline on ka asjaolu, et rakenduskavas on erinevates meetmetes formuleeritud võtme- ja eelisarendatavad valdkonnad, mille arendamine on fikseeritud ka TA&I strateegias 2007-2013 „Teadmistepõhine Eesti II”. Nende valdkondade arendamise eesmärgiks on võtmetehnoloogiate (IKT, biotehnoloogiad, materjalitehnoloogiad) levik ja rakendamine Eesti majanduses, ekspordipotentsiaaliga uute toodete ja teenuste arendamine ning ettevõtete tehnoloogilise taseme tõus ja selle saavutamiseks suunatakse vähemalt 50% innovatsiooni toetusmeetmete vahenditest riiklike T&A programmide elluviimiseks. T&A ja kõrghariduse valdkonnas käesoleva rakenduskava raames suunatakse vahendid eeliskorras konkreetsetesse fookuseeritud valdkondadesse. T&A infrastruktuuri ettevõtluse vajadustele suunatud kasutuse hoogustamiseks pakutakse prioriteetse suuna „Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime” raames teadus- ja arendusasutustele toetust ettevõtetele uute masinate ja seadmetega teenuste osutamiseks vajalike raamtingimuste (teenusekirjeldused, nende turundus, lepingute vormid jne.) väljatöötamisel, samuti aitavad hangitavad masinad ja seadmed ellu viia tehnoloogia arenduskeskuste uurimistööd. T&A infrastruktuuri investeringuid täiendab ka „Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime” prioriteetse suuna raames teostatav teadus- ja tehnoloogiaparkide infrastruktuuri arendamine, sh (osaliselt struktuurifondide väliselt) pooltööstuslike laborite rajamine teadus- ja tehnoloogiaparkide, avaliku sektori ja ettevõtete koostöös (*public-private partnership* põhimõttel).

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu on seotud elukeskkonna arendamise rakenduskava 3 prioriteetse suunaga „Energeetikasektori arendamine”, kuna garanteerib energeetikasektori võimekuse ja jätkusuutlikkuse. Prioriteetse suuna „Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu käivitatakse riiklikud T&A programmid valdkondades, kus Eestil on potentsiaali saavutada silmapaistvaid tulemusi rahvusvahelises plaanis ja mis omavad suurimat potentsiaali parandada tootlikkust teatud valdkondades. Kavandatakse käivitada energeetika valdkonna riiklik T&A programm (sh põlevkivitehnoloogiad ja taastuvenergeetika tehnoloogiad). Nimetatud riikliku T&A programmi raames planeeritakse toetada nii fundamentaalteadust kui rakendusteadust. Riiklike T&A programmide käivitamise eeltingimuseks on asjaolu, et nad peavad kindlustama erasektori huvi nende programmide raames tehtava T&A vastu.

Kaudselt on käesoleva rakenduskava prioriteetne suund „Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu” seotud elukeskkonna arendamise rakenduskava kõikide prioriteeditelgedega ja tegevustega. Uute toodete, teenuste ja tehnoloogiate väljatöötamine eeldab asutuste moderniseerimist, teenuste kvaliteedi ning tootlikkuse tõusu, seega ka head koostööd teadus- ja arendusasutuste ja teiste asutuste vahel. Nimetatud eesmärk saavutatakse vaid T&A vajadustele vastava infrastruktuuri ja töökeskkonna loomise teel.

Seosed “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-13” prioriteetidega

Laiemalt võttes mõjutab käesoleva rakenduskava Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamise teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu suuna elluviimine kõiki teisi prioriteete, olles ise positiivselt mõjutatud teiste prioriteetide raames toimuvast T&A ja majanduskeskkonna arengust. Näiteks võib tuua keskkonna prioriteedi raames keskkonnasõbralike (reostust vältivad ja selle mõju leevendavate) tehnoloogiate väljatöötamist ja kasutuselevõttu ning T&A saavutuste ja uute tehnoloogiate rakendamisest tulenevat mõju meditsiiniteenuse ja elu kvaliteedi paranemisele.

Prioriteet 1: Haritud ja tegus rahvas

T&A areng ja sellega seotud ettevõtete tootlikkuse kasv on sõltuvad inimeste teadmistest ja oskustest ning nende tervislikust seisundist. Seega on käesoleva rakenduskava Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu prioriteetne suund seotud rahva harituse ja teovõime tõstmisele suunatud prioriteediga. Käesoleva rakenduskava raames tehtavad tegevused loovad eeldused haritud ja tegusa rahva prioriteedi eesmärkide saavutamisele, luues inimestele soodsa töökeskkonna, andes panuse tippspetsialistide koolitamiselle ning mõjutades läbi kõrghariduse kogu haridussüsteemi kvaliteeti.

Lisaks loob T&A infrastruktuuri väljaehitamine, teadustöö laiendamine, toimimine ja areng eeldused tööhõive parendamisele ning kvaliteetsete ja inimeste oskustele väärilist rakendust pakkuvate töökohtade loomisele.

Prioriteet 3: Paremad ühendusvõimalused

Hariduse, T&A ning tervishoiu- ja hoolekande jätkusuutliku arengu seisukohalt on rakenduskava Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamise teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise suuna elluviimise oluliseks eelduseks piisavate ja sobivate transpordi- ja IKT-ühenduste olemasolu, mis tähendab tihedat seotust paremate ühendusvõimaluste prioriteediga.

Prioriteet 4: Säästev keskkonnakasutus

Keskkonnakoormuse vähendamine aitab üldisemalt kaasa käesoleva rakenduskava elluviimisele parandades üldiseid keskkonnatingimusi. Samas on ettevõtete uuendusmeelsuse ja üldise hariduse, T&A infrastruktuuri arendamises ning sellest johtuvalt oodatavas võimekuse kasvus peidus potentsiaal keskkonnakoormuse edasiseks vähendamiseks, kui töötatakse välja keskkonnasõbralikumaid tehnoloogiaid, investeeritakse nende rakendamisse, jne.

Prioriteet 5: Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng

Käesoleva rakenduskava prioriteetne suund nr 2 on aluseks piirkondade terviklikuks ja tasakaalustatud arengule, samuti inimeste tervise parendamiseks ning arenguvõimaluste mitmekesistumiseks, kuna infrastruktuuri arendamine ning ehitamine, teadusasutuste laienemine loovad töökohti, suurendab sissetulekuid ja pakub uusi väljakutseid nii indiviididele kui piirkondadele tervikuna. Nimetatud rakenduskava selle prioriteetse suuna läbiviimise tulemusena kaasnev T&A taseme, ettevõtete areng ja tootlikkuse kasv Eestis peaksid olema regioniti võimalikult tasakaalustatud.

Piirkondade arengu toetamine loob samas täiendavaid eeldusi RSKS sihtide saavutamisele, kuna selle raames parandatakse üldist toimekeskkonda ning luuakse tingimusi kohaliku tööhõive suurendamiseks.

Seosed “Ühenduse strateegiliste suunistega”

Käesoleva rakenduskava Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu prioriteetne suund kajastab otseselt Euroopa nõukogu määruse nr 1083/2006 (üldmääruse) prioriteetseid valdkondi, milleks on T&A edendamine teaduskeskustes ning T&A infrastruktuuri ning teaduse tippkeskuste arendamine. T&A võimekuse ning suurendamine on seotud Ühenduse üldsuunistega “Edendada majanduskasvu nimel teadmisi ja innovatsiooni” ning ”Rohkem ja paremaid töökohti.”

Teadmiste ja innovatsiooni edendamiseks nähakse suunistes ette T&A investeeringute kasvu ja kvaliteedi tõstmist, samuti T&A süsteemi võimekuse ülesehitamise kiirendamist, sh teaduse infrastruktuuride ja inimkapitali arendamist suure kasvupotentsiaaliga valdkondades. Kõikide nende eesmärkide saavutamist toetatakse käesoleva rakenduskava raames läbi:

- teadlaste ja tippspetsialistide ettevalmistamiseks kaasaegse ja konkurentsivõimelise T&A keskkonna loomise ja säilitamise;
- T&A kvaliteedi ja efektiivsuse tõstmise;
- tingimuste loomise inimkapitali arendamiseks T&A, kõrghariduse ja innovatsiooni jätkusuutlikkuse ja edasise arengu tagamiseks, ettevõtlussektori rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmiseks ning teadmistepõhise ühiskonna vajaduste katmiseks.

Prioriteetse suuna „Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu” tegevused on fokusseeritud järgnevalt (märgime vastavuse ühtekuuluvuspoliitika strateegiliste suunistega (ÜSS):

- „Pikaajalisele majandusarengule suunatud T&A valdkondlike programmide arendamine” on fokusseeritud otseselt TA&I strateegias 2007-2013 kirjeldatud riiklike T&A programmide teadustegevuse läbiviimiseks. Riiklike T&A programmide õppetööd puudutavad eesmärkide tagamisele fokusseeritakse inimressursi arendamise rakenduskava prioriteetse suuna „Jätkusuutlik ning atraktiivne teadus- ja arendustegevus” alamtegevus „Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia võtmetehnoloogiate ning haridusteaduse arendamine”. ÜSS 1.2.1. ettevõtete vahelise ning ettevõtete ja riiklike teadus-/kõrgharidusasutuste vahelise koostöö tugevdamine, toetades näiteks piirkondlike ja piirkondadevaheliste tippkeskuste klastrite loomist; T&A suutlikkuse suurendamine, kaasa arvatud side- ja infotehnoloogia, teadusuuringute infrastruktuur ja inimkapital olulise kasvupotentsiaaliga valdkondades; ÜSS 1.2.2. piirkondliku T&A alase innovatsiooni ja hariduse efektiivsemaks ja ettevõtetele, eelkõige VKEdele, kättesaadavamaks muutmine, näiteks tippkeskuste rajamise, tipp tehnoloogiaga tegelevate VKEde teadus- ja tehnoloogiaasutuste juurde koondamise või suurte ettevõtete juurde piirkondlike klastrite loomise ja nende arendamise kaudu
- „T&A asutuste ehitusliku infrastruktuuri uuendamine” suunatakse eelistatult TA&I strateegias 2007-2013 võtmevaldkondadega seotud rajatiste kaasajastamiseks. ÜSS 1.2.1. T&A suutlikkuse suurendamine, kaasa arvatud side- ja infotehnoloogia, teadusuuringute infrastruktuur ja inimkapital olulise kasvupotentsiaaliga valdkondades;
- Ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide õppekeskkonna kaasajastamise” tegevus (17% prioriteetse suuna mahust) pole fokusseeritud valdkondlikult, selle eesmärgid on määratletud ERDF määruse art. 4, lõige 10 alusel. 75% mahus vahendeid suunatakse terviklahendusena õppekeskkonna, sh. infrastruktuuri kaasajastamisele, kusjuures investeeringuobjektide valikul lähtutakse printsiibist, et toetatakse neid kõrgkoolide objekte, mis on seotud struktuurivahendite teiste toetatavate tegevustega (loomemajanduse edendamine, kõrghariduse regionaalse kättesaadavus parandamine). 25% mahus vahendeid suunatakse õppemateriaalse baasi parandamisele, sh. eelkõige praktilist õpet sisaldavas rakenduskõrgharidusõppes prioriteetsetel õppesuundadel, mis on ühtlasi aparaadimahukad

(eelkõige tehnika, tootmine ja töötlemine, ehitus, transporditeenused, tervishoid) ÜSS 1.2.1. T&A suutlikkuse suurendamine, kaasa arvatud side- ja infotehnoloogia, teadusuuringute infrastruktuur ja inimkapital olulise kasvupotentsiaaliga valdkondades; ÜSS 1.3.3. Suurendada ja tõhustada investeringuid inimkapitali;

- „Teaduse tippkeskuste arendamine ja osaluse toetamine EL ja Läänemere teaduskoostöö programmides” on fokusseeritud rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise kõrge kvaliteediga T&A tugevdamiseks ja Eesti integreerumisele Läänemeremaade ja EL teadusruumi. ÜSS 1.2.1. T&A suutlikkuse suurendamine, kaasa arvatud side- ja infotehnoloogia, teadusuuringute infrastruktuur ja inimkapital olulise kasvupotentsiaaliga valdkondades; piirkondlike piiriüleste ja riikidevaheliste algatuste toetamine, mille eesmärk on teaduskoostöö ja -suutlikkuse tugevdamine ühenduse teaduspoliitika prioriteetsetes valdkondades; T&A suutlikkuse suurendamine, kaasa arvatud side- ja infotehnoloogia, teadusuuringute infrastruktuur ja inimkapital olulise kasvupotentsiaaliga valdkondades.
- “Teadusaparatuuri ja -seadmete kaasajastamine” eelistatakse potentsiaalselt majandusarengule olulisi ja rakenduslikkusele suunatud projekte. Lisaks teaduslikule kvaliteedile ja perspektiivikusele hinnatakse ka duaalset kasutatavust ning seda, mil määral on projekti tulemusel ka ettevõtetel ligipääs antud infrastruktuurile ning kui suurt tulu võiksid ülikoolid/ teadus- ja arendusasutused läbi koostööprojektide luua. ÜSS 1.2.1. ettevõtetevahelise ning ettevõtete ja riiklike teadus-/ kõrgharidusasutuste vahelise koostöö tugevdamine, toetades näiteks piirkondlike ja piirkondadevaheliste tippkeskuste klastrite loomist; piirkondlike piiriüleste ja riikidevaheliste algatuste toetamine, mille eesmärk on teaduskoostöö ja -suutlikkuse tugevdamine ühenduse teaduspoliitika prioriteetsetes valdkondades; T&A suutlikkuse suurendamine, kaasa arvatud side- ja infotehnoloogia, teadusuuringute infrastruktuur ja inimkapital olulise kasvupotentsiaaliga valdkondades.

Seosed “Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavaga 2005-2007” ning Lissaboni strateegiaga laiemalt

Käesolev rakenduskava prioriteetne suund Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu on väga tugevalt seotud Eesti “Majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2005-2007” eesmärkide 4 ja 5 ehk “Teadus- ja arendustegevuse kvaliteedi ning ettevõtluse uuendus-, kasvu- ja pikaajalise rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmine” ja “Ettevõtlust ja ettevõtlikkust soosiva ettevõtluskeskkonna arendamine” saavutamise ja nendega seotud meetmete rakendamisega (eriti innovatsiooni ja ettevõtlust puudutavas osas). Nii perioodil 2004-2006 kui ka 2007-2013 on struktuurivahendid oluliseks rahastamisallikaks ettevõtlust soodustava innovatsiooni- ja teadus-arendustegevuse meetmetele. Käesoleva rakenduskava Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamise teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise suuna tegevused kattuvad olulisel määral tegevuskava meetmetega 4.1 “Teadus- ja arendustegevuse jätkusuutlikkuse tagamine ning kvaliteedi tõstmine” ning 4.2 “Teadus- ja arendustegevuse ning ettevõtluse pikaajalise rahvusvahelise konkurentsivõime arenguks vajaliku inimkapitali arendamine”.

Seega toetab käesoleva rakenduskava prioriteetne suund Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu suurel määral Lissaboni tegevuskava eesmärkide saavutamist. Lissaboni strateegia kohaselt peavad keskendumis liikmesriikide jõupingutused kahe peamise ülesande lahendamisele: tugevama, kestva majanduskasvu saavutamisele ning arvukamate ja paremate töökohtade loomisele. See on võimaldanud alustada vajalikku üleminekut teadmispõhisele konkurentsivõimelisele majandusele, mida iseloomustab majanduskasv, tööhõive, sotsiaalne ühtekuuluvus ja keskkonnasäästlikkus. Käesoleva rakenduskava Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamise teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise suund loob teadmispõhise konkurentsivõimelise

majanduse aluse. Uuenenud Lissaboni ehk nn majanduskasvu ja tööhõive strateegia rakendub läbi liikmesriikide vastavate tegevuskavade.

Seosed „Maaelu arengukavaga 2007–2013” (MAK) ja „Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskavaga - Eesti” (KALAK)

Käesolev rakenduskava toetab MAKi ja KALAKi läbi pikaajalisele majandusarengule suunatud riiklike T&A programmide arendamise ning teadus- ja arendusasutuste ning ülikoolide ja rakenduskõrgkoolide õppekeskkonna kaasajastamise prioriteetse suuna.

Struktuurivahendite toel on kavas käivitada riiklikud T&A programmid valdkondades, mille potentsiaal võimaldab maailma eesliniteaduses tulemusi saavutada ning nende valdkondade hulka kuuluvad ka biotehnoloogiad ja valdkonnad ja tehnoloogiad, mille tulemused ja tippspetsialistid on olulised majandusarengule (sh (bio)energeetika, keskkonnakaitse jms). Nimetatud tehnoloogiate arendamine mõjutab otseselt MAKi teematikat. MAKis on mainitud, et suuremaid probleeme on ettevõtete vähene tähelepanu uute tehnoloogiate kasutuselevõtule ja tootearendusele, mille põhjuseks on suhteliselt lühikese aja jooksul tehtud kohustuslikest investeeringutest põhjustatud rahaliste vahendite nappus. Võrreldes 2000. aastaga, on ESA andmetel toiduainesektori investeeringud ettevõtete T&Ase kasvanud küll enam kui 42%, kuid samas moodustasid 2004. aastal toiduainetööstuste poolt tehtud katse- ja arendustööd SKPst vaid 0,013%. Eurostati andmetel moodustasid 2004. aastal Eesti kogu ettevõtlussektori kulutused T&Ase SKPst 0,34%, võrreldes EL25 keskmise 1,22%-ga. Samas eeldab vajadus kaasas käia turu uuenevate nõudmistega senisest suuremat tähelepanu uute toodete ning tehnoloogiate arendamisele ning tihedamat koostööd erinevate teadusasutustega.

MAKis on ka rõhutatud, et vajaka jääb spetsialistide väljaõppest rahvusvahelisel tasemel, mille jaoks ettevõtetel ressursse napib. Hetkel on tööturul olemas sektori spetsiifikat tundvaid ja kogemusi omavaid inimesi, komplitseerituks muutub olukord aga juhul, kui vajatakse kõrge kvalifikatsiooniga spetsialisti. Kuna käesoleva rakenduskava raames kavatakse toetada ka rakenduskõrghariduse infrastruktuuri (mis enamasti asuvad väiksemates linnades-maakondades), siis loob see tegevus soodsamad tingimused spetsialistide koolitamiseks.

MAK omapoolselt toetab käesolevat prioriteetset suunda mitmete konkreetsete tegevuste kaudu, näiteks täiendavad investeeringud bioenergia tootmisse loovad täiendava nõudluse sellealaste T&A projektide järele ja seeläbi leiavad sellealased energeetika eelisarendatavasse valdkonda integreeritud T&A uuringud ka koheseid innovaatilisi rakendusi. Samasugune täiendavus esineb erinevat tüüpi MAK-I toetuste osas, mis on suunatud põllumajandus- ja metsandussektoris toodetavat lisaväärtuse kasvutamisel. Iseäranis puudutab see uudsete toodete ja tootmisprotsesside arendamist; millega tõstetakse nõudlust T&A järele ning suurendatakse üldist teadmiste ja uurimistöö taset Eestis. Viimast saab omakorda kasutada uute teadmiste ja lisaväärtuse loomiseks käesoleva prioriteetse suuna tegevuste teostamisel.

Käesoleva rakenduskava prioriteetne suund toetab KALAKit oma tegevuse pikaajalisele majandusarengule suunatud riiklike T&A programmide arendamise ja kaudselt ka ülejäänud 3 põhitegevuse kaudu, toetades spetsialistide töötingimuste ja aparatuuri seisundi parandamist. Kiiremat arengut kalandussektoris on seni piiranud spetsialistide ja kvalifitseeritud tööjõu vähesus, mis omakorda avaldab mõju oskusteabe laialdasele kättesaadavusele seadmete ja tehniliste lahenduste rakendamiseks. Kõikide nende eesmärkide saavutamist toetatakse käesoleva rakenduskava raames läbi:

- teadlaste ja tippspetsialistide ettevalmistamiseks kaasaegse ja konkurentsivõimelise T&A keskkonna loomise ja säilitamise;

- T&A kvaliteedi ja efektiivsuse tõstmise;
- tingimuste loomise inimkapitali arendamiseks T&A, kõrghariduse ja innovatsiooni jätkusuutlikkuse ja edasise arengu tagamiseks, ettevõtlussektori rahvusvahelise konkurentsivõime tõstmiseks ning teadmistepõhise ühiskonna vajaduste katmiseks.

KALAKi peamiseks eesmärgiks on kalatöötlemisettevõtete konkurentsivõime tugevdamine, seda läbi ekspordigeograafia laiendamine kui ka siseriikliku tarbimise suurendamise EL keskmisele tasemele, kasutades selleks võimalikult palju kohalikku toorainet. Tulenevalt tarbijate vajadustest strateegias rõhutatud, et on vaja tähelepanu pöörata aktiivsele tootearendusele, mis võimaldaks pakkuda võimalikult mitmekesisist tootevalikut, et liikuda kaasa kiirete muutustega tarbijaharjumustes. See tähendab nii uute toodete väljatöötamist, innovaatiliste tehnoloogiate ning seni veel kasutamata või vähe kasutatud kalaliikide kasutuselevõtmist. Seega soodustavad IKT teadlaste väljatöötatud mudelid suurendada ühelt poolt püügi efektiivsust ja teisalt võimaldavad mudelid kalavarude isetaastumisprotsessi paremini kontrollida. Tulenevalt tooraine piiratusest tuleb enam soodustada ka kalatoodetele kõrgema lisandväärtuse andmist ning nišitoodete tootmist. Nimetatud tegevused haakuvad käesolevas rakenduskavas väljatoodud T&Aga, mis puudutavad teatud valdkondi (näiteks infotehnoloogia, biotehnoloogia ja keskkonnatehnoloogia eelisarendamist), muutes vastava valdkonna teadustaseme ja uurimisaktiivsuse konkurentsivõimelisemaks ja võimaldades üles ehitada vajalikku T&A baasi kalandussektori väärtustamiseks ja uute toodete väljaarendamiseks. Viimane omakorda soodustab ka edaspidist T&A rakendamist kalanduse valdkonnas ja aitab kaasa Eesti teaduse konkurentsivõime tugevdamisele tervikuna.

Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2007-2013 „Tadmistepõhine Eesti II”

Tadmiste ja innovatsiooni edendamiseks nähakse TA&I strateegias ette konkurentsivõimelise infrastruktuuri loomist ning suunatuse tugevdamist Eesti vajadustele ja võimalustele. Majanduse konkurentsivõime tõstmine läbi teadmistepõhise ühiskonna on strateegia üks põhieesmärkidest.

Eesti TA&I strateegias on välja toodud strateegilised eelisarendatavad võtmetehnoloogiad:

- 1) IKT,
- 2) biotehnoloogiad,
- 3) materjalitehnoloogiad,

kui kaasaegse T&A eesliinil olevad kiirelt arenevad ja paljudel elualadel potentsiaalselt kõrget lisandväärtuse ja tootlikkuse kasvu pakkuvad tehnoloogiad.

TA&I strateegia alusel käivitatakse riiklikud T&A programmid:

- 1) võtmetehnoloogiate arendamiseks;
- 2) sotsiaalmajanduslike probleemide lahendamiseks ja eesmärkide saavutamiseks iga Eesti elaniku jaoks olulist tähtsust omavates sotsiaalmajanduslikes valdkondades, näiteks energeetika, riigikaitse ja julgeolek, tervishoid ja hoolekanne, keskkonnakaitse, infoühiskond;
- 3) rahvuskultuuri, keele, ajaloo ja loodusega ning Eesti riikluse järjepidevuse tagamisega seotud uuringute edendamiseks

Strateegia järgi suunatakse riigi toetust järgmiste põhimõtete alusel:

- 1) rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise kõrge kvaliteediga T&A eelistamine;

- 2) eelduste loomine T&Ase ning innovatsiooni kasvaks ja tulemuslikkusele orienteerituseks, eelkõige jätkusuutliku teadlaste ja ettevõtjate kogukonna loomine ning atraktiivse keskkonna loomine T&Aks ning tehnoloogiliseks uuendustegevuseks;
- 3) suurt majanduslikku lisandväärtust loovate innovatsiooniprojektide eelistamine.

Strateegia põhieesmärgi saavutamist toetatakse käesoleva rakenduskava T&A ning kõrghariduse arendamise suuna raames läbi:

- pikaajalisele majandusarengule suunatud T&A valdkondlike programmide toetamise;
- teaduse tippkeskuste arendamise ja osaluse EL ja Läänemere regiooni teaduskoostöös;
- teadus- ja arendusasutuste ning kõrghariduse õppe- ja töökeskkonna infrastruktuuri kaasajastamise;
- T&A asutuste ehitusliku infrastruktuuri uuendamise;
- teadusaparatuuri ning seadmete kaasajastamise.

Käesoleva rakenduskava toetuskeemid on fokuseeritud peamiselt TA&I strateegias määratletud võtmetehnoloogiate valdkondade ja mõningate sotsiaalmajanduslike prioriteetide (energeetika, tervishoid jms.) toetamisele, saavutamaks nimetatud valdkondades rahvusvaheliselt konkurentsivõimelise T&A tase.

Riiklik IKT kõrgharidusprogramm Tiigriülikool+ aastateks 2005-2008

Käesoleva rakenduskava Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu prioriteetse suuna raames toetatakse Riiklikku IKT kõrgharidusprogrammi Tiigriülikool+ aastateks 2005-2008 läbi pikaajalisele jätkusuutlikule majandusarengule suunatud T&A toetamise meetmete, sest nende raames on käsitletavad ka infotehnoloogia kui Eesti riigi arendamise kui vajaliku võtmevaldkonna arendamise meetmed.

Kõrgharidusstrateegia aastateks 2006-2015, Õpetajakoolituse riiklik arengukava

Käesoleva rakenduskava Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu suuna raames toetatakse nimetatud strateegiat läbi T&A ja kõrghariduse infrastruktuuri kaasajastamise ning pikaajalisele jätkusuutlikule majandusarengule suunatud T&A toetamise ning rahvusvahelise koostöö.

Kõrghariduse rahvusvahelistumise strateegia

Käesoleva rakenduskava Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu suuna raames toetatakse nimetatud strateegiat läbi T&A ja kõrghariduse infrastruktuuri kaasajastamise ning pikaajalisele jätkusuutlikule majandusarengule suunatud T&A toetamise ning rahvusvahelise koostöö.

2.3. Strateegilise tähtsusega transpordiinvesteeringud (ÜF)

2.3.1. Vajalikkuse põhjendus

Transpordi prioriteetsed suunad on otseselt seotud Euroopa ja Eesti transpordipoliitiliste eesmärkide elluviimisega.

Tegevused antud prioriteetse suuna all on keskendunud kahele põhilisele eesmärgile Eesti transpordipoliitikas:

- ühistranspordi arendamine ning
- ligipääsetavuse ja liiklusohutuse parandamine.

Nimetatud eesmärkide saavutamiseks on investeeringud planeeritud TEN-T transpordivõrgustikul ja ühistranspordi valdkonnas. Rahvusvahelise transpordikoridori toimimise ja selle positiivse mõju kindlustamise nimel Eesti majandusele on eesmärgiks ka piiriülese koostöö arendamine, mis kindlustab EL liikmesriikide ning Eesti vaheliste reisijate ja kaubaveo kiire ja mugava liikumise kõikidel suundadel.

Vaatamata Eesti riigi geograafilisele asendile ja territooriumi väiksusele, on nii riigi sisesed kui ka rahvusvahelised aeg-ruumilised vahemaad märkimisväärselt suured. Nii siseriiklike kui ka rahvusvaheliste ühendusvõimaluste arendamine ja ligipääsetavuse suurendamine võimaldab üheltpoolt luua eeldusi kiire majanduskasvu jätkumiseks, kuna suurendab ettevõtete toimimise tõhusust ning inimeste töö- ja liikumisvõimalusi. Teisalt võimaldab see luua otseseid eeldusi majanduskasvu regionaalse ja sotsiaalse tasakaalustatuse suurenemiseks.

Ühistranspordi arendamine

Eesti transpordipoliitika aastateks 2006-2013 seab eesmärgiks transpordisüsteemi kujundamise, mis rahuldab inimeste ja ettevõtjate transpordivajaduse, olles seejuures efektiivne, ohutu ja keskkonnasäästlik. Selleks nähakse ette nii investeeringud infrastruktuuri kui ka regulatsiooni täiustamist ja järelevalve tõhustamist plaanide täitmise tagamiseks. Võimalusteks on siinkohal asjatut transpordivajadust vähendavad tegevused (näiteks maakasutuse ja transpordi planeerimisprotsessi integreeritus ja e-lahendused) ning inimeste transpordivalikute mõjutamine. Ökoloogilise maksureformi kontekstis on võimalusena välja toodud transpordi maksustamine, mille tulemusena avalduks erinevate transpordiliikide ühiskondlikult õiglane hind. Paraku näitab kütuse hinna järsust kallinemisest saadud kogemus, et pelgalt transpordiliikide (suhteliselt mõõdukas) hinnaerinevus transpordivalikuid oluliselt ei suuda mõjutada. Vajalik on välja arendada alternatiivid ühistranspordi (sh keskkonnasäästliku rööbas(elektri-)transpordi) näol, mis võimaldaksid kiiresti ja efektiivselt vedada suuremat arvu reisijaid, parandades ühistranspordi atraktiivsust võrreldes auto kasutamisega. Läbi ühistranspordi populariseerimise on võimalik vähendada keskkonnakoormust, mida tekitab suur sõiduautode hulk teedel ja tänavatel. Samuti paraneb sellega seoses liiklusohutus, vähenevad ummikud linnades ning samuti investeerimisvajadused autoteede infrastruktuuri.

Ligipääsetavuse ja liiklusohutuse parandamine

Isegi kui säästlikkusele suunava transpordipoliitika tulemusena õnnestub peatada ühistranspordi kasutajate osakaalu langus, on kiire majanduskasvu tingimustes võimalik transpordivoogude kasvu maanteedel pigem pidurdada kui peatada. See tähendab liikluskoormuse edasist kasvu ja probleemide (liikluse takerdumine ja liiklusõnnetuste arvu kasv) süvenemist transpordisõlmedes ja peamistel magistraalidel. Kui siiani on tähelepanu olnud peamaanteedel (TEN-T võrgustikku kuuluvad) katendite rekonstrueerimisel, siis vältimaks pudelikaelte teket, on vajalik täiendav

tähelepanu just maanteede ohutustamise ja sujuvalt toimivate ühenduste seisukohalt, mida ei lahenda pelgalt liikluskorralduslike meetmetega. Eelnev on veel olulisem, kui arvestada ka rahvusvaheliste kaubavedude prognoositavat kasvu TEN-T võrgustikku kuuluvatel maanteedel. Antud prioriteetse suuna vahendid on plaanis suunata ühenduse tagamisele sadamatega ja transpordisõlmede arendamisele.

Rahvusvaheline mõõde

Rahvusvaheliste vedude toimimiseks ei piisa, kui vaadelda vaid TEN-T võrgustikku kuuluvaid põhimaanteid – oluline on tähelepanu juhtida transpordiahela kõikidele Eestit puudutavate osadele. Piiriüleste veoste plahvatuslik kasv tähendab piiripunkide läbilaskevõime ammendumist ja pikema ooteaegu Venemaale suunduvatele veokitele, mis pärsib kaubavahetuse arengut (sh transiidi mitmekesistamine) – riiklikud investeeringud peavad tagama vastava läbilaskevõime ja piiriületuse võimalikult sujuva toimimise. Raudteel suureneb probleem piirijaamadega linnalise keskkonna tõttu (Tartu, Narva) ning riskidega sellele. Lisaks on vajalik raudteevedudega seotud keskkonnariskide leevendamine ka muudes asulates ja mujal raudteel. Kaubavedude mitmekesistamiseks peavad ka sadamad olema suutelised välja arendama vastavad võimalused. Ning lõppkokkuvõttes ei ole Eestit läbivad transpordikoridorid usaldusväärsed ja konkurentsivõimelised ilma võimekuseta tagada aastaringsed mereveod Eesti vetes – veeteede arendamine ning jäämurdevõimsuse olemasolu aitavad kindlustada stabiilsed kaubavood sadamates.

Lennureisijate arvu tugevat kasvu arvestades on vajalik tagada Tallinna lennuvälja vastavus kasvavatele nõuetele ning parandada ühendust kesklinnaga. Lisaks tuleb pikemas perspektiivis luua kiire tänapäevane rongiühendus Euroopaga (*Rail Baltica*) vähendamaks aeg-ruumilisi vahemaid ja võimaldamaks lõunasuunaliste kaubavedude arengut.

2.3.2. Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk 3.1: Ühistranspordi osakaalu säilitamine keskkonnasäästliku reisijateveoteenuse osakaalu suurendamise kaudu

Indikaator	Selgitus	Lähtetase ja aasta	Vahetase 2010	Eesmärgi tase ja aasta
Tulemusindikaatorid				
Ühistranspordiga tehtud sõitude arv	Ühistranspordiga veetud sõitjate arv kokku. Allikas: Statistikaamet	207,5 milj. sõitjat (2006)	224,0 mln. sõitjat	273 mln. sõitjat (2015)
Reisiaja vähenemine	Ajakulu praegune tase ja läbilaskevõime kasutamistase määratakse kindlaks iga projekti kohta. Ajakulu vähendamise eesmärgid määratletakse peale projektide valikut. Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Ajakulu lähtetase määratakse kindlaks peale projektide selgumist.	Vähenemine 45 % lähtetasemest.	Vähenemine 45 % lähtetasemest.
Väljundindikaatorid				
Raudteeprojektide arv	Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	0 (2006)	Min. 2	Min. 4 (2015)

Eesmärk 3.2: Paranenud ligipääsetavus ja liiklusohutus

Indikaator	Selgitus	Lähtetase ja aasta	Vahetase 2010	Eesmärgi tase ja aasta
Tulemusindikaatorid				
Inimvigastusega ja surmaga lõppenud liiklusõnnetuste arvu vähenemine rekonstrueeritud maanteelõikudel ja liiklussõlmedes.	Maanteeameti andmed liiklusõnnetuste kohta maanteelõikudel ja liiklussõlmedes, millised rekonstrueeritakse projektide raames.	määratakse kindlaks peale projektide selgumist	Vähenedamine min 85% lähtetasemest	Vähenedamine min 85% lähtetasemest
Väljundindikaatorid				
Maanteeprojektide arv	Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	0 (2006)	Min. 2	Min. 5 (2015)
Rekonstrueeritud TEN-T liiklussõlmede arv	Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	0 (2006)	Min. 2	Min. 3 (2015)

2.3.3. Indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest

ÜF vahendite kasutamisel transpordisektori arendamiseks panustatakse strateegilise tähtsusega transpordi infrastruktuuri arendamisele. Tähelepanu pööratakse erinevate ühenduste parandamisele TEN-T võrgustikku kuuluvatel maanteedel ja suure veovõime ning keskkonnasäästliku ühistranspordi arendamisele, mis võimaldaksid paremini avada sinna juba tehtud investeeringute mõju ning tagada terve transpordikoridori sujuv toimimine. Potentsiaalsed toetuse taotlejad on riigi infrastruktuuri omavad riigiasutused, avalikuks kasutamiseks määratud raudteeinfrastruktuuri omavad äriühingud ja riigi enamusosalusega ettevõtted ning Tallinna ja Tartu linn, mille projektid on olulised riigi majanduse konkurentsivõime tõstmise seisukohalt.

Eesmärgi 3.1 tegevused on suunatud selliste ühistranspordiliikide arendamisele mis võimaldavad teenindada suuri reisijatevooge (rong/elektriraudtee) ning edendavad transpordisüsteemi struktuurilisi muutusi. Samuti toetavad kõik nimetatud investeeringud keskkonnasõbralike transpordiliikide osakaalu suurenemist (rong, elektriraudtee):

- elektritranspordi arendamine Tallinnas (sh veeremi soetamine) võimaldab paremini ühendada omavahel lennujaama, kesklinna ja sadamat ning integreerib erinevate transpordiliikide (rong, auto, buss) koostoimimist, samuti suurendab ühistranspordi kasutajate osakaalu Tallinnas;
- kiire reisirongiühenduse tagamiseks on vajalik raudteede tehnilise taseme tõus, elektriraudtee rekonstrueerimine ja kontaktvõrgu pikendamine ning võtta kasutusele tänapäevane veerem

Hetkel on ettevalmistamisel Tallinna trammiliinivõrgu arendamise ning Elektriraudtee kontaktvõrgu uuendamise projektid.

Eesmärgi 3.2 tegevused on suunatud ligipääsetavuse ja liiklusohutuse parandamiseks:

- TEN-T võrgustikku kuuluvate maanteed⁵⁹ edasine arendamine, pidades eelkõige silmas transporditerminalide võimsuse kasvu ning transpordikoridoride ühendamist sadamatega
- Liiklusohutuse parandamine (sh kergliiklusteede väljaehitamine, mis toetab keskkonnasõbralikku liiklust jne);
- rahvusvaheliste kauba- ja reisijateveo toimimise tagamine, pidades eelkõige silmas raudtee ja sadamate valmisoleku tõstmist mitmekesisema kaubavoo käitlemiseks ning veeteede (ja Veeteede Ameti) valmisolekut aastaringse laevaliikluse tagamiseks ja lähimerevedude arendamiseks (*Motormays of the Baltic Sea, Short Sea Shipping*).

Lisaks jätkatakse ettevalmistusi rahvusvahelise kiire ja keskkonnasõbraliku rongiühenduse rajamiseks Kesk-Euroopaga (*Rail Baltica*)

Rahvusvaheliste transpordiühenduste arendamisel jätkatakse järgmiste koridoride arendamist:

Via Viroonia (Stockholm-Tallinn-St.Peterburg)

- Tallinn-Narva maantee rekonstrueerimine
- Ühenduste parandamine sadamate ja maanteed vahel ning sadamate arendamine
- Tallinna ümbersõit ja Paldiski suuna arendamine nii maanteel kui raudteel
- Narva transpordisõlme väljaarendamine

Via Estica (Stockholm-Tallinn-Tartu-Moskva)

- Tartu ümbersõidu rekonstrueerimine

Via Hanseatica (St.Peterburg-Narva-Jõhvi-Tartu-Valga-Riia-Gdansk-Berliin-Hamburg)

- Tartu ümbersõidu rajamine (s.h. sild üle Emajõe)

Via Baltica (Helsingi-Tallinn-Pärnu-Riia-Varssavi)

- Pärnu ümbersõidu rekonstrueerimine

Rahvusvahelise reisijateveo arendamine

- Reisisadamate arendamine
- Väikelennujaamade arendamine rahvusvahelise liikluse tarbeks

Projektide valik

Transpordiprojektide valik toimub läbi investeringutaotluste hindamise protsessi. Investeringute mahud erinevate transpordi valdkondade vahel ei ole eelnevalt fikseeritud, see sõltub hindamise tulemustest. Hindamiskriteeriumid arvestavad hetkeolukorda, projekti olulisust ja sidusust prioriteetse suuna eesmärkidega, sotsiaal-majanduslikku mõju ja kasulikkust ning erinevate transpordiliikide tasakaalustatud arengu vajadust.

Potentsiaalsed toetuse saajad:

Riigi transpordi infrastruktuuri omavad riigi äriühingud ja asutused avalikuks kasutamiseks määratud raudteeinfrastruktuuri omavad äriühingud ning Tallinna ja Tartu linn.

⁵⁹ TEN-T võrgustikku kuuluvad maanteed – Tallinn-Pärnu-Ikla, Tallinn-Narva, Tallinn-Tartu-Võru-Luhamaa; Tallinn-Paldiski, Valga-Tartu-Jõhvi

2.3.4. Mõju horisontaalsetele eesmärkidele

Regionaalne areng

Kvaliteetne ja piisava läbilaskevõimega transpordiinfrastruktuur ja toimiv ühistranspordi süsteem on regionaalse arengu üheks eeldusteks vähendades aeg-ruumilisi vahemaid piirkondade vahel ja mõjudes piirkondade konkurentsivõimele. Selle tulemusena paraneb avalike teenuste kättesaadavus, kohaliku elukeskkonna kvaliteet ning luuakse paremad tingimused ettevõtluse arenguks, kuna ühendusvõimalused on oluline tegur ettevõtte strateegia kujundamisel. Transpordiinvesteeringute ja regionaalse arengu vaheline mõju sõltub samas ka muudest teguritest ja juhtudel kui paralleelselt ühendusvõimaluste parandamisega ei pöörata tähelepanu kohaliku elukeskkonna arendamisele võib koguefekt olla pigem regionaalset arengut pärssiv. Heade ühenduste loomisel võib suurenda näiteks ka transiitliiklus, millest tulenevaid võimalusi ei suudeta kohaliku arengu huvides ära kasutada. Transpordiinvesteeringud Tallinnas ja Tartus leevendavad valglinnastumise transpordiprobleeme äärelinna aladel.

Keskkonnahoid

Transpordi infrastruktuuri arendamise mõju keskkonnale on reeglina negatiivne isegi kui leitakse ka keskkonna seisukohast optimaalne lahendus. Transpordisüsteemi arendamisel saab transpordisektori keskkonnamõjusid siiski leevendada. Sellisteks meetmeteks on ühistranspordi arendamine, keskkonna suhtes ohutumate ja säästlikumate lahenduste valimine, keskkonnanõuete järgimine, loomadele ohutute transpordikoridoride loomine, mürabarjäärade rajamine jne.

Infoühiskonna edendamine

Transpordiinvesteeringud võivad aidata küllaltki olulisel määral kaasa infoühiskonna arengule. Ühistranspordi kasutamine muutub mugavamaks ja teenindustase tõuseb, kui edendada ühistranspordi teabe kättesaadavust ja kasutatavust ning optimeerides ühistranspordi korraldust infotehnoloogiliste vahendite abil. Infotehnoloogilised lahendused aitavad kaasa ka liiklusohutuse tõstmisele. Samas võib täheldada eesmärkide mõningast vastandumist juhtudel, kus infotehnoloogilised lahendused ja transpordisüsteemi kasutamine on vajaduse rahuldamisel alternatiivideks (näiteks kaugtöö kasutamise edendamine ja kiire ühenduse pakkumine tööl käimiseks).

Võrdsed võimalused

Transpordisüsteemi arendamiseks tehtavad kulutused, mis lähtuvad erinevate sotsiaalsete gruppide elukorraldusest ja kohalikest vajadustest, pakuvad paremaid osalemisvõimalusi haridus- ja majanduselus, aga ka suhtlemiseks ja sotsiaalse kapitali kasvatamiseks. Ühistranspordi arendamine loob inimestele paremad liikumisvõimalused ning sellega paraneb ka avalike teenuste kättesaadavus. Transpordiprojektide planeerimisel pööratakse eelkõige tähelepanu erivajadustega inimestele ja nende vajaduste arvestamisele.

Kodanikuühiskonna areng

Prioriteetse suuna raames kavandatud tegevused ei oma otsest mõju kodanikuühiskonna arendamisele, võib leida ainult mõningaid kaudseid seoseid. Transpordiprojektide planeerimisel ja alternatiivide valikul on oluline kaasata (kohalikku) elanikkonda ja erinevaid huvigruppe leidmaks kõige paremini ühiskonna vajadusi arvestavaid lahendusi. Ühendusvõimaluste parandamine loob üldisel tasandil paremad eeldused ühiskonnas osalemiseks.

2.3.5. Suurprojektid ja üldised toetused

Vastavalt Euroopa nõukogu määrusele 1083/2006, on suurprojektideks projektid mille abikõlbulik summa ületab 50 miljonit eurot. Indikatiivne suurprojektide nimekiri on järgnev:

- Trammiliinide ehitamine Tallinnas
- Ülemiste liiklussõlme rekonstrueerimine (ühendab TEN-T võrgustikku Tallinnas)
- Elektriraudtee uue veeremi soetamine
- Vao-Maardu lõigu rekonstrueerimine Tallinn-Narva maanteel
- Maantee ja raudtee eritasandiliste ristmike rekonstrueerimine
- Pärnu ümbersõidu rekonstrueerimine

2.3.6. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

Seosed teiste prioriteetsete suundadega ja rakenduskavadega

Strateegiliste transpordiinvesteeringute prioriteetne suund on esmajärjekorras seotud käesoleva rakenduskava regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri arendamise prioriteetse suunaga (2.3). Regionaalse ja strateegilise tähtsusega transpordiinvesteeringud on teineteist täiendavad avades nii vastastikku erinevate prioriteetsete suundade raames teostatavate tegevuste mõju. Nii aitavad eriti kavandatud regionaalse tähtsusega suurprojektid kaasa TEN-T võrgustikku kuuluvate transpordiühenduste paremale toimimisele võimaldades paremaid ühendusi transpordikoridoride vahel ja sadamatega. Elukeskkonna ja reisijaid teenindava infrastruktuuri parandamine raudteel aitab paremini avada elektriraudtee arendamiseks tehtavate investeeringute mõju. Käesoleva rakenduskava raames omavad strateegilised transpordiinvesteeringud positiivset mõju eelkõige veel ettevõtluse arengule (2.1), luues paremaid eeldusi rahvusvaheliste kaubavedude arenguks ja aidates kaasa Eesti konkurentsivõime paranemisele.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

Teistest rakenduskavadest on antud prioriteetne suund seotud elukeskkonna arendamise rakenduskava ja selle piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu prioriteetse suunaga (4.3). Maa- ja linnaliste piirkondade arendamiseks ettenähtud tegevused ühelt poolt täiendavad prioriteetse suuna raames kavandatavaid tegevusi, teisalt on käesoleva rakenduskava raames kavandatud tegevused ühed peamised regionaalarengut mõjutavad tegurid. Seejuures nähakse regionaalseks arenguks suunatud tegevuste osas ette investeeringud ühistranspordi reisijaid teenindava infrastruktuuri arendamiseks, kergliiklusteede rajamiseks, transpordi kitsaskohtade lahendamiseks ja jätkusuutliku linnatranspordi edendamiseks, mis on täiendavad tegevused strateegilistele transpordiinvesteeringutele ja ei kattu. Ühistranspordiinvesteeringud aitavad kaasa keskkonnahoiualaste eesmärkide saavutamisele elukeskkonna rakenduskavas ning soodustavad sotsiaalse kaasatuse eesmärkide täitmisega võimaldades paremat toimetulekut ühiskonnas nii sotsiaalselt vähekindlustatud kui ka erivajadusega inimestele.

Seosed “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-13” prioriteetidega

Antud prioriteetne suund on otseselt seotud RSKS prioriteediga 3: Paremad ühendusvõimalused. Prioriteetse suuna raames kavandatakse tegevusi transpordisüsteemi kitsaskohtade lahendamiseks, pidades silmas nii infrastruktuuri kui ühistranspordi arendamist. Strateegilise tähtsusega infrastruktuuri arendamisel keskendutakse seejuures TEN-T võrgustikku kuuluvate koridoride ohutuse parandamisele ja transpordikoridoride toimimist takistavate pudelikaelte kõrvaldamisele. Samuti loovad prioriteetse suuna raames kavandatud tegevused eeldused keskkonnasäästliku ühistranspordi osakaalu languse peatamiseks ja tõusuks, panustades suure veovõimega rööbas- ja elektritranspordi arengusse.

Seosed “Ühenduse strateegiliste suunistega” (*Community Strategic Guidelines for Cohesion*)

Käesolev prioriteetne suund katab osaliselt Ühenduse suunise “Laiendada ja parandada transpordi infrastruktuuri” (1.1). Transpordisuunises soovitatakse, et liikmesriigid panustaksid ühenduste parandamisse muu Euroopaga ja kaugemate riigisest piirkondadega, sekundaarühenduste arendusse, raudteefrastruktuuri ja veetranspordi parandamisesse, keskkonnasäästlike transpordisüsteemide arendusse (sh ühistranspordi arendus ja liiklusohutuse suurendamine, jne). Nende suunistega kooskõlas aidatakse antud prioriteetse suuna raames kaasa rahvusvaheliste transpordikoridoride paremale toimimisele keskendudes eelkõige konkreetsete kitsaskohtade kõrvaldamisele ja liiklusohutuse suurendamisele. Elektri ja rööbastranspordi panustatakse kooskõlas suunisega arendada keskkonnasäästlikke transpordisüsteeme.

Seosed “Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavaga 2005-07” ning Lissaboni strateegiaga laiemalt

Prioriteetse suuna raames kavandatud tegevused on jätkuks “Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2005-2007” meetme nr 5.3 “Konkurentsivõime kasvu soosiva infrastruktuuri arendamine” all kavandatule ning toetavad eesmärki nr 5: “Ettevõtlust ja ettevõtlikkust soosiva ettevõtluskeskkonna arendamine”. Antud meetmega nähti muu hulgas ette ühistranspordi infrastruktuuri arendamine (eelkõige elektri- ja rööbastransport), mis aitaksid muuta transpordisüsteemi efektiivsemaks ja säästlikumaks. Prioriteetse suuna raames pööratakse tähelepanu väljapakutud tegevuste jätkamisele läbi elektri- ja rööbastranspordi baasinfrastruktuuri rekonstrueerimise ja vastava veeremi soetamise, kuna majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas on tegemist eelkõige ettevalmistavate tegevustega.

Seosed „Maaelu arengukavaga 2007–2013” (MAK) ja „Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskavaga - Eesti” (KALAK)

Prioriteet on seotud eelkõige MAK III telje “Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine” meetmetega, mille eesmärkide hulka kuulub ka maaelu arendamine. Transpordiühenduste tagamine, luues võimaluse põhitranspordikoridoride võrgu kaudu kaupade ja inimeste kiireks liikumiseks siht- ja tõmbekeskustesse, toetab otseselt selle eesmärgi saavutamist. Elukvaliteedi langemise tõttu on ettevõtjad oma tegevust tarbijaskonna vähesuse tõttu maalt ära viinud ning see avaldab mõju elukeskkonna halvenemisele, kuna maaelanikel tuleb esma- ja tugiteenuste saamiseks läbida oluliselt pikemaid vahemaid. Olukorda raskendavad puudulikud ühistranspordivõimalused ning teede infrastruktuuri kvaliteedi puudujäägid.

Siinse prioriteetse suuna all toetatavad tegevused on suunatud TEN-T maanteevõrgustiku ja liitekohtade arendusele - sillad, übersõidud, sadamatevahelised ja sadamasse suunduvad ühendusteel. MAK ei sisalda tegevusi, mis on suunatud transpordinfrastruktuuri arendamisele, seega puudub ses osas programmide vahel potentsiaalne kattuvus.

Transpordi arendamine on seotud II telje MAK eesmärkide ja meetmetega – keskkonnasõbralik elukeskkond – kuna praegusel ajal pea kõik mootorikütused imporditakse, samas kui biokütuste kasutuselevõtt kiirendaks töökohtade loomist ja toetaks maaelu arengut. Biokütuste tootmise arendamist toetatakse MAK meetmetega, mis pikemas perspektiivis aitavad kaasa transpordisektori tõhustamisele ja vähemale keskkonna ja majanduse koormamisele.

KALAK prioriteetidid haakuvad peamiselt käesoleva rakenduskava regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri arendamise eesmärkidega, samas on transpordi põhivõrgustiku korrastamine olulise tähtsusega kiirete transpordiühenduste tagamiseks.

Käesoleva prioriteetse suuna raames parandatakse muuhulgas regionaalsete ühenduste kvaliteeti laiemalt, nende liidestamise kaudu transpordi (TEN-T võrgustik) põhivõrgustikuga, millega luuakse parem ligipääsetavus ja kiiremad ühendused ning selle kaudu soodustatakse sotsiaal-majandusliku struktuuri säilimist ning elukvaliteedi tõusu kalandusega seotud regionides. Riiklike TEN-T võrgustikku kuuluvate väikesadamate arengu eesmärgiks antud prioriteetse suuna all on kaupade ja inimeste vaba liikumise tagamine. Märgitud tegevused ei kattu KALAK tegevustega, mille all toetus suunatakse otseselt kalasadamate infrastruktuuri investeeeringutesse, mis on seotud kalanduse tootmise ja töötusega.

Seosed teiste EL ja siseriiklike poliitikate ja strateegiliste dokumentidega

Prioriteedi määratlemisel ja selle raames tegevuste kavandamisel on lähtutud “Transpordi arengukavast 2007-2013” ning selle alamprogrammidega, eriti selle eesmärkidest “Infrastruktuuri arendamine“, ”Ohutus ja turvalisus“ ning “ühistransport“. Samuti on lähtutud “Ühistranspordi arenguprogrammist 2007-2010”, mis kirjeldab ühistranspordialaseid arendustegevusi detailsemalt, ning “Infoühiskonna arengukavast 2007-2010” - täpsemalt selle ettevõtjatele suunatud IKT võimaluste arendamise, riigivalitsemise tõhustamise ja avalike teenuste efektiivse osutamise ning sotsiaalse kaasatuse suurendamise eesmärkidest ja meetmetest. Nende arengukavade koostamisel on omakorda võetud arvesse ELi Transpordipoliitika Valget Raamatut, ELi infoühiskonna strateegiat i2010, Konkurentsivõime ja innovatsiooni raamprogrammi infoühiskonna osa ning üle-Euroopaliste võrgustike poliitika suuniseid. Seega on antud prioriteet ka nendele ELi poliitikele ja strateegiatele vastav.

Samuti on prioriteetne suund kooskõlas “Eesti regionaalarengu strateegiaga 2005-2015” ning orienteeritud selle eesmärkide elluviimisele. Transpordipoliitika on Eesti regionaalarengu üks võtmetegureid, pakkudes ühendusvõimalusi piirkondade vahel. Infrastruktuuri remont ja arendamine võimaldab läbi kiirema transpordiühenduse lühendada aeg-ruumilisi vahemaid tömbekeskuste ja selle mõjualas asuvate piirkondade vahel. Ühendusvõimaluste parandamine (teed, sillad, sadamad ja lennuväljad, aga ka regionaalseid huve arvestav bussi-, rongi-, lennu- ja laevaliiklus) võimaldab paremini vähendada piirkondade arenguerisusi, pakkudes mahajäänudate piirkondade elanikele töökohti nii keskustes kui ka neis piirkondades endis läbi ettevõtlusvõimaluste avardamise. Lisaks ühendusvõimaluste parandamisele on järjest olulisem pöörata tähelepanu inimeste liikumisvajaduse mõjutamisele läbi integreeritud planeerimisprotsessi, kaugtöö soodustamise ja muude meetmete.

Toimivad transpordiühendused aitavad kaasa ettevõtlus- ja turismipoliitikas seatud eesmärkide saavutamisele. Toimivad lennu- ja laevaühendused teenindavad turistide vooge ja aitavad kaasa turismiteenuste ekspordi kasvule, mis on üks Eesti Riiklik Turismi Arengukava 2007-2013 eesmärke. Samuti mõjutab transpordiühenduste kvaliteet oluliselt kohalikku ettevõtluskliimat ning seega piirkondade ja riigi konkurentsivõime paranemist – konkurentsivõimeline majandus on Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013 üks peamisi sihte.

Transpordisektor tervikuna on üks keskkonnaseisundi (sh välisõhu kvaliteedi) peamisi mõjutajaid ja riskide põhjustajaid. Kuigi transpordi infrastruktuuri rajamise mõju on reeglina negatiivne, lähtutakse investeeeringute tegemisel põhimõttest, et keskkonnale põhjustatud kahju on minimaalne ja ühtlasi püütakse maandada riske keskkonnale. Säästva transpordi arendamiseks

ettenähtud tegevused, aga aitavad otseselt kaasa Eesti keskkonnastrateegias 2010 seatud eesmärkide saavutamisele ja on kooskõlas strateegiaga "Säästev Eesti 21".

2.4. Regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri arendamine (ERDF)

2.4.1. Vajalikkuse põhjendus

Tegevused antud prioriteetse suuna all keskenduvad regionaalse transpordi arenguks vajalikele investeeringutele ja põhinevad kolme eesmärgi täitmisele Eesti transpordipoliitikas:

- ühendusvõimalused regionaalsete keskuste vahel,
- ligipääs TEN-T võrgustikule ja
- regionaalse ühistranspordi arendamine.

Tähtsaimaks prioriteediks on ühenduste tagamine regioonikeskuste ning perifeersete piirkondade vahel. Ühistranspordi arendamine on oluline liikluskoormuse vähendamise seisukohast linnalistes piirkondades aga ka liikumisvõimaluste tagamiseks hajaasustusega piirkondades. Olulisel kohal on ka liiklusohutus ja keskkonnakaitse aspektid.

Ühendusvõimaluste olemasolust ja ligipääsetavusest oleneb otseselt elukvaliteet erinevates piirkondades ehk piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng. Strateegilise tähtsusega investeeringud transpordi infrastruktuuri aitavad tagada riigi konkurentsivõime säilimise ja kasvu ning loovad aluse transpordisüsteemi jätkusuutlikuks arenguks. Nende investeeringute mõju võib aga jääda piiratuks, kui neid ei toeta tegevused, mis arvestavad ka regionaalseid vajadusi.

TEN-T võrgustikku kuuluvate maanteede väljaarendamine parandab ühendusi mõjupiirkonda jäävate tõmbekeskuste vahel. Paraku ei asu kõik tõmbekeskused nimetatud maanteede vahetus läheduses ning regionaalse ja kohaliku arengu seisukohalt võivad osutada hoopis olulisemateks tõmbekeskuste sisesed või kasvupiirkondade omavahelised ühendused, mis ei kattu põhimaanteedega. Lisaks võib regionaalse arengu huvides tehtav investeering lahendada probleeme rahvusvaheliste vedude toimimisel, parandades näiteks ühendusi sadamatega või vähendades „pudelikaelade” mõju põhimaanteedel.

Eesti riigi eesmärgiks on tasakaalustatud areng ja seega on oluline tagada ühendused (sh rahvusvahelised) perifeersete piirkondadega - mandri-Eestist eraldatud territooriumi, - väikesaartega. Need ühendused toimuvad eelkõige regionaalse lennuühenduse ja väikesadamate kaudu. Investeeringud nende ühendusvõimaluste korrastamiseks ei ole tihti majanduslikult tasuvad ja vajavad regionaalse arengu kaalutlustest tulenevalt riigi sekkumist.

Samuti on ühistranspordil oluline roll regionaalse arengu tagamisel. Reisijaid teenindava infrastruktuuri väljaarendamine reisirongühenduste tarbeks ning elukeskkonna parandamiseks aitab kaasa kohalikule arengule, parandab ühistranspordi kättesaadavust erinevatele elanikkonnagruppidele (sh piiratud liikumisvõimega inimestele), tõstab rongiliikluse atraktiivsust ja võimaldab seega kasvatada reisijate arvu muutes nende otseseks arendamiseks tehtavad investeeringud (veerem, baasinfrastruktuur) omakorda tasuvamaks.

2.4.2. Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk 4.1: Paranenud ühendusvõimalused maismaast eraldatud perifeersetes regioonidega

Indikaator	Selgitus	Lähtetase ja aasta	Vahetase 2010	Eesmärgi tase ja aasta
Tulemusindikaatorid				
Reisijate arvu kasv regionaalsetes sadamates ja lennujaamades	Reisijate arv Triigi, Sõru, Kihnu, Munalau, Manilau, Pärnu, Roomassaare, Ruhnu and Abruka sadamates. Allikas: AS Saarte Liinid. Lennureisijate arv Kärdla, Kuressaare, Tartu, Pärnu, Kihnu ja Ruhnu lennujaamades Allikas: Lennuamet	130,4 tuhat (2005)	10% kasv	25% kasv (2015)
Väljundindikaatorid				
Projektide arv sadamates ja lennujaamades	Sadamates ja lennujaamades kavandatud projektid, mis on olulised probleemide lahendamiseks saartega ühenduse tagamisel . Allikas: Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium	Lähtetase määratakse kindlaks peale projektide selgumist	Min. 2	Min. 4 (2015)

Eesmärk 4.2: Paranenud regionaalne transpordi infrastruktuur

Indikaator	Selgitus	Lähtetase ja aasta	Vahetase 2010	Eesmärgi tase ja aasta
Tulemusindikaatorid				
Reisija vähenemine	Ajakulu praegune tase ja läbilaskevõime kasutamistase määratakse kindlaks iga projekti kohta. Ajakulu vähendamise eesmärgid määratletakse peale projektide valikut. Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Ajakulu lähtetase määratakse kindlaks peale projektide selgumist.	Projektid pole lõpetatud.	Vähenemine 55% lähtetasemest
Väljundindikaatorid				
Rekonstrueeritud reisijate platvormide arv raudteel	Rahuldavas seisundis olevate reisijate platvormide osakaal kõikidest reisijate platvormidest vastavalt Raudteeinspektsiooni andmetele.	0% (2006)	85%	100% (2015)
Uute ühenduste arv TEN-T võrgustikule	Uued regionaalsed teed, mis liituvad TEN-T võrgustiku teedega. Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	0 (2006)	Min. 2	Min. 4 (2015)

2.4.3. Indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest

ERDFi vahendite kasutamisel transpordisektoris panustatakse eelkõige regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri arendamisele, et see vastaks paremini elanike ja ärikeskkonna vajadustele ning aitaks kaasa regioonide terviklikule ja tasakaalustatud arengule. Antud prioriteetse suuna raames kavandatakse ühelt poolt tegevusi, mis parandavad regionaalseid ühendusi, sh tagades ühendused ääremaadega ning saarte ühendused maismaaga regionaalsete sadamate ja lennujaamade kaudu, teisalt suunatakse vahendeid elanikkonna liikumisvajaduste rahuldamiseks optimaalsete transpordiliikidega, sh organiseerides ja korrastades ühistransporditeenuste osutamist, mis võimaldab töötajatel liikuda elu- ja töökohtade vahel, suurendades tööjõu mobiilsust ja elukeskkonna atraktiivsust.

Potentsiaalsed toetuse taotlejad on riigi infrastruktuuri omavad riigiasutused ja riigi enamusosalusega ettevõtted avalikuks kasutamiseks määratud raudteeinfrastruktuuri omavad äriühingud ning Tallinna ja Tartu linn. Toetatavad projektid peavad olema seotud TEN-T transpordi võrgustikule juurdepääsu tagamisega ja mõjusad regionaalse konkurentsivõime tõstmise seisukohalt.

Eesmärgi 4.1 olulisemad tegevused on ühenduste arendamine regioonikeskuste ja perifeersetes piirkondade vahel:

- väikesadamate rekonstrueerimine praamiühenduse tagamiseks saartega;
- väikelennujaamade arendamine (sh Tartu, Kuressaare, Kärdla), keskendudes ühenduste tagamisele saartega.

Eesmärgi 4.2 olulisemad tegevused on ligipääsetavuse tagamine TEN-T võrgustikule, transpordiühenduste kitsaskohtade likvideerimine ning regionaalse ühistranspordi infrastruktuuri parendamine:

- ühistranspordi infrastruktuuri parendamine raudteel ja teedel (sh raudteeplatvormid, bussipeatused ja terminalid jne);
- regioonikeskuste ühendamise TEN-T võrgustikuga.

Transpordi infrastruktuuri projektide mahukuse tõttu suunatakse vahendeid ka transpordiprojektide ettevalmistamiseks.

Projektide valik

Transpordiprojektide valik toimub läbi investeringutaotluste hindamise protsessi. Investeringute mahud erinevate transpordi valdkondade vahel ei ole eelnevalt fikseeritud, see sõltub hindamise tulemustest. Hindamiskriteeriumid arvestavad hetkeolukorda, projekti olulisust ja sidusust prioriteetse suuna eesmärkidega, sotsiaal-majanduslikku mõju ja kasulikkust ning erinevate transpordiliikide tasakaalustatud arengu vajadust.

Potentsiaalsed toetuse saajad:

Riigi transpordi infrastruktuuri omavad riigi äriühingud ning asutused avalikuks kasutamiseks määratud raudteeinfrastruktuuri omavad äriühingud ning Tallinna ja Tartu linn.

2.4.4. Mõju horisontaalsetele eesmärkidele

Regionaalne areng

Kvaliteetne ja piisava läbilaskevõimega transpordiinfrastruktuur ja toimiv ühistranspordi süsteem on regionaalse arengu üheks eeldusteks vähendades aeg-ruumilisi vahemaid piirkondade vahel ja

mõjudes piirkondade konkurentsivõimele. Käesolevas suunas sisalduvad transpordiinvesteeringud, mis otseselt toetavad regionaalse arengu edendamist. Nende tulemusena paraneb avalike teenuste kättesaadavus, kohaliku elukeskkonna kvaliteet ning luuakse paremad tingimused ettevõtluse arenguks, kuna ühendusvõimalused on oluline tegur ettevõtte strateegia kujundamisel. Transpordiinvesteeringute ja regionaalse arengu vaheline mõju sõltub samas ka muudest teguritest ja juhtudel kui paralleelselt ühendusvõimaluste parandamisega ei pöörata tähelepanu kohaliku elukeskkonna arendamisele võib koguefekt olla pigem regionaalset arengut pärssiv. Heade ühenduste loomisel võib suurened näiteks ka transiitliiklus, millest tulenevaid võimalusi ei suudeta kohaliku arengu huvides ära kasutada.

Keskkonnahoid

Transpordi infrastruktuuri arendamise mõju keskkonnale on reeglina negatiivne, isegi kui leitakse ka keskkonna seisukohast optimaalne lahendus. Transpordisüsteemi arendamisel saab transpordisektori keskkonnamõjusid siiski leevendada. Sellisteks meetmeteks on ühistranspordi arendamine, keskkonna suhtes ohutumate ja säästlikumate lahenduste valimine, keskkonnanõuete järgimine, loomadele ohutute transpordikoridoride loomine, mürabarjäärade rajamine jne.

Infoühiskonna edendamine

Transpordiinvesteeringud võivad aidata küllaltki olulisel määral kaasa infoühiskonna arengule. Ühistranspordi kasutamine muutub mugavamaks ja teenindustase tõuseb, kui edendada ühistranspordi teabe kättesaadavust ja kasutatavust ning optimeerides ühistranspordi korraldust infotehnoloogiliste vahendite abil. Infotehnoloogilised lahendused aitavad kaasa ka liiklusohutuse tõstmisele. Samas võib täheldada eesmärkide mõningast vastandumist juhtudel, kus infotehnoloogilised lahendused ja transpordisüsteemi kasutamine on vajaduse rahuldamisel alternatiivideks (näiteks kaugtöö kasutamise edendamine ja kiire ühenduse pakkumine tööl käimiseks).

Võrdsed võimalused

Transpordisüsteemi arendamiseks tehtavad kulutused, mis lähtuvad erinevate sotsiaalsete gruppide elukorraldusest ja kohalikest vajadustest, pakuvad paremaid osalemisvõimalusi haridus- ja majanduselus, aga ka suhtlemiseks ja sotsiaalse kapitali kasvatamiseks. Ühistranspordi arendamine loob inimestele paremad liikumisvõimalused ning sellega paraneb ka avalike teenuste kättesaadavus. Transpordiprojektide planeerimisel pööratakse eelkõige tähelepanu erivajadustega inimestele ja nende vajaduste arvestamisele.

Kodanikuühiskonna areng

Prioriteetse suuna raames kavandatud tegevused ei oma otsest mõju kodanikuühiskonna arendamisele, võib leida ainult mõningaid kaudseid seoseid. Transpordiprojektide planeerimisel ja alternatiivide valikul on oluline kaasata (kohalikku) elanikkonda ja erinevaid huvigruppe leidmaks kõige paremini ühiskonna vajadusi arvestavaid lahendusi. Ühendusvõimaluste parandamine loob üldisel tasandil paremad eeldused ühiskonnas osalemiseks.

2.4.5. Suurprojektid ja üldised toetused

Puuduvad.

2.4.6. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

Seosed teiste prioriteetsete suundadega ja rakenduskavadega

Regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri arendamise prioriteetne suund on esmajärjekorras seotud käesoleva rakenduskava strateegilise tähtsusega transpordiinvesteeringute prioriteetse suunaga (2.3.). Regionaalse ja strateegilise tähtsusega transpordiinvesteeringud on teineteist täiendavad avades nii vastastikku erinevate prioriteetsete suundade raames teostatavate tegevuste mõju. Nii aitavad eriti kavandatud regionaalse tähtsusega suurprojektid kaasa TEN-T võrgustikku kuuluvate transpordiühenduste paremale toimimisele võimaldades paremaid ühendusi transpordikoridoride vahel ja sadamatega. Elukeskkonna ja reisijaid teenindava infrastruktuuri parandamine raudteel aitab paremini avada elektriraudtee arendamiseks tehtavate investeeringute mõju. Käesoleva rakenduskava raames omavad regionaalse tähtsusega transpordiinvesteeringud positiivset mõju eelkõige veel ettevõtluse arengule (2.1.), luues paremaid eeldusi regionaalseks arenguks ja aidates kaasa piirkondade konkurentsivõime paranemisele.

Elukeskkonna arendamise rakenduskava

Teistest rakenduskavadest on antud prioriteetne suund seotud elukeskkonna arendamise rakenduskava ja selle piirkondade tervikliku ja tasakaalustatud arengu prioriteetse suunaga (4.3). Maa- ja linnaliste piirkondade arendamiseks ettenähtud tegevused ühelt poolt täiendavad prioriteetse suuna raames kavandatavaid tegevusi, teisalt on käesoleva rakenduskava raames kavandatud meetmed ühed peamised regionaalarengut mõjutavad tegurid. Seejuures nähakse elukeskkonna rakenduskava regionaalseks arenguks suunatud tegevuste osas ette investeeringud ühistranspordi reisijaid teenindava infrastruktuuri arendamiseks, kergliiklusteede rajamiseks ja jätkusuutliku linnatranspordi edendamiseks mis on täiendavad tegevused käesolevas rakenduskava tegevustele ja ei kattu. Prioriteetne suund aitab kaasa paremate ühendusvõimaluste loomisele ääremaadega võimaldades vähendada aeg-ruumilisi vahemaid tõmbekeskustega. Ühistranspordi osakaalu tõstmiseks teostatavad investeeringud aitavad kaasa keskkonnahoiualaste eesmärkide saavutamisele elukeskkonna rakenduskavas ning soodustavad sotsiaalse kaasatuse eesmärkide täitmisega võimaldades paremat toimetulekut ühiskonnas nii sotsiaalselt vähekindlustatud kui ka erivajadusega inimestele.

Seosed “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-13” prioriteetidega

Antud prioriteetne suund on otseselt seotud RSKS prioriteetidega 3: Paremad ühendusvõimalused. Prioriteetse suuna raames kavandatakse tegevusi transpordisüsteemi kitsaskohtade lahendamiseks, pidades silmas nii infrastruktuuri kui ühistranspordi arendamist. Regionaalse tähtsusega infrastruktuuri arendamisel keskendutakse seejuures eelkõige regionaalselt oluliste kitsaskohtade kõrvaldamisele ja ühenduste arendamisele perifeersimate piirkondadega (sh saared).

Seosed “Ühenduse strateegiliste suunistega” (*Community Strategic Guidelines for Cohesion*)

Käesolev prioriteetne suund katab osaliselt Ühenduse suunise “Laiendada ja parandada transpordi infrastruktuuri” (1.1). Transpordisuunises soovitatakse, et liikmesriigid panustaksid ühenduste parandamisse muu Euroopaga ja kaugemate riigisestest piirkondadega, sekundaarühenduste arendusse, raudteefrastruktuuri ja veetranspordi parandamisesse, keskkonnasäästlike transpordisüsteemide arendusse (sh ühistranspordi arendus ja liiklusohutuse suurendamine, jne). Nende suunistega kooskõlas aidatakse antud prioriteetse suuna raames kaasa riigisestest regionaalselt oluliste ühenduste paremale toimisele likvideerides pudelikaelu, mis pärsivad eelkõige regionaalset arengut (kuid takistavad sageli ka rahvusvaheliste transpordikoridoride toimimist) ja parandades ühendusi perifeersete piirkondadega pakkudes tänapäeva vajadustele vastavaid tingimusi regionaalse lennu-, praami- ja reisirongiliikluse kasutajatele.

Seosed “Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavaga 2005-2007” ning Lissaboni strateegiaga laiemalt

Prioriteetse suuna raames kavandatud tegevused on jätkuks “Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2005-2007” meetme nr 5.3. “Konkurentsivõime kasvu soosiva infrastruktuuri arendamine” all kavandatule ning toetavad eesmärki nr 5: “Ettevõtlust ja ettevõtlikkust soosiva ettevõtluskeskkonna arendamine”. Antud meetmega nähti muu hulgas ette ühistranspordi infrastruktuuri arendamine (eelkõige elektri- ja rööbastransport), mis aitaksid muu hulgas vähendada liikluskoormust peamistel (TEN-T võrgustikku kuuluvatel) transpordikoridoridel, muuta transpordisüsteemi efektiivsemaks ja säästlikumaks. Prioriteetse suuna raames pööratakse tähelepanu väljapakutud tegevuste jätkamisele reisijaid teenindava infrastruktuuri arendamise näol raudtee mõjupiirkonnas, kuna majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavas on tegemist eelkõige ettevalmistavate tegevustega.

Seosed „Maaelu arengukavaga 2007–2013” (MAK) ja „Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskavaga - Eesti” (KALAK)

Prioriteetne suund on seotud eelkõige MAK III telje “Maapiirkondade elukvaliteet ja maamajanduse mitmekesistamine” meetmetega, mille eesmärkide hulka kuulub maaelu arendamine, eriti hõreasustuse piirkondades. Selle telje all ettenähtud ühistranspordi ja regionaalse infrastruktuuri arendamise meetmedtoetavad otseselt nimetatud eesmärgi saavutamist. Elu kvaliteedi langemise ja tarbijaskonna vähesuse tõttu on ettevõtjad oma tegevust maalt ära viinud ning see avaldab mõju elukeskkonna halvenemisele ning maaelanike arvu vähenemisele, kuna maaelanikel tuleb esma- ja tugiteenuste saamiseks läbida oluliselt pikemaid vahemaid. Olukorda raskendavad puudulikud ühistranspordivõimalused ning teede infrastruktuuri kvaliteedi puudujäägid.

Käesolev prioriteetne suund aitab kaasa regionaalsete ühenduste parandamisele (sh perifeersetes piirkondades) transpordi infrastruktuuri kaasajastamise ja sedakaudu parema kättesaadavuse ja kiiremate ühenduste loomise kaudu, et säilitada sotsiaal-majanduslikku struktuuri ja parandada elu kvaliteeti maapiirkondades. MAK ei sisalda otseseid transpordi infrastruktuuri arendamise tegevusi, seega ei ole programmide vahel potentsiaalset kattuvust.

Transpordi arendamine on seotud II telje MAK eesmärkide ja meetmetega – keskkonnasõbralik elukeskkond – kuna praegusel ajal praktiliselt kõik mootorikütused imporditakse, samas kui biokütuste kasutuselevõtt kiirendaks töökohtade loomist ja ja toetaks maaelu arengut. Biokütuste tootmise arendamist toetatakse MAK meetmetega, millised pikemas perspektiivis aitavad kaasa transpordisektori tõhustamisele ja vähemale keskkonna ja majanduse koormamisele.

KALAK prioriteedid haakuvad käesoleva rakenduskava regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri arendamise eesmärkidega. Kalandussektor on Eestis oluline sotsiaalses ja regionaalses võtmes, olles Eesti mõnedes piirkondades üks põhiline tööhõive ja sissetuleku allikas. Kalandusega seotud regioonid Eestis võib jaotada kaheks – mereäärsed ja siseveekogude äärsed regioonid.

Kalandussektorit mõjutavate nõrkade külgede hulka kuulub muuhulgas infrastruktuuri ning transpordivõrkude tehnilise taseme seisukord, samuti nagu see on ka maapiirkondade juures. Käesoleva prioriteetse suuna raames parandatakse regionaalseid ühendusi transpordi infrastruktuuri kaasajastamisega, millega luuakse parem ligipääsetavus ja kiiremad ühendused ning selle kaudu soodustatakse sotsiaal-majandusliku struktuuri säilimist ning elukvaliteedi tõusu kalandusega seotud regioonides. Selle prioriteetse suuna raames arendatakse regionaalsete

(väike)sadamate ja lennujaamade infrastruktuuri toetamiseks ajasäästlikku reisijate transporti ning tagamiseks ühendusi saartega (peamiselt ehitustööd). Tegevused ei kattu KALAK tegevustega, kuna KALAK toetab otseselt kalanduse tootmise ja töötlemisega seotud sadamate infrastruktuuri investeeringuid.

Seosed teiste EL ja siseriiklike poliitikate ja strateegiliste dokumentidega

Prioriteedi määratlemisel ja selle raames tegevuste kavandamisel on lähtutud “Transpordi arengukavast 2007-2013” ning selle alamprogrammidega, eriti selle eesmärkidest “Infrastruktuuri arendamine“, ”Ohutus ja turvalisus“ ning “ühistransport“. Samuti on lähtutud “Ühistranspordi arenguprogrammist 2007-2010”, mis kirjeldab ühistranspordialaseid arendustegevusi detailsemalt, ning “Infoühiskonna arengukavast 2006-2010” - täpsemalt selle ettevõtjatele suunatud IKT võimaluste arendamise, riigivalitsemise tõhustamise ja avalike teenuste efektiivse osutamise ning sotsiaalse kaasatuse suurendamise eesmärkidest ja meetmetest. Nende arengukavade koostamisel on omakorda võetud arvesse ELi Transpordipoliitika Valget Raamatut, ELi infoühiskonna strateegiat i2010, Konkurentsivõime ja innovatsiooni raamprogrammi infoühiskonna osa ning üle-Euroopaliste võrgustike poliitika suuniseid. Seega on antud prioriteet ka nendele EL poliitikatele ja strateegiatele vastav.

Samuti on prioriteetne suund kooskõlas “Eesti regionaalarengu strateegiaga 2005-2015” ning orienteeritud selle eesmärkide elluviimisele. Transpordipoliitika on Eesti regionaalarengu üks võtmetegureid, pakkudes ühendusvõimalusi piirkondade vahel. Infrastruktuuri remont ja arendamine võimaldab läbi kiirema transpordiühenduse lühendada aeg-ruumilisi vahemaid tõmbekeskuste ja selle mõjualas asuvate piirkondade vahel. Ühendusvõimaluste parandamine (teed, sillad, sadamad ja lennuväljad, aga ka regionaalseid huve arvestav bussi-, rongi-, lennu- ja laevaliiklus) võimaldab paremini vähendada piirkondade arenguerisusi, pakkudes mahajäänud piirkondade elanikele töökohti nii keskustes kui ka neis piirkondades endis läbi ettevõtlusvõimaluste avardamise. Lisaks ühendusvõimaluste parandamisele on järjest olulisem pöörata tähelepanu inimeste liikumisvajaduse mõjutamisele läbi integreeritud planeerimisprotsessi, kaugtöö soodustamise ja muude meetmete.

Toimivad transpordiühendused aitavad kaasa ettevõtlus- ja turismipoliitikas seatud eesmärkide saavutamisele. Toimivad lennu- ja laevaühendused teenindavad turistide vooge ja aitavad kaasa turismiteenuste ekspordi kasvule, mis on üks Eesti Riiklik Turismi Arengukava 2007-2013 eesmärke. Samuti mõjutab transpordiühenduste kvaliteet oluliselt kohalikku ettevõtluskliimat ning seega piirkondade ja riigi konkurentsivõime paranemist – konkurentsivõimeline majandus on Eesti ettevõtluspoliitika 2007-2013 üks peamisi sihte.

Transpordisektor tervikuna on üks keskkonnaseisundi (sh välisõhu kvaliteedi) peamisi mõjutajaid ja riskide põhjustajaid. Kuigi transpordi infrastruktuuri rajamise mõju on reeglina negatiivne, lähtutakse investeeringute tegemisel põhimõttest, et keskkonnale põhjustatud kahju on minimaalne ja ühtlasi püütakse maandada riske keskkonnale. Säästva transpordi arendamiseks ettenähtud tegevused, aga aitavad otseselt kaasas Eesti keskkonnastrateegias 2010 seatud eesmärkide saavutamisele ja on kooskõlas strateegiaga “Säästev Eesti 21”.

2.5. Infoühiskonna edendamine

2.5.1. Vajalikkuse põhjendus

Infoühiskonna edasiseks arenguks on vajalik kavandada ja rakendada meetmeid kolmes ühiskonna toimimise aluseks olevas mõõtmes: sotsiaalses, majanduslikus ning institutsionaalses. Seega püstitab infoühiskonna arengukava eesmärgid kolmes tegevusvaldkonnas ning näeb ette meetmed ning tegevussuunad nende saavutamiseks. Majandusliku mõõtme tegevusi järgnevas ei käsitleta, eeldusel, et nad peegelduvad ettevõtlusega seotud prioriteetses suunas.

Infoühiskonna edendamise vajalikkust iseloomustavad järgmised momendid:

- kõigile elanikele võrdsete võimaluste loomiseks juurdepääsuks nende rahvast kultuuri ja haridustaset ning erivajadusi arvestavale digitaalsele teabel sõltumata nende elukohast vältimaks nn digitaalse lõhe tekkimist ühiskonnas;
- uute täiendavate võimaluste loomine inimeste kaasamiseks riigi poliitilisse ja ühiskondlikku ellu nende võõrandumise vähendamiseks ühiskonnast;
- elanike kaasamise võimaluste tekkimine kogu ühiskonda puudutavate otsuste vastuvõtmise protsessi;
- riigi ja elanike vastastikuste kohustuste täitmise võimaluste avardamine aega ja vahendeid säästval viisil.

Infoühiskonna edendamise näol on paljuski tegemist kõiki valdkondi hõlmava horisontaalse tegevusega, mille finantseerimist ei taga vertikaalsetele tegevustele suunatud riigi eelarvepoliitika. Infoühiskonna edendamise vallas edasise arengu ja edu saavutamiseks on hädavajalik infoühiskonna arengukava elluviimine struktuurivahendite abil.

2.5.2. Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk 5.1. Infoühiskonna võimaluste kasutus ja ligipääsetavus on suurenenud

Indikaator	Selgitus	Algtase ja aasta	Kontrolltase 2010	Sihttase ja aasta
Mõjuindikaatorid				
Interneti kasutajate osakaal	Interneti kasutajaks loetakse 15-74-aastast elanikku, kes on viimase 6 kuu jooksul kasutanud interneti. Allikaks on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt iga-aastaselt tellitav uuring.	53% (2005)	66%	78% (2015)
Interneti kasutamine kodus	Interneti kodus kasutajaks loetakse 15-74-aastast elanikku, kes on viimase 6 kuu jooksul kasutanud interneti ja üheks interneti kasutuskohaks on olnud kodu. Allikaks on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt iga-aastaselt tellitavad uuringud.	36% (2005)	52%	72% (2015)

Tulemusindikaatorid				
Avaliku sektori kodulehekülgede ja portaalide vastavavusse viimine veebikäideldavuse (WAI – Web Accessibility Initiative) põhimõtetega	WAI veebikäideldavuse nõuetele vastavate avaliku sektori veebilehtede ja portaalide osakaal kõigi avaliku sektori veebilehtede ja e-teenuste portaalide hulgas. Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	7% (2006)	100%	100% (2015)
Väljundindikaatorid				
Infoühiskonnaga seotud projektide arv	Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	0 (2006)	15	30 (2015)

-

Eesmärk 5.2. Avalik sektori teenuste pakkumine on läbipaistev ja tõhusalt toimiv

Indikaator	Selgitus	Algtase ja aasta	Kontrolltase 2010	Sihttase ja aasta
Mõjuindikaatorid				
Avaliku sektori e-teenuseid kasutavate inimeste rahulolu riigi e-teenustega	IKT laialdane kasutamine riigihalduses võimaldab tõhustada riigiparaadi sisemist toimimist, mõjutades seeläbi ka kodanikele ning ettevõtetele osutavate avalike teenuste kättesaadavust ning kvaliteeti. Mõõdetakse EMORi iga-aastaste uuringutega.	67% (2005)	71%	77% (2015)
Tulemusindikaatorid				
Riigihanked e-keskkonnas	Elektrooniliste hangete osa kõigist hangetest. Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Puudub	50%	75%
E-arveldamine	E-arvete osakaal kõigist arvetest. Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt tellitav uuring	Puudub	100%	100%
Paberivaba avalik haldus	Avaliku sektori asutuste osakaal, kes toimivad „paberivabalt” st suhtlemine teiste avalike institutsioonidega toimub täielikult elektrooniliselt. Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	Puudub	50%	100%
Väljundindikaatorid				
Infoühiskonnaga seotud projektide arv	Allikas: Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	0 (2006)	30	60 (2015)

2.5.3. Indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest

Antud prioriteetse suuna üheks eesmärgiks on tehniliste ligipääsuvõimaluste avardamine infoühiskonnas osalemiseks. Toetatakse tegevusi, mis avavad IKT paindlikud kasutusvõimalused kõigi elanike, kaasa arvatud erivajadustega inimeste jaoks, sõltumata nende elukohast. Suurendamaks inimeste võimalusi elektroonselt kasutada ja luua teavet ning osaleda aktiivselt avalikus elus nii riiklikul, regionaalsel kui kohalikul tasandil, planeeritakse ellu viia vastavasisulisi arendusprojekte. Osalusvõimaluste parendamiseks luuakse lahendusi, mis suurendavad inimestele kättesaadava digitaalse teabe hulka ning aitavad kaasa e-demokraatia ja kodanikuühiskonna põhimõtete elluviimisele.

Riigivalitsemise tõhustamiseks vastavalt IKT võimalustele kavandatakse läbi viia arendusprojekte, mis on suunatud riigi- ja omavalitsuste asutuste haldustoimingute muutmisele efektiivsemaks, lihtsamaks ja läbipaistvamaks. Saavutamaks olukorda, kus avalike hüvede tagamiseks vajalikku informatsiooni kogutakse, kasutatakse ja säilitatakse ühtselt ning süsteemselt, on oluline riigi infosüsteemi arendamisel arvestada koosvõime tagamise, kesksete riigi infosüsteemi komponentide parema rakendamise ning riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste koostöö parendamise vajadustega.

Selleks, et tagada avalike teenuste efektiivne osutamine kodanikele, ettevõtetele ja avaliku sektori asutustele planeeritakse läbi viia arendusprojekte, mis on suunatud avaliku sektori elektroonsete teenuste osakaalu suurendamisele ning kvaliteedi parandamisele. Elektroonsete teenuste arendamise olulisteks suundadeks on avaliku-, era- ja kolmanda sektori integreerimine ühtsesse teenusruumi, olulist mõju omavate teenuste tõhus rakendamine, terviklike e-teenuste loomine ning teenuste kättesaadavaks tegemine ka teiste EL maade kodanikele.

Kavandatud tegevuste elluviimisel on arvestatav roll riigiasutustel, kuid olulist tähtsust omab ka kohalike omavalitsuste ning kolmanda sektori osalemine.

2.5.4. Mõju horisontaalsetele eesmärkidele

Regionaalne areng

Infoühiskonna arendamine omab märkimisväärset mõju regionaalsele arengule, võimaldades tõsta avalike teenuste kättesaadavust kõigis Eesti piirkondades ning pakkudes võimalusi ettevõtluseks ja avalikus elus osalemiseks sõltumata geograafilisest paiknemisest tulenevatest piirangutest. Ühtlasi avardab infoühiskonna edendamine võimalusi kaugtöök, vähendades seeläbi inimeste võimalikku motivatsiooni maapiirkondadest väljarändeks tõmbekeskustesse, kuhu koondub paratamatult enam ettevõtlust ja töökohti.

Keskkonnahoid

Prioriteetse suuna mõju keskkonnahoiule võib hinnata neutraalseks. Kaudse mõjuna kujundab infoühiskond eelkõige inimeste väärtushinnanguid keskkonnasõbralikumaks, mistõttu otsustused erinevates sektorites on teadmispõhised ja arvestavad enam mõjuga ümbritsevale keskkonnale. Samuti muutub ühiskonna toimimine efektiivsemaks (väheneb näiteks transpordivajadus).

Infoühiskonna edendamine

Kuna prioriteetne suund ühtib horisontaalse teemaga, siis antud juhul on kõik tegevused otseselt infoühiskonna edendamist toetavad.

Võrdsed võimalused

Infoühiskonna areng, sh. internetipõhine õpe, kaugtöö jt e-lahenduste juurutamine ja vajaliku sisu tootmine ning vahendamine toetab nii erineva elukorralduse kui erivajadustega isikute osalemist majanduselus.

Kodanikuühiskonna areng

Infoühiskonna arendamine on otseselt seotud kodanikuühiskonna arenguga, kuna e-lahenduste kaudu suurendatakse inimeste võimalusi ühiskondlikus elus osalemiseks. Kasutajasõbralike e-kaasamise lahenduste olemasolu, nii kaasajate kui kaasatavate teadlikkus neist ning otsustamiseks vajaliku info kättesaadavus, info omavahelise jagamise võimalus, k.a. digitaalsel kujul, suurendab oluliselt inimeste võimalust otsustusprotsessides osalemises nii riigi kui kohalikul tasandil. E-suhtlus ja vastavate suhtluskanalite arendamine omab toetavat mõju ühenduste, võrgustike ja institutsioonide loomisele ja arengule, samuti aitavad sellised suhtluskanalid kaasa stabiilsete sektoritevaheliste koostöövormide arendamisele.

2.5.5. Suurprojektid ja üldised toetused

Puuduvad.

2.5.6. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

Seosed teiste prioriteetsete suundadega ja rakenduskavadega

Inimressursi arendamise rakenduskava

Seosed inimressursi arendamise rakenduskavaga on kaudsed, sest infoühiskonna edendamise prioriteetse suuna raames ellu viidavad tehniliste ligipääsuvõimaluste avardamisele suunatud tegevused aitavad kaasa inimressursi rakenduskavas ellu viidavatele õppekavaarenduslikele tegevustele (uute õppemeetodite ja –vormide arendamine), luues parema ligipääsu haridusele, eriti e-õppe eelduste loomisele, ning aitades kaasa IKT-alaste teadmiste ja hariduse levikuks, spetsiifilisemalt õpetajate ja täiskasvanute IKT-alase täiendkoolituse kaudu sõltumata inimeste asukohast. E-tervise arendamise edukus sõltub infoühiskonna edendamise tulemuslikkusest.

Elukeskkonna arendamise arengukava

Seosed elukeskkonna arendamise rakenduskavaga on otsesemad, sest selle rakenduskava prioriteetne suund “Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng” näeb ette interneti regionaalsele kättesaadavusele suunatud tegevusi, mis ei dubleeri infoühiskonna edendamise prioriteetse suuna tegevusi, kuid nende tegevuste elluviimine on infoühiskonna kui terviku arengu seisukohalt olulised. Elukeskkonna arendamise rakenduskava infoühiskonna edendamisega seotud tegevused, investeringud internetiühenduste kvaliteedi parandamiseks, panustavad avalike teenuste kättesaadavusse kohalikul tasandil. Käesoleva rakenduskava raames elluviidavate tegevustega loodavate infoühiskonda edendavate lahenduste parimaks kasutamiseks on kohaliku tasandi infrastruktuur ja ligipääsuvõimalused teenustele olulise tähtsusega..

Seosed “Riikliku struktuurivahendite kasutamise strateegia 2007-13” prioriteetidega

Käesolev prioriteetne suund on otseselt suunatud RSKSi prioriteedis nr 3 “Paremad ühendusvõimalused” toodud interneti leviku ja kasutuse suurendamise ning avaliku sektori e-teenuste arendamise eesmärkide saavutamisele.

Prioriteet nr 5 „Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng”, mis sisaldab muu hulgas ka interneti regionaalsele kättesaadavusele ja kohalike e-teenuste arengule suunatud tegevusi, on antud prioriteete suunaga seotud seeläbi, et kohalikul tasandil arendatavad tegevused on selle prioriteedi eesmärkideks ja nende eesmärkide elluviimise edukus mõjutab oluliselt infoühiskonna edendamise raames väljatöötavate lahenduste elluviimise edukust.

Käesolevas prioriteetses suunas kavandatavad tegevused soodustavad ka prioriteeti nr 1 „Haritud ja tegus rahvas”, sest info- ja kommunikatsioonivõimalustest ja nende arendamisest olenevad inimeste töö- ja õpivõimalused. Prioriteedi nr 1 eesmärkideks on internetipõhise õppe (e-õppe) võimaluste arendamine kõigil haridustasemetel ja elukestval õppel ning sellega soodustatakse interneti kasutamise üldist suurendamist. Teisalt aitavad infoühiskonna arendused kaasa inimeste vajadustele vastavate tervishoiu- (e-tervis) ja hoolekandeteenuste arendamisele ja kättesaadavuse tagamisele. Seega loob hea ühendus eelduseid inimeste internetipõhiste teadmiste ja kvalifikatsiooni tõstmiseks (internet on üha olulisem üldine teadmiste vahendamise meedium).

Kuna kommunikatsioonivõimaluste parandamine võimaldab ettevõtetel tõhustada oma tegevust, on käesolev prioriteet seotud prioriteediga nr 2 „Teadus- ja arendustegevuse ning ettevõtete uuendusmeelsuse ja tootlikkuse kasv”, kuna toetab tootlikkuse kasvu ettevõtluses.

Kaudselt on käesolev prioriteetne suund seotud prioriteediga nr 4 „Säästev keskkonnakasutus”, sest hea interneti ühendus ja e-teenuste rohkus ning kättesaadavus vähendab transpordi vajadusi ja ühtlasi survet keskkonnakoormuse tõusuks.

Seosed “Ühenduse strateegiliste suunistega” (*Community Strategic Guidelines for Cohesion*)

Kõik infoühiskonna edendamise prioriteetse suuna tegevused on otseses kooskõlas “Ühenduse strateegilistes suunistes” toodud teise prioriteedi –, „Teadmiste ja innovatsiooni edendamine majanduskasvu huvides” suunisega „Edendada infoühiskonda kõigile”.

Antud suunises soovitatakse soodustada IKT kasutuselevõttu ettevõtetes ja majapidamistes läbi tasakaalustatud IKT toodete ja teenuste nõudluse ja pakkumise toetamise ja ka läbi suurenenud investeringute inimressurssi. Selline IKT edendamine aitab kaasa tootlikkuse suurendamisele, soodustab avatud ja konkurentsivõimelise digitaalse majanduse ja kaasava ühiskonna tekkimist.

Infoühiskonna suunise sisust katab prioriteet IKT infrastruktuuri ja teenuste kättesaadavuse suurendamise, seda eriti turutõrkepiirkondades, ning samuti IKT teenuste arendamise.

Täiendavalt on ligipäätavuse parandamine seotud territoriaalse dimensiooniga „Territoriaalne sidusus ja koostöö”, mille üldiseks eesmärgiks on liikuda polütsentrilise majanduse arengumudeli suunas läbi ühise lähenemise linna- ja maapiirkondade arengusse. Nii linnade konkurentsivõime kui maapiirkondade majandusliku mitmekesistamise suuniseid toetavad avalike teenuste kättesaadavuse suurendamist ja osalusvõimaluste parandamist olenemata asukohast. Samuti võimaldab see luua tingimusi piiriüleseks koostööks, sealhulgas eriti vastavaks suhtlemiseks.

Seosed “Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskavaga 2005-07” ning Lissaboni strateegiaga laiemalt

Käesolevas prioriteetses suunas kavandatu on kooskõlas ja toetab otseselt “Eesti majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava 2005-07” meetmes 5.3. “Konkurentsivõime kasvu soosiva infrastruktuuri arendamine” toodud tegevusi. Antud meetmega nähti ette infotehnoloogiliste süsteemide

arendamine tõhustamiseks suhtlemist riigiasutustega, digitaalse asjaajamise ja e-teenuste juurutamine terves avalikus sektoris, kindlustades seda ulatusliku teavitus- ja koolitustööga. Meede näeb ette ka kiire internetiühenduse üle-eestilise kättesaadavuse kindlustamise, mis tagaks kõigile inimestele võimaluse luua ja tarbida e-teenuseid ning infoturbealase teadlikkuse tõstmise ja sektorite vahelise koostöö tõhustamise tagamaks usaldust virtuaalkeskkonnas suhtlevate osapoolte vahel.

Prioriteetne suund on otseselt suunatud Lissaboni strateegia eesmärkide saavutamisele, kuna IKT tulemuslikku rakendamist võib pidada strateegia üheks võtmeteguriks.

Seosed „Maaelu arengukavaga 2007–2013” (MAK) ja „Euroopa Kalandusfondi 2007-2013 rakenduskavaga - Eesti” (KALAK)

Infoühiskonna edendamine tugineb otseselt Eesti infoühiskonna arengukavale aastani 2013, mille koostamise juures on arvestatud teiste arenduskavade ja strateegiatega. Otseseid seoseid, mis seaksid käesoleva rakenduskava infoühiskonna edendamise suunas kavandatavate tegevuste elluviimise sõltuvusse teistest rakenduskavadest ja strateegiatest, ei ole. Küll aga luuakse infoühiskonna arendamisega täiendavaid eeldusi ja võimalusi nende edukaks elluviimiseks. Täpsemalt on käesolev prioriteetne suund seotud Eesti infoühiskonna arengukava ettevõtetele suunatud IKT võimaluste arendamise, riigivalitsemise tõhustamise ja avalike teenuste efektiivse osutamise ning sotsiaalse kaasatuse suurendamise eesmärkide ja meetmetega, mis aitavad kaasa poliitika elluviimisele ning üldisele sektori arengule.

Avaliku sektori elektroonsete teenuste osakaalu suurendamisele ja kvaliteedi parandamisele suunatud tegevused loovad parema ettevõtluskeskkonna ka põllumajanduse, kalanduse ja metsanduse sektorile. MAK I telje „Põllumajandus- ja metsandussektori konkurentsivõime parandamise” meede „Põllumajandustoodetele lisandväärtuse andmine”, mille üheks spetsiifiliseks eesmärgiks on info- ja sidetehnoloogia rakendamise ja levitamise soodustamine, täiendab infoühiskonna edendamise prioriteetse suuna tegevusi, mis keskenduvad avalikele teenustele arendamisele ja kaasamisele, MAK meede keskendub põllumajandus- ja metsandusettevõtete sisemisele innovatsioonile. Infoühiskonna edendamisele aitavad kaasa ka sarnased KALAK meetmed, mis võimaldavad valdkonna ettevõtetel investeerida IKT rakendustesse oma protsesside ja toodangu parandamiseks – samas avalike e-teenuste arendamine ja kaasatus aitavad luua valmisolekut IKT kasutuselevõtuks ettevõtetes. Toetust IKT kasutuselevõtuks ettevõtetele käesoleva prioriteetse suuna raames ei kavandata.

Infoühiskonnas osalusvõimaluste suurendamisele suunatud tegevused aitavad luua paremaid võimalusi osaleda töös ja ühiskondlikus elus inimestel, kes on tegevad põllumajanduses, kalanduses ja metsanduses ning ühtlasi parendades töötamis- ja elutingimusi vastavate valdkondadega seotud piirkondades.

Seosed teiste EL ja siseriiklike poliitikate ja strateegiliste dokumentidega

Käesolevas prioriteetses suunas kavandatu lähtub otseselt EL infopoliitilisest raamkavast “i2010” ja e-Valitsuse tegevuskavast. Seega on antud prioriteetne suund ka nendele EL poliitikatele ja strateegiatele vastav.

Infoühiskonna edendamise prioriteetne suund ei panusta otseselt „Säästev Eesti 21” eesmärkidesse, kuid tegevused on kooskõlas ja toetavad kaudselt eesmärkideni jõudmist.

2.6. Horisontaalne tehniline abi

2.6.1. Vajalikkuse põhjendus

Programmiperioodil 2007-2013 suureneb oluliselt EL poolt Eestile eraldatavate struktuurivahendite maht. Suurenevad toetuste mahud toovad kaasa vajaduse tõsta ka toetuste kasutamiseiga seotud asutuste haldussuutlikkust nii kvantitatiivses (töötajate arv) kui ka kvalitatiivses mõttes (töötajate oskused, rakendussüsteemi kvaliteet, ekspertis jne).

Rahaliste mahtude suurenemise tulemusel tekib enamikes valdkondades ja struktuurivahendite administreerimisega seotud asutustes täiendav inimressursi vajadus. Tehnilise abi vahendid võimaldavad tõsta asutuste suutlikkust kvalifitseeritud töötajate värbamise aga ka olemasolevate töötajate pideva koolitamise ning oskuste arendamise kaudu. Samuti annab eraldiseisva tehnilise abi olemasolu struktuurivahendite elluviimisega seotud riigi asutustele täiendavaid võimalusi tellida uuringuid ja hindamisi ning palgata ajutiselt täiendavalt eksperte. Tehnilise abi vahendid on samuti vajalikud selleks, et viia läbi struktuurivahendite rakendamiseiga seotud kohustuslikke toiminguid: seiret ja hindamist, järelevalvet, väljamaksete tegemist, auditi ning erinevate muude kontrollide läbiviimist nõutud tasemel.

Lisaks sellele, et tuleb tagada struktuurivahendite administreerimisega tegelevate asutuste suutlikkus toetuse andmisel ja kasutamisel, on vajalik, et taotlejad ja toetuse saajad omaksid paremat ligipääsu toetuste taotlemist ja kasutamist puudutavale informatsioonile. Seega on oluline jätkata aktiivset teavitustegevust ning hoolitseda selle eest, et asutustel oleks piisavalt ressursse kvaliteetsete juhendmaterjalide väljatöötamiseks ning nõustamise pakkumiseks. Pidev nõustamine ja teavitamine lihtsustab projektijuhtimist, tõstab taotluste, väljamaksetaotluste ning seirearuannete kvaliteeti, vähendades seeläbi administratsiooni töökoormust ning maandades tulemuste mittesaavutamise riski. Kõik mainitud tegevused toetavad omakorda struktuurivahenditest rahastatavate tegevuste tõhusat ja reeglipärast elluviimist.

Endiselt on vajalik struktuuritoetuse registri jätkuv arendus selleks, et kohandada infosüsteemi funktsionaalsusi uuel programmeerimisperiodil esilekerkivate vajadustega ning muuta register efektiivsemaks ja kasutajasõbralikumaks.

Lähenedamise eesmärgi raames koostatavatel rakenduskavadel Eestis on ühine rakendussüsteem – ühine korraldusasutus, makseasutus (sertifitseerimisasutus EL nõukogu määruse 1083/2006 mõistes) ning auditeeriv asutus (auditeerimisasutus EL nõukogu määruse 1083/2006 mõistes), samuti ühine struktuuritoetuse register ning ühtne õiguslik raamistik. Enamik rakendusasutustest (RA) ning RÜdest tegelevad enam kui ühe fondiga ning enamik personalist on seotud rohkem kui ühe rakenduskava elluviimisega. Seega rakenduskavade elluviimise struktuurid kattuvad suurel määral ning teatud osa tehnilise abi kuludest pole võimalik ega mõistlik rakenduskavade vahel jagada. Selleks, et pürata tehnilise abi haldamisega seotud kulusid ning säilitada selge kontrollijalg, on vajalik rahastada neid kulusid ühisest allikast.

Horisontaalse tehnilise abi eelarve on jagatud kõigi kolme lähenedamise eesmärgi rakenduskava vahel ning moodustab eraldiseisva prioriteetse suuna igas rakenduskavas. Peamine kriteerium, mille alusel on eelarve jagatud rakenduskavade vahel, on rakenduskava suhteline maht: horisontaalse tehnilise abi kulud on üldjoontes proportsionaalsed vahendite üldise jaotusega rakenduskavade vahel. Samas selleks, et hankida ja hallata tehnilisest abiga toetatud toiminguid ja teenuseid efektiivsel moel, kohaldatakse järgmist rakendamise korraldust:

- asutus võib läbi viia ühiseid hankeprotseduure nende teenuste ostmiseks ning toimingute teostamiseks, mida peetakse rakenduskavade osas horisontaalseteks;

- väljamaksed selliste teenuste ja toimingute eest võib teha üks asutus, üheainsa arve baasil ning koondmaksena üheltainsalt arvelt;
- agregeeritud kulud jagatakse kvartaalselt rakenduskavade vahel kooskõlas horisontaalse tehnilise abi eelarve jaotusega ning kantakse rakenduskavade finantsarvestusse tegelikult tehtud kuludena.

Seega, toetuse saaja (asutuse) tasandil on võimalik horisontaalsete tegevuste puhul teha ühtseid hankeid ning arved on võimalik maksta ühestainsast allikast, jagamata kulusid rakenduskavade vahel. Siseriiklikult võib kõik tehingud teha jagamata eelarveid või kulusid rakenduskavade vahel.

Horisontaalsed kulud jagatakse kolme rakenduskava vahel ning kantakse iga rakenduskava kuludesse vastavalt proportsioonile horisontaalse tehnilise abi eelarvest, mis igas rakenduskavas paikneb ning seda tehakse alles hetkel, mil kulud deklareeritakse Euroopa Komisjonile. Tagatakse, et horisontaalse tehnilise abi osas deklareeritavad kulud kõigi rakenduskavade peale kokku ei ületa kõikide rakenduskavade raames kokku tehtud kulusid. Horisontaalse tehnilise abi rakenduskeemi kirjeldab lisaks lisa 3.

Horisontaalse tehnilise abi prioriteetseid suundi igas rakenduskavas kasutatakse selleks, et rahastada administratsiooni jaoks horisontaalseid kulusid ning kulusid, mille haldamine on väga kallis, kui neid peab jooksvalt rakenduskavade vahel jagama. Need sisaldavad:

- kulusid, mis on seotud kahe või enama rakenduskava elluviimisega, näiteks struktuuritoetuse registri haldamise ja arendamisega, rohkem kui ühte rakenduskava puudutatavate hindamiste ja uuringutega, teavitamise ja audititega jne;
- kõiki töötasusid ning teisi personaliga seotud kulusid, sest enamik struktuurivahendite rakendamise tegevustest inimestest töötab enam kui ühe rakenduskava elluviimisega ning sellest tulenevalt ei ole võimalik tööjõukulusid selgelt siduda ühe konkreetse rakenduskavaga.

Tegevusi ning kulusid, mis on selgelt seotud ainult ühe rakenduskava haldamisega, rahastatakse spetsiifilistest tehnilise abi prioriteetsetest suundadest igas rakenduskavas. Nendeks kuludeks on peamiselt:

- seirekomisjoni ning rakenduskava seirega tegelevate madalamate tasandite töörühmade koosolekute korraldamine;
- hindamised ja uuringud, mis katavad ainult ühte rakenduskava;
- kommunikatsioon ja teavitamine, mis on seotud ainult ühe rakenduskavaga.

2.6.2. Eesmärgid ja indikaatorid

Prioriteetse suuna üldeesmärk: perioodi 2007-2013 rakenduskavad ning struktuurivahendite kasutamise strateegia oma struktuurivahendeid puudutavas osas, on tulemuslikult ellu viidud. Seega antud prioriteetne suund panustab kõikide teiste suundade eesmärkide saavutamisse.

Loetletud tulemusindikaatorid on defineeritud tehnilise abi jaoks tervikuna tulenevalt asjaolust, et kõik tehnilise abi prioriteetsed suunad panustavad sünergias nende eesmärkide saavutamisse ning individuaalseid efekte ei ole võimalik eristada.

Väljundindikaatorid on defineeritud horisontaalse tehnilise abi jaoks tervikuna – kontrolltasemed ja sihtasemed peegeldavad kõikide kolme lähenemise eesmärgi rakenduskava panust. Need indikaatoreid täiendavad teiste (spetsiifiliste) tehnilise abi prioriteetsete suundade jaoks määratletud indikaatorid kõikides rakenduskavades.

Indikaator	Selgitus	Baastase	Kontrolltase 2010	Sihttase
Alaeesmärk 1: Eesti rahva teadlikkuse kasv struktuurivahenditega kaasnevatest võimalustest.				
Tulemusindikaatorid				
Struktuurivahendite kodulehel registreeritud külastuste arv	Kommunikatsiooni-tegevused on keskendunud sellele, et tõsta teadlikkust potentsiaalsetest infoallikatest. Struktuurivahendite koduleheküljel on peamine eesmärk infoallikas potentsiaalsete taotlejate, avalikkuse, ajakirjanduse jt jaoks. Sellest tulenevalt peaks koduleheküljel registreeritud külastuste arv tõusma kui teadlikkus struktuurivahenditest kasvab. Saavutustase ja kontrolltase on toodud vastava aasta kohta (seega ei ole nad kumulatiivsed) ning baseeruvad eeldusel, et aastate lõikes toimub pidev inkrementaalne kasv. Allikas: Külastused loetakse automaatselt ning saavutustaset on võimalik jooksvalt kontrollida.	90000/aastas (2006)	114 000/aastas	120000/aastas (2015)
Avalikkuse teadlikkus struktuurivahenditest	Antud indikaator väljendab kommunikatsioonitegevuste tulemuslikkust – avalikkuse kasvanud teadlikkust struktuurivahenditest. Indikaatori tasemeid mõõdetakse protsendina täisealisest rahvastikust. Allikas: Teadlikkuse uuringud, mida viiakse läbi regulaarselt (tavaliselt igal aastal). Uuringud toetuvad statistilisele valimile ning sarnasele meetodikale, seega on andmed usaldusväärsed ning neid on võimalik laiendada kogu populatsioonile.	28% (2006)	37%	45% (2015)
Alaeesmärk 2: Kasvav kogemustevahetus ning suurem rakenduskavade elluviimisel tekkinud parimate praktikate levik.				
Väljundindikaatorid				
Horisontaalsete hindamiste arv (mis katavad kõiki rakenduskavasid).	Väljendab läbiviidud horisontaalsete hindamiste kvantiteeti ning seega kõikide rakenduskavade	-	2	5 (2015)

	elluviimise kohta paralleelselt kogutud hindamisandmete kättesaadavust. Allikas: Korraldusasutuse poolt kogutavad andmed.			
Alaeesmärk 3: Personali kogemuse ning kompetentsi kasv.				
Väljundindikaatorid				
Koolituste ning kursuste arv, mis on suunatud struktuurivahendite administratsioonile ning mida korraldab või koordineerib korraldusasutus.	Kuna suuremat osa koolitustest, mis on seotud konkreetselt struktuurivahendite andmise ja kasutamisega, koordineerib korraldusasutus (ning tihtipeale viib ellu kas korraldusasutus, makseasutus või auditeeriv asutus), peegeldab see indikaator struktuurivahendite rakendamise seotud spetsiifiliste koolituste kättesaadavust struktuurivahendite andmisega seotud administratsioonis hõivatud töötajate jaoks. Allikas: Korraldusasutuse poolt kogutavad andmed.	-	90	220 (2015)

2.6.3. Indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest

Toetatavate tegevuste üldiseloostus:

- rakenduskavade ning nende elluviimiseks vajalike süsteemide ettevalmistamine ning kohandamine;
- struktuurivahendite kasutamiseks vajaliku õigusliku raamistiku ettevalmistamine, projektide vastavuse ning hindamiskriteeriumide väljatöötamine;
- projektide hindamise ning valiku korraldamine;
- rakenduskavade ülese seire koordineerimine ja hindamiste korraldamine;
- audititega seotud tegevused;
- juhtimisliini kontrollidega (sh paikvaatlusega) seotud tegevused;
- väljamaksete menetlemise ning kulude deklareerimisega seotud tegevused;
- struktuuritoetuse registri arendamine/haldamine ning e-lahenduste rakendamine struktuurivahendite administreerimise lihtsustamiseks;
- personalijuhtimise- ja arendamisega seotud tegevused, sh struktuurivahendite administratsiooni kuuluvate ametnike koolitus;
- programmide edukamaks rakendamiseks vajalike uuringute läbiviimine;
- struktuurivahenditega seotud avalikustamise ning teavitamisega seotud tegevused;
- toetavad tegevused aitamaks lõppkasusaajatel projekte ette valmistada ja juhtida, sh nõustamise pakkumine ning vajalike juhendite ja infomaterjalide ettevalmistamine.

- teised rakenduskavade eduka elluviimise toetamiseks ning eelneva programmiperioodi elluviimiseks ja lõpetamiseks vajalikud tegevused.

Potentsiaalsed toetuse saajad:

Struktuurivahendite rakendamisega tegelevad asutused ja isikud.

2.6.4. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

Struktuurivahendite horisontaalse tehnilise abi prioriteetne suund on otseselt seotud kõikide rakenduskavadega ning toetab kõikide rakenduskavade ja neis sisalduvate teiste suundade elluviimist.

Kõik rakenduskavad sisaldavad täiendavalt nii horisontaalse kui ka rakenduskava spetsiifilise tehnilise abi vahendeid. Vältimaks tegevuste kattumise riski on valdkondlike rakenduskavade koosseisus kavandatud tehnilisest abist rahastatavate tegevuste ning kulude spekter piiratud. Kõiki horisontaalseid ning personaliga seotud kulusid (sh töötasu, koolitused) on kavas rahastada kõikides rakenduskavades paiknevate horisontaalse tehnilise abi suundade arvelt, rakenduskavadesse eraldi planeeritud spetsiifilisest tehnilisest abist on plaanis katta teised üksikute rakenduskavade seire, hindamise, uuringute ja kommunikatsiooniga seotud kulud.

Haldusvõimekuse tõstmine on perioodil 2007-2013 üks Euroopa Sotsiaalfondi prioriteetidest, mis tuleneb osaliselt Lissaboni strateegiast ning on esile tõstetud ka Ühenduse strateegilistes suunistes. Suurem osa üldise avaliku sektori haldusvõimekuse tõstmisega seotud tegevustest on planeeritud käesoleva rakenduskava prioriteetse suurema haldusvõimekuse suuna koosseisu. Antud prioriteetne suund hõlmab administratsiooni kui tervikut ning seega ka struktuurivahendite rakendamisega seotud ametkondi üldiselt. Et vältida tegevuste kattuvust konkreetselt struktuurivahendite administratsiooniga seotud tegevuste osas ning tagada meetmete omavaheline täiendavus, koordineeritakse tehnilisest abist rahastavaid tegevusi (sh koolituskavade koostamist ning koolituste elluviimist) teistest allikatest haldusvõimekuse tõstmise meetmetega sh toimub meetmete ning koolituste planeerimisel regulaarne infovahetus Rahandusministeeriumi ning Riigikantslei vahel.

Eesti "Riiklikus Struktuurivahendite Kasutamise Strateegias 2007-13" kirjeldab struktuurivahendite kasutamise seotud haldusvõimekuse olukorda alapeatükk "Rakenduskavade elluviimise alase haldusvõimekuse suurendamine".

2.7. Tehniline abi

2.7.1. Vajalikkuse põhjendus

EL nõukogu määruse nr 1083/2006 artikli 44 alusel on Eestil võimalik struktuurivahenditega rahastada tehnilise abi näol rakenduskavade ettevalmistus-, haldus-, järelevalve-, hindamis-, teavitamis- ja kontrollimeetmeid. Kuivõrd struktuurivahenditest rahastatavate programmide elluviimine on lisanduv tegevus, on haldusvõimekuse säilitamiseks ning tõstmiseks vajalik kavandada täiendavaid ressursse. Tehniline abi on kavandatud kogu rakenduskava tõhusaks ja tulemuslikuks elluviimiseks. Tehnilist abi saavad kasutada rakenduskava RA ja RÜd.

Tehnilise abi üldised ja kõikidele rakenduskavadele ühised kulud (sh rakenduskava rakendavate jne ametnike palgakulud) programmeeritakse kõikides rakenduskavades eraldiseisvates horisontaalse tehnilise abi prioriteetsetes suundades. Rakenduskavaspetsiifilised tegevused on planeeritud käesolevas tehnilise abi prioriteetsetes suunas.

2.7.2. Eesmärgid ja indikaatorid

Eesmärk: Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava on tulemuslikult ellu viidud.

Indikaator	Selgitus	Algtase ja aasta	Sihttase ja aasta
Väljundindikaator			
Avalikkusele ja potentsiaalsetele taotlejatele suunatud oluliste rakenduskavaspetsiifiliste meediaürituste ja infopäevade arv	Määratleb oluliste, rakenduskava rakendamise otseselt seotud meediaürituste ja infopäevade arvu. Allikas: Korraldusametuse poolt kogutavad andmed	0(2006)	9(2015)
Prioriteetse suuna spetsiifiliste hindamiste arv	Määratleb spetsiifilised hindamised viie prioriteetse suuna raames (va tehniline abi) Allikas: Korraldusametuse poolt kogutavad andmed	0 (2006)	12 (2015)

2.7.3. Indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest

Rakenduskava raames rahastatakse tehnilise abi vahenditest kulutusi, mis kaasnevad otseselt antud rakenduskava tegevuste elluviimisega. Vahendite mahuks on planeeritud 0,1% rakenduskava kogumahust. Tehnilise abi prioriteetse suuna raames on võimalik ellu viia järgmisi toetavaid tegevusi:

- rakenduskava elluviimist toetavad uuringud ja hindamised;
- teavitamistegevused rakenduskava tegevustest;

- seire- ja juhtkomisjoni koosolekute kulutused;
- jt vastava rakenduskava raames vajalikud tehnilisest abist abikõlblikud tegevused.

Tehnilise abi vahendid määratletakse riigieelarve koostamise etapis. Kinnitatud summa raames tehakse kulutusi vastavalt abikõlblikele tegevustele ja esitatakse väljamaksetaotlused RÜle. Abikõlblikkuse reeglite järgimise eest vastutavad oma kulutuste raames tehnilise abi kasusaajad ehk rakenduskava RA ja kõik rakenduskava RÜd.

Potentsiaalsed toetuse saajad:

Struktuurivahendite rakendamisega tegelevad asutused ja isikud.

2.7.4. Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega

Tehniline abi on seotud antud rakenduskava kõigi prioriteetsete suundadega toetamaks rakenduskava põhitegevuste edukat ja efektiivset elluviimist.

Lisaks on tehnilise abi vahendeid kavandatud horisontaalse tehnilise abi prioriteetsetesse suundadesse kõikides rakenduskavades. Horisontaalse tehnilise abi raames kavandatud tegevused ei kattu prioriteetses suunas „Tehniline abi” määratletud tegevustega. Kuid kuna suurem haldusvõimekus on eeltingimuseks nii ELi struktuurivahendite kui ka Eesti riigi vahendite efektiivne rakendamine, siis panustab ka inimressursi arendamise rakenduskava haldusvõimekuse prioriteetne suund käesoleva rakenduskava edukasse elluviimisse ja Eesti konkurentsivõime kasvu ning jätkusuutlikku arengusse. Haldusvõimekuse tõstmine on aluseks rakenduskava eesmärkide täitmisele, olles kas nende saavutamise eelduseks või sõltudes neist.

RSKS kirjeldab struktuurivahendite kasutamisega seotud haldusvõimekuse olukorda alapeatükk “Rakenduskavade eluviimise alase haldussuutlikkuse suurendamine”.

3. Rakenduskava rahastamine

3.1. Rakenduskava rahastamisplaan 2007-2013 - kogueelarve prioriteetsete suundade lõikes

Valdkondliku rakenduskava viitenumber (CCI number): 2007EE161PO001. Summad on esitatud eurodes, jooksevhindades.

	Ühenduse osalus (a)	Avaliku sektori osalus (b)	Erasektori osalus (c)	KOKKU (d)=(a)+(b)+(c)	Ühenduse osaluse määr (e)=(a)/(d)	Informatsiooniks	
						EIP toetus	Muud rahastamis- vahendid
Prioriteetne suund 1: Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime <i>Euroopa Regionaalarengu Fond (ERDF), kogukuludes</i>	424 309 435	8 972 444	182 934 128	616 216 007	69%	0	0
Prioriteetne suund 2: Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu <i>ERDF, kogukuludes</i>	310 223 307	54 745 290	0	364 968 597	85%	0	0
Prioriteetne suund 3: Strateegilise tähtsusega transpordiinvesteeringud <i>Ühtekuuluvusfond, kogukuludes</i>	525 397 290	92 717 169	0	618 114 459	85%	0	0
Prioriteetne suund 4: Regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri arendamine <i>ERDF, kogukuludes</i>	110 523 614	0	0	110 523 614	100%	0	0
Prioriteetne suund 5: Infoühiskonna edendamine <i>ERDF, kogukuludes</i>	62 633 416	0	0	62 633 416	100%	0	0
Prioriteetne suund 6: Horisontaalne tehniline abi <i>ERDF, kogukuludes</i>	28 553 498	5 038 853	0	33 592 351	85%	0	0
Prioriteetne suund 6: Tehniline abi <i>ERDF, kogukuludes</i>	1 402 733	0	0	1 402 733	100%	0	0
KOKKU	1 463 043 293	161 473 756	182 934 128	1 807 451 177	81%	0	0

EL osaluse määr on arvatud kogu abikõlblike kulude kohta (sh avaliku ja erasektori kulud) vastavalt EK regulatsiooni nr 1083/2006 artiklitele 53 ja 55.

3.4. Rakenduskava rahastamisplaan 2007-2013 - ühenduse osalus aastate ja fondide lõikes

Valdkondliku rakenduskava viitenumber (CCI number): 2007EE161PO001

Summad on esitatud eurodes, jooksevhindades

Aasta	Rahastamine struktuurifondidest (ERDFist)	Rahastamine Ühtekuuluvusfondist	Kokku
2007	109 983 760	57 253 512	167 237 272
2008	105 583 736	62 337 086	167 920 822
2009	109 908 427	67 878 292	177 786 719
2010	119 084 260	73 918 455	193 002 715
2011	166 978 945	80 576 633	247 555 578
2012	175 347 652	87 841 409	263 189 061
2013	150 759 223	95 591 903	246 351 126
KOKKU 2007-2013	937 646 003	525 397 290	1 463 043 293

Ükski piirkond ei saa üleminekutoetust, seetõttu ei ole tabelis vastavaid ridasid eraldi välja toodud.

5. Rakenduskava juhtimine

Käesolevas peatükis on kirjeldatud erinevate finantsinstrumentide ja rakenduskavade omavaheliseks koordineerimiseks kasutatavaid mehhanisme ning rakenduskava juhtimise aspekte vastavalt EL nõukogu määruse 1083/2006 artikli 37 lõike 1 punkti g) nõuetele. Rakenduskava raames rahastatavate tegevuste elluviimisel lähtutakse Euroopa Nõukogu ning EK õigusaktides sätestatud põhimõtetest ning siseriiklikust õiguslikust raamistikust.

5.1. Koordinatsioon erinevate finantsinstrumentide ja rakenduskavade vahel

Struktuurivahendite eesmärgipärase ja eduka rakendamise eelduseks on efektiivne koordinatsioon vahendite administreerimisega seotud ametkondade vahel toetuste kavandamisel, eelarvestamisel ja kasutamisel. Koordinatsioonisüsteemi väljatöötamisel on lähtutud sellest, et paljud erinevate struktuurivahendite rakenduskavade vahel jagatud tegevused moodustavad reaalsuses üksteist täiendava loogilise terviku. Arvestatakse ühtlasi sellega, et rakenduskava raames toetatavaid valdkondi finantseeritakse tihti nii riiklikest vahenditest kui ka teistest ELi toetustest. Koordinatsioonisüsteemiga tagatakse erinevate vahendite omavaheline täiendavus ning kattuvuste vältimine.

Koordinatsioonisüsteem hõlmab endas tegevusi erinevatel tasanditel, mis katavad kogu planeerimise ja rakendamise tsükli, sh rakenduskavade ja meetmete ettevalmistamise, eelarvestamise, elluviimise, seire ja hindamise, riskide juhtimise jne.

1) Strateegilisel tasandil kasutatakse rakenduskavade ülese ja erinevate rahastamisinstrumentide vahelise koordinatsiooni tagamiseks järgmiseid mehhanisme:

- kõigi riigieelarveliste vahendite, sh ELi toetuste kavandamine toimub perioodil 2007-2013 ühtse eelarvestamisprotsessi raames: riigi eelarvestrateegia ja riigieelarvete koostamise protsessis planeeritakse kõiki vahendeid koos ning harmoniseeritakse nende kasutamist;
- riigieelarveliste vahendite kasutuse üle teostab seiret riigi eelarvestrateegia juhtkomisjon, kes jälgib meetmete ja erinevate instrumentide omavahelist täiendavust ning teeb vajadusel ettepanekuid vahendite ümbersuunamiseks;
- riigieelarveliste vahendite kasutamise ja suunamisega seotud küsimusi arutatakse regulaarselt kõikide ministriumite kantslerite koosolekul;
- Vabariigi Valitsusele esitatakse regulaarselt koondülevaateid ELi toetuste kasutamise kohta, samuti arutab Vabariigi Valitsus vahendite ümberjagamise seotud küsimusi;
- valdkondade/sectorite sisene temaatiline koordinatsioon, sh erinevate instrumentide kasutamise ja tegevuste koostoime suurendamine, toimub valdkondlike arengukavade juhtimiseks moodustatud organite kaudu. Viimaste ülesandeks on seirata ja suunata arengukavade elluviimist, sh vahendite kasutamist. Organite koosseisu kuuluvad kõigi seotud ministriumite, sh vajadusel RMi, ning sotsiaal-majanduslike partnerite esindajad. Käesoleva rakenduskavaga seotud valdkondlike arengukavade juhtimiseks on loodud järgnevad komisjonid:
 - "Eesti Ettevõtluspoliitika 2007-2013" eesmärkide täitmise ja tegevusplaani elluviimise jälgimiseks on moodustatud MKMi ministrile nõuandva funktsiooniga Väikeettevõtluse Nõukoda;
 - „Eesti riiklik turismiarengukava 2007-2013” eesmärkide täitmise ja tegevusplaani elluviimise järgmiseks on EASi juurde loodud Turismi Nõukoda;
 - Eesti T&A ja innovatsioonistrateegia 2007-2013 “Teadmistepõhine Eesti II”

koordinatsioonikomisjon, mille ülesanded on:

- Riikliku TA&I strateegia rakendusplaani täiendamine ja korrigeerimine, sh koordineerides plaane RSKS rakenduskavadega;
 - ministriumitevahelise koostöö koordineerimine TA&I strateegiast, sh RSKSst tulenevate tegevuste täitmisel ning TA&I eelarvete taotlemisel;
 - TA&I strateegia elluviimise ülevaadete ja aruandluse koostamine;
 - strateegia muudatuste algatamine ja ettevalmistamine.
- Eraldiseisvad, nn ad hoc komisjonid moodustatakse riiklike T&A programmide ettevalmistamiseks ja käivitamiseks, kaasates kõik konkreetse riikliku T&A programmi teemavaldkonnaga seotud osapooled ja partnerid (programmiga seotud ettevõtted, T&A asutused ja riigiasutused). Riiklike T&A programmide komisjonides on alati esindatud ka HTM ja MKM, kes tagavad seeläbi strateegias toodud printsiipide järgimise ning kes saavad vajadusel tõstatada/lahendada võimalikud probleemid TA&I strateegia koordinatsioonikomisjonis;
- „Transpordi arengukava 2006-2013” eesmärkide ja tegevuste täitmise jälgimiseks ning arengukava ning selle alamtegevuste täiendamise ja väljatöötamise ettevalmistamises osalemiseks on loodud Transpordikomisjon;

2) Rakenduskava koostamisel toimus koordinatsioon eelkõige läbi järgmiste mehhanismide:

- rakenduskava koostamise koordineerimiseks oli moodustatud ministriumidevaheline töörühm, millesse kaasati kõik seotud ministriumid (sh RM ning PM) ning sotsiaal-majanduslikud partnerid;
- ühe valdkonna jagamisel erinevate rakenduskavade vahel on jälgitud, et tegevused oleksid suunatud sarnaste eesmärkide täitmisele, sh on jälgitud ESFist ning ERDFist rahastatavate tegevuste omavahelist kooskõla;
- valdkondades, mille puhul on oluline koordinatsioon teiste EL finantsinstrumentidega (Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfond, Euroopa Kalandusfond, 7. raamprogramm jne), on prioriteetsete suundade formuleerimisse kaasatud nende planeerimise ja elluviimisega tegelevad asutused;
- tegevuste kavandamisel kaardistati prioriteetsete suundade seoseid ja piirjooni teiste suundade, MAKi ja KALAKi, teiste riiklike arengukavade ja poliitikatega - ülevaade seostest on esitatud rakenduskava iga suuna tegevuste kirjelduse koosseisus.

3) Rakenduskava raames rahastatavate meetmete väljatöötamisel toimub asutustevaheline koordinatsioon alljärgnevalt:

- ministriumid kaasavad meetmete väljatöötamise protsessi teisi antud valdkonnas olulist huvi omavaid ametiasutusi ning vajadusel sotsiaal-majanduslikke partnereid;
- elektrooniline õigusaktide kooskõlastamise süsteem tagab selle, et ministriumidel on tagatud ligipääs teiste ametkondade õigusaktide eelnõudele, sh meetme tingimuste eelnõudele, ning võimalus neid kommenteerida;
- RM on kaasatud rakenduskava seirekomisjoni töösse ja hindab kõikide kavandatud meetmete kooskõla rakenduskava ning selles defineeritud eesmärkidega, samuti kooskõla teiste väljatöötatud meetmetega;
- kattuvuste vältimiseks, koordinatsiooni parandamiseks ning potentsiaalsete taotlejate teavitamiseks koostab RM ühtse võrdlusedokumendi, mis sisaldab informatsiooni nii

struktuurivahendite kui maaelu ja kalanduse meetmete, toetatavate tegevuste ja taotlejate kohta;

- RM korraldab valdkondade ja strateegiade üleseid hindamisi, mis võimaldavad hinnata ka erinevate ministriumide poolt rakendatavate tegevuste omavahelist sünergiat ning võimalusi vahendite efektiivsemaks suunamiseks. Hindamiste tulemusi kasutatakse vajadusel sisendina meetmete kohandamisel.

4) Koordinatsioon üksikprojektide valikul ja rahastamisel leiab aset kasutades järgnevaid võimalusi:

- vältimaks topeltrahastamist erinevate meetmete või finantsinstrumentide arvelt, kehtestatakse määruse või protseduuri tasandil vastav asutustevahelise kooskõlastamise kohustus. Topeltrahastamist aitab vältida ka struktuurifondide registri ristkontrolli süsteem, mis võimaldab tuvastada kõik sama taotleja varasemad struktuurivahendite taotlused ning rahastatud projektid;
- heakskiidetud projektide loetelud avalikustatakse, mis annab ülevaate toetustest ning võimaldab kontrollida, milliseid tegevusi on juba rahastatud;
- PM ning tema haldusala asutused võivad osaleda projektide valikul, eeldusel, et neil on olemas vajalik asjatundlikkus;
- Investeeringute kavade kinnitamine Vabariigi Valitsuse poolt võimaldab strateegiliste investeeringute osas kõrgetasemelist diskussiooni,
- regionaalsel tasandil koondavad ning vajadusel koordineerivad algatusi maakondlikud arenduskeskused, kes ühtlasi pakuvad nõustamisteenuseid kõikidele olulistele taotlejagruppidele;
- juhtudel, kus meetme eelarve raames ei ole võimalik rahastada projekti kui tervikut, vaid taotlus esitatakse projekti osa rahastamiseks, jälgitakse taotluse hindamisel ning rahuldamisel, et oleks tagatud rahastamine ka teiste projekti edukaks elluviimiseks vajalike tegevuste jaoks (teistest struktuurivahendite meetmetest, ülejäänud EL toetustest või muude allikate arvelt). Vastava teabe projektiga seotud teiste tegevuste kohta lisab taotleja taotluse koosseisu. Sarnane mehhanism on kasutusel ka enamikes programmiperioodi 2004-2006 meetmetes;
- avaliku sektori projektide puhul on enamasti nõutav taotluse kooskõla valdkonna, maakonna või kohaliku omavalitsuse arengukavaga selleks, et valida välja projektid, mis võimaldavad enim suunata valdkonna või regiooni arengut soovitud suunas.
- igapäevane jooksev suhtlus ja infovahetus vastutavate asutuste (struktuurivahendite vastavate meililistide kaudu).

Rakenduskavade ülest koordinatsiooni toetavad ka järgmised mehhanismid:

- struktuurivahendite rakenduskavadel on ühine korraldusasutus, makseasutus ja auditeeriv asutus, mis soodustab kõikide asutuste jaoks ühiste lahenduste väljatöötamist ning kogemuste vahetamist süsteemis tervikuna;
- rakenduskava elluviimise õiguslik raamistik on kõikide struktuurivahendite rakenduskavade ja asutuste jaoks ühine;
- rakenduskava seirekomisjoni töös osalevad kõik seotud ministriumid ning olulised sotsiaal-majanduslikud partnerid. RM ning PM kuuluvad kõikide rakenduskavade seirekomisjonide koosseisu;
- rakenduskava elluviivad asutused osalevad rakendussüsteemi ettevalmistamiseks ning parendamiseks loodud temaatilistes töörühmades (näiteks administratiivses, juriidilises,

finants- ja seirealastes töörühmades), kuhu on kaasatud kõik struktuurivahenditega tegelevad ametkonnad. Struktuurivahendite administratiivse töörühma ülesannete hulka kuulub ka rakenduskavade ühiste probleemide ennetamine ja lahendamine;

- RM korraldab kogemuste vahetamise, väljatöötatud juhendite ja standardite tutvustamise ning asutustevahelise kommunikatsioonivõrgustiku tugevdamise eesmärgil regulaarselt koolitusi ning seminare, mis hõlmavad kogu struktuurivahendite administratsiooni ning vajadusel ka teiste finantsinstrumentide rakendamisega seotud ametkondi.

Sotsiaal- majanduslikud partnerid (ning ka teised partnerid) on kaasatud rakenduskavade ettevalmistamisesse ja rakendamisesse järgmisel moel:

- eraldiseisva seirekomisjoni loomine rakenduskava jaoks võimaldab kaasata need partnerid, kes on kõige paremad asjatundjad rakenduskavaga seotud valdkondades ning kellel on kõige suurem huvi antud valdkondade vastu. Seega, partnerid on oodatud osalema aruteludes ning otsustusprotsessis läbi liikmelisuse seirekomisjonis, mis on peamine rakenduskava koordineerimisega tegelev organ. Seirekomisjoni suurus ja täpne koosseis võivad programmiperioodi vältel muutuda, kuid üldjuhul moodustavad partnerite esindajad ligikaudu 1/3 seirekomisjoni liikmetest;
- partnerid on kaasatud RSKS ja rakenduskavade ettevalmistamise ja täiendamise protsessi erinevate töörühmade kaudu (sh peamised ministriumide vahelised töörühmad) juba rakenduskavade koostamisele eelnevalt nende aluseks olevate riiklike strateegiadokumentide koostamise käigus. Partneritel on olnud arvukalt võimalusi RSKS ja rakenduskavade kommenteerimiseks. Partnerid on esitatud kommentaaride osas saanud tagasisidet kommentaaride arvestamise või mittearvestamise kohta ning nende mittearvestamise korral on antud ka täiendavaid selgitusi ning põhjendusi;
- olulised sotsiaal-majanduslikud partnerid on kaasatud komiteedesse ning töörühmadesse, kus arutatakse, formuleeritakse ning täiendatakse riiklikke poliitikaid, mida rahastatakse nii riigi omavahenditest kui ka struktuurivahenditest – seega on nad kaasatud temaatilisse koordineerimisse. Antud mehhanism pakub sotsiaal-majanduslikele partneritele ligipääsu poliitikate formuleerimise ja seire protsessidele fundamentaalsel tasandil;
- sotsiaal-majanduslikud partnerid on kaasatud meetme tingimuste määruste koostamisse mitmel moel (töörühmade liikmelisuse kaudu, meetme tingimuste eelnõude kommenteerimise võimaluste läbi jne) – täpsed kaasamise moodused sõltuvad valdkonnast ja haldusalast;
- paljudel juhtudel panustavad partnerid rakenduskavade hindamisesse – nad pakuvad teavet sihtrühmade vajaduste ning võimalike rakendamises esinevate tõrgete kohta. Partnerid osalevad ka hindamiste tulemuste ning tehtud tähelepanekute arutamises;
- partnerite esindajad võivad osaleda ka projektide valimisel eeldusel, et neil on vajalik asjatundlikkus ning tingimusel, et nende osalemine ei sea ohtu projektivaliku sõltumatust.

5.1.1. Läänemere strateegia

2008-2009. aastal koostati Läänemere-äärsete riikide ning arvukate huvirühmade aktiivsel kaasalöömisel Euroopa Liidu Läänemere strateegia, mille Euroopa Ülemkogu kiitis koos esialgse tegevuskavaga heaks 2009. a oktoobris.

Strateegia nelja samba eesmärgid on muuta Läänemere piirkond jõukaks, ohutuks ja turvaliseks, keskkonnasäästlikuks ning atraktiivseks ja hea juurdepääsuga piirkonnaks. Nende eesmärkide saavutamiseks kavandatavad tegevused on jaotatud viieteistkümmesse

poliitikavaldkonda. Eesti on poliitikavaldkonna „Läänemere regiooni siseturu arengu takistuste kõrvaldamine, sh tolli- ja maksualase koostöö edendamine” koordinaatoriks.

Programmiperioodil 2007-2013 on struktuurivahendid üheks oluliseks strateegia eesmärkide saavutamiseks vajalike tegevuste rahastamisallikaks. Kavandatud on töötada välja kriteeriumid, mille alusel hinnatakse struktuurivahenditest rahastatavate meetmete (sh projektide) võimalikku panustamist Läänemere strateegiasse. Võimalusel kaalutakse samalaadse lähenemise kasutamist teistest allikatest rahastatavate projektide osas.

Struktuurivahenditest Eestis kaasrahastatavatest meetmetest on arvestatav mõju Läänemere strateegia eesmärkide saavutamisse näiteks veeinfrastruktuuri arendamise meetmel (arvestades Eesti asendit Läänemere valgala), keskkonnajärelevalve meetmel (eriti mereseisundit mõjutavate projektide osas), teadus- ja arendusasutuste arendamisele, teadlaste või ettevõtete vahelise koostööle ja klasterite arendamisele suunatud meetmetel ning uute eksporditurgude leidmisele suunatud meetmetel.

5.2. Rakenduskava elluviimine

5.2.1. Kohustuse lahususe tagamine

Tulenevalt asjaolust, et RM täidab nii rakenduskava korraldusasutuse, makseasutuse (ehk EL nõukogu määruse 1083/2006 mõistes sertifitseerimisasutuse) kui auditeeriva asutuse (ehk EL nõukogu määruse 1083/2006 mõistes auditeerimisasutuse) ülesandeid ning selleks, et tagada kohustuste lahusus, on planeeritud antud asutustele EL õigusaktidega pandud ülesanded jagada erinevate RMi osakondade vahel järgnevalt:

- korraldusasutuse ülesandeid täidab välisfinantseerimise osakond;
- makseasutuse (sertifitseerimisasutuse) ülesandeid täidab Euroopa Liidu maksete osakond;
- auditeeriva asutuse (auditeerimisasutuse) ülesandeid täidab finantskontrolli osakond.

Rahandusministri poolt kohustuste lahususe tagamiseks heakskiidetava korralduse kohaselt täidab auditeeriva asutuse juhataja ülesandeid finantskontrolli osakonna juhataja ning makseasutuse juhatajaks on Euroopa Liidu maksete osakonna juhataja. Auditeeriva asutuse juhatajal on õigus heaks kiita ning allkirjastada kõik auditiga seonduvad dokumendid (kõikides töö etappides sh planeerimise, auditeerimise ja aruandluse etapis). Samasugune funktsionaalne iseseisvus on antud ka makseasutuse juhatajale. Auditeeriva asutuse ja makseasutuse juhatajatel on mõlemal õigus ja kohustus teha auditeeriva asutuse ja makseasutuse jaoks EL nõukogu määruses 1083/2006, perioodi 2007-2013 struktuuritoetuse seaduses ning selle rakendusaktides ettenähtud kohustuste täitmisel otsuseid iseseisvalt ja sõltumatult.

Ülalkirjeldatud mehhanismid tagavad auditeeriva asutuse ja makseasutuse funktsionaalse ja rakendusliku sõltumatuse üksteisest ning korraldusasutusest.

Sellest hoolimata ning tulenevalt asjaolust, et Eestile eraldatava struktuurivahendite maht kasvab märkimisväärselt perioodil 2007-2013 teeb RM samme vastavalt EK soovitudele suurendamiseks perioodil 2007-2013 veelgi auditeeriva asutuse sõltumatust. Kõikidest muudatustest organisatsiooni struktuuris või funktsioonides, millel on mõju auditeeriva asutuse sõltumatusele, teavitatakse EK EL nõukogu määruse 1083/2006 artiklis 71 ettenähtud tähtaega silmas pidades ning kooskõlas EK määruses 1828/2006 ettenähtud protseduuriga.

Kohustuste lahusus tagatakse vähemalt üksuste või ametiisikute tasandil ka ülesannete delegeerimisel rakendusüksustele või –asutustele.

5.2.1.1. Rakenduskava korraldusasutus

Rakenduskava korraldusasutuse ülesandeid täidab RMi välisfinantseerimise osakond. Korraldusasutuse ülesanded määratletakse ametlikult õigusaktides, sh RMi põhimääruses. Korraldusasutuse vastutab EL nõukogu määruse 1083/2006 artiklis 60 sätestatud kohustuste täitmise eest. Korraldusasutuse ülesannete täitmine on osaliselt delegeeritud RAdele ja RÜdele. Ülesannete delegeerimisel lähtuti 2004-2006 perioodil välja töötatud jaotusest.

Korraldusasutuse kavandatavad ülesanded on:

- 1) rakenduskavade juhtimis- ja kontrollisüsteemide EL nõukogu määruse 1083/2006 artiklis 58 ja teistes õigusaktides sätestatud nõuetele vastavuse tagamine ning puuduste esinemisel vajalike abinõude kasutusele võtmine;
- 2) rakenduskavade juhtimis- ja kontrollisüsteemide kirjelduse koostamise koordineerimine ja selle EKile esitamine vastavalt EL nõukogu määruse 1083/2006 artiklis 71 sätestatule;
- 3) toetuse andmisest ja kasutamisest teavitamise ning avalikustamise koordineerimine;
- 4) struktuurifondide registri arenduse koordineerimine ning elektroonilise andmevahetuse võimaluste tagamine Eesti ja EK'i vahel;
- 5) sertifitseerimiseks vajalike andmete olemasolu ning kättesaadavuse tagamine;
- 6) struktuurivahendite õigusliku raamistiku ettevalmistamise koordineerimine;
- 7) rakenduskavaüleste hindamiste korraldamine.
- 8) korraldusasutuse annab vajadusel välja juhendmaterjale eesmärgiga tagada EL õigusaktide ühene tõlgendamine ning nendest tulenev ülesannete korrektne täitmine.

RA kavandatavad ülesanded on :

- 1) prioriteetse suuna ja meetme raames rahaliste vahendite planeerimine;
- 2) toetuse andmise põhimõtete väljatöötamine ja vastavate õigusaktide kehtestamine ning seeläbi rakenduskavas määratletud eesmärkide saavutamise tagamine;
- 3) toetuse andmise ning kasutamise aruandluse jaoks vajalike andmete esitamine;
- 4) toetuse andmise ja kasutamise seire teostamine EL nõukogu määruse 1083/2006 artikli 66 mõistes koostöös RÜdega;
- 5) seirekomisjoni töös ning seirearuannete koostamises osalemine vastavalt õigusaktides sätestatud korrale;
- 6) toetuse andmise ja kasutamise hindamiste korraldamine EL nõukogu määruse 1083/2006 artikli 47 ja 48 mõistes;
- 7) suurprojektide hindamiseks vajaliku informatsiooni esitamine EKle
- 8) järelevalve teostamine RÜde tegevuse üle.

RÜde kavandatavad ülesanded on:

- 1) toetuse saamise võimalustest teavitamine;
- 2) toetuse taotluste menetlemine;
- 3) rahastatavate tegevuste vastavuse kontrollimine rakenduskavas sätestatule ning EÜ ning siseriiklikele õigusaktidele;
- 4) kaasrahastatud toodete tarnimise ja teenuste osutamise ning toetuse saajate poolt deklareeritud kulude nõuetele vastavuse kontrollimine; ühenduse ja siseriiklike õigusaktide järgimise kontrollimine tegevuste elluviimisel;

- 5) struktuurivahendite arvelt tehtavate kulude osas eraldiseisva raamatupidamisarvestuse süsteemi olemasolu tagamine RÜ tasandil ning selle olemasolu kontrollimine toetuse saajate puhul;
- 6) toetuse saajate üle järelevalve teostamine;
- 7) toetuse väljamaksmise aluseks olevate dokumentide nõuetele vastavuse kontrollimine, sealhulgas kulude abikõlblikkuse kontrollimine ning väljamaksete teostamine;
- 8) andmete esitamine toetuse andmise ja kasutamise aruandluse jaoks;
- 9) toetuse andmise ja kasutamise kohta ülevaadete avalikustamine.

Korraldusasutuse, RA ning RÜde ülesandeid täpsustatakse siseriiklikes õigusaktides

5.2.1.2. Rakendusasutused ja rakendusüksused ning ülesannete delegerimise korraldus

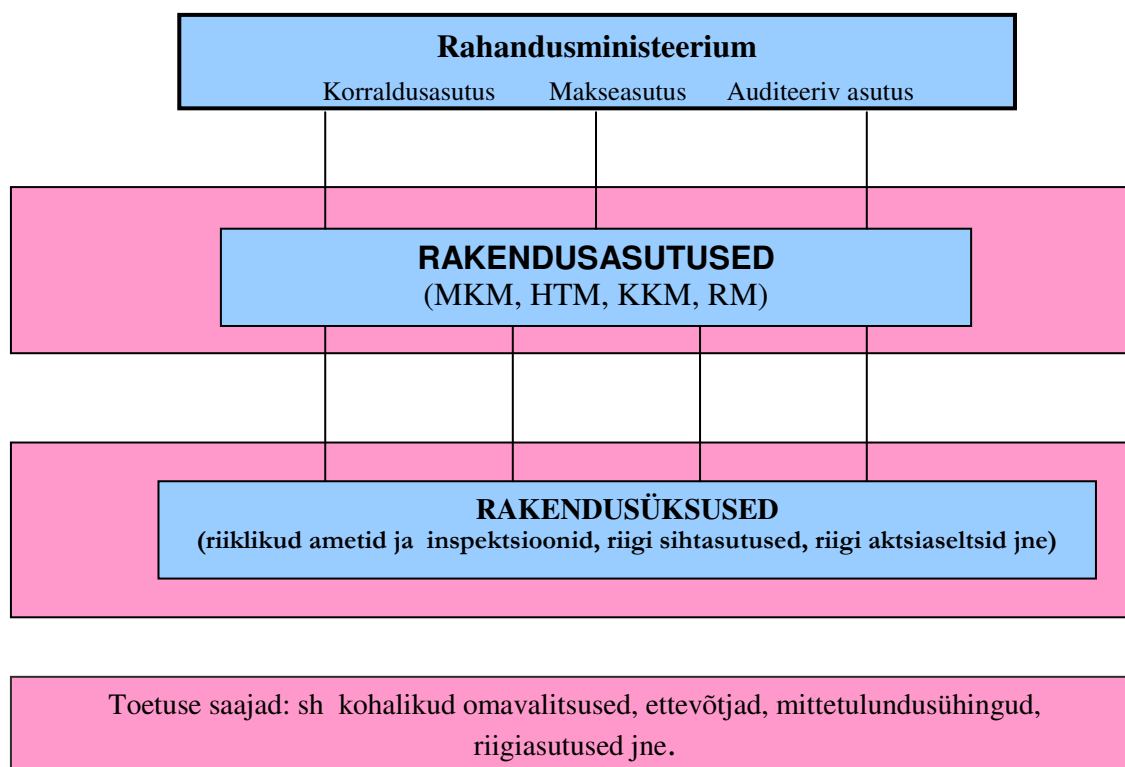
Korraldusasutuse ja makseasutuse funktsioonide delegerimine RAdele ja RÜdele fikseeritakse õigusaktides ning luuakse aruandluse süsteem, mis tagab järelevalve ülesannete korrektse elluviimise üle. Olulisemad mehhanismid delegeritud funktsioonide järelevalveks on RÜde akrediteerimine, asutuste juhtimis- ja kontrollisüsteemide kirjelduste koostamine ja analüüs, teatis tegevuse vastavuse kohta, seirearuandlus, projekti - ning juhtimis- ja kontrollisüsteemide auditid. Lisaks toimub järelevalve struktuurifondide registri kaudu: RMil on juurdepääs kõikide projektide andmetele, järelevalvet ja auditeid puudutavale teabele.

RAde ja RÜde ülesandeid täidavad Vabariigi Valitsuse poolt määratud asutused. Vabariigi Valitsusele on määranud RAks MKMi, HTMi, KKM-i ja RMi ning RÜdeks EAS, SA Archimedes, Maanteeamet, Veeteede Amet, AS Tallinna Lennujaam, Raudteeinspeksioon, RIA, KredEx ja RM (vt joonis 23 ja Lisa 4).⁶⁰ RÜd akrediteeritakse.

RAdele ja RÜdele korraldusasutuse ja makseasutuse ülesannete delegerimisel lähtutakse üldistest funktsioonide lahususe põhimõtetest. RA ja RÜ võib oma ülesannete täitmiseks kaasata teisi isikuid.

⁶⁰ Kehtestatud Vabariigi Valitsuse määruse 30. 04.2007 alusel ja võib edaspidi muutuda vastava Valitsuse otsuse korral.

Joonis 23: Rakenduskava rakendussüsteemi üldine struktuur

5.2.2. Projektide valiku korraldamine

Projektide valiku korraldamine toimub tegevuste raames erinevalt. Tegevuste elluviimisel kasutatakse eelkõige järgmiseid rakendusskeeme:

1. avatud taotlemine;
2. tegevuste elluviimine Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatavate riiklike infrastruktuuri- ja arendusprojektide (investeeringute kava) koosseisus;
3. tegevuste elluviimine programmide raames.

Toetuse andmise eesmärgid, valdkondlikud ja toetuse saajate iseärasused määravad projektide valiku korraldamise viisi. Avatud taotlemist planeeritakse korraldada eelkõige toetuste puhul, mis on suunatud laiale taotlejate ringile, näiteks ettevõtete, mittetulundusühingute, teadus- ja arendusasutuste ning kohalike omavalitsuste toetamisele. Toetust võivad taotleda kõik, kellele antud toetus on suunatud. Projektide täpsed valikukriteeriumid ja –korraldus kirjeldatakse RA poolt kinnitatavates meetme määrustes.

Riiklike infrastruktuuri- ja arendusprojektide toetamine toimub Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatava investeeringute kava alusel. Investeeringute kava koostab RA. Selliselt on kavandatud rakendada näiteks mahukaid transpordi infrastruktuuri projekte. Investeeringute kava koostamise ja muutmise menetlus sätestatakse RA määrusega.

Tegevuste elluviimine programmide raames toimub juhul, kus toetatavad tegevused on suunatud laiemale avalikkusele ning meetme eesmärkide saavutamiseks on mõttekas tegevused ellu viia RÜde poolt. Programmi koostamise eest vastutab RA koostöös RÜga. Selliselt on kavas ellu viia näiteks ettevõtetele suunatud garanti- ja laenuskeeme.

Perioodi 2007-2013 rakendamissüsteemi planeerimisel võetakse arvesse eelmise perioodi kogemusi ning täpsed rakendusskeemid töötatakse välja RA poolt koostöös RÜdega. Projektide valikukriteeriumid, rakendamise korralduse, sh seire, järelevalve jm projektide elluviimisega seotud tegevused sätestab RA. Korraldusasutus jälgib valikukriteeriumide määramist meetme määruste väljatöötamisel ja kooskõlastamisel ning koostab allpool toodud projektivaliku üldiste põhimõtete kohta juhendmaterjali, millega tagatakse kriteeriumide ühtne mõistmine ja hindamine.

Rahastatavate projektide valikul lähtutakse lisaks spetsiifilistele valikukriteeriumidele alltoodud üldistest põhimõtetest:

- projekt peab olema kooskõlas RSKSiga ning vastama selle prioriteetse suuna ja tegevuste eesmärkidele, millest abi taotletakse;
- projekt peab olema sisult ja ajastuselt asjakohane – tuginema asjassepuutuvatele uuringutele, arengukavadele ja põhjendatud vajadustele;
- projekt peab olema majanduslikult ja/või sotsiaalselt mõjus;
- projekt peab olema jätkusuutlik ning looma pikaajalise lisandväärtuse;
- toetus peab olema projekti teostamiseks vajalik;
- taotleja peab olema võimeline projekti ellu viima.

Prioriteetse suuna üldised valikukriteeriumid, mille kinnitab seirekomisjon, sisaldavad lisaks siintoodule prioriteetse suuna eesmärkide saavutamisele suunatud valdkonnaspetsiifilisemaid kriteeriume, sh võtavad vajadusel arvesse prioriteetse suuna võimalikku mõju horisontaalsetele teemadele ning nende teemade olulisust konkreetse prioriteetse suuna eesmärkide suhtes.

Täpsed projektivaliku kriteeriumid, mille alusel projektitaotlusi hinnatakse, määratletakse meetme tingimustes. Meetme tingimustega kinnitatavad kriteeriumid võivad täpsustada või täiendada projektivaliku üldisi põhimõtteid ning seirekomisjoni poolt kinnitatud prioriteetse suuna üldiseid kriteeriume, et võimaldada nende rakendamist erinevate meetmete puhul. Sellele lisaks võivad rakenduskasutused defineerida valdkonna või meetmepõhiseid kriteeriume, et tagada meetme eesmärkide saavutamine.

5.2.3. Projektide hinnatõusu probleemi võimalik ennetamine

Perioodi 2004-2006 rakendamine on näidanud, et hindade tõusul võib olla märkimisväärne mõju struktuurifondide elluviimisele. Hindade tõusu riski on teatud ulatuses alati vaja arvesse võtta ja niisamuti nagu ka inflatsiooni arvestatakse rahastamisplaanidesse. Siiski võivad majanduskeskkonna veelgi kiiremad ja olulisemad muudatused kui algselt ennustatud kahjustada mõju, mida struktuurivahendid võiksid majandusele tuua, viia rakendamise hilinemiseni ja muuta fondide kasutamist ebatõhusamaks.

Seetõttu on oluline ennetavad meetmed kasutusele võtta ulatusliku hindade tõusu vältimiseks või nende mõju vähendamiseks projektidele, mida rahastatakse struktuurivahenditest. Projektide elluviimise protsessi raames tegeletakse hinnatõusu probleemiga järgmiste ennetavate meetmetega (lisaks võidakse planeerida ja kasutada lisameetmeid vastavalt vajadusele):

- hangete planeerimine optimaalses suuruses eesmärgiga julgustada väiksemaid ettevõtteid osalema ja seeläbi suurendades turul konkurentsi, järgides seejuures riigihanke läbiviimise nõudeid ja regulatsioone;
- aktiivne võimalike välismaiste pakkujate otsimine eesmärgiga suurendada turul olevat konkurentsi;

- sarnaste hangete parem ajastamine, et vähendada summasid, mida samaaegselt ühes sektoris pakutakse eesmärgiga suurendada konkurentsi ja vähendada sarnaste projektidega turu „üle ujutamise“ riski;
- hankedokumentide eelkontrolli teostamine ja tähelepanelik järelevalve hankeprotseduuride järgimise üle, eesmärgiga vähendada hanketulemuste vaidlustamise tõenäosust;
- hinnaliste tegevuste põhjalik seire, et märgata aegselt rakendamisega seonduvaid probleeme, mis võivad viia viivitusteni projektide elluviimisel.

5.2.4. Rakenduskava seirekomisjon

Rakenduskava elluviimise seire teostamiseks moodustatakse seirekomisjon. Seirekomisjon moodustamisel lähtutakse partnerluse printsiibist. Kaasatakse EL finantsinstrumentide rakendamisega seotud asutusi ning sotsiaal-majanduslike partnerite esindajaid. EK esindajad osalevad seirekomisjoni töös vaatlejatena. Seirekomisjoni koosolekud toimuvad vähemalt korra aastas.

Seirekomisjon:

- kinnitab projektide üldised valikukriteeriumid;
- annab regulaarselt oma hinnangu rakenduskava elluviimisele, sh. tulemuste saavutamisele võrreldes rakenduskava eesmärkidega;
- teeb vajadusel ettepaneku rakenduskava või selle elluviimise korralduse muutmiseks;
- kinnitab rakenduskava aastaaruanded ning lõpparuande.

Seirekomisjon võib oma töö tõhustamiseks moodustada täiendavalt valdkondlikke või ad hoc töögrupe.

5.2.5. Seire ja hindamise korraldus

Seire üldine korraldus sätestatakse programmiperioodi 2007-2013 struktuuritoetuse seaduse alusel ühtse lähenemise tagamiseks struktuurivahendite kõikide rakenduskavade kohta.

Seireandmete kogumine toimub erinevatel rakendamise tasanditel kooskõlas rakenduskava eesmärkide saavutamise mõõtmiseks seatud indikaatorite iseloomust. Lisaks rakenduskavas määratletud indikaatoritele, võivad RAd ja RÜd koguda andmeid ka täiendavate indikaatorite osas, mis on konkreetse meetme või projekti puhul olulised. Seireandmed säilitatakse struktuuritoetuse registris. Iga prioriteetse suuna ning meetme jaoks on võimalik määratleda individuaalne indikaatorite kogum, mille osas saab andmeid koguda ja töödelda struktuuritoetuse registris.

Rakenduskava seirearuanded koostatakse koondades andmed madalaimalt e. projekti ja meetme tasandilt ülespoole rakenduskava tasandile. Andmed töödeldakse ja analüüsitakse. Rakenduskava prioriteetse suuna seirearuanded koostatakse rakendusametuse poolt. Vajalik projekti ja meetmepõhine analüüs teostatakse eelnevalt rakendusametuste ja –üksuste poolt. Prioriteetse suuna aruannete baasil koostab rakenduskava juhtministeerium rakenduskava seirearuande ning esitab selle seirekomisjonile. Seirekomisjon arutab seirearuannetes sisalduvat ning kiidab aruanded heaks. Iga-aastased seirearuanded valmistatakse ette kooskõlas EK määruse 1828/2006 nõuetega. Muuhulgas sisaldavad seirearuanded andmeid indikaatorite

sihttasemete kohta, andmeid rakendamise regionaalse aspekti osas (nt väljamaksete andmeid maakondade lõikes) ning informatsiooni horisontaalsete teemadega arvestamise kohta rakendatud projektides.

Lisaks indikaatoritele, mille abil mõõdetakse prioriteetsete suundade eesmärkide saavutamist, seiratakse kogu programperioidi vältel ka järgmiseid tuumikindikaatoreid :

- loodud töökohtade arv (kõik prioriteetsed suunad);
 1. millest loodud töökohtade arv meestele (kõik prioriteetsed suunad)
 2. millest loodud töökohtade arv naistele (kõik prioriteetsed suunad)
- T&A projektide arv (prioriteetsed suunad 1 ja 2)
- infoühiskonna projektide arv (prioriteetne suund 5)
- transpordiprojektide arv (prioriteetsed suunad 3 ja 4)
- ajasääst rahalises väärtuses (Eurodes) / aastane sääst reisijate ja kaupade käibest uutel ja rekonstrueeritud maanteedel prioriteetne suund 3
- ajasääst rahalises väärtuses (Eurodes) / aastane sääst reisijate ja kaupade käibest uutel ja rekonstrueeritud raudteedel (prioriteetne suund 3);
- projektide raames rajatud uute teekatete pikkus kilomeetrites (prioriteetsed suunad 3 ja 4);
- projektide raames rekonstrueeritud teekatete pikkus kilomeetrites (prioriteetsed suunad 3 ja 4).

Väljapool igaaastast seiretsükli, analüüsivad andmeid (eelkõige andmeid kohustustega kaetud ja väljamakstud summade kohta) jooksvalt ning regulaarselt nii korraldusasutus kui ka makseasutus hindamaks, kas rakendamine edeneb soovitava kiirusega ning kas andmed viitavad puudustele, mis vajavad täiendavat tähelepanu. Vabariigi Valitsust informeeritakse samuti jooksvalt nii rahalisest progressist kui ka võimalikest rakendamises esinevatest tõrgetest, et võimaldada vajadusel edukaks rakendamiseks vajalike muudatuste tegemist juhtimissüsteemi.

Strateegilised aruanded RSKS 2007-2013 rakendamise kohta katavad kõik rakenduskavad ning need esitatakse EKle kahel korral programperioidi vältel – 2009 ning 2012. RM koordineerib nende aruannete ettevalmistamist ning käivitab ka antud aruannete koostamiseks vajalikud strateegilised hindamised.

Konkreetse rakenduskava või prioriteetse suuna hindamiste korraldamine on RA ülesanne. Hindamisi algatatakse lähtuvalt juhtimisvajadustest, seireandmetest ning riskide hindamise tulemustest. Hindamisi kasutatakse üldiselt siis, kui andmed (sh seireandmed) rakendamise kohta teatud valdkonnas on liiga piiratud, et teha juhtimisotsuseid või kui kogutud teave viitab potentsiaalsetele probleemidele, mida tuleks täpsemalt uurida.

Algatus hindamise läbiviimiseks võib tulla ka rakenduskava seirekomisjonilt, kui seirearuannete koosseisus esitatud andmed viitavad teemadele, mida tuleks uurida sügavuti või kui seirekomisjonil on vajadus teatud informatsiooni järele, et langetada tema pädevusse kuuluvaid otsuseid. Sellisel juhul otsustab seirekomisjon, milline asutus on vastutav antud hindamise korraldamise või läbiviimise eest.

RM korraldusasutusena vastutab hindamiste koordineerimise ning rakenduskavade üleste hindamiste korraldamise eest. Korraldusasutus asutab hindamiste juhtkomisjoni, millesse kuuluvad kõikide RAde ja RÜde esindajad ning mis koguneb regulaarselt. Juhtkomisjoni peamiseks ülesandeks on kiita heaks aastased hindamisplaanid, millesse kantakse kõik korraldusasutuse, RAde ning RÜde poolt korraldatavad hindamised.

Hindamisplaani heakskiitmisega aitab juhtkomisjon vältida tegevuste kattumist, jagada hindamise alast kogemust ning tõsta seeläbi hindamiste kvaliteeti. Juhtkomisjon vahendab ühtlasi hindamiste tulemusi RAdes ja RÜdes või korraldusasutuses. Seega on hindamiste juhtkomisjon peamine organ, kes tegeleb hindamiste planeerimisega, koordineerimisega ning läbiviimisega ja ühtlasi ka hindamiste järeltegevustega.

Lisaks aastastele hindamisplaanidele koostatakse ka rakenduskavade üldisem hindamiste raamistik kogu programmiperioodi jaoks. Antud raamistik sisaldab hindamiste üldise koordineerimise põhimõtteid, tõenäolisi hinnatavaid valdkondi ning indikatīvset ajakava hindamiste jaoks kõikides sektorites. Tõenäoliselt on vajalik RSKSi vahehindamine tulenevalt strateegiliste aruannete koostamise ja esitamise vajadusest kaks korda programmiperioodi jooksul. Samuti on kavas korraldada rakenduskavade ülevaatamine, mis võib sisaldada hindamisi, programmiperioodi keskel, tõenäoliselt 2011. aastal.

Hindamised viiakse läbi väliste hindajate poolt. Kuigi asutusesisese hindamissuutlikkuse tõstmist kavandatakse mitmetes struktuurivahendite rakendavates asutustes seoses üldise poliitikate hindamise suutlikkuse arendamisega, ei ole kavas luua eraldi üksusi spetsiaalselt rakenduskavade elluviimisega seotud hindamiste läbiviimiseks.

5.3. Andmete kogumine ja elektrooniline infovahetus

Andmete kogumine ning säilitamine toimub nii paberandjal kui elektroonilist taasesitamist ning töötlemist võimaldavas formaadis.

Andmete kogumisel ning elektroonilise andmevahetuse tagamisel kasutatakse struktuuritoetuse registrit, sh:

- projektijuhtimiseks vajaliku informatsiooni talletamiseks;
- finantsjuhtimiseks ning seirearuandluseks vajalike andmete koondamiseks ja aruannete koostamiseks;
- väljamaksetaotluste elektrooniliseks menetlemiseks.

Edaspidi on registris kavas välja arendada täiendavaid võimalusi, et muuta erinevaid struktuurivahendite rakendamise seotud protsesse elektroonilise andmeside põhiseks.

Struktuuritoetuse registri arendamise ning haldamise eest, samuti kasutajate korraldamise eest vastutab korraldusasutus. RAd ja RÜd vastutavad projektide rakendamise seotud andmete kogumise ning registrisse sisestamise eest. Kõik registrit kasutavad asutused on kohustatud tagama sisestatud andmete korrektsuse ning piisava infoturbe.

Elektroonilise andmevahetuse EKga tagab korraldusasutus vastavalt EK rakendusmääruses sätestatud nõuetele. Elektrooniline andmevahetus toimub kas elektroonilise andmevahetuslingi abil või internetiliidese kaudu.

5.4. Vastavuse tagamine riigiabi ja riigihangete reeglitega

Eestis koordineerib riigiabi valdkonda ning vastutab riigihangete alaste õigusaktide väljatöötamise eest RM, v.a põllumajandus-, kalandus- ja transpordisektorile antav riigiabi, mida koordineerivad vastavalt PM ning MKM. Vajadusel valmistab RM ette vastavasisulisi juhendmaterjale.

Korraldusasutus tagab, et igasugune rakenduskava raames antav toetus on kooskõlas riigiabi reeglitega, mis on jõus toetuse andmise hetkel. Kõik struktuurivahenditest rahastatavad meetmed analüüsitakse abi andjate ning korraldusasutuse poolt, tuvastamaks, kas antav abi võib sisaldada riigiabi (EÜ asutamislepingu artikkel 87(1) mõistes).

Riigihangete teostamine toimub vastavalt riigihangete seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatule ning kooskõlas ELi riigihangete direktiividega. Järelevalvet riigihangete seaduse täitmise üle teostab Riigihangete Amet.

Juhul, kui toetuse saajal lasub riigihangete teostamise kohustus, jälgitakse antud kohustuse täitmist järelevalve toimingute ja auditite käigus. RÜdel on juurdepääs riigihangete registrisse, mille abil on võimalik jälgida hangete väljakuulutamist ning hangete teostamise seis. Informatsioon projekti raames läbiviidavate hangete kohta salvestatakse ka struktuuritoetuse registrisse ning päringuid riigihangete registrist on võimalik teha otse struktuuritoetuse registri kaudu.

5.5. Horisontaalsete teemadega arvestamine

Rakenduskava iga prioriteetse suuna all on kirjeldatud suuna oodatavat mõju kõigile horisontaalsetele teemadele - regionaalsele arengule, keskkonnanahoiule, infoühiskonna edendamisele, võrdsete võimaluste edendamisele ja kodanikuühiskonna arengule. Spetsiifilised horisontaalsed mõjud avalduvad meetmete ja projektide tasandil ning neid jälgitakse seire käigus.

Meetmete rakendamisel arvestatakse nende mõju horisontaalsetele eesmärkidele vastavalt konkreetse meetme eesmärkidele. Kuna erinevate meetmete raames toetatavate tegevuste iseloom on erinev, siis ei ole otstarbekas käsitleda kõigis meetmetes kõiki horisontaalseid teemasid, vaid keskendutakse ainult olulist ja relevantset mõju omavatele teemadele. Horisontaalsete teemadega arvestamine meetmete tasandil väljendub:

- meetme tingimustes meetme eesmärkide ja tegevuste planeerimises;
- asjakohaste vastavus- ja hindamiskriteeriumide kehtestamises.

Meetmetes, mille eesmärkide hulka kuulub mõne horisontaalse eesmärgi saavutamine võetakse projektide hindamisel ja valikul arvesse projektide oodatavat panust antud teema edendamisse. Näiteks võib regionaalarengu teema olla aluseks toetuse määra piiramisele varakates regioonides elluviidavate projektide osas selleks, et tagada toetuse suurem kontsentratsioon vaesematesse piirkondadesse.

Seire raames peavad kõik toetuse saajad andma aru oma projekti panusest (või selle puudumisest) kõikide horisontaalsete teemade osas. Seega tekib struktuuritoetuse registrisse andmestik, kui palju ja mis mahus on olnud projekte, mis panustavad horisontaalsetesse teemadesse. See teave edastatakse ka seirekomisjonile seirearuannete koosseisus. Samuti viiakse läbi hindamisi, uurimaks horisontaalsete teemade rakendamise edukust.

Horisontaalsete teemadega arvestamise lihtsustamiseks on eksperdid välja töötanud teemade definitsioonid ja nende täpsemad sisukirjeldused, mis on ära toodud RSKSis. Lisaks koostatakse juhendid nii toetuse taotlejatele kui ka taotluste hindajatele, et tagada kõigi osapoolte ühtne arusaam horisontaalsetest teemadest ja nende järgimisest projektide rakendamisel.

5.6. Finantsjuhtimine

5.6.1. Makseasutus

Rakenduskava makseasutuseks (ehk sertifitseerimisasutuseks EL nõukogu määruse 1083/2006 mõistes) on RMI Euroopa Liidu maksete osakond. Makseasutuse funktsioonid määratletakse õigusaktides, sh RMI põhimääruses. Makseasutuse funktsioonide määratlemisel võetakse arvesse EK juhist tõendamisfunktsiooni (sertifitseerimisfunktsiooni) parimate praktikate osas.

Makseasutus vastutab eelkõige järgmiste ülesannete täitmise eest:

- EKle konsolideeritud kuluaruannete ning maksetaotluste koostamine ja esitamine;
- tõendamine, et kuluaruanded on õiged ning koostatud kontrollitavatest alusdokumentidest ja usaldusväärsetest raamatupidamissüsteemidest lähtudes;
- tõendamine, et deklareeritud kulud on kooskõlas ühenduse ja siseriiklike eeskirjadega ning on tehtud vastavuses asjaomase rakenduskava suhtes kohaldatavate nõuetega;
- sertifitseerimise eesmärgil auditeeriva asutuse poolt või tema vastutusel teostatud auditite tulemuste arvesse võtmine EKle deklareeritavate kuludega seonduvalt;
- raamatupidamisarvestuse säilitamise tagamine elektroonilisel kujul EKle deklareeritud kulude osas;
- vajadusel toetuse väljamaksete üle täiendavate kontrolliprotseduuride teostamine;
- arvestuse pidamise tagamine tagasinõudmisele kuuluvate ning tagasinõutud summade kohta;
- tagasinõutud summade maksmine ELi eelarvesse, arvates need võimaluse korral maha järgmisest kuluaruandest;
- koondatud rahavoogude prognoosi EKle esitamine;
- vajadusel kohapealsete kontrollide läbiviimine;
- horisontaalsete õigusaktide ja juhendmaterjalide väljatöötamine finantsjuhtimise valdkonnas ning koostöös korraldusasutusega ka kulude abikõlblikkuse valdkonnas;
- RAde ja RÜde nõustamine finantsjuhtimise ning kulude abikõlblikkuse valdkonnas.

Makseasutuse funktsioone delegeeritakse teistele ametkondadele arvestades üldiseid funktsioonide lahususe põhimõtteid. Reeglina delegeerib makseasutus õigusaktides sätestatu kohaselt (osaliselt või täielikult) RÜdele järgmiste ülesannete täitmise:

- kuluaruannete koostamine ning nende esitamine makseasutusele
- sisendi andmine rahavoogude prognoosi koostamiseks.

Struktuurivahendite raamatupidamist korraldatakse vastavalt Eestis kehtivale raamatupidamiseseadusele ning raamatupidamisarvestus toimub sarnaselt muude riigieelarvevahenditega.

5.6.2. Struktuurivahendite finantsjuhtimise üldise protsessi kirjeldus

Struktuurivahendite finantsjuhtimine on seotud kahte tüüpi rahavoogude haldamisega:

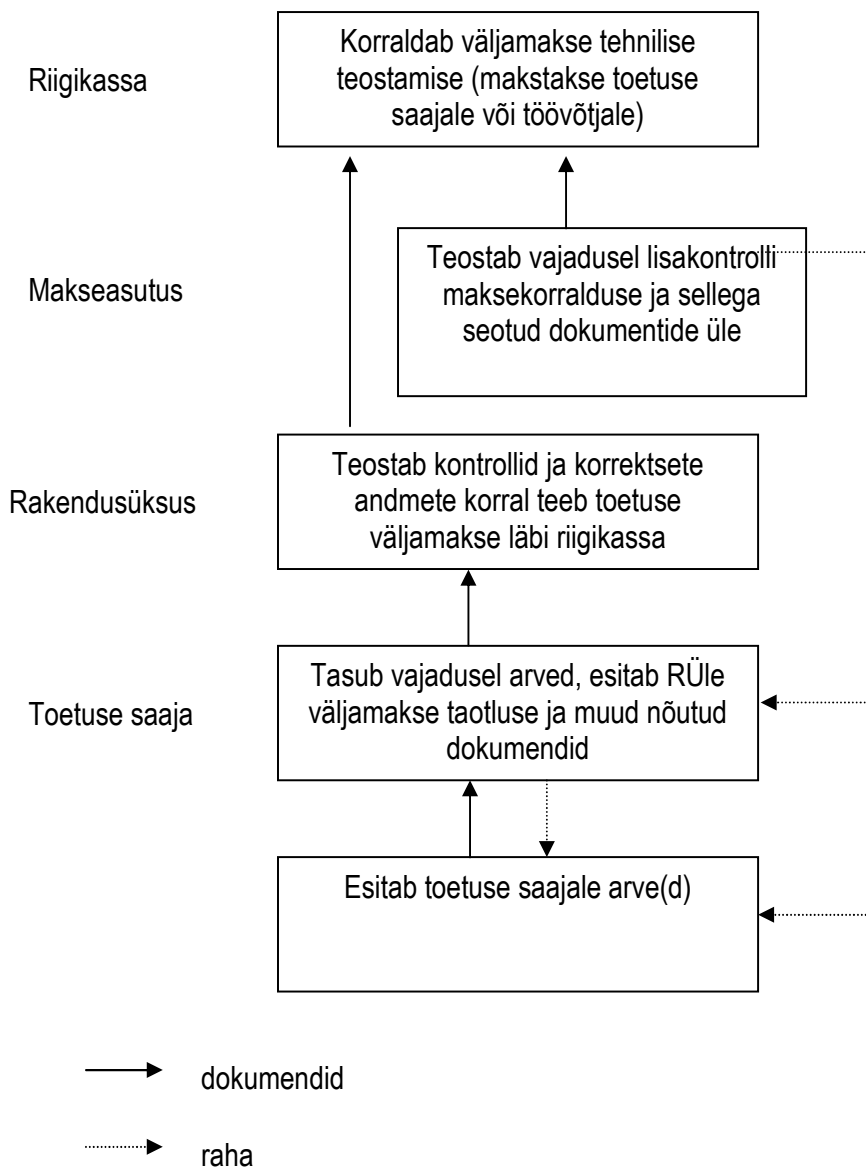
- väljamaksetaotluste menetlemine ning väljamaksete teostamine;
- kuluaruannete alusel EKlt vahendite taotlemine.

Reeglina teeb struktuurivahendite väljamaksed RÜ toetuse saaja poolt esitatud väljamakse taotluse ja nõutud kuludokumentide või tasumist tõendavate dokumentide alusel kooskõlas vastavate väljamaksmist reguleerivate õigusaktidega.

Makseasutus võib viia läbi oma kontrollid RÜ üle kontrollides maksekorraldusi pärast seda, kui väljamaksmise otsus on tehtud ning maksekorraldus riigikassale edastatud. Sooritades selliseid kontrole ei ole makseasutus seotud toetuse saajate väljamaksetaotluste aktsepteerimisega või kinnitamisega – antud otsused on tehtud RÜ tasandil enne maksekorralduse edastamist riigikassale väljamaksmiseks.

Kui maksekorraldustes, mille on koostanud RÜd, avastatakse mitteabikõlblikke kulusid, küsib makseasutus selgitusi ning kui pärast seda on makseasutus veendunud, et kulu on mitteabikõlblik, on võimalik saata maksekorraldus riigikassast tagasi RÜle. RÜ võib omakorda lahutada väljamakstavast summast mitteabikõlblikud kulud või alata väljamaksmise protsessi uuesti, kui ta on veendunud, et kulu on abikõlblik. Rakenduskava väljamaksete üldskeemi kirjeldab joonis 24.

Joonis 24. Rakenduskava väljamaksete üldskeemi kirjeldus

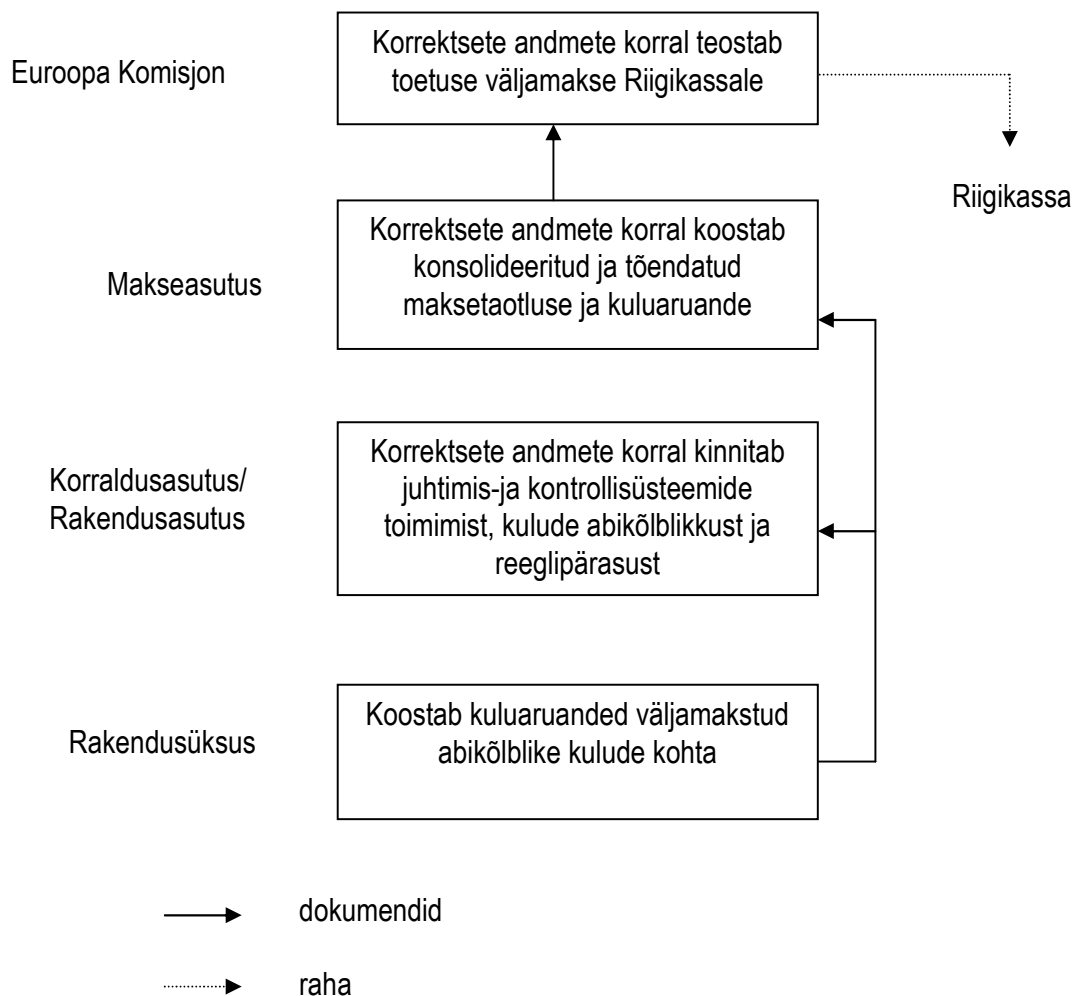
Rakenduskava väljamaksete skeemis võib esineda erisusi tulenevalt tegevuste iseloomust ning riskiastmest, toetuse saajate juriidilisest vormist jne.

Kontrollid, mida makseasutus maksekorralduste üle teostab pärast toetuse saaja poolt esitatud väljamaksetaotluste kinnitamist RÜ poolt, on oluliseks sisendiks saavutamaks EKle kulude tõendamiseks vajalikku veendumust vastavalt EL nõukogu määruse 1083/2006 artiklile 61 (b) ning reageerimaks võimalikult kiiresti võimalikule struktuurivahendite väärkasutusele kooskõlas artiklitega 98 ning 61(f).

Struktuurivahendite taotlemine EKlt toimub vastavalt vajadusele, kuid reeglina neli korda aastas. RÜd koostavad kuluaruanded ning edastavad need makseasutusele. Juhtimis- ja kontrollisüsteemide toimivust, deklareeritud kulude abikõlblikkust ning reeglipärasust kinnitavad korraldusasutus ning RA. Makseasutus teostab vajaduse korral omapoolsed kontrollid, sealhulgas viib vajadusel läbi kohapealseid kontrole veendumaks deklareeritud andmete korrektsuses. Makseasutusel on õigus arvata kuluaruannetest maha kulusid, kui ta kahtleb nende abikõlblikkuses, kui osades meetmetes on avastatud olulisi rikkumisi või kui korraldusasutus ei anna teatud valdkondade puhul kinnitust juhtimis- ja kontrollisüsteemide toimivuse osas.

Saanud veendumuse, et juhtimis- ja kontrollisüsteemid tagavad piisava kindluse kulude abikõlblikkuse ja reeglipärasuse osas ning et kuluaruannetes märgitud kulud on korrektsed, edastab makseasutus koondatud ja tõendatud maksetaotluse ning kuluaruande EKle. Üldskeemi kuluaruannete ja maksetaotluste koostamise kohta EKle kirjeldab joonis 25.

Joonis 25. Kuluaruannete ning maksetaotluste koostamise üldskeem

Kuluaruannete ning maksetaotluste koostamise ja menetlemise protsessis võib esineda erisusi.

5.7. Auditeeriv asutus

Rakenduskava auditeerivaks asutuseks (ehk EL nõukogu määruse 1083/2006 mõistes auditeerimisasutuseks) on RMi finantskontrolli osakond. Auditeeriv asutus on iseseisev ja sõltumatu auditi üksus, mis ei osale üheski juhtimisprotsessis ega –ülesandes ning mis vastavalt oma aasta tööplaanile auditeerib erinevaid juhtimis- ja kontrollitasandeid struktuurivahendite juhtimisstruktuuris. Auditeeriva asutuse audiitorid ei teosta ühtegi auditit erineva iseloomuga tegevust. Selleks, et mitte ohustada audiitorite sõltumatust ja objektiivsust, ei osale nad raamatupidamise või kontrolliprotseduurides, ei tee kandeid ega ole seotud ühegi muu tegevusega, mida nad analüüsivad või hindavad (auditeerivad). Auditeeriva asutuse planeerimise-, auditeerimise- ja aruandlusprotsessid on korraldatud korraldusasutusest ja makseasutusest sõltumatutena.

Erinevalt korraldusasutusest ja makseasutusest on auditeeriva asutuse funktsioonid tsentraliseeritud vastavale RMi üksusele. Auditeeriv asutus võib arvestada juhtimis- ja kontrollisüsteemide auditina ning projektauditina RAde või RÜde poolt teostatud auditit, kui see on kooskõlas auditit reguleerivate õigusaktidega. Nimetatud auditid võib teostada koostöös auditeeriva asutusega ning need nähakse ette auditeerimise aasta tööplaanis, näidates ära auditi läbiviijad. Vajadusel võib auditeeriv asutus võtta aluseks RAde ja RÜde teostatud siseauditeid või osta audititeenust sisse, kuid üldmääruses nimetatud auditite teostamise kohustus ja vastutus on auditeerival asutusel.

Auditeeriva asutuse kohustused on järgmised:

- tagada vastavusauditite läbiviimine;
- tagada projektauditite läbiviimine asjakohase valimi alusel;
- tagada juhtimis- ja kontrollisüsteemide auditite läbiviimine;
- esitada EKle struktuuritoetuse auditeerimise strateegia, auditi valimi moodustamise metoodika kirjeldus ning struktuurivahendite auditeerimise aasta tööplaani;
- esitada EKle iga-aastane auditeerimise aastaaruanne (annual control report);
- esitada EKle arvamus, kas juhtimis- ja kontrollisüsteemid annavad piisava kindlustunde selle kohta, et EKle deklareeritavad kulud on abikõlblikud ning nende aluseks olevad tehingud õiguslikult korrektsed;
- esitada EKle arvamus selle kohta, kas rakenduskava juhtimis- ja kontrollisüsteemide kirjeldus on vastavuses EL nõukogu määruse 1083/2006 artiklitega 58-62;
- esitada EKile (osaline) toetuse kasutamise lõpetamise deklaratsioon.

Seega tagab auditeeriv asutus nii projektide kui ka juhtimis- ja kontrollisüsteemide regulaarse, asjakohase ja süstemaatilise auditeerimise, analüüsimise ning hindamise (*assessment*). Edastades auditeeritavatele ning korraldusasutusele informatsiooni ja andmeid auditi käigus tehtud tähelepanekute kohta panustab auditeeriv asutus juhtimis- ja kontrollisüsteemide parendamise ja võimalike rikkumiste avastamise ja korrigeerimisse. Auditeeriv asutus annab regulaarselt aru EKle, tagades seeläbi EK informeerituse auditeerimise siseriiklikust korraldusest ja tulemustest.

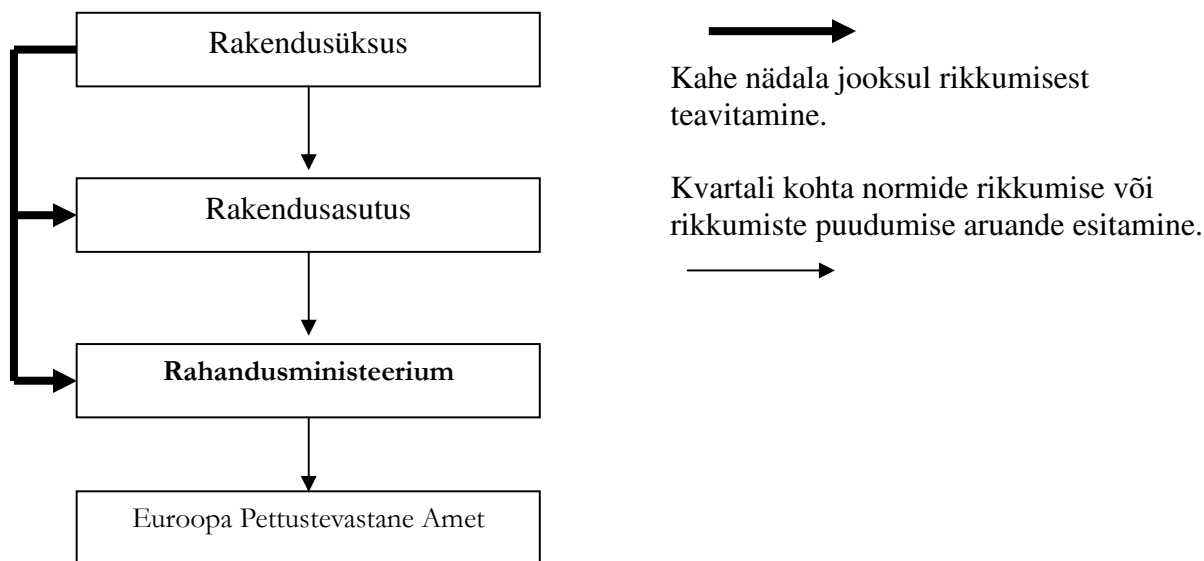
5.8. Rikkumisest teavitamise üldskeem

Rakenduskava elluviimise vältel kohaldatakse struktuurivahenditest rahastatavate tegevuste osas kehtivaid EÜ reegleid sh reegleid EÜ finantshuvide kaitse kohta, mis on kehtivad toetuse andmise hetkel. Üldine rikkumiste aruandluse protsess on korraldatud järgnevalt (vt ka joonis 26).

Kahe nädala jooksul peale toetuse andmisel või kasutamisel aset leidnud normide rikkumisest teada saamist edastab rakendusüksus juhtumi kohta esialgse info RMile ja RAle.

Kord kvartalis esitavad RÜd aruande toetuse andmisel ja kasutamisel toimunud normide rikkumistest või rikkumiste puudumisest RAle, kes kontrollib ja koondab RÜde aruanded ning edastab need kvartalile järgneva kuu lõpuks RMile. RM kontrollib ja edastab aruanded kvartalile järgneva teise kuu jooksul Euroopa Pettustevastasele Ametile.

Joonis 26. Rikkumisest teavitamise üldskeem

5.9. Info ja kommunikatsioon

Kommunikatsiooniga seonduvate tegevuste kavandamisel lähtutakse lisaks EL nõukogu määrusele 1083/2006 ja seda täpsustava EK määruse 1828/2006 nõuetele ka perioodi 2004-2006 kommunikatsiooni väljakujunenud praktikast. Kommunikatsioon toimub läbipaistvuse ning partnerluse printsiipe järgides.

Kehtestatakse nõuded aruandluse osas – rakenduskava seirekomisjoni teavitatakse regulaarselt kommunikatsioonikava rakendamisest. Kommunikatsioonis kasutatavaid meetmeid hinnatakse kooskõlas EK määrusega 1828/2006, samuti viiakse läbi regulaarseid uuringuid selleks, et seirata teadlikkust struktuurivahenditest. Kommunikatsioonikavades kirjeldatud meetmeid võib muuta või täpsustada sõltuvalt hindamiste ja uuringute tulemustest, kohandamaks neid muutunud olukorraga

Avalikkusele ning potentsiaalsetele taotlejatele tehakse kättesaadavaks informatsioon rahastamisvõimaluste ning taotlemisprotseduuride kohta, samuti toetuse taotlemise ja kasutamisega seotud reeglite kohta. Avalikkust teavitatakse regulaarselt struktuurivahendite rakendamise progressist ning struktuurivahenditest huvitatud isikutel on jätkuvalt võimalus esitada spetsiifilisemaid infopäringuid struktuurivahendeid rakendavate ametkondadele. Jooksvalt avaldatakse struktuurivahendite kasutamist iseloomustavaid statistilisi näitajaid ning edulugusid. Avalikustatakse ka kõikide toetuse saajate loetelud koos informatsiooniga toetuse suuruse kohta. Taotlejaid informeeritakse sellest, et toetuse vastuvõtmisega nõustub taotleja antud andmete avalikustamisega üldises toetuse saajate nimistus.

Ülesannete jaotus

Struktuurivahendite kommunikatsioon on korraldatud läbi struktuurivahendite rakendamises osalevate asutuste võrgustiku. Võrgustik koosneb korraldusasutusest (RM), kõikide rakenduskavade juhtministeeriumidest, RAdest ning RÜdest. Igal institutsionaalne tasand vastutab võrgustikus erineva kommunikatsiooni aspekti eest:

- Korraldusasutus (välisfinantseerimise osakond koostöös RMi kommunikatsiooniosakonnaga) on vastutav tegevuste eest, mis on suunatud avalikkuse üldise teadlikkuse säilitamisele ja tõstmisele struktuurivahendite valdkonnas. Korraldusasutus korraldab ühtlasi kommunikatsioonitegevusi, mis on seotud rakenduskavade või fondide ülese teavitamisega. Korraldusasutus on kommunikatsioonivõrgustiku tööd vedav institutsioon ning seega koordineerib rakenduskavade kommunikatsioonikavade väljatöötamist, valmistades ette juhiseid ning andes nõu.
- Iga rakenduskava jaoks valmistakse ette eraldi kommunikatsioonikava. Rakenduskavade juhtministeeriumid vastutavad kommunikatsioonikavade ettevalmistamise, elluviimise ning hilisema hindamise eest. Rakenduskava elluviimise vältel teostavad juhtministeeriumid tegevusi, mille eesmärgiks on tõsta teadlikkust konkreetsest rakenduskavast. Juhtministeeriumid koordineerivad nende RAd ja RÜde kommunikatsioonitegevusi, kes rakendavad meetmeid nende poolt juhitava rakenduskava raames.
- RAd ja RÜd viivad ellu teavitustegevusi, mis on otseselt seotud konkreetsete prioriteetsete suundade või meetmetega. Nad pakuvad detailset informatsiooni rahastamisvõimaluste kohta ning annavad teavet reeglitest ning nõuetest, mida kohaldatakse toetuse andmisele ja kasutamisele.

Iga institutsioon on määranud kommunikatsioonivõrgustikku vähemalt ühe avalike suhete spetsialisti, kes on vastutav teavitustegevuste eest antud asutuses. PMi kaasatakse juhtudel, kui planeeritakse ühiseid teavitustegevusi struktuurivahendite, maaelu ja kalanduse instrumentide osas.

Indikatiivsed kommunikatsioonitegevused ja eelarve

Kommunikatsioonivõrgustiku liikmed on kohustatud kasutama kõiki võimalikke ning sobivaid kommunikatsioonivahendeid saavutamaks kommunikatsioonikavas määratletud eesmärgid. Võimalikud meediumid, mida võib kasutada, on veebileheküljed, pressiteated, infovoldikud, infopäevad, seminarid, brošüürid, ajakirjad, ajaleheartiklid, raadio- ning telesaated jne. Seminarid ning teised üritused võivad olla suunatud laiemale avalikkusele eesmärgiga avalikustada ning anda teavet nii planeeritud meetmete kui ka saavutatud tulemuste kohta. Üritused võivad olla korraldatud ka selleks, et anda teavet kitsastele sihtrühmadele konkreetsete meetmete kohta. Kuigi paljud üritused toimuvad pealinnas, on plaanis organiseerida regulaarseid infopäevi ka kõikides Eesti maakondades.

Üksikasjalikum loetelu kommunikatsioonivahenditest ning sotsiaal-majanduslike partnerite kaasamiseks kasutatavatest meetoditest esitatakse kommunikatsioonikavades. Samas tuleb märkida, et paljud sotsiaal-majanduslikud partnerid ning katusorganisatsioonid osalevad aktiivselt kommunikatsioonis omal algatusel ning RAd, RÜde või korraldusasutuse toel, vahendades informatsiooni oma liikmetele ning organiseerides üritusi (tihtheale koostöös asutustega ning nende osalusel) selleks, et tõsta teadlikkust rahastamisvõimaluste kohta spetsiifiliste huvirühmade seas.

Rakenduskavade kinnitamisele järgnevalt on plaanis mitmesuguseid kommunikatsioonitegevusi – peale tavapärase pressiteadete on kavas avada

struktuurivahendite uuendatud veebileht, korraldada infoöritusi (nii pealinnas kui teistes piirkondades), valmistada ette trükitud materjale, tutvustamaks eelneva perioodi edulugusid ning ka uut programmiperioodi. Enamik nendest tegevustest leiavad aset aastal 2007. Teavitamisel kasutatava sümboolika kohandamine EK määruse 1828/2006 nõuetele on samuti alanud.

Iga asutus kommunikatsioonivõrgustikus omab piisavaid rahalisi vahendeid kommunikatsioonikavades ettenähtud tegevuste elluviimiseks. Üldiseid ning rakenduskavade jaoks ühiseid tegevusi ning kommunikatsioonispetsialistide palgakulusid saab rahastada horisontaalse tehnilise abi prioriteetsetest suundadest ning ka riigi vahenditest. Kommunikatsioonitegevusi, mis on seotud ainult ühe rakenduskavaga, saab rahastada selleks ettenähtud rakenduskava tehnilisest abist või riiklikest vahenditest.

5.10. Rakenduskavaga seotud haldussuutlikkuse tagamine

Arvestades struktuurivahendite mahu kasvu võrreldes perioodiga 2004-2006 on haldussuutlikkuse osas senini saavutatu säilitamine ja tõstmine üks olulisemaid eeldusi struktuurivahendite edukaks rakendamiseks perioodil 2007-2013.

Avaliku sektori üldise haldussuutlikkuse suurendamiseks on aastatel 2007-2013 kavas teostada tegevusi kahes põhisuunas: esiteks on kavas tõsta avaliku sektori tulemuslikkust ja efektiivsust läbi riigi strateegilise juhtimissuutlikkuse tõstmise ning parema õigusloome arendamise. Teiseks sihiks on avalike teenistujate oskuste parendamine ja avaliku sektori töötajate kvaliteetse ja jätkusuutliku koolitussüsteemi arendamine. Nende eesmärkide saavutamiseks tehakse kõikide seotud asutuste vahel koostöös ning inimressursi arendamise rakenduskava koosseisus on ette nähtud vastavad rahalised vahendid tegevuste elluviimiseks.

Üldisi struktuurivahendite alaseid koolitusi koordineerib RM. Kõikidele struktuurivahendite rakendamisega seotud ametkondadele tagatakse juurdepääs regulaarselt toimuvatele koolitustele ning informeeritakse ametnikke õigusaktides või rakendussüsteemis aset leidvatest muudatustest. Lisaks toimuvad asutusepõhised koolitused, vastavalt asutuse spetsiifilistele vajadustele, kasutades selleks tehnilise abi vahendeid. RÜde ja RAde suutlikkust parandatakse erinevate juhendite ning koolituste kaudu, samuti pakub korraldusasutus, vajadusel välisekspertide abi kasutades (nt Jaspers), jooksvat nõustamist ja ekspertüsi erinevates valdkondades (nt abikõlblikkus).

Majanduskeskkonna arendamise rakenduskava elluviimise haldussuutlikkuse arendamise küsimused seonduvad järgmiste asjaoludega:

- struktuurivahenditega seotud ametnikkonna piisav ettevalmistamine tulenevalt töökoormuse kasvust:

Rakenduskavaga seotud teenistujate oskuste parendamine ja kvaliteetse ning jätkusuutliku koolitussüsteemi arendamine on kavas saavutada läbi avatud õhkkonna loomise, igakülgse koolituste ja enesetäiendamise soodustamise. Välja on töötatud teenistujate värbamist, valikut, koolitamist ja täiendõpet reguleerivad dokumendid, teenistujate arendamiseks planeeritakse rahalised vahendid. Töökoormuse kasvades värvatakse vajadusel juurde töötajaid.

- taotlejate ja toetuse saajate teadmiste, oskuste ja võimekuse suurendamine projektide ettevalmistamiseks ja elluviimiseks:

RA ja RÜd nõustavad ning korraldavad koolitusi ja teavitamisüritusi oma valdkonda kuuluvatele toetuse saajatele ning sotsiaal-majanduslikele partneritele.

- rakendussüsteemiga seotud riskide vältimine:

Rakenduskava eduka elluviimise olulisteks eeldusteks on hästitoimiv juhtimisstruktuur ja hea koordinatsioon kõigi osapoolte vahel. Rakenduskava juhtimis-, kontrolli-, seire- ja hindamissüsteemide arendamisel võetakse arvesse eelmisel perioodil saadud kogemusi ning läbiviidud hindamiste ja auditite tulemusi.

Struktuurivahendite taotlemise hõlbustamiseks on kavas arendada taotluste e-menetlemise teenust, mille käigus on kliendil võimalik oma taotlust internetis esitleda, hiljem taotluse seisu online'is jälgida, eeltäidetud aruandlusvorme täita jne. Kesksel tasandil on tarvidus edasi arendada nii senist struktuurifondide operatiivsüsteemi kui ka struktuurifondide kesksüsteemi, et saavutada tsentraalne toimiv süsteem.

5.11. Rahvusvaheline koostöö rakenduskava elluviimise raames

Koostööd teiste EL liikmesriikidega ning naabermaadega toetatakse peamiselt Euroopa territoriaalse koostöö eesmärgi (EL piiride siseselt) ning Euroopa Naabus- ja Partnerlusinstrumendi (ENPI) piiriülese koostöö komponendi (EL välispiiridel) raames.

Euroopa territoriaalse koostöö eesmärk on suunatud piiriülese koostöö tugevdamisele (bilateraalne koostöö piirialade vahel), riikidevahelisele koostööle (multilateraalne koostöö geograafiliselt lähestikku asuvate liikmesriikide vahel strateegiliselt olulistes küsimustes) ning regioonidevahelisele koostööle (EL ülestevõrgustike loomine teadmiste ja kogemuste vahetamiseks regioonide vahel). Euroopa territoriaalse koostöö programme finantseerib ERDF.

Euroopa territoriaalse koostöö programmid perioodiks 2007-2013 täiendavad lähenemise eesmärgi raames ettevalmistatud rakenduskavasid pakkudes täiendavaid võimalusi nende eesmärkide saavutamiseks tugevdades koostööd naaberaladega ning teiste EL liikmesriikidega. Majanduskeskkonna arendamise rakenduskaval on seosed järgmiste Euroopa territoriaalse koostöö rakenduskavadega:

- Kesk - Läänemere piiriülese koostöö programm 2007-2013. Antud rakenduskava katab osa Rootsist (NUTS III alad Gävleborg, Uppsala, Stockholm, Södermanland, Östergötland, Gotland, Soomest (Varsinais-Suomi, Uusimaa, Itä-Uusimaa, Kymenlaakso, Åland), Eestist (Kirde-Eesti, Kesk-Eesti, Põhja-Eesti, Lääne-Eesti) ja Lätist (Kurzeme, Riga, Pieriga). Majanduskeskkonna arendamise rakenduskaval on seosed antud programmiga tulenevalt asjaolust, et selle raames rahastatakse piiriülest koostööd innovatsiooni toetamise, konkurentsivõime tõstmise, programmi rakenduspiirkonna ühendusvõimaluste parandamise valdkonnas ning toetatakse jätkusuutlikku turismi, teadmispõhise ettevõtluse ja saarte traditsiooniliste tegevusalade arendamist.
- Eesti-Läti piiriülese koostöö programm 2007-2013. Programmi rakenduspiirkond katab osa Eestist (NUTS III alad Lõuna-Eesti, Lääne-Eesti) ning Lätist (Kurzeme, Pieriga, Riga, Vidzeme). Majanduskeskkonna arendamise rakenduskaval on seosed antud programmiga tulenevalt sellest, et selle raames toetatakse piiriülest koostööd turismi arendamiseks, sisemiste ja väliste ühendusvõimaluste parendamist alade eraldatuse vähendamiseks ning ettevõtluse arendamist.
- Eesti-Läti- Vene piiriülese koostöö programm 2007-2013. Programmi rakenduspiirkond katab osa Eestist (NUTS III alad Kirde-Eesti, Lõuna-Eesti, Kesk-Eesti), Lätist (Latgale, Vidzeme) ning Venemaast (Leningradi oblast, Pskovi oblast, Peterburg).

Majanduskeskkonna arendamise rakenduskaval on seosed antud programmiga tulenevalt sellest, et selle raames toetatakse piiriülest koostööd turismi arendamiseks, transpordi arendamist, logistiliste ning kommunikatsioonilahenduste väljatöötamist ning ettevõtluse edendamist.

- Läänemere piirkonna riikidevaheline programm 2007-2013. Programmi rakendamise piirkonnaks on terve Eesti, Läti, Leedu, Poola, Soome, Rootsi, Taani ja Põhja-Saksamaa NUTS II alad. Lisaks osalevad partneritena kõik Valgevene piirkonnad ning Norra, samuti Venemaa loodealad. Majanduskeskkonna arendamise rakenduskaval on seosed antud programmiga tulenevalt sellest, et selle raames toetatakse riikidevahelist koostööd innovatsiooni edendamist Läänemerepiirkonna regioonis ning toetab transpordi ning IKT meetmeid, mis parandavad ligipääsetavust.
- Regioonidevahelise koostöö programmid 2007-2013 (Interreg IVC, Interact II, Espon II, Urbact II). Nende programmide rakenduspiirkonnad katavad kõik 27 liikmesriiki. Majanduskeskkonna arendamise rakenduskaval on seosed antud programmiga tulenevalt sellest, et selle raames toetatakse regioonidevahelist koostööd seondult Lissaboni ja Göteborgi agendadega.

Selleks, et koordineerida ülalmainitud Euroopa territoriaalse koostöö programmide elluviimist, on lisaks peatükis 5.1. kirjeldatud mehhanismidele on Siseministeriumi poolt loodud spetsiaalne ministeriumidevaheline tööühm

Lisaks koostööle Euroopa territoriaalse koostöö programmide raames, töötavad korraldusasutus, rakendusasutused ja/või rakendusüksused ühise huvi või vajaduse olemasolul rakenduskavade elluviimisel koostöös teiste EL liikmesriikidega, eriti Läänemerepiirkonna regioonidega ning teiste Balti riikidega. Koostöö hõlmab peamiselt teabevahetust rakendatavate tegevuste ning rakendamise juhtimise osas. Juhtudel, kus see on vajalik, koordineeritakse tegevusi või korraldatakse ühistegevusi antud rakenduskava prioriteetsete suundade raames. Püütakse kasutada ning arendada juba kasutusel olevaid ja toimivaid koostöömehhanisme, eriti neid, mis on Balti riikide ning Läänemerepiirkonna regioonide vahel. Täiendavaid koostöömehhanisme struktuurivahendite kasutamise valdkonnas luuakse, kui selleks on vajadust.

Sobivuse korral tehakse teiste Euroopa regioonidega koostööd ka EK algatuse Regions for Economic Change raames, liitudes algatatud võrgustikega kui see aitab kaasa käesoleva rakenduskava prioriteetsete suundade paremale elluviimisele⁶¹.

Võrgustikega liitumise korral võtab Eesti pool endale kohustuse:

- 1) tuua rakenduskava koosseisu ja anda struktuurivahenditest toetust innovatiivsetele tegevustele, mis põhinevad antud võrgustike töö tulemustel;
- 2) võimaldada antud võrgustike esindajatel rakenduskava seirekomisjoni koosolekul (vaatlejana) viibimist, et nad saaksid anda seirekomisjonile ülevaadet võrgustike tegevustest;
- 3) näha vähemalt kord aastas seirekomisjoni päevakorras ette punkt, mille raames võrgustike tegevustest ülevaadet saada ning arutada nende tööst tulenevaid ettepanekuid rakenduskava raames uute innovatiivsete tegevuste toetamiseks;
- 4) anda seire aastaaruande koosseisus ülevaade Regions for Economic Change algatusega seotud regionaalsete tegevuste elluviimisest.

⁶¹ Lisainfo Regions for Economic Change kohta:
http://ec.europa.eu/regional_policy/cooperation/interregional/ecochange/index_en.cfm

6. Kokkuvõtte rakenduskava eelhindamisest

RM ja TTÜ sõlmisid lepingu RSKS ja rakenduskavade eelhindamise läbiviimiseks 11. mail 2006. Ekspertgrupp koosnes kümnest liikmest, mida juhtis TTÜ majandusteaduskonna dekaan professor Enn Listra.

Esialgse eelhindamise käigus hinnati majanduskeskkonna arendamise rakenduskava seisuga 7. juuli 2006.a (esialgne Hinnatav dokument). Täiendaval eelhindamisel töötati läbi majanduskeskkonna arendamise rakenduskava seisuga 20. november 2006.a (täiendatud Hinnatav dokument). Lähtuti EK eelhindamise juhendist ja RM poolt esitatud Hindamise alusküsimustest.

Eelhindamise töö koosnes viiest osast:

1. Vastavushindamine – sisuks oli hinnata, kas Hinnatav dokument on kooskõlas teistes regionaalsetes, riiklikes ja Ühenduse poliitikates ning eelhindamise juhistes esitatud nõuetega. Kokku hinnati vastavust kümnele dokumendile.
Ekspertgrupp jõudis järeldusele, et ei esialgne ega täiendatud Hinnatav dokument pole vastuolus ühegi võrreldud dokumendiga. Viimased on tihtilugu käsitluselt küll laiemad ja detailsemad, kuid strateegia koostajate otsus – mitte dubleerida kõiki kriteeriume ja indikaatorite sihttasemeid RSKSis ja rakenduskavades – on ekspertgrupi hinnangul põhjendatud.
2. Intervjuud koostajatega – eesmärgiks mõista, kuidas koostajad on strateegia protsessi kavandanud ja läbi viinud. Oluliseks peeti välja selgitada, kas koostajatel on sarnane visioon Hinnatavast dokumendist kui strateegiast, kas tegevus toimus süstematiseeritult ning kas kõik koostajad ka ise on lõpptulemusega rahul. Väljatöötatud küsimustiku alusel intervjuueriti kõiki üheksat koostaja-institutsiooni, sh Hinnatava dokumendi koostajaid.
Ekspertgrupp jõudis järeldusele, et koostajad olid tulemusega üldjoontes rahul ja vaatamata mõnedele sisemistele erimeelsustele jõudsid kompromissidele. Esialgses Hinnatavas dokumendis tunnistati probleeme a) indikaatorite osas; b) esitatud vajadused-eesmärgid-prioriteedid-seoste selguses kõrvaltvaataja jaoks. Dokumendi täiendamisel on nimetatud probleemidele tähelepanu pööratud, kuid kohati on indikaatorid siiski puudu (vt ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime)⁶²; võimalik, et Hinnatava dokumendi lõplikus versioonis on siin veel muudatusi tehtud. Koostajad muutsid dokumendi täiendamisel märkimisväärselt ettevõtluse, ning T&A valdkondi, mis eelhindajate hinnangul parandas Hinnatava dokumendi kvaliteeti. Täiendamise käigus muutus dokumendi struktuur seoses valdkondade ümbergrupeerimisega rakenduskavade vahel, mis lisas Hinnatava dokumendi koostajate hulka ka uue ministeeriumi. Sellele vaatamata on läbivalt suudetud kinni pidada ühtsest struktuurist, kuigi T&A valdkond on esitluslaadilt teistest silmnähtavalt erinev.
3. Intervjuud partneritega – eesmärgiks välja selgitada, milline on olnud partnerite tegelik roll strateegia koostamise protsessis. Vastuseid otsiti küsimustele, mil määral on partnerid teadlikud Hinnatava dokumendi sisust, milline on olnud nende panus sellesse, kuivõrd partnerid on lõpptulemusega rahul, kas ja mil määral kattub partnerite nägemus koostajate käsitlusega ning milline on partnerite hinnang kaasamisele.

⁶² Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime indikaatoreid ja teiste prioriteetsete suundade indikaatoreid on oluliselt täiendatud. Lisatud vajalikud väärtused.

Ekspertgrupp jõudis järeldusele, et kuigi nimekirja järgi oli kaasatud 41 partnerit, pole enamuse partnereid sisulises koostamises osalenud. Peamiseks põhjuseks on partnerite vähene suutlikkus sisuliselt koostamises kaasa rääkida, mis on tingitud eelkõige töötajate väikesest arvust ja koormatusest muude ülesannetega partnerorganisatsioonides. Koostajate poolt ei tehtud huvilistele takistusi protsessis osaleda.

Intervjueritud partnerid olid kriitilised ettevõtluse ning T&A valdkonna käsitluse suhtes esialgses Hinnatavas dokumendis (märkus: T&A valdkond ei olnud siis majanduskeskkonna arendamise rakenduskava osa). Partnerite hinnangul on täiendatud Hinnatavat dokumenti nimetatud valdkondades oluliselt parandatud. Siiski olid partnerite ootused T&A käsitluse osas veelgi kõrgemad.

Kuigi mitmed partnerid tunnistasid enda (teiste partnerite) väikest rolli strateegia koostamises, oldi valdavalt seisukohal, et selline strateegia on riigile vajalik.

4. Ekspertgrupi hinnang – formuleeriti ühelt poolt töö käigus kogutud sisendi (vastavushindamine, intervjuud koostajate ja partneritega), teiselt poolt Hinnatava dokumendi kohta läbiviidud ekspertide vaheliste arutelude tulemusena.

Hinnang väljendus a) vastustes Hindamise alusküsimustele ja ettepanekutes; b) detailsete kommentaaridena esialgse Hinnatava dokumendi (kokku 173 kommentaari) ja täiendatud Hinnatava dokumendi (kokku 143 kommentaari) kohta. Kokkuvõttena võib neist välja tuua:

- a) **Olemus:** Hinnatav dokument ei ole iseseisev strateegia, vaid edasiarendus valdkondlikest arengukavadest. Ekspertgrupi hinnangul on koostajate poolt valitud lähenemisel rohkem plusse kui võimalikel alternatiividel;
- b) **Tervikpilt:** Hinnatava dokumendi alusel ei saa ülevaadet valdkonna tervikpildist (st milliste teiste eelarvete-programmide vahendeid on minevikus eraldatud ja prognoositakse perioodil 2007-2013 eraldada probleemidega tegelemiseks nendes teemades), mistõttu on võimatu hinnata, kas mahud (Hinnatavas dokumendis planeeritav sisend) vastavad vajadustele ning prognoositav tulemus (indikaatorite sihttase) on reaalne⁶³;
- c) **Määratlemine ja piiritlemine:** Olukorra analüüsi osas on valdkonniti käsitletud aktuaalseid teemasid/probleeme. Segadust tekitab see, et kasutatakse „vaikivaid” piiranguid (nt Transpordi all käsitletakse muuhulgas ühistransporti. Selle all ei ole bussiliiklust) tehtud valikut põhjendamata (nt tuues välja, et see valdkond ei ole abikõlbulik või leiab käsitlemist mõnes teises rakenduskavas);
- d) **Välised tegurid:** Väliste tegurite mõju analüüsiga (st võimaluste ja riskidega) seonduv käsitlus vajaks parandamist;
- e) **Analüüsi stiil:** Analüüsi osa peaks stiililt olema analüüsivam (praegu pigem kirjeldav; positiivselt eristub T&A analüüsi osa);
- f) **Prioritiseerimine:** Vajaduste prioritiseerimist (sh näidates üheselt ära otsuse langetamise kriteeriumid) ei ole ettevõtluse, transpordi ja infoühiskonna osades üldse tehtud, mistõttu ei saa hinnata, kas kõige pakilisemad probleemid leiavad enam tähelepanu ka prioriteetsete suundade ja rahastamiskava osas. T&A osas on peamiste probleemide grupp kokkuvõtlikult välja toodud, kusjuures on arvestatud ka varasemate uuringute ja evalvatsioonide järeldustega⁶⁴;

⁶³ Tervikpildi annab RES, mille raames on välja toodud RSKS ja rakenduskavad. Indikaatorid on määratud eksperthinnangutena võimalikult reaallähedased.

⁶⁴ Rakenduskavas esitatud prioriteedid ja kitsaskohad on antud dokumendi eesmärki arvestades piisava täpsusega. Toodud valdkonnad ja tegevused on kõige prioriteetsemad. Konkreetsete tegevused ja rahasummad määratletakse edasistes dokumentides (nt rakendusplaan, programmid). Nt iga transpordiliigi prioriteedid on välja toodud ja need põhinevad valdkonna puudujääkidel ning horisontaalsetel transpordipoliitika eesmärkidel ehk vajadustel.

- g) **Analüüsi kokkuvõte ja SWOT-analüüs:** Analüüsi osale järgnevad valdkondade lõikes läbivalt SWOT-tabelid. Kuigi viimased peaksid olema esmajärjekorras kokkuvõte tähtsamatest tugevustest-nõrkustest, on neis kohati esitatud väiteid, mida ei ole analüüsi osas käsitletud (nt Transpordi valdkonna nõrkusena on välja toodud asjaolu, et „pole likvideeritud varasemast tegevusest põhjustatud jääkreostuskoldeid”). Enamasti jääb selgusetuks, kellega võrreldes on jaotus tugevus-nõrkus tehtud (positiivseks erandiks on T&A valdkond, kus on võrdlusena kasutatud ELi taustsüsteemi). Võimalusteriskide osade käsitus ei ole kooskõlas SWOT-analüüsi metoodikaga – tegemist peaks olema (mõjutamatute) välistegurite analüüsi kokkuvõttega, praegu on valdavalt kirjeldatud Eesti tegevusest sõltuvaid võimalikke positiivseid ja negatiivseid arenguid (strateegiaid) valdkonnas;
- h) **Prioriteedid:** Prioriteedid on väljendatud läbi prioriteetsete suundade ning need haakuvad analüüsi osas käsitletud teemadega. Prioriteedid ise on olulised teiste dokumentide valguses (sh Lissaboni strateegia ning Eesti Majanduskasvu ja Tööhõive Tegevuskava, Ühenduse strateegilised suunised, Säästev Eesti 21). Prioriteedid on sõnastatud väga üldiselt, st sisult ei ole tegemist prioriteetidega (st tegevused, mis on tähtsamad võrreldes alternatiividega), vaid valdkonna koondnimetusega⁶⁵;
- i) **Alternatiivsed prioriteedid:** Ei ole käsitletud;
- j) **Eesmärgid:** Eesmärgid on välja toodud prioriteetsete suundade all ning need on muudetud mõõdetavaks läbi indikaatorite süsteemi ja kirjutatud lahti läbi indikatiivse loetelu kavandatud tegevustest;
- k) **Indikaatorid:** Indikaatorid on seoses eesmärkidega valdavalt välja toodud (va sihttasemed ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime juures)⁶⁶. Täiendatud Hinnatavas dokumendis on indikaatorite osa paranenud, kuid juhtimise ja otsuste langetamise vahendina ei ole käsitus piisavalt süsteemne ja läbipaistev (st ei ole seotud hetkeolukorra analüüsiga, nii et oleks üheselt näha, et planeeritav sihttase lahendab (aktuaalse) probleemi). Samuti puudub analüüs (ja kuna pole ka **tervikpilti**, siis ei saa kõrvalseisjana seda ise teha), kas indikaatorite sihttasemed on realselt saavutatavad, arvestades rahastamist ja seda, et samaaegselt püüeldakse mitme indikaatori sihttaseme poole⁶⁷. Osaliselt ei ole indikaatorite sihttaseme juures välja toodud aastat, samas on seitse aastat nii pikk periood, et mõistlik oleks esitada indikaatorite sihttasemed ka vaheaastate kohta⁶⁸;
- l) **Horisontaalsed teemad:** Prioriteetse suuna seos horisontaalsete väärtustega on kirjeldatud piisavalt hästi. Siiski ei selgu, mis rollis on omavahel eesmärgid ja horisontaalsed väärtused (sh võimalikud koordinatsiooni- ja konfliktisuhted ning nende juhtimine);
- m) **Suurprojektid:** Suurprojekte täiendatud Hinnatavas dokumendis pole (kuigi transpordi osas on viide nende peatsest lisandumisest). Juhul kui suurprojekte siiski ei lisandu, oleks mõistlik need struktuuripunktid täiendatud Hinnatavast dokumendist üldse välja võtta⁶⁹;

⁶⁵ Prioriteedid on olulised eelisarendamist vajavad valdkonnad, mille arengueesmärkide saavutamise meetodite kirjeldamiseks on peatükk „indikatiivne loetelu kavandatud tegevustest”.

⁶⁶ Sihttasemed lisatud.

⁶⁷ Kuna tegevused on omavahel seotud ja üksteist toetavad, siis aitavad need samaaegselt kaasa ühe või mitme indikaatori sihttaseme saavutamisele.

⁶⁸ Indikaatoritele lisatud vaheaasta 2010 sihtväärtus.

⁶⁹ Rakenduskava läbivalt on antud peatükk alles jätetud sisulistes prioriteetsetes suundades..

- n) **Seosed teiste rakenduskavade ja strateegiatega:** Käsitlusest ilmneb, et seoseid teiste rakenduskavade ja strateegiliste dokumentidega on analüüsitud. Siiski piirduakse valdavalt vaid nende dokumentide (või dokumendi osade) nimetamise või kirjeldamisega, näitamata ära, kuidas ja mil määral vastav prioriteetne suund toetab võrreldavas dokumendis püstitatud eesmärkide saavutamist. Ebapiisavalt on välja toodud ühistegevused, mis langevad kahe prioriteetse suuna ühisossa;
- o) **Rahastamiskava:** Rahastamiskava on esitatud vastavalt EK nõuetele. Selle formaadi alusel ei ole võimalik hinnata, kas sisendite (st rahastamine) ja väljundite (st indikaatorite muutus) suhe on põhjendatud;
- p) **Rakendussüsteem:** Rakendussüsteemi osas on lahti kirjutatud Hinnatava dokumendi elluviimise korraldus. Rakendussüsteem sisuliselt ei erine RAK 2004-2006 rakendussüsteemist. Kuna viimane on end uuringute põhjal hinnatuna näidanud heast küljest, siis võib valitud lähenemise kiita heaks.
5. Tulemuste tutvustamine – igapäevases töös arvestati, et eelhindamine oleks interaktiivne ja iteratiivne protsess.
- Protsessi toetati veebipõhises e-õppe keskkonnas Moodle. Töö käigus tehti viis esitlust EK, IMF, ministriumide esindajatele ja avalikkusele. Lisaks sellele suhtlesid protsessi käigus regulaarselt RMI esindajad ja eelhindamise projektijuht ning ekspertgrupi valdkondlikud eksperdid ja koostajad.

Eelhindamise käigus kujunes ekspertgrupil seisukoht, et eelhindamise kriteeriumide osas võib Hinnatava dokumendi kohta üldistavalt öelda, et:

- see on piisaval määral oluline, st strateegia on oluline tulenevalt identifitseeritud vajadustest ja probleemidest
- selle **efekt**, st kas programmi eesmärkide saavutamine on tõenäoline, vajab veel paremat esiletoomist
- see on piisaval määral kasulik, st on tõenäoline, et programmil on mõju sotsiaalsete, keskkondlike ja majanduslike vajaduste ja probleemide lahendamisele laiemalt.

Lisakriteeriumide osas võib Hinnatava dokumendi kohta üldistavalt öelda, et:

- **varasemate perioodide kogemust**, st mil määral on strateegia koostamisel arvestatud kogemusega RAK 2004-2006 perioodist, on arvesse võetud (tehtud uuringute järelduste kasutamine) vähesel määral (märkus: tuleb arvestada, et terviklikku ülevaadet perioodi 2004-2006 (vahe)tulemustest on veel vara nõuda)
- **strateegia sisemine kooskõla**, st seosed strateegia osiste vahel, on üldiselt heal tasemel
- **strateegia väline kooskõla**, st strateegia kooskõla finantsvahendite jaotusega ja teiste regionaalsete, riiklike ja Ühenduse poliitikatega (sh programmilised ja meetodilised dokumendid), on esituslaadilt deklaratiivne, mitte sisuline (märkus: samas on enamik võrreldud programmilistest ja meetodilistest dokumentidest ise väga üldsõnalised ja deklaratiivsed)
- **sihtide kvantifitseeritud väärtused**, st saamaks hinnata strateegia tulemuste arvulisi mõõdikuid, ei ole saavutatavuse seisukohalt hinnatavad
- **rakendussüsteemi kvaliteet**, st kuidas see võib mõjutada strateegia eesmärkide saavutamist, on eeskujulik
- **lisandväärtus Ühendusele tervikuna**, st mil määral on arvestatud Ühenduse prioriteete ja kuidas on arvestatud vajadusega maksimeerida lisandväärtust Ühendusele, ei ole analüüsi mõistes käsitlemist leidnud.

Ekspertgrupi koondhinnang Hinnatavale dokumendile on positiivne. Märkused on tehtud eelkõige sooviga aidata kaasa paremale juhtimisele strateegia elluviimisel (sh tähelepanu

juhtimine potentsiaalsetele probleemvaldkondadele) ning suunitlusega tõhustada edaspidi planeerimise ja juhtimise protsesse avalikus sektoris.

Käesolevas peatükis esitatud kokkuvõtte Hinnatava dokumendi eelhindamisest põhineb eelhindajate kommentaaridel ja ettepanekutel, mis on tehtud seoses Hinnatava dokumendi läbitöötamisega ja vastamisega Hindamise alusküsimustele. Kommentaarid ja ettepanekud ning ministriumide poolsed vastused on esitatud koondtabelitena Hinnatava dokumendi Lisas 3.

7. Kokkuvõtte rakenduskava keskkonnamõju strateegilisest hindamisest

Käesoleva peatüki eesmärgiks on anda ülevaade läbi viidud keskkonnamõju strateegilisest hindamisest (KSH), mille läbiviimise kohustus tuleneb EL direktiividest 2001/42/EÜ ja "Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seadusest". KSH toimus samaaegselt rakenduskava koostamisega. Töö erinevatel etappidel konsulteerisid hindajad rakenduskava koostajatega ja esitasid oma ettepanekud rakenduskava täiendamiseks.

KSH ülesandeks oli kaasa aidata tasakaalustatud, ELi ja Eesti keskkonnapoliitikaga kooskõlas olevate rakenduskavade koostamisele. Keskkonnamõju strateegilise hindamise eesmärgiks oli:

- keskkonnaküsimuste integreerimine valdkondlikesse rakenduskavadesse;
- valdkondlike rakenduskavade kooskõlla viimine EL keskkonnapoliitikaga;
- valdkondlike rakenduskavade keskkonnamõtjude kaardistamine ning vastavalt sellele hinnangu andmine valdkondlike rakenduskavade strateegilisele osale ja soovitude esitamine keskkonnamõtjude vähendamiseks;
- valdkondlike rakenduskavade prioriteetsete suundade hindamine keskkonna seisukohast.

Eesti keskkonna üldine ülevaade on esitatud RSKS peatükis 2.5. "Keskkonnahoid" ja eeldatavalt mõjutatava keskkonna kirjeldus ning survetegurid KSH aruande peatükis 8. "Eeldatavalt mõjutatava keskkonna kirjeldus".

Praegune keskkonnaseisund mõjutataval alal ja survetegurid

Surve keskkonnale suureneb transpordivoogude intensiivistumise tõttu nii maal kui merel. Õlireostuse oht Eesti rannikuvees suureneb seoses naftasaaduste transiidi suurenemisega Läänemeren. Teede ja kommunikatsioonide ning tööstusalade laienemine (koos hooga kinnisvaraarendusega) vähendab rohe- ja puhkealaseid linnade ja tööstusalade ümbruses ning seab ohtu ka piirkonna looduslikku mitmekesisuse eelkõige rohealade tükeldamise ning loomade liikumisteede sulgemise tõttu. Tõuseb vajadus ehitusmaterjalina kasutatavate maavarade järele. Mujal Eestis on surve keskkonnale lokaalne. Transpordikoormuse suurenemise tõttu on raske säilitada normidele vastavat välisõhu kvaliteeti eelkõige Tallinnas, kuid ka teistes suuremates linnades. Peamiseks probleemiks on müra ja tahkete osakeste suur sisaldus välisõhus. Eelnimetatud surve keskkonnale avaldub ka juhul kui rakenduskava tegevusi ei rakendata.

Keskkonnaaspektid ja probleemid

ELi ja Eesti keskkonnaeesmärgid on kirjeldatud KSH aruande peatükkides 5 "Euroopa Liidus ja Eesti üldised keskkonnaeesmärgid" ja 6 "Keskkonnaeesmärgid strateegilistes planeerimisdokumentides". Rakenduskava lähtub sotsiaalmajanduslikest vajadustest ja ei ole eelnimetatud keskkonnaeesmärkidega vastuolus.

Rakenduskava elluviimine tugineb maa, maavarade, veekogude, atmosfääri ning maastike ja eluslooduse (turism) kasutamisele, võib tekkida ka vältimatu vajadus teede ja kommunikatsioonide rajamiseks läbi kaitsealade, kuna muud maad on juba hõivatud. Rakenduskava rakendamise tulemuseks on õhu- ja veeheitmed, müra, vibratsioon ja valgusreostus, täiendavate jäätmetekoguste ja ladestusalade laienemine, maantee- ja raudteeäärte risustamine ning keskkonnaavariide risk. Vaatamata sellele, et rakenduskava elluviimine tugineb keskkonna kasutamisele ei ole tegevused keskkonnaeesmärkidega vastuolus.

Ettevõtluse ja turismi kasv tähendab suuremat koormust keskkonnale. Teisalt aitavad majanduse struktuuraalsed muutused ja uute tehnoloogiate kasutuselevõtt kaasa loodus-

ressursside säästlikumale kasutamisele ja vähendavad keskkonda paisatavate heitmete hulka. Teadus- ja arendusasutuste ning kõrghariduse õppe- ja töökeskkonna infrastruktuuri kaasajastamine eeldatavalt keskkonnaprobleeme kaasa ei too, kuna tegemist on valdavalt olemasolevate objektide kaasajastamise ja tänapäevaste rajatiste ehitamisega.

Transpordi infrastruktuuri arendamise mõju keskkonnale on reeglina negatiivne, isegi kui leitakse ka keskkonna seisukohast optimaalne lahendus. Uute transpordimagistraalide rajamisel kahjustatakse paratamatult maastikku, lõhutakse olemasolev asustusstruktuur ja liikumisteed, tükeldatakse rohe- ja puhkealasid. Transpordisektoriga on seotud väga palju ohtlikke jääkreostuskoldeid (koristamata ohtlikud vedeljäätmed, reostunud pinnas ja põhjavesi asfaltbetoonitehastes, sadamates ja raudteesõlmedes). Jääkreostuse likvideerimise projekti, millest suure osa moodustavad endised asfaltbetoonitehased, valmistab ette keskkonnaministeerium. Tiheda liiklusega teed muutuvad üha raskemini ületatavaks takistusteks metsloomade liikumisel. Suureneb keskkonnaõnnetustega kaasneva reostuse oht kogu riigis. Seetõttu pole võimalik täielikult välistada negatiivset mõju looduslikule mitmekesisusele ja elupaikadele.

Transpordi valdkonna oluliseks probleemiks on transpordivajaduse väga kiire kasv Eestis koos sellega kaasneva keskkonnasurvega, kuna pole lihtsat lahendust ühistranspordi osa suurendamiseks ja autostumise vähendamiseks, lisaks toimub oluline osa ohtlikest veostest linnades (Tallinna, Paldiski, Tartu). Prognoositav autode arvu ja transpordivajaduse kasv elimineerib transpordivõrgu arendamisest saadava kasu liiklusohutuse osas. Võtmeküsimuseks jääb asjatu transpordivajaduse vältimine. Tallinna raudteeümbersõidu rajamine vähendaks keskkonnariske tiheda asustusega Tallinnas.

Infoühiskonna arengu osas loob rakenduskava eeldused keskkonnainformatsiooni tehniliseks kättesaadavuseks. Samas tuleb silmas pidada ka keskkonnainfo kvaliteedi parandamise vajadust, mis tuleb lahendada muude programmide raames (näiteks tuginedes avaliku sektori keskkonnajuhtimise arendamise programmile avalikus sektoris).

Rakenduskava elluviimise võimalik keskkonnamõju

Nii negatiivne kui positiivne keskkonnamõju on seotud eelkõige infrastruktuuri investeeringutega. Investeeringud võivad suurendada või vähendada heitmevooge, jäätmeteket ning tükeldada väärtuslikke maastikke.

Oluline negatiivne keskkonnamõju on tõenäoline keskkonnanormide piirkondliku või kohaliku ületamisena ja loodusliku mitmekesisuse vähenemisena. Positiivset keskkonnamõju toetab rakenduskava raames korrastatavate rajatiste vastavusse viimine keskkonnanõuete ja hea tavaga.

Ettevõtluse ning teadus- ja arendustegevuse arendamise võimalikud negatiivsed mõjud on:

- maakasutuse muutus - loodusliku, poolloodusliku (puhkealade, metsa) või põllumajandusmaa vähenemine, seda eriti linnade läheduses, teadus- ja tööstuspargid rajatakse põllumaale või metsamaale;
- keskkonnariskid *high tech* tehnoloogiate puhul – biotehnoloogia, GMod, võimalik bioloogiline saaste;
- ettevõtete tehnoloogiline uuendamine - mõjud uute tehnoloogiate juurutamisel – maavarade ja vee kasutamine, reostus;

- turism on negatiivse keskkonnamõjuga – seotud tihedalt transpordiga, turismi ja „metsiku turismi” mõju nõrgad ja tundlikud kooslused, nõmmemetsad, pinnased jm, õhu reostus, jäätmete, risustamine;
- loomemajanduse arendamise mõju – välikontserdid, festivalid ja muu – mürareostus, valgusreostus, mõju inimese tervisele ja kultuuripärandile (tallamine) tundlikud maastikud, nõmmemetsad jm.

Võimalikud positiivsed mõjud on:

- ettevõtete uuendus- ja kasvuvõime suurenemisega kaasnev keskkonnasäästlike tehnoloogiate kasutuselevõtt – väiksem energia ja materjalide kulu, Säästev keskkonnakasutus toodanguühiku kohta;
- loomemajanduse arendamine - võib mõjutada inimeste keskkonnateadlikkust positiivses suunas;
- turism arendamine – aitab korrastada maastikke, parandab visuaalset ilmet.

Olulist negatiivset keskkonnamõju käesoleva rakenduskava tegevuste elluviimisel pole ette näha (seda on võimalik korralduslike meetmetega vältida).

Strateegilise tähtsusega transpordiinvesteeringud ja regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri arendamise tõenäoline oluline negatiivne keskkonnamõju on järgmine:

- looduslike alade kasutuselevõtt transpordimaana;
- välisõhu reostumine transpordisõlmedes;
- müra ja vibratsioon transpordimagistraalide ja lennujaamade ümbruses;
- elupaikade kahjustamine ja loomade hukkumise suurenemine;
- maastike, mida läbivad transpordimagistraalid, kahjustamine.

Potentsiaalsed positiivsed transpordi infrastruktuuri arendamise mõjud on:

- transpordivõrgu arendamise positiivne sotsiaalne mõju, ühendus keskuste ja äärealadega;
- liiklusummikute leevendamine ja liiklusohutuse paranemine;
- ühistranspordi kasutamise osakaalu säilitamine.

Infoühiskonna edendamise potentsiaalsed negatiivsed mõjud on:

- kaasnevad negatiivsed mõjud inimese tervisele, liikumisvaegus, silmade haigused, elektromagnetkiirgus.

Potentsiaalsed positiivsed mõjud infoühiskonna edendamisel on:

- seoses interneti kasutamisega väheneb transpordivajadus.

Infoühiskonna edendamise tagajärjel pole olulist negatiivset keskkonnamõju ette näha.

Kaudne ja kuhjuv mõju

Otsese mõju kõrval kaasneb rakenduskava investeeringutega täiendav vajadus loodusvarade järele – näiteks teedeehitusega kaasnev uute karjääride avamise vajadus koos sellest tuleneva mõjuga maastikele, veekogudele ja elupaikadele. Kumulatiivne negatiivne mõju võib ilmneda erinevate projektide paiknemisel ühes piirkonnas, näiteks liikluse intensiivistumine, ehitusmaterjalide nappus, rohealade ja parkide järk-järguline täisehitamine, vooluveekogude järjestikuste tõkestusrajatiste rajamine koos sellega kaasneva vee-elupaikade likvideerimisega.

Soovitavad meetmed negatiivse keskkonnamõju vältimiseks, leevendamiseks, kompenseerimiseks ning positiivsete mõjude suurendamiseks

Kõigi projektide puhul tuleb järgida keskkonناسäästlikkust, mis tuleb ära näidata tööde projektides, keskkonناسkoostlustes või olulise negatiivse keskkonnamõju kahtluse korral keskkonnamõju hindamise aruandes. Üldised juhised projekti keskkonناسäästlikkuse tagamiseks on toodud RM juhendis “Struktuurifondide projektide keskkonnamõju hindamise juhend toetuse taotlejatele ja rakendusüksustele”, samuti roheliste riigihangete läbiviimise juhises.

Ettevõtluse arendamine

- mitte toetada ressursi- ja jäätmemahuka ettevõtluse arendamist (eelkõige maavarade kasutamise laienemisel põhinevat ettevõtlust);
- mitte toetada ettevõtteid, kes ei täida keskkonnanõudeid (ka pärast projekti elluviimist);
- mitte toetada ettevõtteid, kelle tegevuse tulemuseks (sealhulgas koosmõjus) on keskkonna reostumine või loodusvarade ekstensiivne kasutamine (keskkonnanormide ületamine);
- ettevõtluse arengut kaitsealadel ja väärtuslikel maastikel toetada ainult vastavate teemaplaneeringute olemasolul;
- võtta kasutusele jäätmaad või mahajäetud tööstusalad tööstus- ja teadusparkide rajamiseks (näiteks Tallinna ümbruses Maardu ja Männiku piirkond);
- turismi kui areneva ettevõtlusvormi keskkonناسaalane toetamine – juhendid, hea keskkonnatava, maastike taluvus;
- läbi tuleb mõelda loodusturismi arendamine, koostades asjakohased juhised ja planeeringud: osades piirkondades on koormus liiga suur, suur osa potentsiaali kasutamata;
- loomemajanduse arendamisel valida välisüritusteks kohad, kus on võimalik kasutada ühistransporti.

Transpordi alternatiivsete lahenduste võimalused

- rakendada radikaalseid transpordimakse tee-ehituse korvamiseks;
- piirata ohtlike veoste vedu läbi Eesti;
- linnade, linnade tagamaa ja maarajoonide transpordisüsteemide koosarendamine, näiteks linnadeäärsed suured parklad ja edasi linna ühistranspordiga;
- hajutada liiklusvoogusid maanteedel, näiteks Tallinn-Tartu suunal (ka Piibe maantee ja Rapla-Türi suund), loobudes riiki tükeldavate kiirteede väljaarendamisest;
- võtta seisukoht, et Tallinn-Tartu maantee laiendamisel piisab enamuses ulatusest kolmerealise (või ka osaliselt kolmerealise) tee rajamisest.

Transpordi leevendusvõimalused

- kergliiklusteede rajamine;
- rekultiveerida kiiresti ehitusmaterjalide karjäärid;
- loomadele teede alt pääsud ei ole efektiivsed, viadukt üle maantee on parem, see peab olema piisavalt lai ja taimkattega;
- kasutada tee-ehitusel rohkem jäätmeid ja jäätmetest saadavaid materjale.

Vajalik on oluliste negatiivsete keskkonnamõjude kompenseerimine riigi tasemel:

- asendades läbikaevatud ja täisehitatud maad uute rohe- ja puhkealadega;
- karjääride rajamine maastikukujunduse elemendina.

Rakenduskava tegevuste elluviimisel on soovitatav silmas järgmisi nõudeid:

- kõik rajatavad ja renoveeritavad objektid viiakse vastavusse keskkonnanõuetega;
- projekti alal likvideeritakse varasemast tegevusest põhjustatud jääkreostus.

Soovitatav on anda eelistus projektidele, mis:

- projektide ettevalmistamisel ja elluviimisel püütakse parandada piirkonna keskkonnaseisundit;
- ettevõtete keskkonnavalase asjatundlikkuse suurendamine ja keskkonnanjuhtimissüsteemide rakendamise toetamine.

KSH konsultatsioonide ja vahearuande ettepanekute arvestamine käesolevas rakenduskavas

Kõigi rakenduskava osade puhul on tehtud vastavalt KSH läbiviijate poolt ette pandud täiendusi, rõhutades valdkondade analüüsil ja eesmärkide püstitamisel keskkonnahoidu ja -säätlikust.

Transpordi valdkonna arendamisel kui enim keskkonnale negatiivset mõju avaldav osa antud rakenduskavas on välja toodud EK Transpordipoliitika 2010 eesmärgid. Nende eesmärkide hulgas on kajastatud transpordi liikidevahelise tööjaotuse mõjutamist eesmärgiga viia inimesed ja kaubad maanteetranspordist raudteele ja teistele transpordiliikidele, mis soosib säästva transpordisüsteemi ülesehitamist. See eesmärk on nii praegu kui ka tulevikus aktuaalne seoses Venemaaga ja kindlasti on sellel positiivne keskkonnamõju. Transpordi valdkonna analüüsi osas on rõhutatud Läänemerele suureneva laevaliikluse aspekti ja meie reostustõrjevõimsuste mittevastavust selles osas. Lahti on kirjutatud ühistranspordi olukord, eraldi välja tuues Tallinna osakaal erinevate ühistranspordiliikide suhtes. Transpordi valdkonna SWOT analüüsi on täiendatud vastavalt KSH soovitudele (transpordisektori keskkonnakoormus, reostuse ennetamise ja tõrje puudulikkus, rikutud maastike laienemine jne).

Mitmed KSH poolt tehtud ettepanekud ja soovitusel ei ole arvesse võetud. Põhiliseks vastuväiteks on olnud nende vähene seostatus rakenduskava sisu ulatuse ja eesmärkidega. Üheks selliseks on näiteks ettepanek loodusturismi arengukava koostamiseks, mis ei puuduta otseselt käesoleva rakenduskava sisu.

Terviklik ülevaade KSH raames tehtud märkustest ja ettepanekutest ning rakenduskava koostajate vastustest neile on esitatud KSH aruande Lisas 6.

Alternatiivide võrdlus

Kolmes rakenduskavas püstitatud keskkonnaeesmärkide saavutamine on rakenduskavade koostoime saavutamisel suures osas tõenäone.

Seire

Olemasolev järelevalvesüsteem tagab võimaluse jälgida rakenduskavaga planeeritud tegevuste vastavust keskkonnanõuetele. Vajadusel on tarvilik teha täiendavalt asjakohased keskkonnanuuringud, planeeringud ja keskkonnamõju hindamine.

Avalikustamine

KSH protsess järgis kehtestatud avalikustamise korda (Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnanjuhtimissüsteemi seadus § 37 ja 41). Ülevaade avalikustamisest on toodud KSH aruande peatükis 13 „Avalikustamine”.

KSH aruanne on saadaval koos KSH protsessi puudutavate materjalidega Rahandusministeeriumi kodulehel www.fin.ee/sf2007.

LISAD

LISA 1

Kaasatud sotsiaal-majanduslike partnerorganisatsioonide nimekiri (MKM, KuM)

Majandus-ja Kommunikatsiooniministeerium	
1	Autoettevõtete Liit
2	Eesti Ametiühingute Keskliit
3	Eesti Biotehnoloogia Liit
4	Eesti Hotellide ja Restoranide Liit
5	Eesti Infotehnoloogia- ja Telekommunikatsiooniettevõtete Liit
6	Eesti Kaubandus-Tööstuskoda
7	Eesti Kinnisvara Haldajate ja Hooldajate Liit
8	Eesti Korterühistute Liit
9	Eesti Kuurort- ja Taastusravi Liit
10	Eesti Kõrgem Kommertsikool
11	Eesti Majaomanike Ühenduste Liit
12	Eesti Maksumaksjate Liit
13	Eesti Noorte Kommertsikoda
14	Eesti Puutööliit
15	Eesti Tuleviku Uuringute Instituut
16	Eesti Turismifirmade Liit
17	Eesti Tööandjate Keskliit
18	Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtete Assotsiatsioon
19	Eesti Väliskaubanduse Liit
20	Eesti Õigusjärgsete Omanike Liit
21	Eesti Üürnike Ühingute Liit
22	Estonian Euromanagement Institute
23	Junior Achievement Arengufond
24	MTÜ Eesti Maaturism
25	MTÜ Eesti Ühistegelise Liit
26	Rektorite Nõukogu
27	Tallinna Tehnikaülikool
28	Tallinna Ülikool
29	Tartu Ülikool
30	Teadus- ja Arendusnõukogu
31	Ühiskondlikku Leppe Sihtasutus
32	Krediidi ja Ekspordi Garanteerimise Sihtasutus KredEx*
33	Siseministeerium*
34	Kultuuriministeerium*
35	Keskkonnaministeerium*

37	Haridus- ja Teadusministeerium*
38	Põllumajandusministeerium*
39	Sotsiaalministeerium*
40	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus*
41	Rahandusministeerium*
42	Justiitsministeerium*
43	Linnade Liit*
44	Riigikantselei*
45	Eesti Masinatööstuse Liit*
46	Tallinna linn*
47	Eesti Roheline Liikumine*
48	Eesti Keskkonnaühenduste Koda*
Kultuuriministeerium	
1	Eesti Muinsuskaitse Nõukogu
2	Eesti Olümpiakomitee
3	Eesti Regionaalne Spordinõukogu
4	Eesti Regionaalse Kultuuripoliitika Nõukoda
5	Muuseuminõukogu
6	Ühiskondliku Leppe Sihtasutus

* Organisatsioon on rakendamiskava koostamiseks moodustatud töögrupi liige

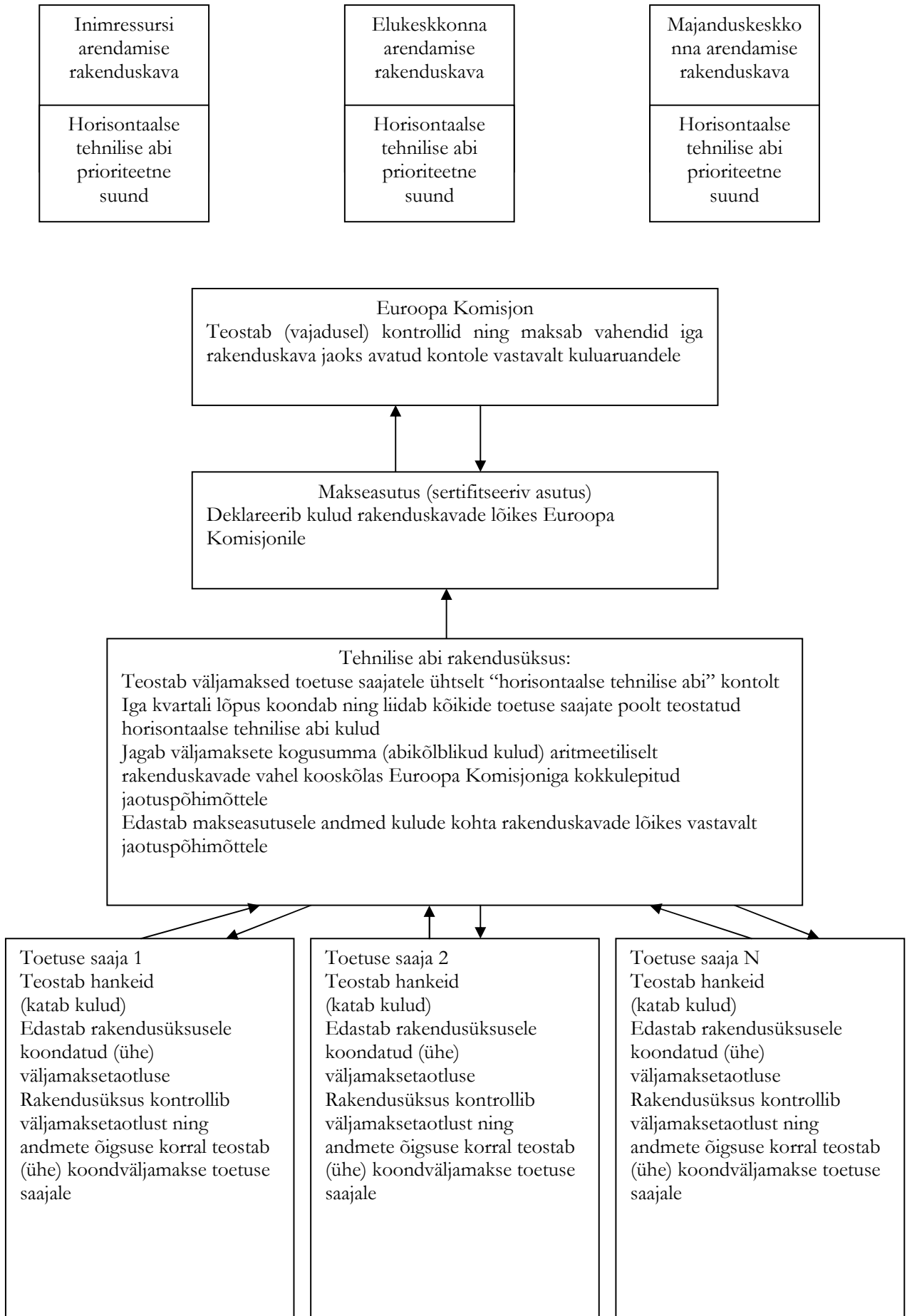
Kaasatud sotsiaal- majanduslike partnerorganisatsioonide nimekiri (HTM)

HTM kaasatud partnerid prioriteetse suuna „Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasutuste kaasajastamise kaudu” osas	
1	Rektorite Nõukogu
2	Eesti Tööandjate Keskliit
3	Põllumajandusministeerium
4	Sotsiaalministeerium
5	Rahandusministeerium
6	Rakenduskõrgkoolide Rektorite Nõukogu
7	Eesti Teaduste Akadeemia
8	Eesti Kaubandus- Tööstuskoda
9	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
10	Eesti Kunstiakadeemia*
11	Tartu Tervishoiu Kõrgkool*

* Organisatsioon on rakendamiskava koostamiseks moodustatud töögrupi liige

LISA 3

Horisontaalse tehnilise abi osas lubatud rakenduskeem

LISA 4

Indikatiivne rakendusasetuste ja -üksuste nimekiri prioriteetsete suundade lõikes *

Prioriteetse suuna nr ja nimi	Rakendusasetus	Rakendusüksus
1. Ettevõtluse uuendus- ja kasvuvõime	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	- Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus - Krediidi ja Ekspordi Garantseerimise Sihtasutus KredEx
	Keskonnaministeerium	- Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus
2. Eesti T&A konkurentsivõime tugevdamine teadusprogrammide ja kõrgkoolide ning teadusasetuste kaasajastamise kaudu	Haridus- ja Teadusministeerium	- SA Archimedes
3. Strateegilise tähtsusega transpordinvesteeringud (ÜF)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	- Maanteeamet - Veeteede Amet - AS Tallinna Lennujaam - Raudteeinspeksioon
4. Regionaalse tähtsusega transpordi infrastruktuuri arendamine (ERDF)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	- Maanteeamet - Veeteede Amet - AS Tallinna Lennujaam - Raudteeinspeksioon
5. Infoühiskonna edendamine	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium	- Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus
6. Horisontaalne tehniline abi	Rahandusministeerium	- Rahandusministeerium
7. Tehniline abi	Rahandusministeerium	- Rahandusministeerium

* Vabariigi Valitsuse 19. aprilli 2007 määruse alusel, nimekiri võib muutuda rakenduskava elluviimise käigus vastavast Vabariigi Valitsuse otsusest tulenevalt